

...ella hanc ...
M. Tul. Ciceronis

ORATIO PRO SEX. ROSCIO

Amerino, Guarini Veronensis, Francisci Syl-
uii commentariis, Philippi Melanchthonis &
Bartholomæi Latomi scholiis & artificio rhe-
torico illustrata.

...quæ me ...
PARISIIS,

Ex officina Michaelis Vascofani, sub Fonte,
in via quæ est ad D. Iacobum.

M. D. XLI.

Cum priuilegio.

Reuerendo in Christo Patri Iohanni Burſæ
D. Fufciani Abbati Franciſcus Syluius S.

ER M A G N A animi in me tui
beneuolentia Reuerende Pater mihi
proximè ſpectata eſt, quū cauſa mea
ad ſacrum quod frater meus primū
facturus erat, non modò ipſe aduene
ris, ſed virum integerrimum tibi ami
ciſſimum Natalem Hoſpitē D. Martini apud Am
bianos Abbatem, Ludouicū Meſſeriū tuum, alióſq;
permultos graues viros tecum adduxeris, quò id ſa
crum fieret celebratius: quum inde me primū in
coenobium tuum, deinde Ambianos abduxifti, meq;
permultos dies hilariorem in modum quā ſalua
mea frons pateretur, accepifti: quum in Hoſpitis gra
tiam ita me inſinuafi, vt illi me non minus quā ti
bi iucundum ſentiam: quum vtrunque parentē meū
non minus charos habeas, quā ipſe habeā, cui ſunt
omnino chariſſimi. Iſtam gratiam quāuis referre nō
poſſim, habere tamen me vt oſtendam neceſſe eſt.
Quos igitur commentarios in orationem M. Tul
lii Ciceronis pro Sex. Roſcio Amerino ſcripſimus
nouiffimè, eos nomini tuo nuncupo, non vt habeas
vbi literas diſcas, vt Plancus Burſa, de quo ad Dola
bellam Cicero ſcribit, ſed quibus legendis animum
tuum oblectes. Vale, Pariſiis ex ſchola Tornaca
X V. die Septemb. Anno M. D. X X X.

Cum privilegio.

Guarini Veronensis in orationem M. T. Ciceronis pro Sexto Roscio Argumentum.

AN C orationem egit Cicero, vt quidem Cornelio Nepoti placet, annos natus tres & viginti: quā primā iudicij publici causam egisse se idē auctor ait: in qua Sex. Roscius parricidij reus defenditur. Fenestella verò Ciceronem annos sex & viginti natum pro Roscio dixisse refert: in qua opinione & Quintilianus est. A. Gelli⁹

tamen eum septimo & vigesimo ætatis anno pro Roscio dixisse affirmat. Accusatus est Sex. Roscius quòd parentem necauerit: negatur id ab Cicerone: quo fit vt cum genus iudiciale sit, & causa honesta, vt qui pro innocente oret, cōstitutio coniecturalis sit. Diuiditur oratio in sex, exordium, narrationem, diuisionem, confutationē, confirmationem, & conclusionem. In exordio curat Cicero vt officio & necessitate inductus ad defendendum videatur: quæ res beneuolum à sua persona facit auditorem. Longius autē est exordium. ita enim causæ suspectæ & infames desiderant, vt ait Quintilianus.

In eandem orationem Francisci Syluii Ambiani Argumentum.

SE X T V S Roscius Amerinorum vt nobilissimus ita locupletissimus fuit. Eum à cœna redeuntem T. Roscius Magnus, cum quo ei veteres inimicitia erant, ad balneas Palatinas Romæ hora noctis prima occidit. T. Roscius Capito, qui Ameriæ erat, eadem nocte huius cædis factus certior, L. Cornelio Chrysogono, qui in castris L. Syllæ ad Volaterras erat, hoc factum nūciat. Chrysogonus de L. Sylla paruo emit amplissima bona Sex. Roscij, tanquam proscripti. Eorum tria prædia dat Capitoni: in reliqua T. Magnus Chrysogoni nomine impetū facit. Quò autem his bonis pacatius & certius fruerentur, quærunt occasionem occidendi Sex. Roscij filij. Is bonis omnibus spoliatus ab Ameria Romam confugit. Hi erepta sibi occasione huius occidendi, crimen confingunt. C. Erucio eum tradunt accusandum quòd patrem occiderit. Erucius vt crimen verisimile faciat, Sex. Roscium patri odiosum, eumq; odij causa à patre ad colenda prædia relegatum fuisse, & patrem in animo habuisse vt hunc exhæredaret, eamq; ob rem ab eo patrē occisum esse dicit. Cicero hæc omnia refutat, docetq; Erucium in accusando negligentē fuisse, quòd metu Chrysogoni neminem fore putaret qui Roscium defendere auderet. Nam pluribus argumentis parricidium Erucius probare debuit, quod vix in quoquā credi possit, qd sit contra naturā: ideoq; Solon legislator supplicia nulla parricidis constituerit, quòd parricidā fore non putauerit. Nec igitur causam cur patrem Roscius occiderit, nec quomodo occiderit, Erucius dicere potuit. Dicit itaque Cicero, iudici-

bus dubiū esse non debere quin Roscius non à filio occisus sit, sed Magni Capitonis & Chrysogoni fraude & consilio. Nam Roscij cæde filius omnibus bonis spoliatus est, hi autem locupletati sunt maxime. Huius cædis Magnum fuisse authorem docet, quod pauper, auarus, audax, inimicus Sex. Roscij fuerit. Roscij Capitonis vitia dicit, ut ad eum quoque cædis suspicio pertineat, utq; à dicendo testimonio arceatur. Rosciorum Magni & Capitonis opera Chrysogonum de hac cæde certiorum factum, ipsumq; Capitonem fecisse, ut qui secum legati ab Amerinis missi ad Syllam erant ut de rei indignitate quererentur, inorata re Ameriam redierint, ostendit. Suspicionem cædis implet Chrysogonum, quod noluerit Sex. Roscij seruos in quæstionē dari, quod apud se in permagno honore habuerit. Chrysogonum sectorem bonorum Sex. Roscij arguit, docetq; ea bona iniuste venisse, eaque omnia L. Sylla nesciente à Chrysogono facta. Quæ contra Chrysogonum dicit, negat se Roscij iussu dixisse. In conclusione Iudices flectit ad misericordiam. Causa iudicialis est, status qualitatis. In hac causa Cicero facit, ut in accusatores crimē obiectum reo, retorqueat: ut pro Cluentio accusatores dixerant à Cluentio corruptos esse iudices: ab Oppianico non à Cluentio id factū ostendit. A Milone factas Clodio insidias accusatores dixerant: à Clodio Milonifactas esse Cicero probauit. Hanc Sex. Roscij causam quum metu Syllæ nullus suscipere auderet, omni patrocinio destitutus Roscius ad Ciceronem confugit. Eum hortati amici sunt, ut eam causam suscipere. Negabant enim eum quicquam ad primum nominis splendorem inuenturum commodius. Suscepto igitur patrocinio victoriam cum summa laude nactus est. Id Cicero significat in libro de Officijs secundo, Maxime, inquit, & gloria capitur defensionibus, & gratia paritur: eoq; maior, si quando accidit ut ei subueniatur, qui potentis alicuius opibus circumueniri vrgeriq; videatur: ut nos sæpe aliās, & adolescentes contra L. Syllæ dominantis opes pro Sex. Roscio Amerino fecimus: quæ, ut scis, extat oratio. Idem in libro de claris Oratoribus, Prima, inquit, causa publica pro Sex. Roscio dicta tantum commendationis habuit, ut non vlla esset, quæ non nostro digna patrocinio videretur. Cicero metuens Syllam quem in hac causa offenderat, simulata valetudinis causa in Græciam & in Asiam abiit, ut in eius vita Plutarchus scribit. Quæ ætate Cicero hanc causam egerit, est apud A. Gellium cap. xxviii. libri. xxv.

In eandem orationem Bartholomæi Latomi
argumentum.

DOMINANTE L. Sylla Romæ, & durante proscriptione quam ille post victoriam Marianorum fecerat, Sex Roscius Amerinus quanuis partes Syllanas & causam nobilitatis defendisset, tamen nocte rediens à cœna, à quodam propinquo suo T. Roscio Magno, cum quo ei veteres inimicitie erant, tanquam proscriptus occisus est. Ea cædes eadem nocte Ameriam T. Roscio Capitoni fratri interfectoris nunciata
fuit

fuit: qui subito Ameria Volaterras in castra L. Syllæ aduolans, Chryso-
gonum quendam libertum Syllæ, & propter opes patroni valde poten-
tem, docet quantum lucri sit in Roscij bonis si ea à Sylla empta forent.
Erant autem, sicut indicat in oratione Cicero, sestertiū sexagies: quæ
tamen Chrysogonus ab imprudente Sylla, & harū rerum ignaro, duo-
bus millibus numūm emit: deditq; ex eisdē tria prædia T. Capitoni, qui
eam rem adnunciauerat, & ad reliqua suo nomine occupanda eundem
Capitonem Ameriā misit. Erat Sex. Roscio filius eodem nomine Sex.
Roscius Amerinus, vnicus tantorum bonorum hæres: qui cum viuo pa-
tre vitam in agro ferè agere consueuisset, tunc cum pater eius Romæ in-
terficeretur, Ameriæ erat. Is occiso patre, cum paucis diebus paterna do-
mo ac bonis omnibus eiectus esset, simul ac vitæ suæ insidias fieri sen-
sit, de consilio amicorum Romam profugit, ibiq; ex liberalitate Cæcilij
cuiusdam neptis suæ, ad quam se cōtulerat, in egestate sustentabatur. Cæ-
terum Roscij incolumitas eius obstare videbatur ad tantam prædam
quietè possidendam, præsertim cum iam insidias minus processuras esse
sperarent, propter diligentiorē Roscij custodiam. Itaque consilium ca-
piunt quoquo modo opprimendi hominis: confictoque crimine, quasi
ipse Roscius patrem suum occidisset, accusatorem apponunt Erucium
quendam, notæ improbitatis hominem, qui illum adductum in iudiciū
parricidij accusaret. Nemo erat ea tempestate, ne ex magnis quidem vi-
ris, qui eam causam suscipere auderet, propter Syllæ potentiam, qui ac-
cusatorum parti propter Chrysogonum fauebat. Verū Cicero adhuc
adolescens, & nuper reuersus ex Græcia, cum iam primum ingressus in
Remp. rogaretur ab amicis Roscij, ac simul confirmaretur magnorum
virorum adhortatione, vt hac proposita occasione, quæ amplissima es-
set, illustraret nomē suum in republica, minimè recusauit, sed susceptam
causam Roscij ita constanter & dilucidè egit magno hominum concur-
su, vt reum absolueret. Cæterum hæc, vt ipse de se refert in lib. de claris
oratoribus, prima causa publica fuit quam vnquam egit: ex qua se tantū
commendationis tulisse dicit, vt non vlla postea causa fuerit quæ non
suo patrocinio digna videretur. Annos tūc natus erat, vt Gellius author
est, tres & viginti. qua quidem ætate iam tum apparebat & quātus ora-
tor esset Cicero, & quantus futurus esset. Causam egit hoc ordine,
quem ostendit ipsa oratio. Nam in exordio reddit rationem patrocini
sui, cur ipse potissimum dicat pro Roscio, tacentibus cæteris magnis &
amplissimis viris: eandēque ob causam conqueritur de potentia & sce-
le aduersariorum: quos criminosa insectatione in inuidiam adducit. Se-
cundo loco exponit causam quomodo res gesta sit: eamq; totam narra-
tionem accommodat ad coniecturam, vt intelligatur innocētia Roscij,
& aduersariorum crimē demonstretur. Ex quo loco ante confirmatio-
nem excurrit ad incendendos iudicum animos, & crimen aduersariorū
vehementer amplificat. Tertio confirmat causam, quam in tria capita di-
uidit, falsam criminationem Roscij, audaciam aduersariorum, & Chry-
sogoni potentiam, Falsum crimen in Roscio multis argumentis osten-

dit, & interim dissoluit dicta aduersariorum, & crebra infectione ac-
cusatorem lædit. Audaciam aduersariorum, in quos crimen confert, mul-
tis & euentissimis suspicionibus arguit, & inter se comparat argumen-
ta, & grauitè amplificat, & interim deterret aduersarios à testimonio di-
cendo. Potentiam Chrysogoni inuidiosè infectatur, eodemq; adiungit
luxuriam: & interim quasi dilapsus à proposito, disputat de venditione
bonorum Roscij, quæ negat aut vendi potuisse iure, aut possideri. Eoq;
in loco, sicut in tota causa, mirè vitat offensionem Syllæ, quo impruden-
te hæc omnia acta fuisse dicit. Postremo perorans, mouet commiserationem à fortuna Roscij, & ostendit indignitatem iniuræ, amplificando
scelus aduersariorum: & ad extremum collecta summa defensionis con-
cludit. Status orationis duplici cōiectura constat: de innocentia Roscij,
& aduersariorum crimine: non à Sex. Roscio, sed ab accusatoribus pa-
trem eius occisum esse: quæ utraq; sanè ad perfectam defensionem sunt
necessaria. Genus orationis temperatum est, quare forensibus actioni-
bus conuenit: nisi quod in peroratione & quibusdam alijs in locis ubi
de accusatorum crimine agitur, vehementius insurgit.

M. T. CICERONIS PRO SEX. ROS-
SCIO AMERINO ORATIO.

REDO EGO vos Iudices mirari quid sit quòd cum tot summi oratores hominesq; nobilissimi sedeāt, ego potissimùm surrexerim, is qui neque ætate, neque ingenio, neq; auctoritate sim cum his qui sedeant, comparādus. Omnes enim hi quos videtis adesse in hac causa, iniuriam nouo scelere conflata putant oportere defendi: defendere ipsi propter iniquitatem temporum non audent. ita fit vt adsint propterea, quòd officium sequuntur: taceant autē idcirco, quia periculum metuunt. Quid ergo? Audacissimus ego ex omnibus? minime.

GVARINI VERONENSIS EXPOSITIO.

REDO ego vos Iudic.) Non inutilis est ratio occupandi quæ viderentur obstare, quæ figura *πρόληψις* Prolepsis. græce vocatur. Cum enim tot clari oratores adessent qui taceant, mirari eos existimat quòd adolescēs nihilo cum ijs comparandus surgat. tamen ostendit haud tantum in dicēdo periculum ipsi Ciceroni adesse posse propter ætatem, quantum grauioribus viris. Cum

tot summi oratores) Ab audientium cœtu beneuolentiam comparat, quos & scientia & nobilitate extollit. Neque ætate, neque ingenio, neque auctoritate) A sua persona beneuolentiam comparat. Tria vero sunt quibus persuadēdi vis inest. Aetas, vnde senibus facile credimus, vnde pare Persuasio. quos propter ætatem multa vidisse ac scire arbitramur. Ingenium, quod fit vt eruditis & naturæ vi præualentibus obediamus cum quid ab eis consulitur & affirmatur. Auctoritas, cui etiam sine testimonijs assentimus. Ea autem potissimùm & ætate & prudentia conficitur. bene igitur tertio loco hic ponitur. Nouo scelere) Attentos facit & dociles. magnitudo siquidem ac nouitas id facit. Defensio verò sceleris, iam rei & causæ summam ostendit. Officium sequuntur) Laudat eos quòd propter honestatem adsunt, & excusat q̄ tacēt: vnde Ciceronis modestia declaratur. Officium ergo ad necessitatem defendendi, periculum ad temporum iniquitatem retulit. Quid ergo? auda.) Causas officij sui assi-

M. T. CICERONIS ORATIO

gnat in Sex. Roscio defendendo: vnde & docilem auditorem efficit & beneuolum, cum nō modo de quo acturus sit, sed etiam qua necessitate inductus sit, indicat. Non enim officiosorem aut fortio-rem cæteris se iactat: vnde arrogantia crimen declinat, & modestiam præ se fert.

F. SYLVII COMMENTARIJ.

Prolepsis.

C R E D O ego vos mirari) Prolepsis est, de qua Quintil. lib. iij. de exordio præcipiens, Non inutilis, inquit, ratio occupandi est quæ videntur ob stare: vt Cicero dicit scire se mirari quosdā, q̄ is qui per tot annos defenderit multos, læserit neminem, ad accusandum Verrem descendit. deinde ostendit hanc ipsam sociorum defensionem esse: quod schema prolepsis dicitur. Hæc ille. Huius autem exordij initium persimile est initio Diuinationis, quod modo Quintil. citabat. Surrexerim) Orator enim stans dicebat, & iudex sedens pronunciabat, vt alio loco scripsimus. Neque ætate &c.) Hæc in oratore plurimum habet momenti, ætas, ingenium, authoritas. Horum verò maximum authoritas est, quam oratori necessariam esse multis in locis Quintil. scribit. Sed ætas vt ingenium & authoritas existimanda non est. hæc enim quo maiora sunt, eo sunt efficaciora: senectus verò oratori apta admodum non est, vt scribimus in Commentarijs in Catonem Maiorē Ciceronis. Aetas igitur quæ aptior sit, est quæ Ciceroni constans & corroborata, quæ virilis vulgò dicitur. Cum his qui sedeant) in subsellijs. Nouo) id est inaudito & magno. Conflatam) id est inuentam & machinatam. Adsint) id est præsentibus sint: quanuis alioqui adesse pro patrocinari sæpe dicatur. Licet etiam dicere, adest præsens: vt pro domo sua, Adest præsens vir singulari virtute cōstantia grauitate præditus M. Bibulus. Sequuntur) id est faciunt. Quid ergo &c.) Ratiocinatio est: Se enim interrogat, deinde rationem reddit. Audacissimus ex omnibus) id dicitur, vt audacissimus omnium: vt multi ex socijs, & multi sociorum. Ea autem est quæ a grammaticis partitio dicitur.

Adesse.

Partitio.

PHILIPPI MELANC. SCHOLIA.

H A E C est prima causa publica in crimine capitali, quam Cicero dixit natus annos 20. Auditus est à populo nō sine magna voluptate. Roscius autem absolutus est. Status huius actionis est, Non esse parricidium factum à Roscio. Constitutio est coniecturalis.

LOCI EXORDII, 1 Excusatio ætatis. 2 Necessitas & officiū. 3 Cur alij non defendant. 4 Epilogus. 5 Apostrophe ad iudices. 6 Exaggerat dignitatem. qui loci hoc disticho comprehenduntur
Ætas, officiū, metuunt defendere multi.
Epilogus sequitur post hæc, & apostrophe Fanni.

C R E D O ego vos iud.) Excusatio ætatis. primus locus. Iniquitatem tēporū) Syllanorū videlicet. Quid ergo) audacissimus) Subiectio.

BARTHOLOMAEI LAT. IN EANDEM SCHOLIA.

C R E D O ego vos) Orditur κατὰ πρόληψιν ab excusatione officiij sui: & causam reddit cur ipse præ cæteris aduocatis Roscium defendat.

At

At tanto officiosior q̄ cæteri? Ne istius quidem laudis ita sum cupidus, vt aliis eam præreptā velim. Quæ me igitur res præter cæteros impulit vt causam Sexti Roscii reciperem? Quia si quis istorū dixisset, quos videtis adesse, in quibus summa auctoritas est atque amplitudo, si verbum de republica fecisset, id quod in hac causa fieri necesse est, multo plura dixisset, q̄ dixisset, putaretur: ego etiam si omnia quæ dicenda sunt, liberè dixero, nequaquam tamen similiter oratio mea exire, atque in vulgus emanare poterit. Deinde, quòd cæterorum neque dictum obscurū potest esse propter nobilitatem, & amplitudinē: neq; temere dicto concedi propter ætatem & prudentiā: ego siquid liberius dixero, vel occultum esse propterea, quòd nondum ad rempublicam accessi, vel ignosci adolescentiæ meæ poterit: tametsi non modo ignoscendi ratio, verum etiam cognoscendi consuetudo iam de ciuitate sublata est. Accedit illa quoque causa, quòd à cæteris forsità ita petitum sit vt dicerēt, vt utrūuis saluo officio se facere posse arbitrentur: à me autem ii contenderunt, qui apud me & amicitia & beneficiis & dignitate plurimū possunt: quorum ego neq; beneuolentiam erga me ignorare, nec auctoritatem aspernari, nec volūtatem negligere debeam. His de causis ego huic causæ patronus extiti, non electus vnus qui maximo ingenio, sed relictus ex omnibus qui minimo periculo possem dicere: neque vti satis firmo præsidio defensus Sex. Roscius, verūm vti ne omnino desertus esset. Forsitan quærat, qui iste terror sit, & quæ tāta formido,

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

quæ tot ac tales viros impediatur quo minus pro capite & fortunis alterius, quemadmodum consueverunt, causam velint dicere. quod adhuc vos ignorare non mirum est, propterea quod consulto ab accusatoribus, eius rei quæ confluit hoc iudicium, mentio facta non est.

G V A.

M V L T O plura.) Vt verbi gratia si Chrysogonum maleficij fauctorem incusauerit, fortasse Syllam criminari diceretur, sub quo Chrysogonus militabat, & dignitatem obtinebat. Neque dictum obscurum.) membrum, color est rhetoricus. Propter nobilitatem & amplitudinē, & prudentiam & ætatem) cuiusmodi homines magnum in persuadendo pondus habere solent. Tamen non modo igno.) Calamitatem publicam deplorat: unde in patriam suam affectum declarat: quæ res pro officio benevolentiam parit. Accedit illa) Tertia defensionis causa, amicorum scilicet preces efficacissimæ. In primis duabus euitatio periculi est, hic honestatis & amicitiae vis. Benevolentiam ex me igitur nec aucto.) Benevolentiam ad amicitiam, auctoritatem ad dignitatem, voluntatem ad beneficia refert. Forsitan queratis) Altera huius exordij pars, ubi cum dicti terroris causas exponat, inserit huius causæ summam: quæ ex re dociles & attentos facit iudices. Tum etiam adiungit & Chrysogoni impotentiam, avaritiam, & crudelitatem, quibus benevolentia ex aduersariis conficitur. Pro capite & fortunis) Iam summam causæ aperit, cum & sanguinis & fortunarum periculum inteditur Roscio ab aduersariis. Propterea quod ab accusato. consulto) Malitiose factum ab aduersariis dicit: quæ res in odium trahit.

S Y L.

Recipere
causam.

A T tanto) legendum puto, An tanto: nisi sibi facit obiectionē, quasi sub persona aliena: ut sit, At super. dicet quispiam, si non es audacissimus, tu es tanto officiosior quam cæteri super. oratores sunt. Vbi comparatiue comparatiue tentus bene inter plura duobus respicit. Vt causam recipere) Recipit causam patronus, cum eam suscipit defendendam: de quo verbo scribimus pro A. Cluentio. Similiter) atque oratio istorum. Temere).i. impudenter. Cōcedi).i. ignosci. Occultum esse) Hominum dicta aut facta perinde clara sunt aut obscura, ut eorum fortuna est. Nondum ad re. pub. accessi) id est nullum adhuc magistratum gessi. Ignosci adolescentiæ) Adolescentes non sunt sapientes: si quid igitur errant, imprudenter errant: quocirca ipsis ignoscendum est. Cognoscendi) id est iudicandi. L. enim Sylla rerum potitus, iudicandi potestatem equitibus Rom. sustulit, Iudices se eamque paulo ante huius causæ actionem Senatoribus tradidit. Nec plane natores. traditum significat. A cæteris) oratoribus. Vt dicerent) pro Sexto Roscio. Vtrūvis facere).i. dicere vel non dicere. Saluo officio) Vt paulo Cōcedere post dicit, Quod salua fide possim. Contenderunt) id est contentē & instantes

instante petiuerunt : in qua re hoc verbū à Cicerone persæpe dici, alio loco docuimus. Ad finem huius orationis Cicero hanc sibi causam à M. Messala traditam dicit. Possunt) id est, potestatem habent, & ut vulgò dicunt, habent potestatem imperandi. Beneuolentiam ignorare) quod ingrati est. Ostendit non licuisse sibi ut recusaret ne Roscium defenderet. Authoritatem aspernari) quod arrogantis atque dissoluti hominis est. Voluntatem negligere) quod inimici est. Extiti) id est surrexi. Forsitan quæritis) Alia prolepsis est. Qui iste terror sit) ut,

Sed tamen iste deus qui sit, da Tityre nobis. Itemque,

Despectus tibi sum, nec qui sim quæris Alexi.

Causam dicere) id est, orare. Alioqui reus causam dicit. Ab accusatoribus) Quauis C. Erucius solus accusauerit, accusatores tamen appellat eos qui accusatorem sollicitent, eique probationes subministrent : ut pro Cluentio accusatores sæpe appellat T. Actium & Oppianicum, quauis Actius solus verba fecerit. Confluit hoc iudicium) id est hanc causam machinata est & fecit.

SI verbum de rep. fecisset) propter Syllam videlicet. Deinde, quòd cæterorū) Repetitio prioris sententiæ. Concedi) id est ignosci. Tamen si non modo) Scomma. Accedit illa) necessitas, vel officium, locus secundus. Se facere posse) id est, ut recusare possint. Neque beneuolentiam erga me) Incrementum. Forsitan quæritis) cur alij non defendant. Locus tertius, & τυχὸν hoc est, nascitur enim ex causa. Eius rei quæ confla. hoc iud.) id est, dissimulauerunt fontem rei.

QVAE me igitur res) Mirè ista faciunt ad beneuolentiam, quibus & amplificat cæteros, & suam personam extenuat. nam in adolescente nihil est modestia amabilius. Accedit illa quoque) Altera causa cur defendat. Forsitan quæritis) πρόληψις, qua inducit in odiū aduersarios, & potentiam eorum & iniuriam in Roscium criminatur.

Quæ res ea est? bona patris huiusce Sexti Roscii, quæ sunt sexagies, quæ de viro fortissimo & clarissimo L. Sylla, quem honoris causa nomino, duobus millibus nummum sese dicit emisse adolescens vel potentissimus hoc tempore nostræ ciuitatis L. Cornelius Chrysogonus. Is à vobis Iudices hoc postulat, ut quoniam in alienam pecuniam tam plenā atque præclaram nullo iure inuaserit, quoniamque ei pecuniæ vita Sex. Roscii obstare atque officere videatur, deleatis ex animo suo suspicionem omnem, metumque tollatis. Sese hoc incolumi non arbitratur

M. T. CICERONIS ORATIO

huius innocentis patrimonium tam amplum & copiosum posse obtinere: damnato & eiecto, sperat se posse, quod adeptus est per scelus, id per luxuriam effundere atque consumere. Hunc sibi ex animo scrupulum, qui se dies noctesque stimulat ac pungit, ut euellatis postulat: ut ad hanc suam prædam tam nefariam adiutores vos profiteamini. Si vobis æqua & honesta postulatio videtur Iudices, ego contra breuem postulationem afferro, & (quomodo mihi persuadeo) aliquanto æquiorem.

VAR. **BONA** patris huiusce) Summam rei aperit, qua dociles facit auditores. Quæ de viro) id est ab. præpositio sæpe sic posita inuenitur apud Ciceronem pro præpositione. Vel potentissimus hoc tem.) In inuidiā trahit aduersarium. Nullo iure) tyrannicè factum exponitur: vnde investigationem auditoribus mouet in aduersarium ex loco. vij. Vbi aduertere rem agi criminosè per ea quæ interponit. Huius adeptus est per scelus) suam prædam tam nefariam. Si vobis æqua) Crudele aduersarii factum innuit: vnde in odium ducitur.

SYLV. **QVAE** sunt sexagies) id est, quæ valent sexagies centena millia sestertiū: quæ valent centum quinquaginta millia aureorum, ut ex Asse Budæi colligimus. Duobus millibus numū) id est quinquaginta aureis: ut singuli aurei valeant xl. numos. Quem honoris causa nomino) ut virum honestissimū. De hoc dicendi genere alibi scripsimus. Emis- se de viro) Ut emere de sectoribus, & emere de A. Rupilio dixit pro A. sectorib⁹. Cluentio: & pro L. Flacco, mercatus de pupillo. Vel potentissimus) Inuidiā Chrysogono facit. L. Cornelius Chrysogonus) L. Cornelius nomine L. Cornelij Syllæ, cuius libertus erat, appellatus est. Libertos enim patronorum nomine appellari morem fuisse Romæ, alibi scribimus. Pecuniam) Pecuniæ significatio ad ea refertur, quæ in patrimonio nostro sunt, ut ait Paulus Iurisconsul. lib. Digestorum 50. titulo de verbo. & re. signifi. Authore Vlpiano eodem in loco, pecuniæ verbum non solum numeratam pecuniam complectitur, verum etiam omnem omnino pecuniam, id est omnia corpora. Nam corpora quæcunq; pecuniæ appellatione contineri nemo est qui ignoret. Hermogene eodē in loco authore, pecuniæ nomine non solum numerata pecunia, sed omnes res tam soli quàm mobiles, & tam corpora quàm iura continentur. Tam plenam). i. tam copiosam, tam abundantem. Tam præclarā). i. tam eximiā, tam egregiam, tam opimam: ut paulo post dicit, Opimam præclaramq; prædam. Nullo iure) id est iniuste. In alienam pecuniam inuaserit) id est alienam pecuniā per vim eripuerit & occupauerit: ut paulo post, Accusant

Accusant ij qui in fortunas huius inuaserunt. Incurrere in damnum Ci- Incurrere
 cero dicit pro M. Cælio in eandem rem, Nec incurrat, inquit, in alterius in damnum.
 damnū atq; famam. Ei pecuniæ vita Sex. Roscij obstare atq; officere
 videatur) Quo minus ea Chrysogonus ex animi sentētia fruatur. Po-
 stulat deleatis) Hoc aliquādo facit Cicero, vt fingat aduersariū postulare
 aut dicere quid ipse aduersarius sentiat, quod eius causæ cōtrariū sit, quæ
 sit veluti quædam criminis cōfessio: vt cōtrā postulat ipse aut dicit quod
 pro causa sua sit: vt pro A. Cluentio accusator Cluentius dicit hæc: Pri-
 mum prauissimis criminibus accusabam, vt nihil opus esset pecunia. De-
 inde condemnatum adducebam, vt ne eripi quidem pecunia posset. Po-
 stremo etiam si absolutus esset, mearum tamen omnium fortunarum sta-
 tus incolumis maneret. Quid contrā reus Oppianicus? Primum ipsam
 multitudinem & atrocitatem criminum pertimescebam. Deinde Fabri-
 tiji propter conscientiam mei sceleris condemnatis, me esse condemna-
 tum sentiebam. Postremo in eum casum veneram, vt omnis fortunarum
 mearum status vnus iudicij periculo contineretur. Deleatis ex animo
 suo &c.) Id autem facietis, si Sex. Roscium damnaueritis. Hoc inco-
 lumi) id est Sex. Roscio non condemnato. Copiosum) id est opulen- Copiosus.
 tum, à copijs, id est diuitijs. de qua voce alio loco scripsimus. Eiecto)
 Non quidem in exilium: ea enim parricidij pœna non est: sed in fluuiū.

Effundere) id est temere & large expendere. Inde effusiones pecu- Effundere
 niarum Cicero dicit in libro de Officijs secundo, Quanto, inquit, Ari- pecuniam.
 stoteles grauius & verius nos reprehendit, qui has effusiones pecuniarū
 non admiremur. Est igitur effundere, large & prodige insumere & da-
 re, quasi non numerando, nec pendendo, sed effundendo consumere: vt
 pro M. Cælio. Parcat iuuentus pudicitia suæ, ne spoliet alienam, ne ef-
 fundat patrimonium, ne scœnore trucidetur. Inde large & effuse donare
 paulo post dicit Cicero. In eadem re profundere pecunias dicit in lib. Profunde
 de Officijs secundo, Prodigii qui epulis & viscerationibus, & gladiato- re pecuniā
 rum muneribus, ludorum venationumq; apparatu pecunias profundunt
 in eas res quarum memoriam aut breuem aut nullam sunt relicturi o-
 mnino. In eandem ferè rem illud est in eodem libro, Periclem principē Proijcere
 Græciæ vituperabat, qui tantam pecuniā in præclara illa Propylæa pro- pecuniā.
 iecit. Per luxuriam) largiendo, potando, scortando. Est autem luxuria Luxuria.
 superuacanea rerum abundantia & sumptus: cui contraria frugalitas est.

Adiutores) Impulsores in mala re, adiutores in bona dici Donatus Adiutor.
 in Terentiū scribit: quæ differentia perpetua non est, sed adiutor in ma Impulsor.
 la re dicitur sapius q̃ in bona impulsor. Adiutores vos profiteamini)
 Aduersarium iudicibus in odium adducit, q̃ ijs ad maleficiū vti velit.

Q V AE sunt sexagies) hoc est sexagies centena sestertia. Honoris ME L A N.
 causa) id est, aduersus eum nihil dico. Duobus millibus numūm) id est
 duobus sestertijs, hoc est 50. coronatis. Sestertium, precium 25. coron.

Quoniamque ei pecu.) Inuidiosè dictum. Sese hoc incolumi) scili-
 cet Roscio filio. Hunc sibi ex animo) Repetitio.

Q V AE sunt sexagies HS) Sexagies HS sunt centū quinquaginta mil- L A T.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

lia coronatorum. duo millia numum sunt 50 coronati secundum Budæum. Is à vobis iud. hoc post.) Inducit inuidiosam *προσωποποιίαν*, qua potentiam & improbitatem Chrysogoni infectatur. Hunc sibi ex animo scrupulum) id est sollicitudinem, metaphora à calculo qui pedem in calceo vrgere solet.

P R I M V M à Chrysogono peto, vt pecunia fortunisque nostris contentus sit, sanguinem & vitam ne petat. Deinde à vobis Iudices, vt audacium sceleri resistatis, innocentium calamitatem leuetis, & in causa Sex. Roscii periculum quod in omnes intenditur, propulsetis. Quòd si aut causa criminis, aut facti suspicio, aut quælibet denique vel minimæ res reperietur quamobrem videantur illi nonnihil tamen in deferendo nomine secuti: postremò si præteream prædam quam dixi, quicquam aliud causæ inueneritis, non recusamus quin illorū libidini Sex. Roscii vita dedatur. sin aliud agitur nihil, nisi vt his ne quid desit, quibus satis nihil est: si hoc solum hoc tempore pugnatur, vt ad illam opimam præclaramque prædā damnatio Sex. Roscii velut cumulus accedat: nonne cum multa indigna, tum vel hoc indignissimum est, vos idoneos habitos, per quorum sententias iusque iurandum id assequantur, quod antea ipsi scelere & ferro assequi consueuerunt? Qui ex ciuitate in Senatum propter dignitatem, ex Senatu in hoc consilium delecti estis propter feueritatē: ab his hoc postulare homines sicarios atque gladiatores, nō modò vt supplicia vitent, quæ à vobis pro maleficiis suis metuere atque horrere debent, verumetiam vt spoliis Sex. Roscii hoc iudicio ornati auctique discendant? His de rebus tantis, tamque atrocibus, neque satis

tis me commodè dicere, neque satis grauitè con-
queri, neque satis liberè vociferari posse intelligo.
Nam commoditati ingenium, grauitati ætas, liberta-
ti tempora sunt impedimento.

DEINDE à vobis iud.) Iudices orat vt sibi auxilio sint: qui locus G V A.
commouet misericordiam, præcipuè cum calamitatē & inopiam osten-
dat Roscij. Quod in omnes intēditur.) Hoc ad Remp. pertinere osten-
ditur: quo fit vt & auditores faciat attentos, & atrocitas rei inuestigatio-
nem moueat, ex loco secundo. Quod si aut causa criminis) Crudeli-
ter factum & auarè ostendit ab aduersario Chrysogono, cum nulla iri-
tatus causa, sola auaritia vitam Roscij petat. Velut cumulus) Maximū
facinus factum est in præda bonorū Roscij: quod vt accumulatiū sit,
adiungitur cædes. Vos idoneos) Commotio misericordiæ, si quæ no-
bis futura sunt mala aperimus nisi causam obtinuerimus. Qui ex ciui-
tate) id est ex numero ciuium in ordinem senatorium, & ex senatorum
ordine in iudices delecti estis: in illum quidem ob dignitatem, in istos
autem propter seueritatem. Hic captat beneuolētiā ex persona iudicū,
quos numero LXX. constat fuisse ex Asconio. Eorum autem laudem ad
utilitatem propriæ causæ coniungit, cum pro læsis seueritatem allegat.

Nam commoditati) Appositè grauitè & liberè dicendum est in tam
atroci scelere. Cæterū ingenium ineruditum, adolescentia, temporum
calamitas, impedimento sunt vt id exequar.

V T pecunia fortunisque) Hoc valet ad mouendos affectus. Peri- S Y L.
culum, quod in omnes intenditur) Hoc iudicium ad remp. pertinere, nec
id solum petere accusatores vt Roscius damnetur, significat: quod am-
plius postea ostendet. In omnes intenditur) id est proponitur. Vide- Intendere
tur translatio ducta ab ijs qui retia tendunt. ea enim in feras aut in aues periculū.
intendunt. Nisi à gladiatoribus aut à minantibus potius ducta est, qui in
aduersarium gladium aut brachium intendunt. Inde intentare pro mi- Intentare.
nari cum datiuo dicitur: vt postea, Quod aiunt illum Sex. Roscio inten-
tasse, & meditatū esse se omnia illa pro testimonio esse dicturū, Virgi,
in primo Aeneidos,

Præsentemque viris intentant omnia mortem.

Causa criminis) id est cur parricidium Sextus Roscius admittere volue-
rit. Causa enim cur quis quid fecerit aut non fecerit, in probationibus
valet plurimum. Facti) id est parricidij. In deferendo nomine) id est
in accusando Sex. Roscio. Non recusamus) Illud solet facere Cicero,
vt probationes suas proponat fore clarissimas: alioqui se non depreca-
turum vt reus seruetur, nec recusaturum quo minus reus damnetur: vt
pro Milone, Quāquam in hac causa Iudices T. Annij Tribunatu, rebus
omnibus pro salute Reip. gestis, ad huius criminis defensionē non abu-
temur, nisi oculis videritis insidias Miloni à Clodio factas: nec depre-

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

caturi sumus vt crimen hoc nobis propter præclara in Rempub. merita condonetis: nec postulaturi, vt si mors P. Clodij salus vestra fuerit, iccirco eam virtuti Milonis potius quàm Po. Ro. felicitati assignetis. Sed si illius infidiæ clariore hac luce fuerint, tum denique obsecrabo obtestaborque vos iudices, si cætera amisimus, hoc saltem nobis vt relinquatur, ab inimicorum audacia telisque vitam vt impune liceat defendere.

Dedere Quin illorum libidini Sex. Roscij vita dedatur) id est ad illorum libidinem Sex. Roscius condonetur: vt pro L. Flacco, Ne hominibus leuidini accu- tate Græcis, crudelitate Barbaris, ciuem ac supplicem vestrum dederitis. fatoris. Condonare & concedere in eadem re dici, pro Cluentio scribimus. **Cōdonare** Pugnatur) certatur iudicio & contenditur. **Opimus.** Opimam) id est copiosam, amplam, magnificam. Authore Sex. Pompeio, Opis fuit Saturni cōiunx: per quam voluerunt terram significare, quia omnes opes humano **Opulētus.** generi terra tribuit. Vnde opulenti, terrestribus rebus copiosi: & hostiæ opimæ, præcipuè pingues: & opima, magnifica & ampla spolia. Vos **Idoneus.** idoneos habitos) Aduersarios in odium Iudicum adducit. Idoneus in mala re hic dicitur. Iusque iurandum) Nam iurati iudices erant. Ex **Iudices so** ciuitate in Senatū.) Nemo enim senator fiebat, quin ciuis esset. Exfe- **li senato-** natu in hoc consiliū) Soli senatores tum iudicabant lege **res.** Cornelia, quā L. Cornelius Sylla tulit. In hoc cōcilium) Concilium pro cœtu iudi- **Seucrus iu** cum dici alibi docuimus. **Seueritatem)** Seuerus iudex est, qui nocentes **dex.** damnat, innocētes absoluit. **Sicarios)** id est homicidas. Authore **Sicarij.** Quintiliano lib. x. per abusionem sicarios etiam omnes vocamus qui eadem telo quocunque commiserint. **Gladiatores)** Vel ad augendam facti atrocitatem appellat gladiatores, quo nomine L. Catilinam appellat: vel re vera gladiatores intelligit, vt postea T. T. Roscios Capitonē & Magnum dicit esse gladiatores. A vobis metuere) vt Terent. in Andria,

Metuo à Metui à Chryside. Metuo ab illo, vt ait Donatus, cuius causa possum ali- **te.** quid mali pati, etiam si ipse nihil in me mali cōsulat. His de rebus tantis) Attentos facit auditores, quia magnitudinem rei ostendit: eorūque auxilium tacitè implorat contra aduersarios, quum se ad dicendū, querendum, vociferandum sufficere negat, propter nimiam rei aduersariorū atrocitatem. **Ingenium)** Solet Cicero authore Quintiliano lib. xi. ingenium suum submittere.

M E L. V T pecunia fortunisque no.) πᾶσι. id est, facile possemus ferre eripi fortunam nobis, modo relinquerent hunc animum. In deferendo nomine) id est accusando. Quibus satis nihil est) Scilicet Syllanis. Vt ad illam opimam) Amplificatio. His de rebus) ab impossibilitate ἀδύνατον.

L A T. Q V O D si aut cau. cri.) Ostendit fiduciam in causa. Nonne cum multa indig.) Mouet indignationem. His de rebus tantis) Hæc ἐπιφω- νηματικῶς attolluntur.

Huc accedit summus timor, quem mihi natura pudorque meus attribuit, & vestra dignitas, & vis aduersariorum,

aduersariorum, & Sex. Roscii pericula. Quapropter vos oro atque obsecro Iudices, vt attentè bonæque cum venia verba mea audiat. Fide sapientiæque vestra fretus, plus oneris sustuli, q̃ ferre me posse intelligo. Hoc onus si vos aliqua ex parte alleuabitis, feram vt potero studio & industria Iudices. sin à vobis (id quod non spero) deferar, tamen animo non deficiam: & id quod suscepi, quoad potero, perferam. Quod si perferre non potero, opprimi me onere officii malo, quàm id quod mihi cum fide semel impositum est, aut propter perfidiam abiicere, aut propter infirmitatem animi deponere. Te quoq; magnopere M. Fanni quæso, vt qualem te iam antea populo Romano præbuiisti cū huic idem quæstioni iudex præesses, talem te & nobis & Populo Rom. hoc tempore impertias. Quanta multitudo hominum conuerit ad hoc iudicium, vides: quæ sit omnium mortalium expectatio, quæ cupiditas vt acria ac seuera iudicia fiant, intelligis. Longo interuallo iudiciū inter sicarios hoc primum committitur, cum interea cædes indignissimæ maximæque factæ sint. Omnes hanc quæstionem te prætore de manifestis maleficiis, quotidianoque sanguine haud remissius sperant futuram.

H V C accedit) Timidum se natura & verecundum asserit, ne confidens & impudens appareat: vnde ex tacita reuerentia iudices sibi conciliat ex officio suo. Quapropter) Orat vt attēte audiant: vnde attentos facit iudices. Fide sapientiæq; se commendat iudicibus, & officiū suum constans ac stabile ostendit. Te quoq; magnopere) M. Fannium prætorem præcipuè sibi conciliat, integritatem præteritam laudans, cum iudex erat huius causæ, orans vt idē sit in prætura. Quanta multitudo) Quæ iudicij expectatio sit, aperit, incitans eos ad seueritatem. Acria) fortia, stabilia in omnem partem, & inuiolata. Longo interuallo) Iam

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

enim dudum nullum cædis crimen damnatum est. Cum interea) Exponit interuallum. Demissius) Taciti siquidem sperant maleficia puniri, dicere autem non audent ob temporum pericula.

S Y L V.

Quæso.

Quæso te,
& quæso à
te.

Dies accu-
sationis &
defensio-
nis.
Præesse
quæstioni.

Cupiditas
in re bona

Interuallo
longo.
Commit-
tere iudi-
cium.

Demittere

Q V E M mihi natura) Ciceronem reliquosque bonos oratores initio dicendi timere solitos, pro Cluentio abunde scripsimus. Vos oro atque obsecro) Iudicium primum, deinde M. Fannij prætoris qui huic causæ præest, beneuolentiam captat. Te quæso) Quæso sæpius absolute dicitur, iungiturque cum imperatiuo modo. Existimat Donatus tum id esse aduerbium, quod dicatur ad leniendum imperium verbi imperatiui, cuiusmodi illa sunt, sis, sultis, age, agite, sodes, & id quod imperite vulgus dicit parum, ut quum dicit, adiuua me parum. Nonnunquam tamen dicimus quæso te, & sæpius quæso a te: ut postea, Quæso à vobis Iudices, ut hæc pauca quæ restant, ita audiat, ut partim me dicere pro meipso putetis, partim pro Sex. Roscio. Et pro Archia poeta, Quæso à vobis, ut in hac causa mihi detis hanc veniam. Pro L. Flacco, Quæso à vobis Asiatici testes. Libro epistolarum familiarium vndecimo, Deos quæsumus, consilia tua Reipub. salutaria sint, atque tibi. Huic idem quæstioni præesses) Intelligendum arbitror, quum accusator diceret. Nam (ut ait Asconius) dies viginti dabantur ad accusandum legitimi, totidemque defensori ad respondendum. Nonnunquam tamen lex ferebatur ut eodem die accusator & patronus orarent, & iudices pronunciarēt: quod in causa Milonis à Pompeio latum, idem scribit. Præesses) id est Prætor esset. In hac enim causa Fannium Prætorem fuisse paulopost scribit. Quæstioni quoque Iudex præesse quæsitō dicitur, ut Cicero pro Au. Cluentio de C. Iunio qui in Oppianici causa quæsitō fuerat, Condemnatus est C. Iunius qui ei quæstioni præfuerat. Adde etiam illud, si placet, tum est condemnatus, quum esset iudex quæstionis. Impertias) id est præstes & præbeas. Quanta multitudo hominum conuenerit) Affectuum semina sunt, quos in peroratione tractabit amplius. Quæ cupiditas) Cupiditatem in re bona dicit. In eadem re sæpius dicit studium. Cupiebat autem populus Romanus, ut acris & seuera iudicia fierent, propterea quod iudicia à L. Sylla sublata fuerant, quo tempore cædes maximæ indignissimæque factæ sunt. Longo interuallo) Id à Cicerone sæpe dicitur. vulgo autem dicerēt, longo interuallo post. Iudicium hoc) Post sublata iudicia à L. Sylla, eaque longo interuallo senatui concessa, hanc Roscij causam primam actam esse significat. Committitur). i. constituitur: ut constituere quæstionē & iudiciū sæpius, ita hoc loco committere iudiciū dicit. Interea) In eo longo interuallo. Boni enim ciues & opulenti, quorum bona Syllani concupierūt, ut aduersarij, pscripti sunt & necati: qua pscriptione Romana ciuitas nihil unquam vidit indignius. Manifestis maleficijs.) In alijs codicibus est, de manifestis maleficijs: quæ lectio mihi videtur melior, ut intelligas quæstionē de manifestis maleficijs. Demissius) In alijs quoque codicibus scriptum est, haud remissius, id est diligentius. Ea autem lectio mihi aspernanda non videtur: nec prior est à sententia auersa. demittere enim est summittere, & deorsum mittere, & minus animose agere: ut, Demittunt

Demittunt animos magnæ nil laudis egenos.

Illud enim valet ad causæ nostræ commendationem, si dicamus quæ iudicij expectatio hominum sit.

Q V A P R O P T E R vos oro) Epilogus, quart^{us} locus. Te quo- M E L.
que magnopere) Apostrophe ad iudicem. locus quintus. Quanta mul-
tudo) ab expectatione hominum. Omnes hæc quæstionē) Sperant in
iudicijs non futurā crudelitatem, qualis est aliās in quotidianis malefi-
cijs. quasi dicat, Improbi obiecerunt Roscium iudicibus iugulandum,
& sperant tam facile in iudicio opprimi posse, quàm si ipsi manu con-
foderent: sed boni diuersum sperant.

Q V A P R O P T E R vos oro) Postulat attentionem. Te quo- L A T.
que magnopere) Appellat prætorem, quem expectatione iudicij causæ
atrocitatis admonet. Hanc quæstionem) id est iudicium.

Qua vociferatione in cæteris iudiciis accusatores
vti consueuerunt, ea nos hoc tempore vtimur, qui
causam dicimus. Petimus abs te M. Fanni, à vobisq;
Iudices, vt quamacerrimè maleficia vindicetis: vt q̃
fortissime hominibus audacissimis resistatis: vt hoc
cogitetis, nisi in hac causa qui vester animus sit osten-
detis, eò prorumpere hominum cupiditatem, &
scelus & audaciam, vt non modò clàm, verùm etiam
hic in foro ante tribunal tuum M. Fanni, ante pedes
vestros Iudices, inter ipsa subsellia cædes futuræ sint.
Etenim quid aliud hoc iudicio tentatur, nisi vt id fie-
ri liceat? Accusant ii, qui in fortunas huius inuase-
runt: causam dicit is, cui præter calamitatē nihil reli-
querūt. Accusant ii, quibus occidi patrem Sexti Ro-
scii bono fuit: causam dicit is, cui non modò luctum
mors patris attulit, verùm etiā egestatem. Accusant
ii, qui hunc ipsum iugulare summè cupierunt: cau-
sam dicit is, qui etiam ad hoc ipsum iudicium cum
præsidio venit, ne hic ibidē ante oculos vestros tru-
cidetur. Denique accusant ii, quos populus poscit:
causam dicit is, qui vnus relictus ex illorum nefaria

M. T. CICERONIS ORATIO

cæde restat. Atque ut facilius intelligere possitis Iudices ea quæ facta sunt, indigniora esse quàm hæc sunt quæ dicimus, ab initio res quemadmodum gesta sit, vobis exponemus: quò facilius & huius hominis innocentissimi miseras, & illorum audacias cognoscere possitis, & Reipub. calamitatem.

SYLV. A. **V T** hoc cogitetis) Instigat animos prætoris & iudicum in aduersarios ex loco tertio. Ea re neglecta ostenditur quid periculorum & incommodorum consequatur. cædes scilicet passim perpetrabuntur. Inter ipsa subsellia) Subsellia sunt tribunorum, triumuirorum, quæstorum, & huiusmodi minora iudicia exercentium, qui non in sellis curulibus, sed nec in tribunalibus, sed in subsellijs confidebant. Accusat ij) Mirificè odium commouet in aduersarios, simulque misericordiam in Roscium. Vtriusque persona per figuram quæ latinè quidē comparatio, græce verò σύγκρισις dicitur, exprimitur. hinc crudeles, auari: inde calamitosus ac miser. Causam dicit) hoc est defendit. Quos populus poscit) ad penam scilicet ut homicidas & nefarios: quo facilius beneuolentiam capiat à miserijs Roscij, & ab aduersariorum audacia: & attentos facit iudices ex eo quòd ad Remp. pertinet huiusce rei cognitio.

SYLV. **QVI** causam dicimus) .i. qui defendimus. Maleficia vindicetis) id est maleficos & perditos homines puniat. Nisi in hac causa &c.) Hoc iudicium quantum ad Remp. pertineat ostendit, ut in omnibus ferè causis facere solet. Prorumpere) id est vi peruenire, extendi, & effundi: ut proruptam audaciam paulò post appellat, quam proiectam dixit pro A. Cluentio, Hæc magnitudo maleficijs facit, ut nisi penè manifestum parricidium proferatur, credibile non sit: nisi turpis adolescentia, nisi omnibus flagitijs vita inquinata, nisi sumptus effusi cum probro atque dedecore, nisi prorupta audacia, nisi tanta temeritas, ut non procul abhorreat ab insania. Inter ipsa subsellia) Subsellia non modo iudicum, sed etiam oratorum in foro sunt. Quid aliud hoc iudicio tentatur) Illud persæpe facit Cicero, ut ostendat peti aliud ab accusatoribus, quàm quod in quæstione sit, quod sit Reip. perniciosum. Id) id est cædes ante tribumalia, ante iudices, inter ipsa subsellia. Accusant ij) Quàm audaces sint accusatores, quàm miser & innocens reus sit, ostendit: ut cognosci facilius possit quid hoc iudicio petant accusatores: ut iudicum fauorem ab accusatoribus ad reum conuertat, & spargat velut semina argumentorum. Hunc ipsum) Roscium filiū. Huius enim vitæ insidias à T. T. Roscij paratas fuisse, eamque ob causam hunc Romam cōfugisse paulò post dicet Cicero. Summe) id est valde. Poscit) id est ad supplicium petit, quòd improbi sint. Atque ut facilius) Ad narrationem transit. Id quòd fit, admonendi sunt auditores, ut diligentius intelligant id de quo pronuntiaturi

nunciaturi sunt. Quum status coniecturalis simplex est, id est quum reus factum quod accusator intendit, tantum negat, patrono nihil opus est narratione. Quid enim narrabit, qui à se factum negat? Si verò patronus non modò neget, sed etiam in aduersarium crimen ipsum retorqueat, iam status coniecturalis simplex non est: oportetq; vt probet id quod retorquet: itaq; eū oportet vti narratione: vt pro Milone accusator dixit à Milone factas infidias Clodio: negat id Cicero, retorquetque à Clodio factas Miloni: ideo narrauit. In hac quoq; causa à Sexto Roscio patrē occisum esse accusatores dixerūt. id non modò negat Cicero, sed etiā retorquet eū ab accusatorib⁹ necatū. Id vt probet facili⁹, vtitur narratione.

Narrādū
quādo sit
patrono.

Q V A vociferatione) Fiducia, & exaggeratio indignitatis. Accusant ij) Frequentatio. Causam dicit) id est reus est. Atque vt facilius) Transfitio.

M E L.

E O prorumpere ho. cup.) Periculū commune, nisi seuerè iudicetur, futurum ostendit. Accusant ij) Exaggerat indignitatem contentione.

L A T.

Atque vt facilius) Transfit ad narrationem.

Sextus Roscius pater huiusce, municeps Amerinus, fuit quum genere & nobilitate & pecunia, non modò sui municipii, verum etiam eius vicinitatis facile primus: tum gratia atque hospitiiis florens hominum nobilissimorum. Nam cum Metellis, Seruiliis, Scipionibus erat ei non modò hospitium, verum etiam domesticus vsus & cōsuetudo: quas (vt æquū est) familias honestatis amplitudinisq; gratia nomino. Itaque ex suis omnibus cōmodis hoc solum filio reliquit. Nam patrimonium domestici prædones vi ereptum possident: fama & vita innocentis ab hospitibus amicisq; paternis defenditur. Hic cū omni tempore nobilitatis fautor fuisset, tum hoc tumultu proximo, cum omnium nobilium dignitas & salus in discrimen veniret, præter cæteros in ea vicinitate eam partem causamq; opera, studio, auctoritate defendit. Etenim rectum putabat, pro eorum honestate se pugnare, propter quos ipse honestissimus inter suos numerabatur. Posteaquam victoria constituta

est, ab armisq; recessimus, cum proscriberentur homines, atque ex omni regione caperentur ii qui aduersarii fuisse putabantur, erat ille Romæ frequens, atque in foro & in ore omnium quotidie versabatur, magis ut exultare victoria nobilitatis videretur, q̃ timere ne quid ex ea calamitatis sibi accideret. Erant ei veteres inimicitie cum duobus Rosciis Amerinis, quorum alterum sedere in accusatorū subselliis video, alterum tria huiusce prædia possidere audio. Quas inimicitias si tam cauere potuisset, quàm metuere solebat, viueret. Neq; enim Iudices iniuria metuebat. nã duo isti sunt Titi Roscii, quorū alteri Capitoni cognomē est: iste qui adest, Magnus vocatur.

G V A R. S E X T V S Roscius) Altera orationis huius pars, id est narratio. Exponit enim rem gestam prout ad hanc causam pertinet. In ea sunt quæ de narratione præcepta traduntur, ut brevis, ut aperta, ut probabilis sit:

Municipium. quæ satis intuenti patebunt. Municipij sui) Est autem municipiū vrbs ubi proprijs legibus & iure uti licet: muneris tantum, hoc est officij honorarij ciues sunt participes: à quo capeffendo sic appellatum est municipium. Facile primus) Et generosum & locupletem asserit Sex. Roscium: quod ad probabilitatem pertinet. Facile enim creditu eum plurimis familiarem nobilibus fuisse, & eis adiumento fuisse, qui & genere & pecunia polleret. Hic siquidem ciuilis tumultus tempore inter Marium & Syllam, multos iuuisse videtur. cuius rei cōmemoratio non modo beneuolentiam comparat ex nobilibus ut huius causæ faueant, sed etiam huc tendit tota hæc prima narrationis pars, ut ne proscribi quidē Roscius potuisse credatur, qui eiusdem factionis extiterit. Hoc solū) Nam reliqua occuparunt inimici. Fama & vita) Ab eius persona beneuolentiam comparat. Etenim) consiliorum rationes, id est cur factum ita sit. Posteaquam) Ad dilucidam narrationē pertinet, ut quidque gestum erit primum, ita primum exponere. Proscriberentur homines)

Proscribere. Proscribere est aliquem damnare bonis eius in fiscum redactis. Erant ei veteres) Ad verisimile hoc pertinet, ut ij potissimum cædis eius conscij sint, qui inimici fuerunt. Eos autem ita describit, ut ab eis nō abhorreere videatur mos, natura, opinio, cum sceleratos & gladiatores ostendat. Tria prædia) locus est ex commodorum assecutione.

S Y L. S E X T V S Roscius pater huiusce) Huius narrationis initium per simile est initio primæ narrationis pro Aulo Cluētio. Hoc exemplo utitur

rur Sulpitius Victor in libro institutionum oratoriarum, quum scribit
 narrationem fieri dilucidam si à recto casu incipiat, quo modo ferme
 esse narrationes Tullianas dicit. Amerinus) Ameria vrbs Italię. dcccc
 lxiij. annis ante Persei bellum condita est, vt ait Plinius libro tertio ex
 Catonis sententia. Aliquot igitur seculis ante Romā condita fuit. Mu-
 nicipij) id est Ameriæ. Consuetudo) id est familiaritas, & vt vulgo di-
 cunt, conuersatio. Hoc solum) commodum, quod scilicet amicos ei &
 hospites reliquerit. Domestici prædones) Titi Roscij Capito & Ma-
 gnus, qui itidem Amerini erant. Vi ereptū possident) id est vi eripue-
 runt & possident. Hic) Sex. Roscius pater. Hoc tumultu proximo)
 Tumultus, vt ait Cicero in Philippica octaua, nihil aliud est, nisi pertur-
 batio tanta, vt maior timor oriatur: vnde etiam nomen ductum est tu-
 multus. Itaque, inquit, maiores nostri tumultum Italicum, q̄ erat dome-
 sticus: tumultum Gallicum, quod erat Italiæ finitimus: præterea nullum
 tumultum nominabant. Romani igitur Italicum bellum aut Gallicū ap-
 pellabant tumultum: vt hoc loco ciuile bellum, quod Sylla cum C. Ma-
 rio alijsq; gessit, appellat tumultum. Quum omnium nobilium digni-
 tas) L. Sylla gerente bellum cum Mithridate, Cinna, Marius, Sertorius,
 Carbo cum singulis exercitibus in urbem Romam recepti sunt. Eam ve-
 lut raptam cædibus & rapinis vastauerunt, Cn. Octauio Cos. occiso, o-
 mnibusq; aduersæ partis nobilibus trucidatis, in quibus Marcus Anto-
 nius & C. Cæsar oratores fuerunt. L. item Crassus orator, ne quid virtu-
 te sua indignum pateretur, gladio se transfixit. Author est Titus Linius
 libro lxxx. Eam partem causamq; nobilium scilicet. Constituta) id
 est confirmata interfectis hostibus: vt paulo post dicit constituere pacem:
 Quum & pacis constituendæ rationem, & belli gerendi potestatem so-
 lus haberet. Et pro C. Rabirio constituere Rempublicam, Precorq; ab
 ijs, vt hodiernum diem & ad huius salutē conseruandam, & ad Rempu-
 blicam constituendam illuxisse patiantur. Proscriberentur homines)
 præcipue ij qui aduersarij fuisse putabantur. Frequens) id est frequēter:
 vt in libro de Officijs secundo, Facillimè autem & in optimam partem
 cognoscuntur adolescentes, qui se ad claros & sapientes & bene consu-
 lentes viros Reipub. contulerunt: quibuscum si frequētes sunt, opinionē
 afferunt populo, eorū fore se similes, quos sibi ipsi delegerunt ad imitan-
 dum. Victoria nobilitatis) Quæ fuit L. Syllæ. Erant ei veteres inimi-
 citiæ) Oportet narrationē esse verisimilem. Eam autē faciemus, si causam
 quæ impulit, dicamus: si personæ quæ fecit, mores ita describamus, vt ab
 re facta alieni non videantur: si loci & temporis opportunitatem osten-
 damus. Hoc loco hæc quatuor Cicero tractat. Veteres inimicitia) Vt
 amicitia, ita inimicitia quo vetustiores, ita grauiiores esse solent. In
 accusatorum subsellijs) id est in ijs subsellijs in quibus accusatores fede-
 re solent: id est, in ijs quæ sunt ad sinistram manū iudicis. Nam ad dexte-
 ram reus & patroni sedebant. Alterum) T. Rosciū Capitonē. Quas
 inimicitias si tam cauere) Cauere inimicitias, socium, proditorem, omnia
 dicimus: vt paulo post, Socium verò cauere qui possumus, quem etiam
 ditorem.

Ameria.

Consuetu
do.

Tumultus

Mariano-
rum in ci-
ues impie-
tas.Constitue
re victoriā
pacem, &
rempub.
Frequens.Narratio
quib⁹ mo-
dis fiat cre-
dibilis.Cauere ini-
micitias, so-
ciū & pro-
ditorem.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

si metuimus, ius officij lædimus? In oratione post reditum ad Quirites, Sic vliscar perfidos amicos, nihil credendo, atq; omnia cauendo. Quin-
tilianus libro septimo, Cuius vox fuit, Cauete proditorem. Capito-
ni cognomen est) Capito Capitonis & Capitoni cognomē esse, autho-
re Seruio dicimus.

M E L. **S E X T V S** Roscius) Narratio. Hic cum omni tempore) Semina
probationis adspersit. In discrimen veniret) scilicet bello ciuili Marij
& Syllæ. Eam partem) scilicet Syllanam. Victoria constituta est) id
est, deuictus est Marius. Atque ex omni regione) Incrementa rhetori-
ca. Quàm timere) Occasiones sunt quibus confirmat non metuendam
fuisse Roscio proscriptionem.

L A T. **S E X T V S** Roscius) Narratio, quæ tota ad innocentiam Roscij,
& crimen aduersariorum accommodatur. Fuit quū genere & nob.)
Laudat Roscium patrem, & docet eum Syllanum fuisse. Erant ei vet.
inimi.) Causa cædis in Roscij. Quorum alteri Capitoni) Breuiter de-
scribit vtrūque Roscium.

Homines eiusmodi: alter plurimarum palmarum
vetus ac nobilis gladiator habetur: hic autem nuper
se ad eum lanistam contulit, qui quum ante hanc pu-
gnam tyro esset scientia, facile ipsum magistrum sce-
lere audaciaq; superauit. Nam cum hic Sex. Roscius
esset Ameriæ, Titus autem iste Roscius Romæ: cum
hic filius assiduus in prædiis esset, cumq; se volunta-
te patris rei familiari viteq; rusticæ dedisset, iste autē
frequens Romæ esset, occiditur ad balneas Palatinas
rediens à coena Sex. Roscius. Spero ex hoc ipso non
esse obscurum ad quem suspicio maleficii pertineat.
Verū id quod adhuc est suspiciosum, nisi perspi-
cuum res ipsa fecerit, hunc affinem culpæ iudicato-
te. Occiso Sex. Roscio, primus Ameriam nunciat
Manlius Glaucia quidam, homo tenuis, libertinus,
cliens & familiaris istius Titi Roscii: & nunciat do-
mum non filii, sed Titi Capitonis inimici. Et cum
post horam primam noctis occisus esset, primo dilu-
culo nuncius hic Ameriam venit. decem horis no-
cturnis

Æurnis sex & quinquaginta millia passuū cisis per-
uolauit: non modò vt exoptatum inimico nūcium
primus afferret, sed etiam cruorem inimici quamre-
centissimum, telūmque paulò antè è corpore extra-
ctum ostenderet.

AD eum lanistā) Et gladiatores & carnifices seu macellarios hoc GVA.
nomine appellabant, à laniando. hic autem locus à victu ducitur ex at-
tributis personæ. Hic Sextus Roscius) filius scilicet, aberat longe à lo-
co cædis, & se rei rusticæ patris præcepto dederat. & hoc probabile fa-
cit primum ex loco, id est ex gestione negocij per interuallū: deinde à vi-
ctu, vel potius ex habitu. A cœna rediens) Argumentum ex gestione
negocij per occasionem: quæ cum in tria distribuatur tempora, publicū,
commune, singulare: hæc ex singulari ducta est, quod ex cœna. i. ex causa
priuata alicui accidere soleat. Occiso Sex. Roscio) Hoc ex attributis
negocio, id est ex continentibus cum ipso negocio ductum est, quod to-
tam probabilem facit narrationem. Summa facti est Sex. Roscij occisio:
causa facti, commodorum, id est prædiorum, consecutio, quæ paulò post
inferuntur, deinde quid postea factum sit. Aduolat Glaucia ad T. Ca-
pitonem denunciatum se Sex. Roscium occidisse. Est præterea narratio
aperta, vt rerū ac temporū ordo seruetur. Quatriduo) ordo rei gestæ.
Afferitur enim nuncius Chrysogono, qui spe prædiorū facilè inductus est
ad conspirandum cum hisce auaris homicidis & inueteratis inimicis vt
hunc destitutum amicis accusent quod patrē occiderit. Vbi animaduerti-
to locos trahi ab affectione, quæ est pars attributorum personæ: & alia
etiam consideratione pars est modi qui est attributorum negocio, hoc
est gestionis negocij, hoc est ipsius conspiracy in sextū Rosciū. Nam
quo ad cædem Roscij patris hæc consecutionis negocij sunt, quod scili-
cet principes inuentores eius sint facti, homines inquam auari ac scelera-
ti, ab affectione atque studio seu habitu.

PLVRIMARVM palmarum) id est plurimorum certaminum. SXR.
quod sequitur, pro eo quod præcedit. Nisi enim in his certaminibus vi- Palma p
ctor fuisset, interfectus fuisset. Nam in pari gladiatorum alterum interfi- certami-
ci mos erat, nisi forte sibi satisfactum esse dominus dixisset. Palmam pro ne.
victoria dici nemo ignorat. Causa apud A. Gellium est. Inde palma- Palmariū.
rium pro eo quod est palma dignum. Terentius in Eunuchō dixit, Tū,
inquit, hoc alterum: Id verò est quod mihi puto palmarium. Vetus ac Vetus in
nobilis) Vetus, vt ait Donatus, plerūq; refertur ad laudem, interdum ad vtrāq; par
vituperationem: vt, Sed qui maleuoli veteris poetæ maledictis respon- tem.
deat. Et alibi, Vetus veternosus senex. Hoc in loco vetus quemadmodū
nobilis in vituperationem dicitur. Hic autē) Titus Roscius Magnus.

Ad eum lanistam) ad Titum Roscium Capitonē. Est autem lanista, Lanista.
qui familias domi habet ad gladiaturā exercendam, quas instituit. An-

M. T. CICERONIS ORATIO

te hanc pugna tyro esset, quod sciam) id est prout ego scio. Hic Sex. Roscius) filius. Res ipsa) Quæ probaturus est Cicero, pollicetur ea, ut dixi, fore clarissima: alioqui damnari non recusat. Res ipsa) non oratio mea, sed res ipsa. Ameriam nunciat) De hoc dicendi genere scribimus pro Milone. Non filij) id est Sex. Roscij. Hæc autem Cicero dicit, ut credibile faciat à Tito Roscio Magno Capitonis cõsilio Sex. Roscium occisum esse. Post horam primam noctis) Veteres solitos esse

Horæ diei numerare horas duodecim ab oriente sole ad occidentem, quæ diurnæ xij. & totidē noctis. diximus. Primo diluculo) sapius dicit prima luce. Vulgo dicunt summo mane. Decem horis nocturnis) Nam post primam horam noctis discessit, & hora ante solem orientē Ameriam venit. Sex & quinquaginta) Inde attende Ameriam ab vrbe Roma tot millibus passuum distare. Cisijs) Cisium vehiculi genus erat, quo utebantur Romani quū celeriter volebant conficere iter: ut in Philippica secunda, Quum hora diei ferè decima ad Saxa Rubra venisset, delituit in quadam cauponula, atque ibi se occultās perpotavit ad vesperum. Inde cisio celeriter ad urbem aduectus, domum venit capite inuoluto. Quod autem cisijs dicat, significat eum cisia mutasse, quod iter celerius cõficeret, ut solent cursores nostri mutare equos. Cruorem inimici) Mouet affectum, ut aduersarium in odium adducat.

MELAN.

PLVRIMARVM palmarum) id est, qui multos occidit, qui magnus est latro. metaphora à gladiatoribus sumpta. Hic autem) id est alter qui adest. Ad eum lanistam) Lanistæ erant qui instituebant gladiatores. Ante hanc pugnam) id est ante occisum Roscium. Nam cum hic) Commemorat cædem. Hunc affinem culpæ) Hunc, scilicet filium. Nunciat domum) Ille primus sciuit: ergo verisimile est ipsum occidisse. Cisijs) id est vehiculis binarum rotarum. Sex & quinquaginta mil. pas.) Decem miliaria sunt nostratia. Telumque paulo antè) Tragicum πᾶσι.

LAT.

AD eum lanistam) Quem lanistam intelligat, incertum est. nam μεταφορικῶς loquitur. Occiditur ad balneas) Cædes Roscij, quam bono ordine causæ subiungit. Primus Ameriam nunciat) Cõmemorat alias suspensiones post factum. Cisijs peruolauit) Cisium vehiculi genus.

Quatriduo quo hæc gesta sunt, res ad Chrysogonum in castra L. Syllæ Volaterras deferretur, magnitudo pecuniæ demonstratur, bonitas prædiorum (nam fundos decem & tres reliquit, qui Tiberim ferè omnes tangunt) huius inopia & solitudo commemoratur. Demonstrat, cum pater huiusce Sex. Roscius homo tam splendidus & graciosus nullo negotio sit occisus,

occisus, perfacilè hunc hominem incautum, & rusticum, & Romæ ignotū, de medio tolli posse. Ad eam rem operam suam pollicentur. Ne diutius vos teneam Iudices, societas coitur. Cum iam proscriptionis mentio nulla fieret, & cum etiam qui antea metuerant, redirent, ac iam defunctos sese periculis arbitrantur, hominis studiosissimi nobilitatis manceps fit Chrysogonus: tria prædia vel nobilissima Capiti propriam traduntur, quæ hodie possidet: in reliquas omnes fortunas iste Titus Roscius nomine Chrysogoni, quemadmodum ipse dicit, impetum facit. Hæc bona sexagies HS. emuntur duobus millibus numūm. Hæc omnia Iudices imprudente L. Sylla facta esse certò scio. neque enim mirum, cum eodem tempore & ea quæ præterita sunt, & ea quæ videntur instare, præparet: cum & pacis constituendæ rationem, & belli gerendi potestatem solus habeat: cum omnes in vnum spectent, vnus omnia gubernet: cum tot tantisq; negociis distentus sit, vt respirare liberè non possit: si aliquid non animaduertat, cū præsertim tam multi occupationem eius obseruent, tempusque aucupentur, vt simul atque ille despexerit, aliquid huiusmodi moliantur.

MANCEPS fit) Manceps, seruus. huic enim facinori sese obligat **G V A.**
 ac nequit Chrysogonus. Hæc omnia iudices) hoc dicit, ne offenderet
 partes quibus Iudices studet, si Syllā harum narū rerū innuisset. Est præ-
 terea occasio Chrysogono, cum rebus publicis intentus sit Sylla, quò
 despicere omnium scelera non possit. Neque enim) Et rationem indi-
 cat cur ignarus sit Sylla huiusce facinoris, & eū excusat si nescit, propter
 infinitas occupationes & rerū magnitudinē tum pacis tum belli quibus
 Sylla inuoluitur: quæ res eò tendunt, vt occasionem rei conficiendæ inde
 sumperint aduersarij: vnde & narratio fit probabilis. Qua in re mirū
 est q̄ sæpe illas amplectatur circumstātijs quibus verisimilis fit narratio,

M. T. CICERONIS ORATIO

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.
& suprâ, & in sequentibus. Animaduertas oportet in hac narratione id seruatum esse quod Cicero præcipit in arte noua, vt scilicet suspiciones habeat interiectas atque dispersas: vt nihil actum, nihil dictum, nusquam ventum aut abitum, nihil deniq; factum sine causa putetur: quod si rectè intueris, passim deprehendes.

SYLV. **QVATRIDVO** quo hæc gesta sunt) Diceret Titus Liuius, quatri-
duo quo. quatri duo quàm. Ita enim post numeralia nomina, quæ ordinalia gram-
matici appellant, cuiusmodi sunt primus, secundus, tertius &c. solet po-
Ordina- nere quàm. Quatri duo autem est, quarto die, non quatuor diebus. Post
lium no- alia nomina numeralia, quæ appellant cardinalia, vt sunt vnus duo tres
minum ra &c. Cicero solet particulam quum postponere: vt, sunt duo anni quum
tio. à te literas nullas accepi. Volaterras) Volaterræ oppidū est in Hetru-
Volaterræ. ria ante bellum Troianum conditum. In eo Mariani proscripti consi-
stentes à L. Sylla obsessi sunt. is rerum potitus agrum Volaterranum pu-
blicauit. C. Cæsar primo suo consulatu agrum Volaterranum & oppi-
dum omni periculo in perpetuum liberauit: vt est apud Ciceronem li-
bro Epistolarum familiarium 13. Pecuniæ) id est bonorum Sex. Ro-
scij. Bonitas prædiorum) Vt pro lege agraria in Rullum, Demigra-
turos in illa loca nostros homines propter agrorum bonitatem, & o-
Numera- mnium rerum copiam. Itemq; Si quis agri aut oppidi bonitate delecte-
liū nomi- tur. Decem & tres) pro tredecim. Licet dicere decem & tres, & tres &
nū ratio. decem: eodemq; modo vsque ad viginti. Sed in nominibus ordinem si-
gnificantibus, id quod minorem numerum significat, præponi solet: vt
tertiusdecimus, quartusdecimus &c. non contrà dici solet. Qui Tybe-
rim ferè omnes tangunt) Cōmendatiora sunt prædia ea quæ fluuio ma-
Fluuiorū gno, & vt ita dicam, nauigabili, proxima sunt. Facilius enim & minore
commodi impensa dominus ea visitat, eorumq; fructus in urbem conuehendos cu-
ras. rat. Tangunt Tyberim) id est Tyberi sunt proxima, & vt vulgò di-
Tangit cunt, contigua: vt in oratione de responsis Aruspicum, Quid habet tua
Tyberim. domus religiosi, nisi q; impuri & sacrilegi parietem tangit? Et pro Mi-
lone, Suspiciari tamen debuit, eum etiam si Romam illo die reuerti vel-
Continere let, ad villam suam, quæ viam tangeret, diuersurum. Cōtinere viæ in ea-
viæ. dem re dici alio in loco scribemus. Inopia & solitudo) Inops dicitur
Inopia. is qui solus est, qui nec amicos nec propinquos habet, quorum ope, id
Solitudo. est auxilio tutari se possit. Inopiam itaque & solitudinem ferè in eadem
re dicit. Solitudinem hac in re dixit Terentius in Andria, Perq; huius so-
litudinem Te obtestor, ne abs te hanc segrege, néve deferas. Quum
pater huiusce) Suasio est à maiori ad minus. Tam splendidus) id est li-
beralis & magnificus. Gratosus) id est apud multos valens gratia: qua
Gratosus. voce utitur Cicero sapissime. Nullo negotio) id est facile: vt pro M.
Negotio Cælio. Neque huius iudicij veritatem, quæ mutari nullo modo potest,
nullo. in voluntate testium collocari sinam: quæ facillime fingi, nullo negotio
flecti ac detorqueri potest. Ne diutius teneam) Quia narratio debet
esse brevis, si ea fuerit longiuscula, auditorum tædium effugandum est
illis

illis figuris, Sed quid moror? Sed quid verbis opus est? Ne diutius teneam, alijsq; eiusdem generis. Societas coitur) id est ineunt societatem Coire fo- de Roscij pecunia. De societate postea scribemus: sed interim attenden- cietatem, dum est, coire societatem, pro eo quod est amicitiam inire, dici: vt in Philippica secunda, Vtinam Cn. Pompei cum Cæsare societatem nunquam coisses, aut nunquam diremisses. Antea) id est quum esset pro- scriptio. Defunctos) id est liberatos: vt,

Defunct⁹.

O tandem magnis pelagi defuncte periclis.

Manceps) Authore Boethio lib. Commentariorum in Topica Cicero- Manceps, nis tertio, omnes res quæ ab alienari possunt, id est quæ à nostro ad al- terius dominium transire possunt, mancipi dicuntur. Est autem mancipa- tio imaginaria quædam, seruata iuris solennitate, venditio, quod ipsum ius Romanorum ciuium proprium est. Eaq; res ita agitur adhibitis non minus quàm quinque testibus ciuibus Romanis puberibus, & præterea alio eiusdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur libri- pens. Is qui mancipium accipit, æs tenens ita dicit, Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum esse aio: isq; mihi emptus est hoc ære, æneaq; li- bra. Deinde ære percutit libram: idq; æs dat ei à quo mancipium accipit, quasi precij loco. Manceps igitur hoc loco dicitur, qui per hanc iuris so- lennitatem emit. Alioqui mancipes sunt publicanorum principes, vt ait Asconius. Hominis studiosissimi nobilitatis) id est Sex. Roscij patris: cuius bona mancipari non oportuit, propterea quod nobilitatis studio- sus cum L. Sylla senserit. Propria) id est non vtenda, sed vt vulgo di- Propria- cunt, proprietaria. Iste T. Roscius) Magnus. Hæc bona lx.) sexagies prædia, scribi debet. Ea quæ Prætor imprudente L. Sylla) Prudenter facit Ci- cero, ne quum dicit contra Chrysogonum, cōtra L. Syllam, qui tum re- rum potitus erat, dicere videretur. Vt enim oratoris est cauere ne quid di- cat quod causæ aduersum sit, ita ne quid salua fide patrocini dicat quod sibi nocere possit. Et ea quæ præterita sunt) Verbum ordinet, aliudve quod simile ascribendum puto. Hæc autem Cicero dicit, vt con- tendat L. Syllam negocijs plurimis occupatum esse, itaque imprudente eo Chrysogonū & T. T. Roscios hæc omnia facere. Spectent) id est spem habeant. Distentus) id est occupatus, à distinendo: vel distractus, Distentus. à distendendo. quauis distinare & distendere si dicantur, raro dicantur.

Respirare libere) Magnā Syllæ diligentiam prædicat. Viris enim gra- uibus reipublicæ munus sustinentibus licet aliquando recreare se & re- ficere, vt Scipio Africanus maior authore Cicerone lib. de Officijs ter- tio, requiescēs à reipublicæ pulcherrimis muneribus, ocium sumebat ali- quando, & à cœtu hominum frequentiaq; interdum tanquam in portū se & solitudinem recipiebat. Respirare libere) id est, vt vulgo loquun- Respirare- tur, accipere anhelitum ad voluntatē. Est autem hyperbole, quæ autho- libere. re Quintiliano libro. viij. non in augendo solum fit, sed etiam in dimi- Hyperbo- nuendo: vt, Vix ossibus hæret. Et quod Cicero in quodā ioculari libello, le.

Fundum Varro vocat, quem possim mittere funda:

Ni tamen exciderit, qua caua funda patet.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

Hyperbole omnis quanuis sit vltra fidem, esse tamen non debet, vt idem ait, vltra modum. Si aliquid) Ordo est. Neque enim mirum est, si aliquid &c. Si aliquid non animaduertat) id est siquid imprudente eo fiat. Occupationem eius obseruent) id est inspiciant, & vt vulgo dicunt, diligenter custodiant & speculentur quādo sit occupatus. Tempusque aucupentur) id est peragēdi sui negocij opportunitatem capēt, quod L. Sylla ab occupationibus libero agere non possent. Despexerit) id est non aspexerit, non animaduernerit. De autem hoc loco priuatiua particula est.

Aucupari
tempus.

Despicere.

M E L A N.

Manceps.

L A T.

M A G N I T V D O pecuniæ) Pecuniam veteres vocabant vniuersam possessionem. Huius inopia) scilicet mei clientis Roscij filij. Societas coitur) Id est illi duo Roscij faciunt societatem cum Chrysogono. Manceps) id est redemptor bonorum. Mācipes illi sunt qui à Rep. redimunt quod postea vendāt suo arbitratu. Duobus millibus num.) id est 50. coronatis. Hæc omnia iud.) Occupatio. Cauet autem vbiq; ne impingat in Syllam. Cum & pacis cōsti.) id est, cum & bellum gerat, & pacem constituat. Despexerit) id est connixerit.

N A M fundos decem) Exprimit spem commodi & impunitatis. Manceps fit) id est bonorum emptor. Sunt etiam mancipes, publicanorum principes. vide Asconium. Imprudente L. Sylla) Excusat imprudentiam Syllæ, vt rem verisimilem faciat.

Huc accedit, quòd quanuis ille felix sit, sicut est, tamen in tanta felicitate nemo potest esse in magna familia, qui neminem neque seruum neque libertum improbū habeat. Interea iste Titus Roscius, vir optimus, procurator Chrysogoni, Ameriā venit: in prædia huius inuadit: hūc miserum, luctu perditum, qui nondum etiam paterno funeri iusta soluisset, nudū eiicit domo, atque focis patriis, diisq; penatibus præcipitem Iudices exturbat: ipse amplissimæ pecuniæ fit dominus. Qui in sua re fuisset egentissimus, erat (vt fit) insolens in aliena. Multa palàm domum suam auferebat: plura clàm de medio remouebat: nō pauca suis adiutoribus large effusèque donabat, reliqua constituta auctione vendebat.

G V A R.

H V C accedit quòd quanuis ille felix sit) Hoc enim cognomento Syllam fuisse constat. Est igitur non modò nomine, verum & re felix. ita dicere velle videtur Cicero. Nō potest esse à simili, & est ab adiūcto negotio

gocio ex minori. Interea) dissolutum est, color rhetoricus. Coniunctionibus enim è medio sublatis, separatis effertur oratio partibus. Hūc miserum) Commouet misericordiam cum Roscij deplorat incommo- dum. Nam cum consolatione ex patris nece opus ei esset, affligitur inopia. Iusta soluisset) iusta, id est parentationes & exequias. Nudū ei- cit domo, focusq; patrijs) Amplificatio est ad misericordiam & ad indignationē in Rosciū & aduersarios ex loco decimo & quinto conquestionis, & decimo indignationis. & fit per congeriē, quæ est verborum ac sententiarum idem significantium. Ipse ampl. pec. fit do.) In inuidiam ducit aduersarium. Qui in sua re) Contentio, color rhetoricus, cum ex rebus contrarijs oratio conficitur. Multa palam) Rem exponit tyrannicam & atrocem: vnde etiam indignatio suscitatur & misericordia, vt supra. Auctione constituta) hoc est venditione publica, quam aliàs subhastationem appellant.

I L L E fit felix) L. Sylla, quum propter alios multos felices rerum successus, tum præcipue quod Athenas, quibus vi potitus erat, non euer- tisset, sed ijs pepercisset propter egregia studia quæ illic viguerant. L. Lu- cullus, vt in eius vita Plutarchus scribit, felicissimā Syllæ se admirari fortunam dixit, qui quum voluisset Athenas seruare, potuerit. Se quoq; venustum idem Sylla appellabat, vt in eius vita idem Plutarchus scribit.

In tanta felicitate &c.) id ita verum est, vt in familia Christi, quam si- bi ipse elegerat, vnus è discipulis duodecim improbus impiusq; extiterit.

Vir optimus) Ironia est. Luctu perditū). i. mortem patris misere lū- gentem. Iusta soluisset) id est exequias fecisset. Iusta enim numero tan- tum plurali sunt exequiæ, & pompa funebris: vt in lib. de Legibus. ij. Qui vero ex his & horum scelerum principes fuerunt, & præter ceteros in religione impij: non solum vita cruciati atque dedecore, verum & se- pulchra ac iustis exequiarum caruerunt. Itemque, Siti dicuntur ij, qui con- diti sunt: nec tamen eorum antè sepulchrum est, q̃ iusta facta, & corpus incensum est. Inde collige dici facere & soluere iusta. Iusta funebria di- cit T. Liuius libro. i. Nec cælestes modo cæremonias, sed iusta quoque funebria, placandosq; deos manes, vt idem Pontifex edoceret. Nudū) id est omni patrimonio spoliatum. Eiecit) Eiecit melius legatur, vt cū verbis illis conueniat, inuadit, exturbat. Eiecit domo atque focus pa- trijs) Rei indignitatem auget. Nam, vt ait pro domo sua Cicero, nihil sanctius, nihil omni religione munitius, q̃ domus vniuscuiusque ciuiū.

Hic aræ sunt, hic foci, hic dij Penates, hic sacre religionis cæremoniæ cō- tinentur. Hoc perfugium est ita sanctum omnibus, vt inde abripi nemi- nem fas sit. Sunt autem dij Penates intimarū rerum custodes, siue à pe- nu ducto nomine (est enim omne quo vescūtur homines, penus) siue ab eo q̃ penitus insident, ex quo etiam penetrales à poëtis vocantur. Au- thor est Cicero in libro de Natura Deorum. ij. Authore Seruio in Cō- mētarijs. 5. & sexto in Aenei. Virgilij, apud priscos in sua quisq; domo se- peliebatur. Hinc ortū vt lares in domib⁹ colerētur. Vnde vmbra laruas vocamus. Penates quoq; domi ex hac cōsuetudine coli idem dicit, Dijs

S Y L V.

L. Sylla

Felix.

Iusta.

Siti.

Domus p-
fugium.Penates
dij.Vmbra
Larua.

M. T. CICERONIS ORATIO

Auctio. autem penatibus domorum culmina, ut parietes Ioui Hercio dedicari morem fuisse idem scribit lib. ij. Auctione) id est publica venditione, qua res addici solet ei qui ultimus auxerit precium.

MELAN. VIR optimus) ironia. Qui nondum paterno funeri) Pathetica & tragica. Qui in sua re) scilicet T. Roscius. Noëma. Cōstituta auctio- ne) scilicet à Chrysogono.

LATO. QVANVIS ille felix sit) Syllæ, fausto cognomen erat. Iusta sol- uisset) exequias fecisset. Qui in sua re fuit egentissimus) Amplificat in- dignitatem, ut reliqua subtexat verisimilius.

Quod Amerinis usque eò visum est indignum, ut vrbe tota fletus gemitusq; fieret. Etenim multa simul ante oculos versabantur: mors hominis florentissimi Sex. Roscij crudelissima: filii autem eius egestas indignissima, cui de tãto patrimonio prædo iste nefarius ne iter quidem ad sepulchrum patrum reliquisset: bonorum emptio, flagitiosa possessio, furta, rapinæ, donationes. Nemo erat qui non ardere omnia mallet, quàm videre in Sex. Roscii viri optimi atque honestissimi bonis iactantem se ac dominantem T. Roscium. Itaque Decurionū decretum statim fit, ut Decemprimi proficiscantur ad L. Syllam, doceantq; eum qui vir Sex. Roscius fuerit: conquerantur de istorum scelere & iniuriis: orēt ut & illius mortui famam, & filii innocentis fortunas conseruatas velit. Atque ipsum decretum quæso cognoscite. **DECRETVM DECVRIONVM.**

Legati in castra veniunt. Intelligitur Iudices, id quod iam antè dixi, imprudente L. Sylla scelera hæc & flagitia fieri. nam statim Chrysogonus & ipse ad eos accedit, & homines nobiles allegat iis, qui peterent ne ad Syllam adirent, & omnia Chrysogonum quæ vellent, esse facturum pollicerētur. Usque adeò autem ille pertimuerat, ut mori mallet, quàm de his rebus

rebus Syllā doceri. Homines antiqui, qui ex sua natura ceteros fingerent, cum ille confirmaret sese nomen Sex. Roscii de tabulis exempturum, prædia vacua filio traditurum: cūque ita id futurum T. Roscius Capito, qui in decem Legatis erat, adpromitteret, crediderunt: Ameriam re inorata reuerterunt.

E T E N I M multa) Commotio misericordiæ ex loco quinto. **O G V A R.** mnia enim ita ante oculos singulatim incommoda ponit, ut videatur iudices videre. Est & color frequentatio, cum res ipsæ in hac narratione dispersæ, vnum in locum congeruntur, ut acrior & crimiñosior fiat oratio. Est & articulus, qui singula verba interuallis cæsa oratione distinguit. Bonorum emptio) ut supra, Hæc bona emuntur. Flagitiosa possessio) ad illud, In prædia huius inuadit. Furta) ad illud, Plura clām de medio remouebat. Rapinæ) ad illud, Multa palām domum suam auferibat. Donationes) ad illud, Non pauca suis adiutoribus largē effusēque donabat. Itaque Decurionum) Ordo rerum exponitur. Principes enim ciuitatis decreuerunt legatos hac de re ad Syllam ex ipsis decurionibus: quos ita appellatos arbitror, quia rerum publicarum curæ præfint: quum aliās & decuriones sint qui præfunt viris decem, id est vni decuriæ. Legati in cast. ve.) Ad breuitatem pertinet cum summatim nō particulatim narratur. Nam statim Chrysogonus) Signum hoc est ad probandum Syllam rerum omnium inscium fuisse, cum Chrysogonus adeo subtrepidasset ne Sylla certior fieret. Homines nobiles allegat) Allegat, mittit. Usque adeo) Et conscientiam sceleris ac malefici in Chrysogono fuisse ostendit, & ignorationem Syllæ: & argumētum est ex euentu per attributa negotio per adiunctum. Homines antiqui) Ut mos, ut opinio. qui enim probi sunt, faciliē alios bonos arbitrantur. Quid mirum igitur si legati viri boni Chrysogono crediderunt? De tabulis) In numerum enim proscriptorum falso Sex. Rosciū patrem retulerat, ut eo nomine bona eius inuaderet. quod ne Sylla rescisceret, orabat legatos ut ne verbū Syllæ facerent. exempturū enim se nomen Sex. Roscij de tabula proscriptorū, & bona restitutorū filio pollicebatur.

F L E T V S gemitusq;) Ex Amerinorum dolore, facinoris aduersariorum atrocitatē auget: qua ratione ab aduersarijs iudices auertit, eosq; Sex. Roscio conciliat. Qui non ardere omnia mallet) Ut qui permagna rei alicuius cupiditate tenentur, magnum aliquod incommodum etiam publicum exoptant, modo id quod tantopere cupiunt, assequantur. Varro de vita po. Rom. ut est apud Marcellum, Tanta porro inuasit cupiditas honorum plerisque, ut vel cælum ruere, modo magistratū adipiscantur, exoptent. Ita qui odiosam aliquam rem maxime auersantur, magnum aliquod exitium etiam publicum videre malunt, quā quod

M. T. CICERONIS ORATIO

tanto odio auersantur. Qui non ardere omnia mallet.) Melius hoc modo legitur, quàm quo modo scriptum inuenio apud Iulium Rufinianum in libro de figuris. Pathopœia, inquit, vel odio, vel iracundia, vel misericordia commouetur. Virgilius,

At domus interior gemitu miseroque tumultu Miscetur.
Cicero pro Roscio, Nemo erat qui non ardere illa omnia mallet, quàm videre in Sex. Roscij bonis dominantem &c. Decurionum) id est Senatorum Ameriæ. Vt decemprimi) id est decem municipales Amerini primarij homines. Ex T. Liuius permultis in locis cognosci facile potest fuisse morem Romanum ut decem Legati mitterentur. nonnunquam tamen tres mittebantur, sed rarius. Illius mortui famam) Nam eius nomen in proscriptionum tabulas Chrysogonus retulerat. Ipsum decretum Decurionum) Quia narratio breuis esse debet, in ea nec testes interrogari, nec quicquam recitari licet. Quod igitur hoc loco fecit Cicero, id ab eodem loco alio factum vix inuenias: à Demosthene & cæteris Græcis perquam frequenter. Erant autem ad hoc publicè instituti qui decreta dum iuberentur recitarent, atque ita illis maior fides quàm si ab oratore aduocato recitarentur, habebatur: quocirca ab alio legebantur.

Allegat) id est mittit. De his rebus Syllam doceri) Attende dici, de Doceo de his rebus doceri. Homines antiqui) id est viri boni & simplices, quales antiqui fuisse existimantur. Qui ex sua natura cæteros fingerent) id est qui cæteros fallaces & malitiosos esse non putarent, quales se non esse scirent. Confirmaret) id est affirmaret. Nomen Sex. Roscij de tabulis exempturum) id est deleturum & obliteraturum. Nam in tabulas proscriptionum Sex. Roscium Chrysogonus scribendum curauerat postquam occisum eum audiuerat, ut bonis eius liberius ipse frueretur. Eximere nomen de tabulis dicit, quemadmodum in libro de Oratore secundo eximere ex ærarijs, quod est multam condonare, & ut vulgo dicunt, quittare. Is enim qui te ex ærarijs exemit, lustrum condidit. Prædia vacua) id est ex quibus decedere iusserit eos qui in ea suo nomine inuaserant. In decem legatis) id est vnus ex decem legatis. Adpromittere) id est valde promitteret. Inorata re) id est non orata, non obito munere legationis. No. Marcellus docens Ennium dixisse regredere pro reuocare, illud ex eo citat, Quod nunc incerta re atque inorata gradum regredere conare?

MELAN. QVOD Amerinis) Occasio profugiendi. Vt Decemprimi) qui erant successuri in oppidis. Sunt autem senatores in municipijs. Allegat) id est subornat, ἀναβιβάζειν. Homines antiqui) id est simplices, cædidi, homines antiquorum morum. Ista faciunt orationem verisimilem. Confirmaret) id est promitteret. De tabulis) scilicet proscriptorum. Re inorata) apud Syllam.

LATO. ITA QVE Decurionum decretum statim fit) Decuriones senatores erant in municipijs. Decemprimi proficiscuntur) Decemprimi, nomen legationis Amerinorum, sicut Quinquuiri & Septemuiri apud Romanos, & Decemuiri quondam scribendarum legum causa. Allegat

ijs)

ij)s)ad eos mittit. De tabulis exempturum) De tabulis proscriptionis, in quas Sex. Roscius falso relatus erat.

Ac primò rem differre quotidie ac procrastinare isti cœperunt : deinde aliquanto lentius, nihil agere, atque deludere: postremò (id quod facilè intellectū est) insidias vitæ huiusce Sex. Roscii parare, neque sese arbitrari posse diutius alienam pecuniam domino incolumi obtinere. Quod is simul atque sensit, de amicorum cognatorumque sententia Romam confugit: & sese ad Ceciliam Nepotis filiam, quam honoris causa nomino, cōtulit, qua pater vsus erat plurimum. In qua muliere Iudices etiam nunc, id quod omnes semper existimauerunt, quasi exempli causa vestigia antiqui officii remanent. Ea Sex. Roscium inopem, eiectum domo, atque expulsū ex suis bonis, fugientem latronum tela & minas, recepit domum: hospitique oppresso iam, desperatōque ab omnibus, opitulata est. Eius virtute, fide, diligentia factum est, vt hic potius viuus in reos, quàm occisus in proscriptos referretur. Nam postquam isti intellexerunt summa diligentia vitam Sex. Roscii custodiri, neque sibi vllam cædis faciundæ potestatem dari, cōsiliū ceperunt plenum sceleris & audaciæ, vt nomen huius de parricidio deferrent: vt ad eam rem aliquem accusatorem veterem compararent, qui de ea re posset dicere aliquid, in qua re nulla subesset suspicio. denique vt quoniam crimine non poterant, tempore ipso pugnarent. Ita loqui homines, quòd iudicia tandiu facta non essent, condemnari eum oportere, qui primus in iudiciū adductus esset. huic au-

M. T. CICERONIS ORATIO

tem patronos propter Chryfogoni gratiam defuturos: de bonorum venditione, & de ista societate verbum esse facturum neminem: ipso nomine parricidii, & atrocitate criminis, fore ut hic nullo negotio tolleretur, cum ab nullo defensus esset. Hoc consilio atque adeò hac amentia impulsì, quem ipsi, cum cuperent, non potuerunt occidere, eum iugulandum vobis tradiderunt.

SVAR. **NE QVE** sese arbitrari) à consilio: unde causam ostēdit instructarum insidiarum in Roscium. Nam postquam) Totum quod sequitur, ad rationem consiliorum pertinet quamobrem insidias vitæ fecerint. Addit etiam modum, qui ex gestione negotiorum locus tertius est.

Accusatorem veterem) id est fraudulentum & versutum. & est modus quemadmodum facta sit insidiosa accusatio. Tempore ipso pugnant) Occasione delecta, ut cum diu antea iudicia nihil valuerint, necessarium sit primum insontem damnare, quod & improbis terror inferatur, & spes reſtitutorum iudiciorum detur. Huic autem patronos) Rationes sunt consiliorum, quæ omnia ad probabilem narrationem pertinent. Nullo negotio) id est facile summo ueretur, dānatus scilicet ob criminis atrocitatem, & inopiam defendentis, & gratiam Chryfogoni.

SYLV. **PROCRASTINARE**) id est de die in diem differre: qua in re hoc loco dici manifestum est: ut & Actione in C. Verrem. vi. Res non procrastinatur. & .vij. Iste non procrastinat, aduocat amicos statim, quærit ex his sigillatim quot quisque nautas habuerit. Actione quarta, Ita illi non procrastinant. Sthenium statim educunt, aiunt ab eo literas esse corruptas. His in locis non procrastinare dicit pro eo quod est non expectare ad diem crastinum. Aliquanto lentius) id est nō de die in diē, sed tertio, quarto, quinto, & c. quoque die differre. Deludere) Sex. Roscium. De amicorum cognatorumq; sententia) Ut rem fecisse prudenter videatur adolescens, non de sua, quia in adolescentiam non cadit prudentia, sed de amicorū propinquorumq; sententia. Ad Ceciliam Nepotis filiam) Hanc Ceciliam Balearis filiam, Nepotis sororem postea dicit Cicero. Eam autem ex Metellorum familia esse nomen ipsius ostendit. Cecilij enim Metelli appellati sunt: & fœminas appellari solitas ex nomine familiæ, quod proximum sequeretur prænomen, alibi scripsimus. Nepos autem etiam cognomen est, hinc Cornelius Nepos, hinc Q. Metellus Nepos, cuius meminit Plutarch⁹ in vita Ciceronis. Quasi exempli causa) Antiquos fuisse meliores, multis scriptorum monumentis comprobatū est. Id quo verius esse cognoscatur, aliqui sunt viri optimi, qui possunt esse causæ exempli antiquæ illius virtutis. Quam occi-

Procrastinare.

Cecilia.

Fœminarum nomina.

Nepos.

Antiqui.

sus

fus in proscriptos) Vt Sex. Roscius pater postquā occisus est, in proscrip-
torum tabulas relatus est. Veterem) id est callidum veteratōrē, & ma- Vetus.
litia exercitatum. Qui de ea re &c.) Qui causam omni suspitione ca-
rentem, suspitione posset implere, & facere verisimile à Sex. Roscio pa-
trem occisum esse. Ita loqui homines) id est Roscij aduersarij loque-
bantur. Non quod ita eos locutos sciat Cicero, sed eos ita locutos veri-
simile est. Quod iudicia tandiu facta non essent) L. enim Sylla iudican-
di potestatem ademit equitibus Romanis, eamque Senatoribus conces-
sit postquam rempub. ordinare cœpit.

Q V O D is simul atque) quod. s. profugium Roscij filij. In qua mu- MELAN.
liere) Laudatiuncula mulieris. Vt hic potius viuus) *ἀντιδότης* iucunda.

Aliquem accusatorem) Erucium, qui fuit nihili rabula. Denique vt
quoniam) Occasiones quibus rem reddit verisimilem.

I N Q V A muliere) Obiter laudat Ceciliam. Nam postquā isti LATO.
intellexerunt) Consilium accusandi Roscij. Accusatorem veterem cō-
pararunt) Veterem, in malam partem, pro exercitato & vsu perito.

Quid primum querar? aut vnde potissimum exor-
diar Iudices? aut quod, aut à quibus auxilium petā?
Deorū ne immortalium? populī ne Romani? Ve-
stram'ne, qui summam potestatem habetis, hoc tem-
pore fidem implorem? Pater occisus nefariē, domus
obsessa, ab inimicis bona adempta, possessa, direpta:
filii vita infesta, sæpe ferro atque insidiis appetita.
Quid ab his tot maleficiis sceleris abesse videtur? ta-
men hæc aliis nefariis cumulant, atque adaugent.
Crimen incredibile confingunt: testes in hunc & ac-
cusatores huiusce pecunia comparant: hanc condi-
tionem misero ferūt, vt optet, vtrum malit, ceruices
Roscio dare, an insutus in culleū suppliciū parrici-
darū, per summum dedecus vitā amittere. Patronos
huic defuturos putauerūt, defunt. Qui liberè dicat,
qui cum fide defendat, id quod in hac causa est satis,
quoniā quidē suscepi, non deest profectò Iudices. Et
forsitan in suscipienda causa temere impulsus ado-
lescentia fecerim: quoniam quidem semel suscepi, li-

cet hercules vndique omnes terrores, minæ, periculæque impendeant omnia, succurram atque subibo. Certum est, deliberatumque, quæ ad causam pertinere arbitror, omnia non modò dicere, verum etiam libenter, audacter, liberèque dicere. Nulla res tanta existat Iudices, ut possit vim mihi maiorem adhibere metus, quàm fides. Etenim quis tam dissoluto animo est, qui hæc cum videat, tacere ac negligere possit? Patrem meum, cum proscriptus non esset, iugulastis: occisum in proscriptorum numerum retulistis: me domo mea per vim expulistis: patrimonium meum possidetis: quid vultis amplius? Etiam'ne ad subsellia cum ferro atque telis venistis, ut hic aut iuguletis aut condemnetis Sex. Roscium? Hominem longè audacissimum nuper habuimus in ciuitate C. Fimbriam: & quod inter omnes constat, nisi inter eos qui ipsi quoque infaniunt, infanissimum.

¶ VAR. QUID primum querar) Post narrationem mira quadam arte atque oratoris consilio subiuncta est egressio siue excursio, quam græci *παρεμβασιν* appellant. Ea est, ut Quintilianus ait, alienæ rei ad utilitatē causæ pertinentis extra ordinem procurrens tractatio. Huius autem causa inserta videtur, ut quia in ipso narrationis exitu atrox fuerat expositio rerum ab Chrysogono & complicibus suis in Sex. Roscium & eius fortunas gestarum, eam prosequatur Cicero quasi erumpente indignatione ob facinoris indignitatem. Inuehitur igitur in ipsam rei scuitiam, quasi vi quadam affectus, & proinde ex recto itinere depulsus. Est verò idcirco utilis hinc excursio, uti præparatio quædam qua iudices pertractandas postmodum quæstiones facilius admittant, & eorum animi in aduersarios concitentur. Quid primum) quasi rogatio est ad misericordiam.

¶ Pater occisus nefariè) Mirum in modum Tullius quæ per totam narrationem dispersæ res sunt, vnum in locum colligit, quod criminiosior & acrior in Chrysogonum & complices sit oratio: qui quidem sententiarum color est frequentatio. Filij vita infesta) Infesta, hoc est infestata, id est infectata ab inimicis. vel quia eis infestus est, quod viuat. Huiusce pecunia) quod atrocius est, ut ex fortunis ab Roscio direptis in eum testes corruptos incitent. Roscio) Tito scilicet, qui eum impugnat. An infestus

futus in culleū) quæ pœna parricidis debetur, qui in sacco inclusi ex corio in profluentē deuehebantur. Et forsitan in suscipienda) Demisse ac modestè agit, & officium suum ac fidem pollicetur innocentis hominis commodo ac saluti non defuturum. vnde beneuolentiam captat ex sua persona, & inuidiam facit aduersario. Patrem meum) Roscium quasi loquentem inducit, & propria deplorantem incommoda, quò plenior sit misericordiæ sermo: & ad ipsos aduersarios sermo dirigitur, quod & amplius commouet, & vehementer incitat, cum dicit, iugulastis. Multo enim languidior esset oratio si Tullius hunc in modum dixisset, iugulauerunt. quod faciliè patet intuenti. Hominem longe auda.) Amplificat aduersariorum crudelitatem commemoratione similis immanitatis in Fimbria, qui gloriabūdus in crudelitate accusauit Q. Scæuolā quod is ab eo percussus mortuus non esset, quia totum corpore telum non recepisset: quod indignissimum est auditu.

QVID primum querar) Illud aliquando fit in fine narrationis, vt syl v. velut indignitate & atrocitate rei quam narramus, ex ordine recto depulsi exclamemus ad indignitatem rei & atrocitatem augendam, vt hoc Exclamationis vsus loco fecit Cicero: vt idem fecit pro A. Cluentio circa nuptias Saffiæ, O mulieris scelus incredibile, & præter hanc vnam in omni vita inauditū. O libidinem effrenatam, & indomitam: O audaciam singulārē, &c. Hæc exclamationem Quintilianus libro quarto appellat egressionem. In fine huiusmodi narrationis non dicitur quid conueniat cum reo, & de quo controuersia sit. Quid primum querar) Dubitatio est, quæ aliquam fidem veritatis affert, quum simulamus quærere nos vnde incipiendum, vbi desinendum, quid potissimum dicendum, an omnino dicendū sit: vt pro A. Cluentio, Equidem quod ad me attinet, quò me vertam nescio. Negem fuisse illam infamiam iudicij corrupti: negē illam rem agitatam in concionibus, iactatam in iudicijs, commemoratam in Senatu: &c. Fidem) id est auxilium. Pater occisus nefarie.) Per capita repetit quæ narrauit, vt turba valeant, quæ dispersa minus mouere videbantur: & singula verbis atrocioribus amplificat. Possessa, direpta) In codicibus alijs melius scriptum mihi videtur, possessio direpta. Vita infesta) id est vitæ Sex. Roscij malum impendet. Infestum enim actiue dici Infestus. & passiue scribit A. Gellius libro nono tam pro eo qui malū infert cuiuspiam, quàm contrā pro eo cui aliunde malum impendet. Appetita) id est valde & diligenter petita. Quid ab his rot maleficijs) Artificiosum illud est, vt quum rem amplificamus, vbi ea videbitur maxima, quæramus quid ei accedere possit: significantes eam maiorem esse non posse: postea aliud adiungamus, quo eam maiorem efficiamus. Ferunt) id est offerunt. Roscio) Magno. Vitam amittere) vt pro Milone, Qua in turba C. Vibienus Senator vir optimus cum hoc quum esset vnā, ita est vitā & valetudinē. mutilatus, vt vitam amiserit. Amittere valetudinem idem dicit libro Epistolarum familiarium. ix. Ipse melior fio valetudine, quam intermissis exercitationibus amiseram. Quàm fides) patrocinijs suscepti. Dissoluto) id est ignauo & desidioso. Patrem meum quū proscriptus non esset)

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

**Scauolæ
mors.**

Quòd litigatoris personam induat, magis mouet affectus. Hominem longè audacissimum) T. Liuius dicit lib. lxxxij. vltimæ audaciæ hominē fuisse C. Fimbriam. De morte Scauolæ huic & Appiano cum Cicero ne non conuenit. Quum enim C. Marius filius Præneste à L. Sylla obsideretur, desperatis rebus, vt hostes occideret, ad Brutum Prætorem mittit, vt Senatum velut alia ex causa cōuocet, suosque inimicos interficiat. P. igitur Antistium, Papyrium Carbonem, alterum in ipso Senatu, L. Domitium effugientem in Curia exitu, Mutium Scauolam Pont. Max. in vestibulo Vestæ, quò confugerat, Brutus interfecit, vt ait Appianus libro de bellis Ciuilibus primo. T. verò Liuius libro. lxxxvi. a L. Domitio Prætore, non à Bruto Marij iussu hos dicit interfectos. Sed Ciceronis sententia sequenda est, qui non multò antè Scauolæ operam dederat.

MELAN.

Q V I D primum querar) Epilogus narrationis & exclamationis. habet etiam repetitionem, qua prostruit vallum &c. Pater occisus) Collectio criminum. congeries. Testes in hunc) Inuidiosum est. Conditionem ferūt) id est dant optionem. Nulla res tanta) *γνώμη* in fine, quæ addit aliquid ponderis superioribus. Nihil incidet quod plus apud me valitum sit quàm fides. C. Fimbriam) exemplum. Fimbria fuit iniquus partibus optimatum.

LATO.

Culleus.

Q V I D primum querar) Prorumpit in indignationem, & excurrit in amplificationem criminis, ad incitandos iudicum animos priusquam causam confirmet. An insutus in culleum) Culleus, faccus ex corio in quem insuti parricidæ vnà cum vipera, cane, & gallo gallinaceo, in mare abiciebantur. Quoniam quidem suscepi) Ostendit affectum suum in causa, & hoc ipso incitatur vt liberius defendat. Patrem meum) Mirè fingit personam, vt affectum melius exprimat. Hominem longè audacissimum.) Amplificat simili exemplo.

Is cum curasset in funere C. Marii, vt Q. Scauola vulneraretur, vir sanctissimus atque ornatissimus nostræ ciuitatis (de cuius laude neque hic locus est vt multa dicantur, neq; plura tamen dici possunt, quàm populus Romanus memoria retinet) diem Scauolæ dixit posteaquam comperit eum posse viuere. Cum ab eo quæreretur quid tandē accusaturus esset eum, quem pro dignitate ne laudare quidem quisquam satis commodè posset: aiunt hominem (vt erat furiosus) respondisse, quòd non totum telum corpore recepisset. quo populus Romanus nihil vidit indignius, nisi eiusdem viri mortem: quæ tantum potuit,

vt

vt omnes ciues suos perdiderit & afflixerit : quos quia seruare per compositionem volebat, ipse ab his interemptus est. Est'ne hoc illi dicto atque facto Fimbriæ non simillimū? Accusatis Sex. Roscium · quid ita? quia de manibus vestris effugit : quia se occidi passus non est. Illud quia in Scæuola factum est, magis indignum videtur: hoc quia fit à Chrysogono, non est ferendum. Nam per deos immortales quid est in hac causa quod defensionis indigeat? qui locus ingenium patroni requirit, aut oratoris eloquentiam magnopere desiderat? Totam causam Iudices explicemus, atque ante oculos expositam consideremus. ita facillimè quæ res totum iudicium contineat, & quibus de rebus nos dicere oporteat, & quid vos sequi cōueniat, intelligetis. Tres sunt res, quantū ego existimare possum, quæ obstant hoc tempore Sex. Roscio: crimen aduersariorum, & audacia, & potentia. Criminis confictionem accusator Erucius suscepit: audaciæ partes Roscii sibi poposcerunt: Chrysogonus autem is, qui plurimum potest, potentia pugnat. De hisce omnibus rebus me dicere oportere intelligo. Quid igitur est? non eodem modo de omnibus: ideo quòd prima illa res ad meum officium pertinet, duas autem reliquas vobis populus Romanus imposuit.

D I E M dixit) Accusauit, & in iudiciū vocauit. Est ne hoc) Coar-
ptat similitudinem siue exemplum ad rem qua de agitur. Nam cum ac-
cusetis Roscium quòd vestras effugerit manus, huic simile est quòd Fim-
bria accusauit Scæuolam quia telum deuitarit: nisi quia illud increpa-
tis, & indignum vocatis, quoniam iam factum est: hoc autem quia nunc
fiat à Chrysogono, tolerabile credatis. & est argumentum à facto. Cre-
do autem aut librariorum mendam esse in textu, cum dicat, non est fe-

G V A R.

M. T. CICERONIS ORATIO

Partitio.
Diuisio.

rendum. nam superuacuum est ibi non aduerbium, & contrarium sonat aduersariorum voluntati, secundum quos hæc inducta est sententia, nō ex oratoris mente. aut hunc in modū textus legatur, Illud quia in Scæuola factum est, magis indignum videtur: hoc quia fit à Chrysogono, non, scilicet indignum videtur, quocirca subiungit, est ferendum. Caterum hæc Ciceronis loquendi consuetudo minime videtur. Nam per deos) Post excursionem adiūgit tertiam huiusce orationis partem, id est diuisionem siue partitionem. nam utroque modo appellatur à Cicero- ne. Sunt qui eas differre dicant, quòd partitio sit totius causæ per partes constitutio: ut, Constitui apud me Iudices, ut de homine virtus, tum eius genus à vobis cognoscatur. Diuisio verò sit ipsius partitionis in partes distributio, ut si dixerò, Ut autem quod primum proposui, primum absoluiam, Iudices, iustitiam primum, tum modestiam, tum animi magnitudinem eius audite. Est autem diuisionis species vna qua aperimus quibus de rebus sit acturus orator: quæ distributio seu enumeratio vocatur. Caterum animaduertas oportet hanc duplicē esse. Nam aut causæ membra complectitur, ex quibus ipsa causa constat: aut ea continet, quæ ingenio sunt excogitata oratoris. Superioris hoc est exemplum, Causam hanc totam video Iudices & ex iudiciorum corruptione, & ex veneno hæredi obiecto constare. Secundi erit illud exemplum in simplici obiecto crimine, Magnopere ad huiusce sacrilegij defensionem pertinere censeui Iudices, ut & accusatoris consuetudinem improbam, & rei huius vitam pernoscat. quod & in hac Sex. Roscij causa deprehendi licet. Nam cum simplex vnūque crimen Roscio sit obiectum, parricidium scilicet, partitur orator non causam in membra, cum vnicum sit negotium, sed in orationis particulas, quæ sunt crimen, audacia, & potentia. Criminis confictio in Roscium, ab Erucio accusatore suscipitur: Audaciam Titus Roscius deposcit: potentia ad Chrysogonum refertur, qui ea pugnat. Efficit autem hæc partitio ut illustris & perspicua reddatur oratio, rebus de quibus agendū sit, velut extractis e turba, & in conspectu Iudicum posit. Ut autem Tullius significaret partitionem hanc non causæ sed orationis esse, subiunxit, De hisce omnibus rebus me dicere oportere intelligo. Non enim dixit, hisce omnibus rebus causa ista continetur. Ad meum officium) Criminibus enim oratorio modo ab accusatore obiectis ut respondeat Tullius, & ea diluat, oratoris est: ut verò reprimatur audacia sceleratorum, & Chrysogoni potentia refrenetur, Iudicum officium est: quod & subiungit Cicero.

SYLV.
Recipere
telum.

EVM posse viuere) id est vulnus mortiferum non esse. Quòd nō totum telum &c.) id est quòd satis alte vulneratus non esset. Telum recepisset) Ut in libro Tuscula. Quæstio. ij. Quis quum decubuisset, ferum recipere iussus, collum contraxit? Quæ tantum poruit) Id illam habet (ut arbitror) sententiam, Q. Scæuola inter Syllam eiusque inimicos feditiones ciuiles componere conabatur, C. Marius Scæuolam omnēq; nobilitatem odio Syllæ curauit interficiendam. Id Sylla ut vlceretur, omnes inimicos suos, quique ipsi fauissent, e medio sustulit. Per compositionem)

positionem) id est per concordiam, & inter eos componendo. **Componere** enim est lites & concordias sedare. Virg. in Buc. **Componere.**

Non nostrum inter vos tantas componere lites.

Quod defensionis indigeat) Priscianus lib. xvij. præcipiens à Latinis dici indigeo illius rei, illam rem, & illa re, hunc Ciceronis locum citat. **Indigeo.** Ostendit autem Cicero hoc crimen ab aduersarijs ita confictum esse, ut à patrono etiam minus ingenioso & eloquente facile defendi possit.

Totam causam Iudices explicemus) Factis narratione & egressione ad probationes accedere se significat, quò attentiores faciat Iudices.

Quid vos sequi) in ferenda sententiā scilicet. Tres sunt res) Partitio est: quam partem orationis esse Quintilianus negat. Ea autem usus Cicero raro est, nisi hoc loco, & pro A. Cluentio, & pro L. Murena. Eius autem tres partes fecit: eaque patronus quàm accusator uti potest commodius. Roscij) Magnus & Capito. De omnibus) dicam scilicet. Vobis pop. Rom. imposuit) Significare videtur L. Syllam quanuis rerum potitus esset, pop. Romano id reliquisse, ut ab eo iudicandi potestatem iudices quos ipse constituit, haberet: utq; legibus populi Romani ipsi iudicarent: ut pro A. Cluentio, Hanc, inquit, legē, ne quis iudicio circumueniretur, C. Gracchus tulit. Eam legem pro plebe non in plebē tulit. Postea L. Sylla homo à populi causa remotissimus, tamē cum eius rei quæstionem hac ipsa lege constitueret, qua vos hoc tempore iudicatis, populū Romanum, quē ab hoc genere liberum acceperat, alligare nouo quæstionis genere ausus non est. Ut igitur populum Romanum alligare hoc nouo quæstionis genere ausus non est Sylla, ita id reliquisse videtur, ut à populo Romano Iudices potestatem iudicandi haberent.

Q V O D non totum telum) Quia non potui occidere, vereor ne me accuset: ego eū anteuertam. Nam per deos immortales) **Transitio.**

Tres sunt res) Distributio, qua præmonet iudicem quid expectare debeat, & quid intendat. Sed quia narratio præter crimen continebat multa alia, negat se iam parare orationem in Chrysogonum, sed purgare suspicionem Roscij filium. Roscij) scilicet qui accusabant. Eruciorū etiā mentio est in claris Oratorib. Non eodem modo de omnibus) Quasi diceret, erat aduersus illum etiam dicendū, sed non est huius negocij.

Prima illa res) scilicet de crimine. propositio collecta ex distributione.

I P S E ab his interemptus est) Scauola Mariano bello à Marij filio interfectus fuit. Totam causam iudices explic.) **Transit ad confirmationem causæ.** Tres sunt res) Confirmatio, cuius tria capita proponit.

Ego crimen oportet diluam: vos & audaciæ resistere, & hominum eiusmodi perniciosam atque intolerandam potentiam primo quoque tempore extinguere atque opprimere debetis. Occidisse patrē Sextus Roscius arguitur. Scelestum dii immortales

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

ac nefarium facinus: atque eiusmodi, quo vno maleficio scelera omnia complexa esse videantur. Etenim si, id quod præclare à sapientibus dicitur, vultu sæpe læditur pietas: quod supplicium satis acre reperietur in eum qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum, si res postularet, iura diuina atq; humana cogebant? In hoc tanto, tam atroci, tam singulari maleficio, quod ita rarò extitit, vt siquãdo auditum sit, portenti ac prodigii simile numeretur: quibus tandẽ te C. Eruci argumentis accusatorem censes vti oportere? Nonne & audaciam eius qui in crimẽ vocetur, singularem ostendere, & mores feros, immanẽmque naturam, & vitam vitiis flagitiisq; omnibus deditam, & denique omnia ad perniciem profligata atque perditã? quorum tu nihil in Sextum Roscium ne obiiciendi quidem causa contulisti.

Q V A R. O C C I D I S S E patrem) Quarta huius orationis pars sequitur, id est refutatio, quæ criminis confictionem dissoluit: & eo ordine quo partitus erat, exequitur: vt prima quæque pars vt exposita est in partitione, sic ordine transigatur, vt in veteri præcipit rhetorica. Defensurus igitur Cicero Roscium, crimen ipsum quasi quæstionem proponit: tum affert argumenta quibus id diluat ac confuter. Scelestum, dii immortales) Quodã modo se insinuat ad causã. forte enim q̃a nõnihil causa turpis erat, id est contra iudicũ animos, vt qui illud factũ esse crederent, nõ placere sibi parricidium ait, vt indignum atque nefarium. Deinde cum rem auxit vt indignam, ab Roscio factũ esse pernegat. Scelera omnia) Ingratus, impius, iniustus, proditorq; sit, & cætera huiusmodi vitia in se habeat opus est, qui parricida sit. Vultu sæpe) Nam qui non dicam re vel verbo patrem offendit, impius est, sed etiam qui signo aliquo voluntatis obstat, ac rebellis est. Vultus enim, animorum significantiam habet, & sæpe mutatur pro animorum qualitate. Facies autem, rerum aspectus naturalis dicitur, qui difficulter mutatur. vnde camporum facies & literarum dici solet, maris autem ac cæli vultus: cum in his sit permutatio, in illis non ita. Quod supplicium) A minori argumentum est ex adiunctis negocio. Portenti ac prodigii) quæ quoties incidunt, nouis expianda sunt sacrificijs. Sunt autem portenta, quæ contra naturam propter

Vultus.
Facies.

Portenta.

pter eorum inusitatam apparentiam iudicentur quæ aliquid portendāt, id est porro ostēdāt, vt biceps infans regni schisma prædicit. Prodigia, quia prædicunt futurum aliquid, siue contra naturam siue raro comparentia sint: vt flamma bifida discordiam regni. Variè tamē vsurpantur. Nonne & audaciam) à natura, id est à com modis animorum. Mores ferros) à victu. Immanemq; naturam) ab natura iterum. Et vitam vitij) ab studio. Ne obijciendi) animo & cupiditate accusandi saltem & conuitiandi, sed non probandi causa.

SCELESTVM dij immortales) Auget criminis atrocitatem, vt minus credibile sit tantum crimen à Roscio admissum esse. Idem postea facit amplius. Complexa) Priscianus libro ix. præcipiens à verbis deponentibus participia præteriti temporis ducta accipi etiam passiuè, hūc locum Ciceronis citat. Vultu sæpe læditur pietas) Vultus à mente fingitur, vt ait Cicero lib. Tuscul. quæst. iij. Estq; vultus, vt idem in Pisonem ait, sermo quidā mētis tacitus. Qui igitur in parentes vultu nubilo irato acerbo iportuno est, quāuis eos neq; dicto neq; facto vllō lēdat, is impius est. Qui verò parentes pulsat aut necat, impius maximè est. Acre) id est acerbum & vehemēs. Mortem obtulerit parenti) id est parentem necauerit: vt paulo post, Illud incredibile est, mortem oblatam esse patri à filio. Portenti ac prodigij) Portenta ac prodigia cōtingunt rarissimè, ea; quum contingunt, sæpe rem malam portendunt. Itaq; ostenta portenta, monstra prodigia appellata esse Cicero dicit libro de diuinatione primo, q; ostendunt, portendunt, monstrant, prædicunt. Nonne & audaciam) Illud artificiosum est, quia nemo repente fit malus, vt ait Quintilia. crimen magis verisimile faciemus, si ostendamus aduersarium aliās idem crimen aut simile commisisse, si mores eius & vitam anteactam huiusmodi fuisse dicamus, vt ab eo non absit criminis huius suspicio. Nonne & audaciam eius) Vt sit argumentum à natura animi. In crimen) id est in criminosum iudicium. Profligata) id est ad perniciem interitumq; deducta. Profligare enim ab affligendo inclinatum prodigere est & deperdere. Inde profligatas res quasi proflictas & deperditas appellare solent ij qui diligenter loquuntur, vt est apud A. Gellium cap. v. lib. xv. quo eodem in loco negat ædificia, templa, aliaq; ferè multa quæ propè absoluta sint & affecta, dici profligata. In ea re in qua dicit Gellius, persæpe dicitur. M. Cælius apud Quintilia. lib. iij. Ipsum offendunt temulento sopore profligatum. Cicero lib. de Oratore. iij. Neq; verò esse mirandum si quum suis consilijs rempub. profligasset, consiliū Senatus à republica repudiaret. Idem pro P. Sestio, Disputauit etiā multa prudēter, ita de me illum amentissimum & profligatissimum hostem pudoris & pudicitiae scripsisse quæ scripserat. Actione in Verrem secūda, Vsq; eò Senatoria iudicia perditā profligataq; esse arbitrabatur. Hunc locū enarrās Asconius, Prius, inquit, voluit esse profligata quàm perditā. Nam perditum, quod inueniri nō potest: profligatum, quod potest. In hanc sententiam inductum esse Asconium arbitror, quod profligatum.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

gatum postposuerit Cicero. Orationem autem crescere debere tradunt scriptores artium. Sed alibi Ciceronem postposuisse attendimus, ut pro C. Rabirio, Nemo est, inquam, inuentus tam profligatus, tam perditus, tam ab omni nō modo honestate, sed etiam simulatione honestatis relictus, qui se in capitolio fuisse cum Saturnino fateretur. Sed in qua significatione A. Gellius negat, in ea Cicero dixit in libro Tusc. quæst. v. Atqui si ita est, profligata iam hæc, & penè ad exitum adducta quæstio est. Obijciendi id est maledicti. Maledicta enim præter crimen id quod causæ proprium, obijci solita esse, alio loco diximus.

MELAN. EGO crimen oportet diluam) id est, non accusabo illos, sed defendam Roscium meum clientulum. Vos audaciæ resistere) id est, cauete vos ne scelere & audacia Roscius aliquid iniqui patiatur. Occidisse) Confutatio duorum argumentorum Erucij. Scelestum dii immortalia.) Amplificatio à contrario adhibetur propterea, ut extenuentur causæ quibus vsus est Erucius. Etenim si id) Amplificat à communi sententia. In crimen vocetur) In crimen vocari, est suspicionem mouere.

Profligata atque perdi.) profligata, id est perfecta atque consummata: tamen in malam partem sumitur. vide Gellium.

CATO. OCCIDISSE patrem Sex. Rosc.) Proponit crimen cum amplificatione, & probationes requirit ab aduersario. In hoc tanto, tā atroci) Hic locus si in syllogismum conferatur, hæc summam efficiet. Crimen magnum probari oportuit. non probauit Erucius. nullum est igitur crimen.

Patrem occidit Sex. Roscius: qui homo? Adolescentulus corruptus, & ab hominibus nequā indutus? Annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet sicarius, homo audax, & sæpe in cæde versatus? at hoc ab accusatore ne dici quidem audistis. Luxuries igitur hominem nimirum, & æris alieni magnitudo, & indomitæ animi cupiditates ad hoc scelus impulerunt. De luxuria purgauit Erucius, cum dixit hunc ne in conuiuio quidem vllō ferè interfuisse. Nihil autem vnquam debuit. Cupiditates porro quæ possunt esse in eo, qui (ut ipse accusator obiecit) ruri semper habitavit, & in agro colendo vixerit? quæ vita maximè disiuncta à cupiditate, & cum officio coniuncta. Quæ res igitur tantū istum furorem

rem Sex . Roscio obiecit ? Patri, inquit, non placebat . Patri non placebat? quam ob causam? Necesse est enim eam quoque iustam & magnam & perspicuam fuisse . Nam vt illud incredibile est , mortem oblatam esse patri à filio sine plurimis & maximis causis : sic hoc verisimile non est, odio fuisse parenti filium sine causis multis, & magnis, & necessariis. Rursus igitur eodem reuertamur, & quæramus quæ tanta vitia fuerint in vnico filio , quare is patri displiceret . At perspicuum est nullum fuisse . Pater igitur amens, qui odisset eum sine causa , quem procrearat . At is quidem fuit omnium constantissimus . Ergo illud iam perspicuum profectò est, si neque amens pater, neque perditus filius fuerit: neque odii causam patri, neque sceleris filio fuisse. Nescio, inquit, quæ causa odii fuerit : fuisse odium intelligo: quia antea , cum duos filios haberet, illum alterum qui mortuus est , secum omni tempore volebat esse, hunc in prædia rustica relegarat . Quod Erucio accidebat in mala nugatoriâque accusatione , idem mihi vsu venit in causa optima . Ille quomodo crimen cõmentitium confirmaret , nõ inueniebat: ego res tam leues qua ratione infirmem ac diluam, reperire non possum.

Q V I homo (adolescens) ab natura per ætatem, quæ naturæ pars est. G V A R. Corruptus) ab ratiocinatione per affectionem, aut per victum, sicut & sequens. Ab hominibus nequam inductus , annos natus quadraginta) Hoc ironicum est, & totum quod sequitur ab ætate. Vetus facarius) Ab habitu. Luxuries, æris alieni magnitudo, & indomitæ animi cupiditates) ab effectu omnes hi loci sunt, qui tres sunt. De luxuria) Ad primum refertur. Nihil autē) Ad æris alieni magnitudinē. Cupiditates porro) Ad tertiū respondet. Ruri semper habitare) Ab victu, quo in negotio fuerit occupatus. Quæ res) Cum omnis conie-

M. T. CICERONIS ORATIO

Actura ex causa, ex persona, ex facto nascatur, ut ab Cicerone traditur, superiusque personam tractarit, in qua nullam suspicionem malefici esse monstrauit: alio nunc modo idem probat atque confutat, a causa scilicet. Causa autem ea intelligitur, quæ reum ad maleficium inducit: qui quidem locus uti fundamentum est huius constitutionis. Nam ut ait Cicero, nihil factum esse cuique probatur, nisi aliquid quare factum sit ostendatur. Ea duplex est. aut enim impulsio est, aut ratiocinatio. Superior illa est quæ sine cogitatione per quamdam animi affectionem aliquid hortatur, cuiusmodi est amor, ira, egritudo, vinolentia, & cætera quæ ad animum non cogitatione sed impetu spectant. Ratiocinatio est diligens & considerata faciendi aliquid aut non faciendi excogitatio, qua continentur omnia quæ ad commodum pertinent, ut ultio, metus, honor, dignitas. Cum igitur causam Roscio fuisse dixerit Erucius ex inimicitia, & per consequens ex ultione sumenda, hoc negat Cicero, cum huiusce rei nulla fuerit causa. Pars hæc patet. Rursus eodem reuertitur id est ab attributis personæ, quæ supra omiserat. Quæ tanta) Propositio. At perspicuum) Vicem habet propositionis. At is) assumptio. Pater igitur amens) Occurrit causæ impulsivæ, ne dicat Erucius impetu quodam animi patrem filium odisse. constat enim eum constantia præditum fuisse hominem.

Ergo illud) Conclusio per conditionem. complectitur enim propositionem & assumptionem. Si neque amens) nullam neque ex patre neque ex filio causam fuisse demonstrat odij. Nescio, inquit) Occurrit rumori. Cum enim dicat Erucius huius odij famam fuisse inter patrem & filium, arguit Tullius esse non posse, & rumorem falsum. Nam quod pater filium ruri permittat, non odij sed benevolentiae signum esse. Prædia rustica.) Quædam enim rustica, quædam urbana appellantur. Prædia vero possessiones, agri, fundi nominantur. Relegarat) quasi exulem ab se reiecerat. In mala nugato. causa.) A re ipsa benevolentiam captat auditorum, aduersariorum causam continendo, & suam extollendo.

Vsu venit) id est contingit. Ille quomodo) Contentio est ex contrariis facta. Quid ais) Miro modo quod Erucius incommodum appellabat, id est relegationem in Roscio, Tullius commodum & beneficium esse ostendit, cui tot tantosque fructus concedebat gubernandos atque administrandos.

SYLV. **ADOLESCENTVLVS)** Hoc dicit Cicero, non quod ita sit, sed tanquam quod Erucius dicere debuerit, ut crimen parricidij esset

Plus amplius & magis ita adiunguntur à doctis nominibus numeralibus, ut vulgus solet adiungere quam. Plus millies audiui. Imperiti dicerent, plusquam millies. De hoc dicendi genere alio loco plura scribemus. Vetus sicarius) Ut ante dixit veterem gladiatorum. Sæpe in cæde versatus) id est qui multos occidit, vel in occidendis hominibus sicariorum sæpe adiutor fuit. Indomixæ animi

Luxuria. cupiditates) id est libidines. De luxuria) Luxuriam dicimus nimis magnam rerum abundantiam, & sumptum, qualis est in vestimentis & in conuiuijs. Purgauit) Cauendum est oratori ne dicat quod causam suam

*Plusquam
barbarum
†*

suam lædat, aut aduersarij causam adiunget. In cōiuiuo interfuisse) In- Interesse i
teresse conuiuium & in conuiuium, scribimus pro M. Fonteio. Nihil au conuiuium.
tem vnquam debuit) Aeris igitur alieni magnitudo eum ad hoc scelus
non impulit. In eo qui ruri semper habitavit) Multo plura sunt in vr-
be quàm ruri cupiditatum lenocinia. Qui enim ruri assiduus in opere
est, nullis huiusmodi cupiditatibus mouetur. Itaque apud Lucianum
Cupido quum deos omnes penè reliquos vulnerauerit, negat se assequi
potuisse Dianam, venationi in syluis & montibus perpetuò intētam, nec
vnquam ociosam vt eam vulneraret. Quæ vita maximè dissi.) Agrico-
læ simplices sunt vrbani: vnde vrbani astuti appellati. Nā, vt ait Asco- Officiū.
nius in act. secundā in Verrem, vrbs astu dicitur. Terētiū in Eunuchō,
An in astu venit, id est in urbem, vt ait Donatus. Virum bonum quum Astutus.
laudabant maiores nostri, inquit Cato de re Rustica, ita laudabant, bo- Agricultu
num agricolam, bonumque colonum. Romulus, vt ait Dionysius Hali- ræ laus.
carnasseus libro secundo, duas tantum partes ciuibz suis lege cōcessit,
agriculturæ, & belli gerendi. His enim rebus homines fieri temperatio-
res, & venerijs rebus, alijsque cupiditatibus minus obnoxios putabāt.

Cum officio) id est cū rectè & honestè factis, cū virtute. Officiū enim
ab efficiēdo dictū, rectè factū est, quod scilicet vnicuique personæ cōgruit.

Tantum istum furorem) vt patrem necaret. Necesse est enim eam
quoque iustam) Magnum enim quendam amorem inter parentes & li-
beros natura genuit, qui sine magna causa dirimi non possit. In vni-
co filio) Filius vnicus parenti multo charior est. Si igitur is patri odio
sit, aut magnū eius vitium, aut patris amētiam esse oportet. Nullum) vi-
tium. Fuit constantissimus) id est non fuit amens. tanquam id dicat
accusator. Est autem hic locus dialogo similis. Sceleris) id est parrici-
dij. Hunc in prædia rustica relegarat) Authore Dionysio Halicarnas-
seo lib. ij. Romulus omnem patribz per omne tempus vitæ in filios po-
testatē lege dedit, siue coercere, siue verberare, siue vinctos rustico operi
detinere, siue etiam occidere mallent. Nugatoria) id est ficta.

Patris in fi-
lios pote-
stas.

QVI HOMO) Repetitio superioris sententiæ. q. d. nullæ sunt no- MELAN.
tæ improbæ mentis. At is quidem) scilicet pater. Nescio, inquit, quæ)
Argumētū Erucij ex signo est. Quod Erucio) Confutatio: sed præfatur
ἀντιδίω. Ego res tam leues) id est, tā clara sunt, vt non opus habeant
confutatione.

PATREM occidit Sex. Roscius) Purgat à persona, & argumē- LATO.
ta strictim colligit. Quæ res igitur tantum) Refellit obiectionem. At
perspicuum est) Vide argumentationem ex remotione. Nescio, inquit,
quæ) Alia obiectio, quam primò contemnit, deinde oppositis contrarijs
argumentis refellit.

Quid ais Eruci? tot prædia tam pulchra, tam fru-
tuosa Sex. Roscius filio suo relegationis ac suppli-
cii gratia colenda ac tuēda tradiderat? quid hoc? pa-
G

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

treffamilias qui liberos habent, præfertim homines illius ordinis, ex municipiis rusticanis, nōne optatissimum sibi putant esse, filios suos rei familiari maximè seruire, & in prædiis colendis operæ plurimū studiique consumere? An amandarat hunc sic, vt esset in agro, ac tantummodo aleretur ad villā? vt commodis omnibus careret? Quid si constat hunc non modò colendis prædiis præfuisse, sed certis fundis patre viuo frui solitum esse: tamén ne hæc attentata vita & rusticana, relegatio atque amādatio appellabitur? Vides Eruci quantum distet argumentatio tua ab re ipsa, atque à veritate. Quòd consuetudine patres faciunt, id quasi nouum reprehendis. Quòd beneuolentia fit, id odio factum criminaris. Quòd honoris causa pater filio suo concessit, id eum supplicii causa fecisse dicis. Neque hæc tu non intelligis, sed vsq; eò quid arguas, non habes: vt non modò tibi contra nos dicendum putes, verùm etiam contra rerum naturam, contráque consuetudinem hominum, contráque opiniones omnium. Atenim cum duos filios haberet, alterum à se nō dimittebat, alterum ruri esse patiebatur. Quæso Eruci vt hoc in bonam partem accipias. non enim exprobrandi causa, sed commo- nendi gratia dicam. Si tibi fortuna non dedit vt patre certo nascerere, ex quo intelligere posses qui animus patrius in liberos esset: at natura certè dedit, vt humanitatis non parum haberes. eò accessit studium doctrinæ, vt ne à literis quidem alienus esses.

GVAR.
Villa.

A M A N D A R A T ad villam) id est emiserat ad rusticanam domum. Est autem villa, domus rure ædificata. Vides Eruci) Concludit

dit hanc particulam, colligens non nouum esse aut odiosum, quod consuetudine & beneuolentia fiat. Neque hæc tu) detrahit argumentis fidem, cum non vere sed cupide & συκοφαντικῶς hoc est calumniose contra veritatem eum dicere ostendit. Verum etiam con.re.nat.) Reperendum est memoria, duplex esse argumentationis genus. Alterum quidem necessarium, quod scilicet aliter quàm vt dicitur, nec fieri nec probari potest: vt, Peperit: ergo cum viro concubuit. quanquam nos Christiani id de Maria virgine verum esse negemus. Alterum verò probabile, quod ferè solet fieri, & quod in opinione positum est, & quod habet ad hæc quandam similitudinem. Exemplum primi, vt, pater est: ergo filium diligit. Exemplum secundi, Impius est, ergo ei apud inferos constituta pœna est. Tertium autem fit & per contraria, & per paria, & per ea quæ sub eandem cadunt rationem. Cum igitur contra naturam, contraque consuetudinem, contraque opiniones esse dicat Tullius obiecta Erucij, non probabile esse ostendit, tum quia fieri non soleat, quod est contra primum probabilis genus: tum quia in opinione positum nō fit, quod est contra secundum probabilis genus. addit & tertium, quod est simile per contrariū. Erucius enim quia incerto natus erat patre, parentis indulgentiam expertus non erat. Quæso Eruci) mordet enim illum per λοιδορίαν, id est per sales conuitians. At natura certe dedit) Singulari quadam prudentia nunc Erucium commēdat à natura & studio, id est ab attributis personæ, vt post vulnus mitiget, ne maleuolentia quicquam in eum dixisse credatur. Ne tamen ei auctoritatem ex literis compareret, non tam peritum, quàm non alienum à literis dicit. Quid tandem) Exemplo ac similitudine probat non idcirco Roscium minoris fuisse apud patrem, quia rus incoluerit, quàm alterum quem secum habuisse in vrbe dicebatur. & est ex pari similitudo, quæ vna similitudinis pars est inductæ ad probabile.

PATRES FAMILIÆ) Dicuntur etiam patresfamilias, & patresfamiliarum. Homines illius ordinis) equestris. Ex municipijs rusticis) Municipiorum duo genera esse significat, vt alia sint vrbana, alia rusticana. Rei familiari seruire) id est rem familiarem curare & administrare. In prædijs colendis operæ plurimum studijq; consumere) vt paulopost, In agris quoque colendis aliquantum operæ temporisq; consumpserint. An amandarat) Amandare hominem est homini mandare causa odij vt à nobis aliò discedat, id est remouere. Nā particula a vel ab in cōpositione aliquando significat ab aliquo: vt auertere, auferre, asportare. Ideo amandare remouere significat: vt in libr. de Natura Deorum secundo, Vt in ædificijs architecti auertūt ab oculis naribúsque domorum ea quæ profluentia necessariò tetri essent aliquid habitura, sic natura res similes procul amandauit à sensibus. Ad villam) id est ad rem rusticam, ad agrum colendum. Certis fundis frui) id est certorum fundorum fructus capere. Attenta) i. dura & laboriosa, ab attendēdo.

Neq; hæc tu non intelligis) id est, tu hæc intelligis. Contra nos) id est contra Rosciū, Contra rerum naturam) quod dicas filiū patri odiosum.

Argumentationis duplex gen^o.

SYLV.
Patresfamilia.

Consume
re operā.
Amandare hominem.
A & ab in
compositione.

Attentus.

M. T. CICERONIS ORATIO

Contra consuetudinem) Id enim consuetudine patres faciunt, quod quasi nouum reprehendis. Contra opiniones omnium) Id beneuolentiae causa fieri omnes opinantur, ut liberos suos patresfamiliae colendis agris praeficiant. Atenim) Hoc Erucij dictum Cicero proponit ut refutet. Dimittebat) Amittere pro dimittere veteres hac in re dixisse Donatus scribit. In bonam partem accipias) Ita fere Cicero dicit: Boni consulas, sapius dicunt recentiores. Exprobrandi) id est vituperandi, & probro vertendi: qua in re dicitur à Quintil. lib. iij. Nihil his nec credibilius fingi, nec vehementius exprobrari, nec manifestius ostendi potest. Aliter exprobrare est collatum in aliquem beneficiū obijcere: quod vulgo dicunt reprocare: ut in Andria Terentij, Istae commemoratio, quasi exprobratio est immemoris beneficij. Et in. i. de Off. Odiosum est genus hominum officia exprobrantium. Fortuna non dedit) Quod legitimis nuptijs vel contra nascamur, id à fortuna est. Ut patre certo) id est legitimo matrimonio. Authore Modestino Iurisc. lib. Dig. i. tit. de statu hominum, Vulgo concepti dicuntur qui patrem demonstrare non possunt: vel qui possunt quidem, sed eum habent, quem habere non licet: qui & Spurij appellantur *παρὰ τὸν πατέρα*. Spurij autem ideo appellantur, quod authore Plutarcho in Problematis, Latini praenomina non scribunt integra, sed aut una litera, ut T. L. M. aut duabus, ut Cn. aut tribus, ut Sex. Ser. Est autem Spurius inter ea praenomina quae duabus literis notantur, Sp. quibus isdem literis scribunt quum sine patre dicunt. Hoc igitur errorem fecit, quod sine patre & Spurius isdem literis, id est S p scribitur. Nothum, qui non sit legitimus, Graeci vocant. Latinum rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatur, non habemus, ideoque utimur peregrino. Author est Quint. lib. iij. Patre certo nascere) Nasci patre & nasci ex patre dicimus. Eo accessit studium doctrinae) Natura & doctrinae studijs boni mores comparantur.

MELAN.

QVID ais Eruci) Inuersio. si odisset eum, non tradidisset ei sua bona rusticana. Sed certis fundis) Pater dedit ei certos fundos, quibus pro suo commodo frueretur. Vides Eruci) Repetitio & exaggeratio interrogationis. A specie transit ad genus, & ad locum communem. *ἕτερον* haec hactenus fuerunt: iam sunt *ἄλλα* argumenta. Si tibi fortuna non dedit) Scommma acerbum. obijcit illi quod natus sit incerto patre, significans eum esse spurium.

LATO.

PATRES familiae qui liberos) Coniectura voluntatis ex more patrumfamilias cur Sex. Roscius filium ruri habuerit. Quid si constat hunc) Auget argumentationem, & indignitatem calumniae ostendit. Atenim cum duos filios) Renouat obiectionem, ut etiam exemplo refellat. Quid tandem tibi videretur) Obiter exprobrat generis obscuritatem Erucio.

Quid tandem? tibi videtur, ut ad fabulas veniamus, senex ille Cecilianus minoris facere Eutychum filium rusticum,

rusticum, quàm illum alterum Cherestratum? nam, ut opinor, hoc nomine est. alterum in vrbe secū honoris causa habere, alterum rus supplicii causa relegasse? Quid ad istas ineptias abis? inquires. Quasi verò mihi difficile sit quanuis multos nominatim proferre (ne longius abeam) vel tribules vel vicinos meos, qui suos liberos, quos plurimi faciunt, agricolas assidue esse cupiunt. verum homines notos sumere odiosum est, cum & illud incertum sit, velint'ne hi se nominari: & nemo vobis magis notus futurus sit, quàm est hic Eutyclus: & certè ad rem nihil intersit, vtrum hunc ego comicum adolescentem, an aliquem ex agro Veiente nominem. Etenim hæc conficta arbitror à poëtis esse, ut effectos nostros mores in alienis personis, expressamq; imaginem nostram vitæ quotidianæ videremus. Age nunc, refer animū sis ad veritatem, & considera non modò in Umbria, atq; in ea vicinitate, sed in his veteribus municipiis, quæ studia à patribus familiâs maximè laudentur: iâ profectò te intelliges inopia criminum summā laudem Sexto Roscio vitio & culpæ dedisse. At non modò hoc patrum voluntate liberi faciunt, sed permultos & ego noui, & (nisi me fallit animus) vnusquisque vestrum, qui & ipsi incēsi sunt studio quod ad agrum colendum attinet, vitamq; hanc rusticā, quā tu probro & crimini putas esse oportere, & honestissimā & suauissimā esse arbitrantur. Quid censes hūc ipsum Sextum Roscium, quo studio, & qua intelligentia esse in rusticis rebus? Ut ex his propinquis eius hominibus honestissimis audio, non tu in

Comici si
gimenti
causæ.

isto artificio accusatorio callidior es, q̄ hic in suo. Verum, vt opinor, quoniā ita Chryfogono videtur, qui huic nullū prædiū reliquit, & artificio obliuiscatur, & studium deponat licebit. quod tametsi miserum & indignū est, feret tamē æquo animo Iudices, si per vos vitam & famam potest obtinere.

G V A R.

Q V I D ad istas ineptias) Cōfutat quāobrem potius fictas personas q̄ notas pro testibus inducat. Nā cū multos proferre liceat qui filios rusticos faciūt, id nō facit, ne quēpiā nominādo lædat. Comædiarum verō personas nominans, idē probat quod cōstituit, nemine offenso, præcipue cū poētæ nō tam quod sit, quā quod fieri debeat, scribāt, vt hominum vitā instituāt. Comicū adolescentē) id est de quo Cecilius poēta comicus scribit. Age nūc refer) Instat vt aliorū exēplo probet nō idcirco odium intercidiſſe ex Roscio in filiū, quia illū rus emiserit, cū multi in filios charos idē faciūt. At nō modō hoc patrū) Quod laudauit exēplo, videlicet studiū agri colendi, idē facit ratione & honesti & vtilis siue iucūditatis. Quid cēses) Cōsecutio negocij, vt quod artificij, vsus vel exercitatio sit, cōsideremus. Aliud enim atq; aliud exercitiū varias cōflat suspiciones. Ad integritatē ergo, & diluēda parricidij crimina plurimū valet studiū rerū rusticarū, quibus intētus ostenditur fuisse. Callidior) Quantū iste Roscius in re honesta excellit, & peritus est, tantū tu in versutē accusando. vnde beneuolentiā caprat, in odiū illū inducēs. Verum vt opinor) Iam spoliatus prædijs à Chryfogono, omnē rei rusticæ artē scientiāq; obliuiscetur. qua re indignationem cōmouet in Chrysgonū ex re tyrānica, id est ex loco. vii. Quoniam ita Chryfogono videtur) Inuidiose dictū. Quod tametsi) Caprat beneuolentiā ex persona Roscij, Iudices orans vt ei auxilio sint. Etenim attētio, docilitas & beneuolentia cū maximē per exordium comparādæ sint, tamen in tota oratione confici debent.

S Y L V.

V T A D fabulas veniamus) A fabulis nōnunquam fieri probationem, paulopost dicemus. Cecilianus) quem Cecilius comicus inducit. Ad istas ineptias) id est fabulas. Quāuis) id est quantūuis. Ne Tribulis longius abeam) id est ne alienos dicam, vel lōginquos. Tribules) id est de mea tribu. Tribules meos, tuos, suos, nostros & vestros dicimus, nō cōtribules, vt alibi scribimus amplius. Vicinos meos) id est qui Arpino vicini sunt. Assiduus) id est continuos, ab assidēdo. Nam ab assidēdo assiduus pro locuplete dicitur, vt scribit Cicero in Topicis. Homines notos sumere odiosum est) Id autē ita odiosum est, vt Cicero de Claris Oratorib⁹ scribēs, statuisse se dicat, eorū qui viuerēt nominare neminē. Eius cōsiliū secutus est Quintilianus lib. x. Ex agro Veiente) qui est in Hetruria. Refer animū sis) Veteres ad leniendū imperiū verbi peratiuo. imperatiui, his vocibus utebantur, sis, sultis, sodes &c. vt antē diximus.

Nō

Nō modo in Vmbria) Vmbriorū gēs, vt ait Plini⁹ lib. iij. antiquissima Vmbria. Italiae existimatur, vt quos Vmbrios à Græcis putent dictos, q̄ inunda-
tione terrarum imbribus superfuissent. In Vmbria autem Ameria est.

Vnusquisque vestrū) nouit. Intelligētia) id est cognitione & scien Intelligē-
tia: vt in lib. de Officijs primo, Illi ipsi doctrinæ studijs & sapientiæ de-
diti, ad hominum vtilitatē, suam sapientiam, prudētiam intelligentiamq̄
potissimū cōferunt. Idem in tertio intelligentiam pro prudentia dicit.
Nec vlla pernicies vitæ maior inueniri potest, quā in malitia simula-
tio intelligentiæ. Ex his propinquis) id est cognatis, qui adsunt vt pro
Roscijs salute deprecentur. Homi nibus honestissimis) Hoc dicit quō
facilius ijs credatur. In isto artificio accusatorio callidior es) Odio-
sum iudicibus & suspiciosum aduersarium facit, quōd tam callidus arti-
fex sit. Ars enim iudicibus suspiciosa est: ideo Quintilianus artificiosum Arris oc-
censet esse artem occultare, ne à iudicibus deprehēdatur. Artificium) cultatio.
id est agri colendi scientiam. Omnis enim scientia nisi excolatur & ex-
erceatur, eam faciliē obliuiscimur. Feret tamen æquo animo) Osten-
dit ex comparatione eorum quæ Roscius passurus sit si damnetur, le-
uia esse ea quæ alioqui ferenda non essent, quæ æquo animo feret si ab-
soluatur.

V T A D fabulas veniamus) Contulit illū locū ad scenicū exēplū. MELAN.
Finge tu ex Terentio Ctesiphōtē rus ablegari, & tam charum parenti
esse quā Aeschinum. Non tu in isto artificio) πᾶσι & affectus obiter
asperfi. Suspendit etiam eum naso, non satis excultum literis esse.

A L T E R V M in vrbe secum) Exemplum comicum ex poëtarum L A T O.
authoritate. Verum homines) Occupatione reiectionis confirmat au-
thoritatem exempli. Refer animū sis) Sis, particula hortatiua, pro si
vis, apud comicos familiaris. At nō modo) Augēt ordinem exemplo-
rum. Verū vt opinor) Delabitur ad indignationem.

Hoc verò est quod ferri non potest, si & in hanc
calamitatem venit propter prædiorum bonitatem
& multitudinem: & quōd ea studiose coluit, id erit
ei maximè fraudi: vt parum miseriæ sit, quōd aliis
coluit, non sibi: nisi etiam quōd omnino coluit,
crimini fuerit. Næ tu Eruci accusator esses ridicu-
lus, si illis temporibus natus esses, cum ab aratro
arcescebantur qui Consules fierent. Etenim qui
præesse agro colendo flagitium putes, profectō
illum Attilium, quem sua manu spargentem se-
men qui missi erant cōuenerūt, hominē turpissimū

atq; inhonestissimum iudicares. At hercule maiores nostri longè aliter & de illo, & de cæteris talibus viris existimabant. itaq; ex minima tenuissimaq; Rep. maximam & florentissimam nobis reliquerunt. suos enim agros studiosè colebant, nō alienos cupidè appetebāt. Quibus rebus, & agris & vrbibus & nationibus rempublicam atq; hoc imperiū & populi Romani nomen auxerunt. Neque ego hæc eò profero, quò conferenda sint cum hisce de quibus nunc quærimus: sed vt illud intelligatur, cū apud maiores nostros summi viri, clarissimiq; homines, qui omni tempore ad gubernacula Reipublicæ sedere debebant, tamen in agris quoq; colendis aliquātum operę temporisq; cōsumpserint, ignosci oportere ei homini, qui se fateatur esse rusticum, cum ruri assiduus semper vixerit: cum præsertim nihil esset quod aut patri gratius, aut sibi iucundius, aut re vera honestius facere posset. Odium igitur acerrimum patris in filium ex hoc opinor ostēditur Eruci, quòd hunc ruri esse patiebatur. nunquid est aliud? Immò verò, inquit, est. nam istū exhæredare in animo habebat. Audio. nūc dicis aliquid quod ad rē pertineat.

¶ V A R.

H O C verò est quod) Ex labore agri colendi cum præmium consequi se Roscius arbitraretur, hoc detrimenti & periculorum nactus est, vt propter eorum bonitatem, vitæ ac fortunarū insidias sit expertus: qui locus est ad misericordiā captādam sextus. Erit fraudi) cum frustrat⁹ erit, vt pro beneficio maleficiū expectet, & infamiam, vt suprà dictū est.

Næ tu Eruci) collaudat agrorum culturam ex viris clarissimis qui in ea versari solebant. Est autem ab attributo negotio, ex gestione negotij, qui cōprobatores atq; æmuli eius culturæ sint. Hic autem næ particula affirmatiua est pro certè aut valde. nē ridiculus, id est valde ridiculus, vt apud Terentium in Andria, Nē illū haud nouit. Cum ab aratro) Multos autem ab aratro vocatos ad magna Reip. munera constat: vt L. Quintium Cincinnatum cōtra Sp. Melium, & Attilium Serranum:

num: de quo Virgilius, — vel te fulco Serane ferentem.

Arceſſebantur) id eſt aduocabantur. ab adcio, adcis, deriuatur arceſſo, d in r mutata. ita enim maiores noſtri ſapiffime factitarunt, vt pro ad ar proferrent: vt aruenas pro aduenas: aruolarunt pro aduolarunt. At hercule) ab euentu rem ruſticam laudat. ipſa enim viros tales tamq̃ egregios in virtute produxit, vt maximam rem Romanam effecerint. Ad gubernacula Reip.) Accommodatè, vt qui tranſumptionem nauis ad gubernandam ciuitatem duxerit, eadem de re nauale verbum adiecit, ſedere ſcilicet in puppi ad nauis curſus dirigēdos. Eſſe ruſticum) Eſt enim ruſticus ruſticæ rei præfectus & cuſtos: vnde ruſticatio opus ruſticum: ruſticitas verò morum ineptia. Patri gratius) ergo non inimicitijs factū eſt, cōtra illud, Patri, inquit, nō placebat. Sibi iucundius) Non igitur inuitus nec relegatus id faciebat, cōtra illud, In prædia ruſtica relegarat.

Ruſticus.
Ruſticario
Ruſtica

Aut re vera honeſtius) Non ergo ex ſupplicio. Odiū igitur) Concluſio per contrarium, vel ironica, hoc eſt diſſimulatoria. Nunquid eſt aliud?) Cōfutat aliud. obijcit enim Erucius ideo veriſimile odiū in filiū ex Roſcio fuiſſe, q̃ exhæredare in animo habebat. Tullius autem cauſam nullam fuiſſe ait cur id faceret pater, negatque conſtanter id veram eſſe.

I N hanc calamitatem) vt damnatus vitam & famam amittat. Fraudi) id eſt vitio: de qua voce alio loco ſcripſimus. Alijs) id eſt T. T. Roſcijs & Chryſogono. Næ) id eſt certe. Si illis temporibus) Argumētum à fictione. Quū ab aratro) Plinius cap. iij. libri. xvij. ſcribens Romanos priſcos paucis agrorum iugeribus contentos fuiſſe, quod eſſent

SYLV.

ſecundi, Quænam, inquit, tantæ vbertatis cauſa erat? ipſorum tunc manibus imperatorum colebantur agri, vt fas eſt credere, gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore. Siue illi eadem cura tractabant ſemina, qua bella: eademq̃ diligentia arua diſponebant, qua caſtra: ſiue honeſtis manibus omnia lætius proueniunt, quoniam & curioſius fiūt. Serentem inuenerunt dati honores Seranum, vnde cognomē. Aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellātur, Cincinnato viator attulit Dictaturam: & quidem, vt tradit Norbanus, nudo pleneque pulueris etiamnum ore. Cui viator, Vela corpus, inquit, vt proferam Senatus populiq̃ Romani mandata. Tales tum etiam viatores erant, quibus id ipſum nomen eſt ſubinde ex agris Senatū duceſq̃ accerſentibus. Illum Attilium) Seruius exponens illud ex libro Aeneid. vi. Vel te fulco Serane ferentem. Attilius, inquit, quidam Senator fuit, qui quū agrum ſuum coleret, euocatus propter virtutem meruit Dictaturam. Seranus autem à ſerendo dictus eſt. Attilium Seranum Aedilem fuiſſe poſt ſecundum bellum Punicum anno ab vrbe cōdita D L V I I I. Valerius lib. ij. ſcribit, titulo de inſtitutis antiquis. Sed temporis ratio facit, vt de hoc Attilio non putem hoc loco intelligendum. Paulo enim poſt ſecundum bellum Punicum cœperunt Romani diuitias amare, & agriculturam minoris facere. De Attilio Calatino puto intelligendum, qui Dictator fuit in primo bello Punico, vt ait T. Liuius libro xix. De hoc autem Valerius lib. iij. titulo de paupertate, Attilium, inquit, qui ad eum accer-

Agri quō-
dam ſecū-
diores.

Attilius
Seranus.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

sendum à Senatu missi erant ad imperium populi Romani suscipiendū, semen aspergentem viderunt. Sed illæ rustico opere attritæ manus salutem publicam stabiliuerunt, ingentesq; hostiū copias pessunderunt. Is post triumphum agriculturam repetiuit. Hunc esse arbitror qui Seranus primus cognominatus sit. Quò conferenda) id est vt conferenda, nisi legere malis, quod conferenda. Quærimus) id est, quæstio & contro- uersia est. Illo enim tempore quo Seranus erat, studium agriculturæ honestius erat. Sedere) id est manere & expectare. Terētius in Adelphis, An sedere oportuit domi virginem tam grandē, dum cognatus huc Il- linc veniret, expectātem? Opinor) Ironia est. Nūc dicis aliquid quod ad rem pertineat) Si probaret Erucius Roscium voluisse exhæredare fi- lium, ea res parricidij suspicionem asferre posset.

Sedere.

MELAN.

LATO.

N AE tu Eruci) Pergit laudare rem rusticam. Odium igitur) Se- cundum argumentum Erucij, quòd voluerit eum exhæredare.

N AE tu Eruci) Profert grauiora exempla cum aduersarij reprehensionem. Attilium) Attilium Calatinum intelligit. Neque ego hæc eò) Virat ineptiam, & vim exemplorū interpretatur. Odium igitur acer- rimum) Ironicus loquitur, & concludit intentionem, & mox alia indu- cit. In transitu præterit quædam tanquā leuiores, & tamē obiter dissoluit.

Nam illa, opinor, tu quoq; concedis leuia esse atq; inepta: cōuiuia cum patre non inibat: quippe qui ne in oppidum quidem nisi perraro veniret. domū suā istum non ferè quisquam vocabat: nec mirum, qui neque in vrbe viueret, neque rure vocaturus esset. Verū hæc quoque tu intelligis esse nugatoria. Il- lud quod cœpimus, videamus, quo certius argumen- tum odii reperiri nullo modo potest. Exhæredare pa- ter filium cogitabat. Mitto quærere qua de causa: quæro quā scias: tametsi te dicere atque enumerare causas omneis oportebat: & id erat certi accusatoris officium, qui tanti sceleris argueret, explicare omnia vitia atque peccata filii, quibus incensus parens po- tuerit animū inducere vt naturā ipsam vinceret: vt amorem illum penitus insitum eiiceret ex animo: vt denique patrem esse sese obliuisceretur. quæ sine ma- gnis huiusce peccatis accidere potuisse nō arbitror.

Verū

Verum cōcedo tibi vt ea prætereas, quæ cum taces, nulla esse cōcedis:illum quidem voluisse exhæredare,certè tu planū facere debes. quid ergo affers quare id factum putemus? Verè nihil potes dicere: finge aliquid saltem commodè: vt ne planè videaris id facere,quod apertè facis,huius miseri fortunis, & horum virorum talium dignitati illudere. Exhæredare filium voluit.quam ob causam?nescio.exhæredauit ne?non.quis prohibuit?cogitabat.cogitabat? cui dixit?nemini. Quid est aliud iudicio ac legibus ac maiestate vestra abuti ad quæstum atque ad libidinem, nisi hoc modo accusare,atque id obiicere, quod planum facere non modò non possis, verum ne coneris quidem? Nemo nostrum est Eruci,quin sciat tibi inimicitias cū Sex.Roscio nullas esse: vident omnes qua de causa huic inimicus venias: sciunt huiusce pecunia te adductum esse.

Q V O D cœpimus) De exhæredatione scilicet. Cætera enim per se nullius ad hanc causam sunt momenti. Explicare omnia vitia) Eua- G V A R.
cuat Erucij rationes per transitū,cum vllam subesse negat causam quare pater exhæredare filium debuerit:cuius tota defensio in causa versatur. Vt naturam ipsam) Totum ab attributis personæ est à natura. Dignitati illudere) Quæ res & misericordiam & indignationem commouet ex loco indignationis xij.cum iniuriæ contumelia coniuncta demonstratur, quo in superbiam odium concitatur. Exhæredauit ne?) Attributa personæ & negotio, ex facto quid fecerit, vel ex continētibus cum ipso negotio ante rem. Cui dixit?nemini) Ante rem ex continētibus cum ipso negotio,vel ex oratione, quod est attributum personæ.

Nemo nostrum est) Accusatorem Eruciū arguit pecunia inductum, non accusandi veritate contra Roscium:vnde beneuolentiam captat ab aduersario,eum in odium trahens.

I L L A)sequentia,quod cum patre conuiuia non inibat, quod do- S Y L V.
mum suam istum nemo vocabat:quæ obiecta Erucius non probauit.Ea tamen Cicero purgat leuiter. Conuiuia non inibat)id est,non conuiuabatur:vt in L.Pisonē,Conuiuiū publicū nō dignitatis causa inibit,nisi Inire epu-
forte vt cū P.Clodio,hoc est cōpotoribus suis cœnet. Inire epulas idem las.

M. T. CICERONIS ORATIO.

Inducere
animū, &
in animū.

Illudo di-
gnitati, di-
gnitatē, in
dignitatē
& digni-
tate.

MELAN.

LATO.

dicit libro de Legibus secundo, Sequebantur epulæ, quas inirent pro-
pinqui coronati. In oppidum) id est Larinum, ne Romam intelligas.
Negat enim Valla libro quarto Romam esse oppidū. Qui ne in op-
pidum quidem) Sex. Roscius tanta colendi agri voluptate capiebatur, ut
Larinum nisi perraro nunquam veniret. Neq; rure) id est ex rure quis-
quam scilicet vocaturus esset. Nugatoria) id est leuia & ficta. Odij
filij in patrem. Mitto quærere &c.) Occupatio est. Enumerare cau-
sas omnes oportebat) In quæstione cuius status coniecturalis est, causa
valet plurimum, ut ostendamus causam quæ ad maleficiū impulit: vel
defendendo nullam fuisse causam cur reus faceret, aut potius fuisse cur
non faceret, dicamus. Animum inducere) Inducere animum est ani-
mo suo persuadere quod sit difficile, durum, aut immane. Inducere ani-
mum, & inducere in animum dicimus. Terentius in Eunuchō, Qui huic
animum assentari induxeris, E flamma te petere cibum posse arbitror.
Idem in Hecyra, Ego nunquam credidi Fore, ut hac ille viua posset ani-
mum inducere, Vxorem habere. Itemque Leuia sunt hæc, quæ tu pergra-
uia esse in animum induxti tuum. Penitus insitum) id est naturalem.

Patrem esse) Patris enim hæreditas filio iure obuenit. Huiusce) Ro-
scij filij. Quæ cum taces) Ipsa enim taciturnitas pro consensu est. Illu-
dere) id est deridere, ludibrium & contumeliam asferre. Dicimus autem
illudo dignitati, dignitatem, in dignitatem, & in dignitate. Virgilius in
secundo Aeneidos, Certantque illudere capto. Terentius in Andria,
Adeon' vobis videmur idonei in quibus sic illudatis? Idē in Heauton-
timor. Dignam me putas quam illudas? Idem in Phormione, Satin' su-
perbe illuditis me? Cicero libro de Oratore tertio, Quæ cum dixisset in
Albutium illudens, ne à me quidem abstinuit. Idem pro domo sua, Hic
non illudit authoritati horum omnium qui adsunt summorum virorū.

Iudicio abuti ad quæstum) id est iudicum sententiam ad suum quæ-
stum conuertere. Ad libidinem) id est ad voluptatem, & ut vulgo di-
cunt, ad placitum. Inimicitias cum Sexto Roscio nullas esse) Inimici-
tijs homines aliquando ad accusandum adducuntur: ut Marcum Cæ-
lium patris inimicum Attacinus accusauit. Inimicus) id est accusator.

Huiusce pecunia) Ad iudicum misericordiam Sextum Roscium, &
in odium C. Erucium adducit.

AMOREM illum) Amplificatio exhæredationis. Quæ cum ta-
ces) id est, cum non probas, significas à te esse conficta. Videaris id fa-
cere) id est mentiri. Nemo nostrum) Incipit accusare Erucium: ergo
accepisti pecuniam ut iniuste accuses.

QVAERO qui scias?) Requirit probationes criminis, & calūniā
acriter insectatur. Quid ergo affers) Instat, & requirit causam exhære-
dationis. Quid est aliud) Excurrit in indignationem.

Quid ergo est? ita tamen quæstus te cupidum esse
oportebat, ut horum existimationē, & legem Mem-
miam

miam putares aliquid valere oportere. Accusatores multos esse in ciuitate vtile est, vt metu contineatur audacia. veruntamen hoc ita est vtile, vt ne planè illudamur ab accusatoribus. Innocēs est quispiā: veruntamen quāquam abest à culpa, suspicione tamē non caret. tametsi miserū est, tamen ei qui hunc accuset, possim aliquo modo ignoscere. cum enim aliquid habeat quod possit criminosē ac suspiciosē dicere, apertē ludificari & calūniari sciens non videatur. Quare facilē omnes patimur esse quamplurimos accusatores: quòd innocens si accusatus sit, absolui potest: nocens, nisi accusatus fuerit, condēnari non potest. Vtilius est autem absolui innocētem, quā nocentem causam non dicere. Anseribus ciuaria publicē locantur, & canes aluntur in Capitolio, vt significant si fures venerint. At fures internoscere non possunt, significant tamen si qui noctu in Capitolium venerint: & quia id est suspiciosum, tametsi bestiae sunt, tamen in eam partem potius peccant, quæ est cautior.

V T horum) iudicum scilicet, quos non facilē ad condemnandum GVAR. Roscium perducere poteris, nisi probabilius accuses. & ab iudicibus capiat beneuolentiam. ab Erucio quoq; , cum avarum hominem non verum arguit. Legem Memmiam) quæ falsō calūniantes acerrime da- Lex Mem-
mnat, & accusatores eorum qui Reip. causa abessent. mia,
multos) Obijcit Erucius Ciceroni, qui in accusatores dixisse videbatur ex verbis paulō antē descriptis. Ne maledicas, inquit, de accusatoribus, quos ad reprimendam audaciam in vrbe esse perutile est. Cui Cicero ita vtile ait, vt ne circūueniant innocentis personam. si tamen accusent innocentē quidē, sed suspicioni obnoxium, danda est venia. potest enim is accusatus absolui. Anseribus) hi publicē in Capitolio alebantur in pristini memoriam temporis quo Gallos in Capitolium noctu irrum-
pentes significarunt: qua de re Virgilius,

Atque hic auratis volitans argenteus anser
Porticibus, Gallos in limine adesse canebat.

Quæ est cautior) Præstat enim in omnes passim latrare, quàm fures aduentare nullo significâte.

S Y L V. **H O R V M)** Iudicum. Existimationem) id est bonam, vt dicunt, reputationem. Legem Memmiam) In codice manu scripto, & in nō-

Lex Mem- nullis codicibus impressis legem Remmiam lego: quæ lectio magis pla-
mia, cet. Nam libro Digestorum. xlvij. ad senatusconsultum Tertullianum, calūniatoribus, id est falsa crimina intēdētibus, pœna lege Remmia irro-
gatur. Quod igitur Erucius calumniatus sit, iudicum existimationē &
legem Remmiam contemnere visus est, quod eam nihil valere putaret.

Audacia) id est audaces homines. Intellectio est. Ne plane illuda-
mur) id est ne apertē ficto crimine in iudicium vocemur. Suspicionē

tamen non caret) Suspicio res certa nō est. Vsu sæpe venit, vt ad inno-
centem suspicio perueniat. Id si ita est, si quis eum accuset, quanuis id
miserum sit, tamē aliquo modo ignosci potest, nec calumniatur qui eū

Crimino- accusat. Aliqd habeat) id scilicet, vnde orta suspicio est. **Criminose)**
se. id est vt vulgō loquūtur, criminaliter: de qua dictione alio loco dixim⁹.

Ludificari Ludificari) calūniari: & quod paulo ante dixit illudere, in eadē re di-
cit. Ludere enim fallere est: vt in primo Aenei. Vana spe lusit amantem.
Ab eo illudere & ludificari facta sunt. A caluendo, id est à decipiendo

Calumnia facta est calumnia. Quā nocentē causam nō dicere) De improbis ho-
Mali pu- minibus quū sumitur supplicium, eorū exēplo ceteri à peccato deterrentur,
niendi. & improbis hominibus ciuitas purgatur. Itaq; ciuitates tum optime gu-
bernari Plato de Philosophia scribit, quū nocētes pœnas pendūt. An-

seribus cibaria publicē locātur) Authore Plutarcho in Problematis, Cē-
fores magistratū ineuntes nihil prius agunt, q̃ vt sacrorum anserū ciba-
Anserū ci- ria, & anseris argentei splendorem locent, quod bello Gallico dormiē-
baria lo- tibus etiam canibus anseres omniū primi Gallorū in Capitolium ascen-
cata. sum præfenserūt, & clangore vigiles excitarunt. Authore Plinio lib. x. est
anseris vigil cura Capitolio testata defenso per id tēpus, canū silētio p-
ditis rebus. Quāobrem cibaria anserum Censores in primis locant. Au-
thore Plutarcho in vita Camilli, Gallis in Capitolium ascendētibus sa-
cri anseres iuxta templum Iunonis erant, qui antea copioso cibo alebā-
tur, tunc autem propter summam commeatus inopiam neglecti esurie-

bant. Est autem hoc animal natura pavidum, sed sensu atq; auditu acer-
rimū. Hi igitur ob inedia vigilantes ac tumultuantes statim Gallorū
ascensum percipiunt, ac clangore cursuq; Romanos dormientes excitāt.
His anseribus in summa inopia cibi Romani abstinebant, quia Iunoni
sacri erant, vt ait T. Liuius lib. v. Cibaria anserum vt hoc loco Cicero
appellat, ita alibi hominum cibaria dicit: vt libro Tusculanarum Quæ-
stionum. ij. Deinde quis labor, quantus agminis, ferre plus dimidiati mē-
sis cibaria? Actione in Verrem quarta, Liberaliter ex istius cibarijs tra-
ctati, non minus acres contra me fuerunt. Actione quinta, Vberiora ci-
baria facta sunt caritate. Itemque, Propter caritatem frumenti, quæ fue-
rat in Macedonia, permagnam ex cibarijs pecuniā deportare. Sed ciba-
ria minus delicata esse arbitror, quanuis cibus etiam delicatis authore

Cibaria
hominum
vt anserū.

Donato præbeatur. Inde cibarius panis à Cicerone dicitur in libro Cibarius Tusculanarum disputationum. v. panis ater, qualis est pastorum & rusticorum. Nec esuriens, inquit, Ptolemæus ederat: cui quum peragransi Aegyptum comitibus non consecutis, cibarius in casa panis datus esset, nihil visum est illo pane iucundius. Publicè) id est impensa publica. Locantur) Locare cibaria dicit pro eo quod vulgò dicerent, conuenire de precio vt dentur cibaria. Significant) latratu suo. Internoscere) id est ab alijs, ijs scilicet qui fures non sunt, discernere: vt Pacuius de fortuna, Brutam, quia dignum atque indignum nequeat internoscere. Libro Academicarum quæstionum. iij. Vt mater geminos internoscit consuetudine oculorum, sic tu internoscas si assueueris. nobis satis est oua illa internoscere. Si qui) siue fures, siue alij. Id est suspiciosum) vt fures sint.

Interno-
scere.

ET LEGEM Memmiam) quæ lata est aduersus accusatores impudentes. Veruntamen hoc) id est, nemo est accusandus nisi suspicio aliqua adsit criminis & peccari. Causam non dicere) id est, non vocari in iudicium. Anseribus cibaria) Similitudo periucunda.

MELAN.

ET LEGEM Memmiam) Lege Memmia puniebantur calumniatores. Accusatores multos) Locus cõmunis in accusatores: quorum officium demonstrâdo, calumniæ improbitatem amplificat. Anseribus cibaria) Mira similitudo.

LATO.

Quòd si luce quoque canes latrent cum deos salutatum aliqui venerint, opinor iis crura suffringantur, quòd acres sint etiam tū cum suspicio nulla sit. Simillima est accusatorum ratio. Alii vestrum anseres sunt: qui tantūmodo clamāt, nocere nō possunt. Alii canes, qui & latrare & mordere possunt. Cibaria vobis præberi videmus: vos autem maximè debetis in eos impetum facere, qui merentur. hoc populo gratissimum est. deinde si voletis, etiam tum cum verisimile erit aliquem cõmisisse, in suspitione latratote. id quoque concedi potest. Sin autem sic agetis, vt arguatis aliquem patrem occidisse, neque dicere possitis aut quare, aut quomodo, ac tantummodo sine suspitione latrabitis, crura quidē vobis nemo suffringet: sed si ego hos bene noui, literā illā, cui vos vsq; eò inimici estis, vt etiam eas omneis

oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut postea neminem alium nisi fortunas vestras accusare possitis. Quid mihi ad defendendum dedisti bone accusator? quid hisce autem ad suspicandum? Ne exheredaretur veritus est. Audio, sed qua de causa vereri debuerit, nemo dicit. Habebat pater in animo. planum fac. nihil est: non quicum deliberarit, quem certiore fecerit, unde istud vobis suspicari in mentem venerit. Cum hoc modo accusas Eruci, nonne hoc palam dicis, ego quid acceperim, scio: quid dicam, nescio? Vnum illud spectavi, quod Chrysogonus aiebat, neminem isti patronum futurum: de bonorum emptione, deque ea societate neminem esse qui verbum facere hoc tempore auderet. Hæc te opinio falsa in istam fraudem impulit. Non mehercule verbum fecisses, si tibi quæquam responsurum putasses. Operæ precium erat, si animadvertistis Iudices, negligentiam eius in accusando considerare. Credo, cum vidisset qui homines in hisce subselliis federent, quæsisse num ille, aut ille defensurus esset: de me ne suspicatum quidem, quod antea causam publicam nullam dixerim.

VAR.

SALUTATVM) In Capitolio enim Iouis simulacrum erat, quem idcirco Capitolinum appellabant. Salutatum autem hoc est adoratum, ut Græci dicunt, ἀσπάζεσθαι, ἢ προσκυνεῖν. Crura suffringantur) Merito, quia cum furis nulla suspicio est, latrant, uti qui accusant nulla in re suspectos. Simillima) A pari similitudinem introductam ostendit, eamque accusatorum generi adaptat. Cibaria) Aut enim salaria constituta sunt, aut

Quadruplatores.

ex accusatorum bonis partem consequuntur, uti quadruplatores, qui quartam ex damnatione partem assequuntur: unde & nomen sortiti sunt.

In suspicione) quemadmodum de canibus dixerat siqui noctu in Capitolium venerint. Aut quare) quia nulla subest causa, quam Cicero fundamentum suspicionum esse ait, uti canes qui luce latrant cum furti nulla suspicio est. Crura quidem) Verbum ex similitudine retinuit, id est

est, non idcirco multabimini ut meriti estis ob calumnias falsas. *Litteram illam*) Mos apud illos iudices priscos fuit, ut cum iudicium ageretur, & dicenda sententia esset, siue quis condemnandus siue absolvendus esset, suas in cistam tabulas conijcerent, quæ aut condemnationis aut absolutionis insignitas literas haberent: ut verbi gratia condemnaturi sunt Erucium falsæ accusationis in Roscium factæ, in tabulis erit C littera, quæ condemnationem significet. Sin quempiam absoluturi essent, A scribebatur. Sin ampliandus esset reus, & de causa non constaret, N. L. inscribebantur, quæ non liquere significabant. Iudices igitur, inquit, si eos seueros & iustos noui homines, vos calumniatores condemnabunt. quæ quidem res insignis vobis erit infamie nota, uti maleficis seruis in frõte stigmata ignita Venetijs inuri cernimus. Inimici estis) Eam enim pertimescitis & abhorretis, quia nunquam nisi contra condemnandos inuigilatis, nullum vnquam defendentes, adeo ut si non verè, at falsò accusando reos insectemini. Nisi fortunas vestras) qui mos temere agentium est, ut suam detestentur fortunam, cum mala in eorum caput consilia reflectantur.

Cõdēnationis & absolutionis literæ.

Quid mihi) Alia confutatio. nam cum superiori parte nullam exheredandi filij causam in Roscio patre fuisse monstrarit, nullam in filio timoris causam extitisse dicit ne à patre exheredaretur. Est autem ab euentu locus. Hisce) iudicibus, quos oportet ex suspitione iudicium hoc constituere, ac sententiam pronunciare. est enim constitutio coniecturalis. Nemo dicit) à signo, quod probabilis est pars. Signum autem omne intelligitur, quod sub aliquem cadit sensum, ut visum, auditum, ac reliquos. hoc autem sub auditum cadit. Est autem attributum personæ, scilicet oratio. Non qui cum) .i. non cum quo id cepit cõsiliij. Est autem à facto. Cum hoc modo) Corruptum ostendit accusatorem, & pecunia magis quam veritate inductum: qua ex re in odium eum inducit, & fidem detrahit orationi illius. Quid acceperim) pecunias scilicet, quibus inductus Roscium accuso. Patronum) defensorem, & causæ Roscij actorem. De bonorum emptione) quæ ab L. Sylla emptæ falsò confinxerunt, cum neminem cõtradiçturum arbitrarentur. Deq; ea societate) Quæ ex Chrysogono & T. Capitone ac T. Magno conflata est in caput Sexti Roscij filij. Socij autem dicti sunt qui inter se aliquod negociũ peragendum coniuncti sunt. Hoc tempore) afflicto scilicet, in quo tantum potest Chrysogonus, ut neminem sibi obstaturũ credat. Est autem locus ab accusatione. Operæ precij) Quam paruifecerit iudices Erucius, ostenditur, ut eius confidentia iudicũ odiũ contra se inciter. Operæ precij. .i. utile ac pernecessarium. Num ille aut ille) Nõnullos dicit quos Erucius Rosciũ accusaturus pertimescebat. Causam publicam) Causæ publicæ dictæ sunt, quæ Reip. gratia constitutæ videntur, ut homicidij, ambitus, repetundarum, maiestatis.

Signum.

Socij.

Causæ publicæ.

SYLV.

A L I I vestrum anseres sunt) ut C. Erucius. Alij canes) ut Titi Roscij & Chrysogonus. Cibaria vobis præberi videmus) Nam Chrysogonus sibi decem prædia retinuit, tria Roscio Capitoni propria dedit. Roscium Magnum suum procuratorem fecit. Erucius ad accusandum

M. T. CICERONIS ORATIO

pecunia conductus est. Verisimile) id est suspiciosum. Commisisse) id est deliquisse. Si ego hos bene noui) id est si ego bene cognosco hos iudices. Literam illam) condemnationis, quam Asconius Pedianus alibi C, alibi θ esse dicit. C, quod prima sit verbi condemnatio: θ, quod sit prima verbi θάνατος. i. morte multo. Hinc illud Persij est Satyra quarta,

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Eas omnes) literas Iudicum, id est omnia iudicia. Vel eas omnes. nam odistis literas absolutionis vel ampliacionis, metuentes ne Roscius absolueretur, aut ne causa eius ampliaretur. Odistis autem literam condemnationis, metuentes ne ad caput vestrum affigatur. Neminem alium accusare possitis) Significare videtur, ut calumniatoribus ea quoque poena lege Memmia infligatur, ut accusare amplius prohibeatur: qua poena præuicinatores & tergiuersatores affici Paulus Iurisconsultus dicit libro Digestorum 48. ad S. C. Turpilianum. Nisi fortunas vestras) quod scilicet in hanc poenam incidistis ob calumniam vestram. Nonne hoc palam dicis?) Illud valet ad refellendum aduersarium, ut eius personam inducamus dicentem quæ ipse cogitet, ut antè diximus. Quid acceperim) id est quam pecuniâ ut Roscium accusarem. Quid acceperim scio, quid dicam nescio) Huiusmodi contrarijs in hac oratione sæpe vitur Cicero. Neminem patronum) id est nullum. Neminem pro nullo sæpe dici aliàs admonuimus. De bonorum) Sex. Roscij. De societate) quâ cum Chrysogono Titi Roscij coiuerunt. Hoc tempore) L. Sylla dominante. Negligentiam eius in accusando considerare) Nimiam Erucij in accusando negligentiam arguit, ut ostendat accusationem non crimine Sexti Roscij, sed Chrysogoni potentia nixam esse. Credo quid vidisset) Narratio specialis est: in qua narrat non ea quæ fecit Erucius, sed fecisse verisimile sit. Qui homines) id est qui oratores.

Nemo p
nullus.

MELAN. SI EGO hos) scilicet iudices. Literam) id est nigrum θ. Eas omnes) Salsum hoc est. Ad caput affigetur) id est damnabunt. Non qui cum deliberarit) Repetitio superiorum. Nonne hoc palam dicis) Pergit cetera commemorare quæ perpulerint ad accusationem: & est expositio consilij. In istam fraudem). i. in hoc damnum. Operæ precium erat) Gestus signa.

LATO. LITERAM illam cui) Literam condemnatoriam significat, quæ erat Capud Romanos, apud Græcos Θ. Quid mihi ad defendendum) Instat & insultat accusatori. Ego quid acceperim scio) Mirè inducit confitentem Erucium, & corruptelam ei exprobrat. Operæ precium erat) Insectatur securitatem calumniatoris, & in odium adducit.

Posteaquam inuenit neminem eorum qui possunt & solent, ita negligens esse coepit, ut cum in mentem veniret ei, resideret, deinde spatia retur, nonnunquam etiam puerum vocaret, credo, cui coenam imperaret: prorsus

prorsus vt vestro confessu & hoc conuētu pro summa solitudine abuteretur. Perorauit aliquando: assedit. surrexi ego. respirare visus est, quòd non alius potius diceret. Cœpi dicere. vsque eò animaduerti Iudices eum iocari, atque alias res agere, antequã Chrysogonum nominaui: quem simul atque attigi, statim homo se erexit. mirari visus est. intellexi quid eum pupugisset. iterum ac tertio nominaui. Postea homines cursare vltro & citro non destiterunt, credo qui Chrysogono nunciaret, esse aliquem in ciuitate, qui contra volūtatem eius dicere auderet: aliter causam agi, atque ille existimaret: aperiri bonorum emptio- nem: vexari pessimè societatem: gratiam potentiã- que eius negligi: Iudices diligenter attendere: populo rem indignam videri. Quæ quoniam te fefellerunt Eruci, quoniamq; vides versa esse omnia, causam pro Sexto Roscio si non commodè, at liberè dici: quem dedi putabas, defendi intelligis: quos tradituros sperabas, vides iudicare: restitue nobis aliquando veterẽ tuam illam calliditatem atque prudentiam: confitere huc ea spe venisse, quòd putares hic latrocinium, non iudicium futurum. De parricidio causa dicitur: ratio ab accusatore reddita non est, quam ob causam patrẽ filius occiderit. Quod in minimis noxis, & in his leuioribus peccatis quæ magis crebra, & iã propè quotidiana sunt, maxime & primum quæritur, quæ causa maleficii fuerit: id Erucius in parricidio quæri non putat oportere: in quo scelere Iudices etiam cum multæ causæ conuenisse vnum in locum, atque inter se congruere videntur, tamen non

temere creditur, neque leui coniectura res penditur, neque testis incertus auditur, neque accusatoris ingenio res iudicatur.

- GVAR.** **RESIDERE T)** Vt qui more suo, quantūque, & quando vellet diceret, cum contradicentem reformidaret nullum. Deinde spatiaretur) id est deambulare. Mirum in modum negligentem describit hominem, vt eius fastidium ingerat iudicibus. Est autem color sententiarum qui notatio dicitur, cum alicuius natura certis describitur signis, quæ sicuti notæ quædam naturæ sunt attributa. Puerum) id est famulum, cum alioqui & ætatem annorū octo significet, & sexum: vt, puer natus est, non puella. Pro summa solitudine) Tam parui siquidem vos facit, vt & vos iudices & circumstantium coronam pro nullo ducat. Perorauit) Orationem accusatoriam in Roscium absoluit: in cuius exitu veteres hoc moris habebant, vt dicerent, dixi, cum tantū videretur effluxisse verborum, quantum sat esset. ex vtraque parte id solere fieri constat. Respirare visus est) Qui magna fuerat in anxietate ne insignes ac celebres oratores in se dicerent. Postea homines) & ex superioribus & ex sequentibus miræ ponit rem ante oculos. Est autem color demonstratio, cum ita res verbis exprimitur, vt geri negociū, & res ante oculos esse videatur. Vbi annotabis positas esse circumstantias, quis, quid, vbi, quibus auxilijs. Si non commodè) modestè de seipso, vt arrogantiam vitet. Quæ dedi put.) Contentio, id est ex rebus contrarijs oratio confecta. Restitue) quam dissimulando fraudulentè nobis videris occultasse & abstulisse. Latrocinium) Locus vbi latrones obuersionem. De parricidio causa dicitur) Hactenus inuectus in Erucium calumniatorem per *παρρησιασιν*, hoc est per egressionem, redit ad confutandam accusationem. Eam enim infirmat ex præceptis artis. Nam cum omnis coniectura ex persona aut causa aut facto capiatur, aut ex his simul: iisdem rebus infirmatio suspicionis fiat est necesse: quod & hic fit: quod diligenter inspicienti clarum est. Id maximè & primū queritur) Vt enim ait Tullius, causa siue repulsiua siue ratiocinatiua fundamentum est constitutionis cōiecturalis, & est argumentū à minori. Cum multæ causæ) in alijs scilicet reis, non in hoc Roscio, in quo nulla congruere videtur. Penditur) existimatur, ponderatur, aut consideratur non leuiter.
- SYLV.** **QVVM** in mentem veniret) Magnam Erucij negligentiam ostendit. ipsa enim dicendi ratio si diligens fuerit, ita mentem occupat, vt ad alia eam aberrare non patiat. Puerum) id est seruum. Pueri appellatio, vt ait Paulus Iurisconsultus *libr. Digestorum. l. de verborum & rerum significatione*, tres significationes habet: Vnam, quum omnes seruos pueros appellamus: Alteram, quum puerum contrario nomine puellæ dicimus: Tertiam, quum ætatem puerilem demonstramus. Hoc conuentu) circumstantium hominum. Pro summa solitudine abuteretur) id est in vestro & circumstantium conspectu id facit, quod in summa solitudine

litudine vix faceret. Alias res agere) id est quid diceret negligere, & ideo nō attēdere. Bonorū) Sex. Roscij. Societatē) quā cū T. T. Roscijs Chryfogonus coiuuit. Versa esse omnia) id est aliter atq; putasti euenire. Dedi) id est à iudicibus Chryfogono cōdonari .i. cōdēnari sine vlla defensione. Iudicare).i. attentē causam audire & cognoscere, vt iudicet. Restitue).i. omitte & relinque. Nobis).i. ad causæ innocentis Roscij vtilitatem. Prudentiam) scientiā, vel malitiā quæ se vult haberi prudentiam, vt ait Cicero libro de officijs. iij. Hic) id est in foro iudiciali. Latrocinium) vbi iudices sententijs suis innocentem Roscium iugularent. Quod in minimis noxis) A minori ad maius ostendit parricidij causas ostendī debere ab accusatoribus. Noxæ appellatio-
ne omne delictum continetur, vt ait Caius Iurisc. libr. Digestorum. l. de verborum & rerum significatione. Noxiam quā noxam à Terentio pro delicto sapius dictam licet inuenire, vt in Eunuchō, Vnam hanc noxiam mitte. In Heautont. Magnum hoc quoque signum est dominā esse extra noxiam. In Hecyra, Quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam. Ea quoq; voce Plautus vsus est, Amicum castigare ob meritam noxiam, immane est facinus, verū in ætate vtile atque conducibile. Illud quoque ex libro Ciceronis de Legibus, Noxiæ par pœna esto. In codice antiquo scripto manu lego noxijs non noxis. In quo scelere) Quia difficillima est grauissimi cuiusq; sceleris fides, vt ait Quintilianus. Grauissimum scelus ostendit esse parricidium, ideoq; non facile credi nisi probatum sit clarissimè, & penè deprehensum. Congruere) id est conuenire. Nisi enim causæ illæ inter se conueniant, fidem non faciunt. Non temere) id est non facile, nō leuiter, vt vulgò dicunt, non de leui. Penditur) id est ponderatur, examinatur. Testis incertus) id est qui audiuit. Nam qui rem vidit, certus testis est: qui audiuit, incertus. Itaq; authore Plauto, Pluris est testis oculatus vnus, quā auriti decem. Nā qui viderūt, planè sciunt: qui audierunt, audita dicunt. Accusatoris ingenio) qui accusationem artificiose composuit, crimenq; ingeniose probauit.

Noxa &
noxia.

Testis
oculatus.

ALIAS res agere) id est ludere. Describit gestus, & negligētius ab eo omnia dicta. Quintilianus valde admiratur hunc locum. Aperiri.) id est palam fieri. Societatem) scilicet Chryfogoni cum duobus Roscijs. Dedi) scilicet neci. De parricidio) Epilogus confutationis, qui cōstat amplificatione criminis. Constat autem hic epilogus quatuor locis: ratione, exemplo, fabulis, & legumlatorum sententijs. Omnino dignus est locus quem ediscamus, q̄ in eo perspicua & clara copia sit, quiq; exemplum copix esse debeat. De parricidio) Propositio est epilogi. In quo scelere iudices) Et hodie iurisconsultus dicit probationes in capitali crimine debere luce meridiana clariores esse.

MELAN.

RESIDERE T, deinde spaciaret) Hypotyposis odiosæ negligentix in accusando. Statim homo se erexit) Argumenta conscientix in accusatoribus. Quæ quoniam te) Redit ad institutam argumentationem de causa criminis. De parricidio causa) Negat parricidium

LATO,

credendum esse ubi causa non reddatur: idque confirmat amplificando crimē ex minore, à natura, exemplis, & supplicij magnitudine.

Cum multa antea commissa maleficia, tū vita hominis perditissima, tum singularis audacia ostendatur necesse est: neque audacia solū, sed summus furor atque amētia. Hæc cū sint omnia, tamē extent oportet expressa sceleris vestigia: ubi, qua ratione, per quos, quo tēpore maleficiū sit admissum. Quæ nisi multa & manifesta sunt, profectò res tam scelestā, tam atrox, tam nefaria credi non potest. Magna est enim vis humanitatis: multum valet communio sanguinis. reclamitat istiusmodi suspicionibus ipsa natura. portentum atque monstrum certissimū est, esse aliquem humana specie & figura, qui tantū immanitate bestias vicerit, ut propter quos hanc suauissimā lucem aspexerit, eos indignissimè luce priuarit: cū etiā feras inter sese partus atque educatio & natura ipsa conciliet. Non ita multis antè annis aiunt T. Clœlium quendā Tarracinensem, hominē non obscurum, cū coenatus cubitum in idem cōclauē cū duobus adolescentibus filiis isset, inuentum esse mane iugulatum. cum neque seruus quisquam reperiretur, neque liber, ad quem ea suspicio pertineret, id ætatis autem duo filii propter cubantes ne sensisse quidem se dicerent: nomina filiorum de parricidio delata sunt. quod poterat sanè esse suspiciosum. neutrum sensisse? ausum autem esse quenquam se in id conclauē committere, eo potissimum tempore, cum ibidem essent duo adolescentes filii, qui & sentire & defendere facilè possent? erat porrò nemo in quē ea suspicio conueniret. tamen cum planum iudici-
cibus

cibus esset factum, aperto ostio dormientes eos re-
pertos esse, iudicio absoluti adolefcētes, & suspicio-
ne omni liberati sunt. Nemo enim putabat quen-
quam esse, qui cum omnia diuina atq; humana iura
scelere nefario polluisset, somnum statim capere po-
tuisset, propterea quòd qui tantum facinus commi-
serunt, non modò sine cura quiescere, sed ne spirare
quidem sine metu possunt.

CVM multa antea cō.) à studio & victu, & ab natura: q̄ cū personę GVAR.
sint attributa, argumentum causę faciunt. Hęc cum sint) Tametsi per-
sona atq; causa videātur intercessisse in tanto scelere, id tamen nō facile
creditur, nisi facti quoque suspicio interueniat, quod est tertiū ex ijs quę
cōiecturā cōfirmant. Extent) extra stent, nō obscura scilicet, & appa-
reāt. Vbi) Ecce attributa negocio in gestione negocij. Primus est locus.

Qua ratione) modus. Per quos) facultas. Quo tempore) tempus
& occasio. temporis enim opportunitas occasio dicitur. Magna est Occasio.
enim vis) Ex artis pręcepto cōtra causam arguit: & vt nulla intercessis-
se dicatur causa, maximā vim humanitatis esse ostēdit. vbi animaduertas
oportet. hactenus enim locis proprijs, nunc cōmuni loco cōfutat. Sunt
autē proprij loci, qui adiuncti causę solum quę dicitur sunt: vt Roscius Locus p-
patrē ideo occidisse credēdus nō est, quia dū pater occiditur Romę, fi- prius, &
lius Ameriæ in agro versatur. A loco ductū est argumentū, quod nō in cōmunis.
omnes parricidij causas cōuenit. ideo proprius dicitur. Nō enim si quis à
filio in eodē cubili occisus diceretur, hoc pro filio adduci posset argu-
mentū, id est ex loco. At cōmunis dicitur locus, qui peruagatior est, & in
omnes eiusdem generis causas, aut in plerasq; accōmodatus est: qui quia
in multas transferri causas potest, cōmunis appellatur: vt, A filio pater
occisus esse nō potest, propterea q; huiusmodi suspicionibus natura ipsa
& sanguinis cōmunio reclamationem. Nullus enim parricidij reus est cui lo-
cus iste non conueniat: & est à natura. Hic autem cōmunis locus potis-
simū inducitur cū aut causa probata est, vt hic: aut cū perorata. Eius au-
tē affectus est finis, vt nō solū veritas quęrat, quod est loci proprij of-
ficiū, sed vt etiā amplitudo quędā & cumulus indignationis aut cōque-
stionis aut fidei impleatur: quā quidē ad rem singularis oratoris vis, sua-
uitas & grauitas cōferatur oportet: quod hoc ipso in loco videre licet.
Verborū enim & sentētiarum ornamento agit Tullius: tū exemplorum
& similitudinum commemoratione vtitur, quemadmodum in veteri in-
bet: vt mirum videatur si tale ad facinus nulla cum perturbatione com-
motus Roscius accesserit. Est autem dissolutum, exornatio quę con- Dissolutū.
iunctionibus verborum è medio sublatis, separatis partibus effertur:
cuius vis hic apertē cernitur, vt acrimoniam quandam præ se ferat.

M. T. CICERONIS ORATIO

Non ita multis) hoc probabile est ex iudicato. id autem est res assen-
sione aut autoritate aut iudicio alicuius aut aliquorum comprobara.
Est etiam consecutio negocij vnus ex attributis negocio, cum quærit
vllumne iudicium aut sententia de parricidio sit. In idem conclaue)

Conclaue. Conclaue locus vel cella interior. ideo autem sic appellatū est, quia in-
terius clausum & semotum sit. Propter cubantes) propter, id est iu-
xta, scilicet patrem, cubantes. Quid poterat?) Auget suspicionem in
filios: vt cum nemini conueniat suspicio nisi illis, tamen absolutos esse
ostendat, cum in filios tantum incidisse scelus ne iudices quidem ipsi cre-
diderint. Ausum esse) à consilio, quod sumitur ex facultatum absen-
tia. Quis enim illuc ingredi auderet scelus patraturus, vbi duos adole-
scentes esse intelligeret? Nemo enim) ab euentu. Quēq̃ esse) quod
ex sceleris cōscientia nasci soleat vexatio animi, inquietudo, cæteraq̃ ge-
neris eiusdem, quæ contraria somno sunt.

SYLV.

VBI, qua ratione) Artificiosum est, vt quum aliquid probare volu-
mus, ostendamus, personæ à qua id factum arguimus, mores ab eo facto
nō abhorre: causam quæ impulerit, opportunum locum, & tempus, &
quibus adiutoribus fecerit. Horum nullum quia ostendit Erucius, fictū
crimen Cicero coarguit. Communio sanguinis) id est consanguini-
tas. Reclamat) .i. quibusdā veluti clamoribus aduersatur & cōtradi-
cit. Esse aliquem humana specie & figura) Sæpe illud facit Cicero,

**Belluarū
feritas in fi-
gura ho-
minis.**

vt quum alicuius crudelitatem auget, in figura hominis feritatē belluarū
esse dicat: vt in lib. de Officijs. iij. vbi de tyrannis scribit, Ista, inquit, in fi-
gura hominis feritas & immanitas belluæ, à communi tanquam huma-
nitate corporis segreganda est. Itemq̃, Quid interest vtrum ex homine
se cōuertat quis in belluam, an in hominis figura immanitatē gerat bel-
luæ? Et pro A. Cluentio de Saffia: Eo iam deniq̃ adducta est, vt sibi præ-
ter formam nihil ad similitudinem hominis reseruaret. Bestias vice-

Bestiæ.

rit) Bestias pecudum in numero haberi Caius Iurisc. negat lib. Digesto-
rum. ix. ad legem Aquiliam, easque ferociores esse significat: ex his nume-
rat vrsos, leones, pātheras. T. Clælium) Apud Valerium Maximū li-
bro. viij. titu. Infames rei quibus ex causis absoluti aut damnati sunt, vbi
hoc exemplum scriptum est, Cælius non Clælius scribitur. Tarraci-

**Tarraciā,
Conclaue**

nēsem) Tarracina oppidum Volscorum in Campania est. In idem
conclaue) Conclaue est locus secretior domus habens vnā cla-
uem domesticis omnibus communem. Authore Sex. Pompeio concla-
uia dicuntur loca quæ vnā claue clauduntur. Conclauibus etiam pe-
nus asseruatur: vt in conclaue excelssimum preciosissima vasa & vestē
condi Columella libro. xij. scribit. Id ætatis) id est eius ætatis: de quo

**Adolescēs
& iuuenis**

dicendi genere scribimus pro Cluentio. Adolescētes autem & iuuenes
ijdem sunt, hi scilicet qui annum xvij. excesserunt, necdū. xlvij. attigerūt.

Propter) id est prope. Hęc vox Ciceroni in ea re q̃ sit familiaris, in Ca-
tonem Maiorem scribimus. Quod poterat?) id est quid valebat quod

**Capere so-
mnum.**

accusator contra adolescētes diceret? Se committere) id est ingredi
sine metu. Somnum capere) id est incipere dormire, & dormire: vt
libr.

libro Epistolarum ad Atticum viij. Ego si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem.

MAGNA est enim vis) Ratio epilogi. Propter cubātes).i.iuxta. MELAN.

MAGNA est enim vis humanitatis) Locus communis à natura. LATO.

Non ita multis antè annis) Exemplum præiudici de parricidio.

Videtis ne, quos nobis poëta tradiderunt patris vlciscēdi causa supplicium de matre sumpsisse, cum præsertim deorum immortalium iussis atque oraculis id fecisse dicantur, tamen ut eos agitent furia, neque consistere usquam patiantur? quod ne pii quidē sine scelere esse potuerunt. Sic se res habet, Iudices: magnam vim, magnam necessitatem, magnam possidet religionē paternus maternusque sanguis: ex quo siqua macula concepta est, non modò elui non potest, verum usque eò permanat ad animum, ut summus furor atque amentia consequatur. Nolite enim putare (quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis) eos qui aliquid impiè scelerateq; commiserint, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus. sua quæque fraus & suus terror maximè vexat: suum quæque scelus agitat, amentiaq; afficit: suæ malæ cogitationes conscientiaq; animi terrent. Hæ sunt impiis assidua domesticæq; furia, quæ dies noctesque parentum pœnas à consceleratissimis filiis repetant. Hæc magnitudo maleficii facit, ut nisi penè manifestum parricidium proferatur, credibile non sit: nisi turpis adolescentia, nisi omnibus flagitiis vita inquinata, nisi sumptus effusi cum probro atque dedecore, nisi prorupta audacia, nisi tanta temeritas, ut non procul abhorreat ab infania. Accedat huc oportet odium parētis, animaduersionis paternæ metus, ami-

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

ci improbi, serui conscii, tempus idoneum, locus opportunè captus ad eam rem. penè (dicā) resperfas manus sanguine paterno Iudices videant oportet, si tantum facinus, tam immane, tam acerbum credituri sunt. Quare hoc quo minus est credibile, nisi ostenditur: eo magis est, si conuincitur, vindicandum.

G V A R. V I D E T I S ' N E) Securus & quietum animum in parricidis esse posse negat, adiuncto Orestis exemplo, qui de Clytemnestra supplicium ob interfectum Agamemnonem patrem sumpsit iussu Apollinis, ut est apud Euripidem in tragœdia quæ ὀρέστης appellatur. Est præterea locus ab auctoritate ad indignationem, dum commemorat quantæ curæ res ea sit dijs immortalibus. Quod ne pij) pij, in vlciscēda patris nece: quæ res ad pietatis cultum pertinet. Nolite enim) Allegoriam aperit, quid sit quod poëtæ matricidas furijs agitari, & facibus vexari dicant. Sua quæq;) Dissolutio est, & agnominatio, verborum exornationes. ibi enim coniunctiones è medio sublatae sunt. Nisi turpis adol.) à studio vel habitu victu & natura loci ducti sunt, uti patet, quæ attributa personæ causam ostendunt impulsivā siue ratiocinativā. Accedat huc op.) Causa ratiocinativa est, ubi quid commodi sit secutus demonstretur oportet, aut quam incommodi euitationem. Bene autem animum causæ coniungit. Causa enim parū firmitudinis habet, nisi animus huiusmodi sit, qui à tali culpa nō videatur abhorruisse. Quocirca utrūq; in Roscio esse negat. Animaduersionis pa.me.) punitionis aut supplicij incōmoda sunt.

Amici improbi, ser. cō.) facultates. & hoc ad victum spectat, & ad facultatem rei gerendæ. Ceteræ etiam suspicionum partes adiunguntur, quæ intuenti patent tam ex negotij quàm ex personæ attributis.

S Y L V.

Alcmæon.

N E Q V O S poëtæ &c.) De Alcmaone Amphiarai & Eryphiles, de Oreste Agamemnonis & Clytemnestræ filijs poëtæ scripserunt. de Oreste scribimus in Miloniana. de Alcmaone ita scribit Cicero in libro Academicarum quæstionum quarto, Illud, inquit, contingit insanis, ut & incipientes furere sentiant, & dicant aliquid quod non sit, id videri sibi: & cum relaxentur, sentiant, atque illa dicant Alcmaonis,

Sed mihi nequitiam cor consentit cum oculorum aspectu.

Et paulo post, Quid ipse Alcmaon tuus, qui negat cor sibi cum oculis consentire? Nonne ob idem incitatus furore?

Vnde hæc flamma oritur? Et illa deinceps,

Incede, incede: adsunt, adsunt: mēne expetunt?

Quid quum virginis fidem implorat?

Fer mihi auxilium, pestem abige à me

Flammiferam, hanc vim quæ me excruciat,

Ceruleæ incinctæ igni incedunt,

Circumstant cum ardentibus tædis &c.

Pij)

Pij) id est patrum ultores. Est autem argumentum ex fabulis poetarum: idque à minore ad maius est. Nam si deorum iussis matres hi interfecerunt, ut patres vlciscerentur, hi que furijs agitati sint, multo grauius furijs agitari debent qui audacia impulsu parentes necant. Nolite enim putare) Similis in L. Pisonem sententia est, Nolite, inquit, putare P. C. ut in Consuetudine scena videtis, homines consceleratos impulsu deorum terri furiarum tædis ardentibus. Sua quæque fraus, suum facinus, suum scelus, sua audacia de sanitate ac mente deturbat. Hæ sunt impiorum furia, hæ flammæ, hæ faeces. Ego te non vacordem, non furiosum, non mente captum, non tragico illo Oreste aut Athamante dementiorem putem? Conscleratissimis) id est maximè impijs. Conscleratus qui sit, alio loco docuimus.

Nisi turpis adolescentia &c.) Vita antè acta turpiter, scelus facit credibile: ut contrà facit ea quæ honestè acta est. Cum probro & dedecore) ut in scortis & helluationibus. Animaduersionis paternæ metus) id est metus ne in eum pater animaduertat, id est ne exheredet, ne verberet, ne vinculis & carcere coërceat, ne vinctum operi rustico destinet, ne vendat, ne occidat. Huius enim modi potestatem patribus in filios lege Romuli pmissam ex Dionysio Halicarnasseo antè scripsimus, qui negat maiorem domino in seruum, quàm sit patri in filium, potestatem esse. Amici improbi) qui stimulauerint & impulerint. Serui conscij) id est adiutores. In multis enim sceleribus dominos improbos serui adiuuant. Ea enim ratione à dominis inire se gratiam putant. Hinc apud poetas seruorum consilij heriles filij in vitia inducuntur. Penè resperfas manus sanguine paterno Iudices videant oportet) id est, parricidium non sit credibile, nisi maximè manifestum sit, & penè deprehensum. Dicam) parentthesis est. Si conuincitur) id est si ostenditur, si ita probatur, ut reus confiteri cogatur.

VIDE TIS' NE quos) Amplificatio à fabula, qua depingit vim conscientia. Quod ne pij quidem) quia est ultus Orestes cædem patris.

VIDE TIS' NE quos) Exempla fabulosa ex poetis. Nolite enim putare) Interpretatur furiarum tædas, quam significationem habeant in fabulis. Hæc magnitudo) Redigit prædicta ad scopum argumentationis. Quare hoc quo minus est credibile) Magnitudo sceleris ex supplicij magnitudine: quo in loco amplificat maiorum sapientiam, & Græcis anteposit. Locus est ex iudicatis, si auctoritas & sententia legislatoris in pœna parricidij spectetur. Vel ex comparatis, si ut parua pœna cum leuiore delicto, ita grauius supplicium cum parricidio comparetur: quod alij vocant ex proportionem.

Itaque cum multis ex rebus intelligi potest maiores nostros non modò armis plus quàm cæteras nationes, verum etiam consilio sapientiæque potuisse: tum ex hac re vel maximè, quod in impios singula-

re supplicium inuenerunt. Qua in re quantum prudentia præstiterint iis qui apud cæteros sapientissimi fuisse dicuntur, considerate. Prudentissima ciuitas Atheniensium, dum ea rerum potita est, fuisse traditur. eius porrò ciuitatis sapientissimum Solonem dicunt fuisse, eum qui leges quibus hodie quoque vtuntur, scripserit. Is cum interrogaretur cur nullum supplicium constituisset in eum qui parentem necasset, respondit se id neminem facturum putasse. Sapienter fecisse dicitur, cum de eo nihil sanxerit, quod antea cõmissum non erat: ne non tam prohibere quàm admonere videretur. Quanto maiores nostri sapientius, qui cum intelligerent nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret audacia: supplicium in parricidas singulare excogitauerunt: vt quos natura ipsa retinere in officio non potuisset, ii magnitudine poenæ maleficio summouerentur! Insui voluerunt in culleum viuos, atque ita in flumen deiici. O singularem sapientiam Iudices! nonne videtur hunc hominem ex rerum natura sustulisse, & eripuisse, cui repente cœlum, solem, aquam, terramq; ademerunt? vt qui eum necasset, vnde ipse natus esset, careret iis rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur.

G V A R. I T A Q V E) Scelus parricidij auget ex attributo negotio, id est ex consecutione. Considerat enim quæ de parricidio sit lex, cum superius quod sit iudicium & sententia, ostenderit: quæ omnia attributa negotio, id est consecutiones sunt. Addit præterea an id soleat vulgò euenire, an insolenter, & an homines offendi soleant. quæ omnia planè in rhetorica veteri traduntur. In impios) hoc est, qui in parètes sæui sunt. Est enim pietas, per quam sanguine coniunctis patriæq; beneuolis officium & diligens tribuitur cultus: quæ & in deos reuerentia dicitur. Prudentissima ciuitas) Extollit Athenienses, vt maior Romanorum laus sit, qui non viles homines, sed primarios sapientia vicerint. Dum ea rerum potita est)

est) id est dum rerum græcarum domina principatum obtineret. Solonem) Hic Atheniensibus leges posterius edidit, cum antea Draconis leges seuerissimæ admodum in ea ciuitate vsurparentur. Id neminem facturū) Insolenter factum ostendit. Non tam prohibere quàm admonere) Improbi enim præceptis non tam absterrentur, quàm ad flagitia concitantur. Natura ipsa) id est pietas naturalis, quam natura filiis ingenerauit ut patres vereantur & colant. & est contentio color, id est ex rebus contrarijs oratio confecta. Nonne videntur) Explicat quid sit inculleum insui, & eius rationes & causas diligenter exponit cur ita maiores nostri videantur instituisse. Cælum) Quatuor adempta dicit elementa ex huius generis supplicio. Cælum) id est aërem. Solem) id est Iouem. Ex quibus omnia nata) Ex elementis enim omnia nasci tradunt physici: vnde & Virgilius,

Inde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

D V M ea rerum potita est) id est quandiu dominata est, antequam in Lacedæmoniorum potestatem veniret. Sapiētissimum Solonem) Leges à Solone latæ, axibus ligneis incisæ sunt. Eas Athenienses, ut sempiternæ manerent, pœnis & religionibus sanxerunt, ut ait A. Gellius libr. secundo. Multas Solonis leges apud Plutarchum in eius vita legere licet.

S Y L V.

Solonis
leges.

In officio) id est in pietate quæ est in parentes. Summouerentur) id est prohiberentur, deterrentur. Insui voluerunt) Modestinus Iu-

Parricidij
pœna.

ris conf. lib. Digestorum. xlvij. ad legem Pompeiam de parricidijs, Pœna, inquit, parricidij more maiorum hæc instituta est, ut parricida virgis sanguineis verberetur, deinde culleo insuatur cum cane & gallo galinaceo, & vipera, & simia: deinde in mare profundum culleus iactetur. Hoc ita, si mare proximum sit: alioqui bestiis subiicitur secundum diui Adriani constitutionem. Hæc ille. Hæc autem lege tenentur præcipue

hi qui patrem aut matrem, auum aut auiam necauerint. Qui vero alium ex propinquis necauerit, is lege Cornelia de sicarijs tenetur. P. Malleo-

P. Malleo
lus.

lus matre interempta primus omnium insutus culleo in mare præcipitatus est, ut ait Ti. Liuius libr. xlvij. vbi significat id factum paulo post bellum Cimbricum, & C. Marij quintum Cōsulatum. Tanto tempore Romæ admissum nullum parricidium est. Quod autem virgis sanguineis parricidam verberari Modestinus dicat, vereor ut locus mendosus sit. Nam

Sagmina.

sagmineis pro sanguineis legendum videtur. Sagmina enim & verbena pro eadem re dicuntur, id est pro genere herbæ quod cum sua terra ex arce euulsum legatis Fœcialibus dabatur quum ad hostes clarigatumque mittebantur, id est raptas res clarè repetitum, ut ait Plinius cap. secundo libri. xxij. Idem scribit cap. ix. lib. xxv. Iouis mensam hæc herba verri, domos purgari lustrarique. Nostri quoque hæc herba scopas & virgas faciunt. Cælū) id est aërem, qua in re quod sæpe dicatur à poetis, nemo ignorat: sed quod à Cicerone quoque dicatur, hoc loco docere volumus. Is igitur libro Tusculanarum quæstio. i. de animi celeritate disputans, Qui si permanet, inquit, incorruptus, sui que similis, necesse est ita

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

feratur, vt penetret & diuidat omne cælum hoc in quo nubes, imbres, ventiq; coguntur, quod & humidum & caliginosum est propter exhalationes terræ. Itemq;, Quid, obsecro te, terrane tibi, aut hoc nebuloso & caliginoso cælo, aut sata aut concreta videtur tāta vis memoriæ? Idē lib. de Natura deorū. ij. Licet videre acutiora ingenia, & ad intelligēdū aptiora eorū qui terras incolāt eas in quibus aer sit purus & tenuis, q̄ illorum qui vtantur crasso cælo atq; concreto. Ex quibus omnia nata esse dicuntur) Vnde nata sint omnia, inter antiquissimos illos philosophos non conuenit. Thales enim Milesius ex aqua, Anaximenes itidem Milesius ex aere, Heraclitus ex igni omnia nasci, in eaq; omnia reuersura esse dixerunt. Empedocles verò ex quatuor elementis: de quibus ad hanc sententiam scripsit,

Quatuor in primis cunctarum semina rerum,
Iupiter æthereus, Pluto inferus, almaq; Iuno,
Nestis, quæ lachrymis hominum riuos alit hudis.

Iouem autem intelligit feruorem & æthera. Almam verò Iunonē aera. Plutonem terram. Nestim deniq; humanosq; riuos tanquam genituram & aquam. Sunt qui Tethym legant pro Nestim.

MELAN. I T A Q V E cum multis) A sententijs legūlatorum, & pœnis. O singularem sapientiam) Amplificatio supplicij.

L A T O. I N S V I voluerunt) Supplicij parricidarū apud Romanos constitutum, quod interpretando amplificat.

Noluerunt feris corpus obiicere, ne bestiis quoq; quæ tantum scelus attigissent, immanioribus vteremur. non sic nudos in flumē deiicere, ne cum delati essent in mare, ipsum polluerēt, quo cætera quæ violata sunt, expiari putantur. Denique nihil tam vile, neque tam vulgare est, cuius partem vllam reliquerint. Etenim quid tam est commune, quàm spiritus viuis? terra mortuis? mare fluctuantibus? littus eiectis? Ita viuunt dum possunt, vt ducere animā de cælo non queant. Ita moriuntur, vt eorum ossa terra non tangat. Ita iactantur fluctibus, vt nunquam abluantur. Ita postremò eiiciuntur, vt ne ad saxa quidem mortui conquiescant. Tanti maleficii crimen, cui maleficio tam insigne supplicium est constitutum, probare te Eruci censes posse talibus viris si ne causam quidē maleficii protuleris? Si hunc apud

pud bonorū emptores ipsos accusares, eique iudicio Chryfogonus præflet, tamen diligentius paratiusq; venisses. Vtrum quid agatur, nō vides, an apud quos agatur? Agitur de parricidio, quod sine multis causis suscipi * nō potest. Apud homines autē prudentissimos agitur, qui intelligunt neminem ne minimum quidem maleficio sine causa admittere. Esto, causam proferre non potes: tametsi statim vicisse debeo, tamen de meo iure decedam, & tibi quod in alia causa non concederem, in hac concedam, fretus huius innocentia. Nō quæro abs te quare patrem Sex. Roscius occiderit: quæro quomodo occiderit. Ita quæro abs te C. Eruci quomodo, & sic tecum agam, ut in eo loco vel respondendi vel interpellandi tibi potestatem faciam, vel etiā si quid voles interrogandi. Quomodo occidit? Ipse percussit, an aliis occidendum dedit?

D E N I Q U E nihil) Ab ijs quoq; quæ cōmunia sunt, ut mare, aër, terra, litus, parricidæ reiecti sunt maiorū instituto: qđ particulatim explicat Tullius: qui sanē locus iuueniliter à Cicerone pertractat⁹, pro indole accipitur, ut Quintiliano videtur. Tanti malefici) Quorsum hęc ram multa? Ut Eruciū reprehēdat, qui in summo scelere ne causam quidem malefici attulerit, quæ in omni accusatione fundamētum est: alioqui ne ipsis quidē inimicis iudicibus crimen verisimile videbitur. Suspici) in suspitione haberi, aut de ipso fides fieri. Apud homines prudentes) Caprat benevolentiam à personis iudicū, qui pro sua prudentia intelligunt sine causis nullam criminibus fidem adhibendam esse. Esto, causam) Reprehendit hactenus Erucium à causa: dehinc illud idem agit, confutans crimen à modo, qui vnum est ex attributis negotio, id est in gestione negotij. Vicisse debeo) Vbi enim nulla causa peccandi fuisse monstrata est, ibi nullum fuisse maleficio conuincitur. nam ut ait Cicero, Nihil factum esse cuiquam probatur, nisi aliquid quare factum sit ostenditur. Interpellandi) hoc est interrompendi mediam orationem meam. Est etiam interpellare, se alterius orationi interponere. Ipse percussit, an alijs occidendū dedit.) Quibus auxilijs hoc fecerit. à facultate locus est à modo per vim, quæ prudentiæ pars est. Nam

* suspici.

G V A R.

Suspici.

Interpella
re.

M. T. CICERONIS ORATIO

Modi duæ partes. duæ modi partes sunt, prudentia, & imprudentia: ut in veteri ostēditur. Cæterum nec per se nec per alios id fecisse aut facere potuisse demonstrat: & arguit per enumerationem, quæ pars una est necessariæ argumentationis.

SYLV. **NOLVERUNT** feris corpus obijcere) Multo post Ciceronem D. Adrianus fuit, qui cōstituit ut parricida in culleum insutus feris obijciatur, nisi mare proximū sit. Nudos) id est nō insutos in culleum.

Quo cætera quæ violata sunt) Aqua fluuiali non marina expiationem fieri solitam est apud Macrobiū lib. iij. qui idem libr. vij. scribit aquam dulcem magis idoneam esse quā salsam abluēdis sordibus.

Nihil tam vtile) Vile, non vtile legendum esse, qui propius inspiciat, facile intelligat. Quid tam est commune) Quanta hoc loco sit vis dicendi, quantus impetus, Cicero ipse scribit de Oratore ad Brutū. Quātis, inquit, illa clamoribus adolescentuli diximus de supplicio parricidarum: quæ nequaquam satis deferbuisset, post aliquāto sentire cœpimus. Quid enim tam commune q̄ spiritus viuus, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus eiectis? Ita viuunt, dum possunt, ut ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, ut eorum ossa terrā non tangerent: ita iactantur fluctibus, ut nunquam alluantur: ita postremo eiciuntur, ut ne ad saxa quidem mortui conquiescant. & quæ sequuntur. Hæc ille. Spiritus) id est aër. Fluctuantibus) id est iactatis fluctibus, cuiusmodi sunt qui post naufragium arreptis tabulis fluctibus agitantur. Eiectis) id est naufragis ad littus eiectis: ut in primo Aeneidos,

-Libyæ lustrare extrema iubebo,

Si quibus eiectus syluis aut urbibus errat.

Et in quarto.

-Eiectum & littore egentem

Excepi, & regni demens in parte locaui.

Anima spiritus. Ducere animam) id est spirare. Animam enim pro spiritu dixerunt veteres. Inde animum dictum est in primo Tusculanarum quæstio. libro.

Ut nunquam abluantur) Alluantur, non abluantur legi debere, & sententia & verba Ciceronis quæ modo huc ascripsi de Oratore, indicant.

Talibus viris) Iudicibus. Si hunc apud bonorum emptores) Argumentum à fictione est, quod in se continet vim argumenti à minore ad maius. Bonorum emptores) T. T. Roscios. Ne minimum quidem maleficiū) Idem paulo post dicit: Sic vita hominū est, ut ad maleficium nemo conetur sine spe atque emolumento accedere. Itaque Cæsarem nō mediocriter Cicero vituperat in libro de Officijs secundo, quod gratis improbus esset. Tanta, inquit, in eo peccandi libido fuit, ut hoc ipsum delectaret peccare, etiam si causa non esset Vicisse) causa scilicet. De meo iure decedam) Simulat se condonare aduersario quod satis refutauit, ut sibi veluti gradum ad sequentia faciat. Id artificiosum esse Quintilianus docet. In hac concedam) Sex. Roscij innocentiam, & causæ fiduciam Iudicibus latenter insinuat. Potestatem tibi faciam) Alioqui in oratione perpetua aduersario respondere, interpellare, interrogare non licebat. Ipse percussit, an alijs occidendum dedit?) Argumentum a remotione

Peccare gratis.

à remotione est, quo hoc loco frequenter Cicero vititur. Est igitur sententia, Sex. Roscius patrem occidit, vel per se, vel per alium. Non autem per se, ergo per alium. Sed nec per alium. Nam si per alium, igitur per liberum, vel per seruum. Sed nec per hunc, nec per illum. Ex quo fit ab eo patrem non esse occisum. Ipse id est ipsemet. Occidendum dedit) id est occidere fecit.

Dare occidendū.

NOLVERUNT feris) Declamatoriū hoc est. Ne bestiis quidem id est, ne fierent sauiiores bestiae contagione ipsa. Tanti maleficij crimē) Repetita propositio supra instituta. Vititur tribus locis: Primo à circumstantia, quomodo sit occisus, aut à seruis, aut ab alijs, &c. Secundo, à fortuna seruorum. Tercio, à probabili, scilicet à spe commodi, vel metu incommodi. De meo iure decedam) id est faciam ut interea dicas meo tempore, cum mihi est dicendum. Demosthenicum est. Tibi mea aqua fluit, quæ sunt indicia fiducia.

MELAN.

TANTI maleficij crimen) Concludit totum hunc locum, cum increpatione accusatoris. Esto, causam proferre) Post causam venit ad facultatem criminis, qui est secundus locus coniecturæ, quomodo patrem occidere potuerit Sex. Roscius. Quomodo occidit?) Colligit rem diuisione: & singula quæ dici possunt, refellit.

LATO.

Si ipsum arguis, Romæ non fuit. si per alios fecisse dicis, quæro, seruôs ne, an liberos? quos homines? indidē ne Ameria? an hosce ex vrbe sicarios? Si Amerie, qui sunt hi? cur non nominantur? si Romæ, vnde eos nouerat Roscius, qui Romam multis annis non venit, neque vnquam plus triduo fuit? Vbi eos conuenit? quicū loquutus est? quomodo persuasit? Precium dedit. cui dedit? per quē dedit? vnde, aut quantum dedit? Nonne his vestigijs ad caput maleficii perueniri solet? Et simul tibi in mentem veniat facito, quemadmodum vitam huiusce depinxeris: hunc hominem ferum atque agrestem fuisse: nunquam cum homine quoquam collocutum esse: nunquam in oppido constitisse. Qua in re prætereo illud, quod mihi maximo argumento ad huius innocentiam poterat esse, in rusticis moribus, in victu arido, in hac horrida incultaque vita, istiusmodi maleficia gigni non

solere. Vt non omnem frugem neque arborem in omni agro reperire possis, sic non omne facinus in omni vita nascitur. In vrbe luxuries creatur, ex luxuria existat auaritia necesse est, ex auaritia erumpat audacia: inde omnia scelera ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc rustica, quam tu agrestem vocas: parsimonia, diligentia, iustitia magistra est. Verum hæc missa facio: illud quaero, is homo, qui, vt tute dicis, nunquam inter homines fuerit, per quos homines hoc tantum facinus, tam occultum, absens praesertim, committere potuerit? Multa sunt falsa Iudices, quæ tamen argui suspiciosè possunt: in his rebus si suspicio reperta erit, culpam inesse concedam.

¶ V A R. R O M A E non fuit) Argumentum est à loco. Indidem) hoc est inde, scilicet ex Ameria, an ex Roma. Vbi eos conuenit) Ante rem tractat hic negocium, quod est ex continentibus cum negotio: alibi autem appellatur argumentum: quod in tempus praesens, praeteritum & futurum diuiditur. Est autem vnus ex tribus modis tractandæ coniecturalis à facto: reliqui à causa, à persona. Et simul tibi in mentem) Ex artis precepto tractat suspensiones mixtim & communiter tam ex negotio, quam ex persona. Nam vita quam hic attingit, attributum est personæ, quæ etiā pars probabilis est. Probabile enim & in vitam & in causam diuiditur. Ferum) id est animo durum. Nunquam cum homine quoquam collocutum) Ab oratione locus est, quid dixerit. Nunquam in oppido constitisse) A facto locus est: quæ ambo attributa personæ sunt. Quæ in re praetereo.) Argumentum est à victu, quo in negotio occupatus fuerit. Est praeterea euentus, adiunctum negotio: quaritur enim quid ex vita rusticana soleat euenire, cōtinentia scilicet, & cætera: quæ ex re probabile fit argumentum, hoc est id quod ferè fit. Paulopost alteram probabilis partem adiungit, id est similitudinem, cum ait sicut non omnem frugem neque omnem arborem omni in agro solere nasci, ita non omne facinus ex omni vita nasci: quod & pluribus & verbis & rationibus confirmat. In vrbe luxuries) Ostendit euentum ex ciuili & ex rusticana vita. facit autem colorem gradationem, qui est cum non antè ad sequens verbum descenditur, quam ad superius est ascensum. Erumpat audacia) Primo vsus est verbo. Audacia enim impetu fertur, id est erumpit. Iustitiæ magistra est) Habent enim coloni iustitiæ disciplinam vel exemplo terræ, quæ semper depositum reddit, nunquam minore, plerumque maiore

iore cum fœnore: vnde Virgilius, Iustissima tellus, dixit. Hæc missa facio.) Per occupationem dicit se omittere vt de vitæ vtriusque euentu dicat, & ciuilibus, & rusticis, cum iam dixerit. Per quos homines) A facultatibus, & quibus adiutoribus parricidium fecerit. Absens) Ille enim occisus est Romæ cum filius interim esset Ameriæ.

INDIDEM'NE Ameriæ?) Priscianus lib. xv. docens indidē aduerbium compositum esse, hunc Ciceronis locum citat. Indidem autem significat ex eodem loco, compositum ab inde & idem. Ad caput) id est ad originem. Depinxis) id est descripseris: quanuis pingere poetarum sit aut pictorum. Simonides enim picturā poëma mutum, & poëma picturam vocalem appellabat. Hunc hominem ferum atque agrestem.) Præcipua oratoris cura esse debet, vt diximus, ne quid dicat quod causam suam lædat: proxima, ne quid dicat quod aduersarij causam adiuet. In hac oratione causam suā sæpe Cicero probat ex his quæ C. Erucius dixit. Prætereo illud) Occupatio est. In victu arido) id est parco & tenui. Donatus exponens illud ex Andria Terentij, Primum hæc pudicè vitam parcè ac duriter Agebat, lana ac tela victum quæritans. Cibus, inquit, est qui etiam delicatis præbetur: victus in paruis aridisque alimonijs est constitutus: vnde Virgilius,

SYLV.

Indidem.

Pictura,
poësis lo-
quens.Aridus vi-
ctus & ho-
mo.

Victus.

Cibus.

Opsoniū.

Victum infelicem baccas lapidosasq; corna Dant rami.
Vt autem opsonium dicitur quicquid in cibo præter panem & vinum adijcitur, ita victus aridus is est qui sine vlllo opsonio est. vulgò panem siccum nostri appellant. Hinc aridum Terentius in Heautonti. appellat hominem auarum, qui huiusmodi arido victu victitet. Habet, inquit, patrem quendam auidum, miserum atque aridum. Horrida incultaque vita) Ea, vt antè dixit, maximè disiuncta à cupiditate est, & cum officio coniuncta. Virgilius libro Georg. secundo postquam ostendit incultam rusticorum vitam, de iisdem scribens,

Agricola-
rum laus.

At, inquit, securæ quies, & nescia fallere vita. Itemque,

Et patiens operum, paruoque assueta iuuentus,

Sacra deūm, sanctique patres, extrema per illos

Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Dicit igitur apud illos rusticos sanctos esse parentes, quod ad hanc rem pertinet plurimum. Authore Catone de re Rustica, Virum bonum quū laudabant, ita laudabant, Bonum agricolam, bonumq; colonum. Amplissime laudari existimabatur, qui ita laudabatur. Nec sine causa, vt ait M. Varro libro de re Rustica tertio, terram eandem appellabant Martem & Cererem: & qui eam colerent, piam & vtilem vitam agere credebāt: atque eos solos reliquias esse ex stirpe Saturni Regis. Vt non omnem frugem) Nam nō omnis fert omnia tellus, authore Virgilio libro Georgico. primo,

Hic segetes, illic veniunt felicius vixæ,

Arborei fœrus alibi, atque iniussa virescunt Gramina &c.

In vrbe luxuries creatur) Luxuries & luxuria dicitur. Ea quæ sit, antè diximus. In ea autem effunditur pecunia. Inde nascitur pecuniæ cupiditas,

M. T. CICERONIS ORATIO

Iustitia.

ne consueta huiusmodi luxuria tollatur. Existat) id est emergat. Iustitiæ magistra est) Nam per agricolas iustitia excedens terris vestigia fecit extrema, ut modo ex Virgilij sententia diximus. Aratus quoque dixit, ut ait Seruius, Iustitiam primum in urbibus, deinde tantum in agris fuisse, ubi eam inducit loquentem cur abscedat à terris. Suspiciose) id est per suspensionem. Culpam inesse concedam.) Hoc fiducia innocentiae Roscij dicit.

MELAN.

HVN C hominem ferum) Pugnancia. Nunquam in oppido) scilicet Ameria. Ut non omnem frugem) Egregia similitudo ex locis communibus. Illud quæro, is homo) Redit ad circumstantiam quomodo. & est fiducia.

LATO.

QV AER O, seruos ne) Locus est à personis, qui ad efficiëntia referuntur. Hæc sola interrogatione refelluntur, & instant acrius, & ipso aceruo valent. Et simul tibi) Argumēta ex oratione aduersarij. Ut non omnē frugem) Bona similitudo. Illud quæro) Vrget institutum, & negat per liberos homines commissum esse.

Romæ Sex. Roscius occiditur, cū in agro Amerino esset filius. literas, credo, misit alicui sicario, qui Romæ nouerat neminē. arcessiuit aliquem. at quando? nuncium misit. quem? aut ad quem? Precio, gratia, spe, promissis induxit aliquem. nihil horum ne confingi quidem potest: & tamē causa de parricidio dicitur. Reliquū est, ut per seruos id admiserit. O dii immortales, rem miseram & calamitosam! Quod in tali crimine innocenti saluti solet esse, ut seruos in quæstionem polliceatur, id Sex. Roscio facere non licet. Vos qui hunc accusatis, omnes eius seruos habetis: vnus puer victus quotidiani administer ex tanta familia Sex. Roscio relictus non est. Te nunc appello P. Scipio, te Metelle: vobis aduocatis, vobis agentibus, aliquoties duos seruos paternos in quæstionem ab aduersariis Sex. Roscius postulauit. Meministi'ne te T. Rosci recusare? quid? ii serui ubi sunt? Chrysogonū Iudices sectantur, apud eum sunt in honore, & in precio. etiam nunc ut ex his quæra-

tur,

tur, ego postulo, hic orat atque obsecrat. Quid facitis? cur recusatis? Dubitate etiam nunc Iudices, si potestis, à quo sit Sex. Roscius occisus, ab eò ne qui propter illius mortem in egestate & infidiis versatur, cui ne quærendi quidem de morte patris potestas permittitur: an ab iis qui quæstionem fugitant, bona possident, in cede atq; ex cede viuunt. Omnia Iudices in hac causa sunt misera atque indigna: tamẽ hoc nihil neq; acerbius neq; iniquius proferri potest. mortis paternæ de seruis paternis quæstionem habere filio non licet. ne tandiu quidem dominus erit in suos, dum ex iis de patris morte quæratur? Veniã neque ita multò pòst ad hunc locum: nam hoc totum ad Roscios pertinet, de quorum audacia tum me dicturum pollicitus sum, cum Erucii crimina diluissem. Nunc Eruci ad te venio, conueniat mihi tecum necesse est, si ad hũc maleficiũ istud pertinet: aut ipsum sua manu fecisse, id quod negas: aut per aliquos liberos aut seruos. Liberòs ne? quos neque vt cõuenire potuerit, neque qua ratione inducere, neq; vbi, neque per quos, neque qua spe, aut quo precio, potes ostendere. Ego contrà ostendo non modò nihil eorum fecisse Sex. Rosciũ, sed ne potuisse quidẽ facere, quòd neque Romæ multis annis fuerit, neq; de prædiis vnquam temere discesserit. Restare tibi videbatur seruorum nomen, quò quasi in portum reiectus à cæteris suspicionibus cõfugere posses: vbi scopulum offendis eiusmodi, vt non modò ab hoc crimen resilire videas, verũ omnem suspicionem in vosmetipsos recidere intelligas. Quid est ergo

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

quò tandem accusator inopia argumentorum confugerit? Eiusmodi tēpus erat, inquit, vt homines vulgò impune occiderētur: quare tu hoc propter multitudinē sicariorum nullo negotio facere potuisti.

¶ V A R. R O M A E Sex. Roscius) Arguit à loco verisimile nō esse crimen, cum interuallum satis magnū fuerit inter occisum & filium. & est cōmoratio, qua in hoc loco firmissimo diutius cōmoratur. Precio, gratia) A modo, cuius pars est prudentia, quæ consideratur siquid factum est clam, vi, persuasione. Reliquum est vt per seruos) Haecenus enim à facultate arguens, per liberos homines facinus admissum nō esse à Sexto Roscio ostendit: nunc per seruos idem cōmonstrat: qua in re beneuolentiam à Roscij persona captat, & misericordiam mouet ex primo loco misericordiae, per quem quibus in bonis fuerit, & quibus nunc in malis sit, ostenditur. Te nunc appello) Ad doloris & indignationis expressionem colorem exclamationis facit per hominis cōpellationē. Erant autem aduocati Roscij, id est ius suggerentes, Scipio & Metellus. In quæstionem) vt torqueantur ad veritatem inquirendam. Locus cōmunis est à quæstionibus. Dubitate) Cōcluditur, igitur mors patris non ad eum spectare videtur, qui ex ea incōmoditatem ac detrimenta consecutus est, sed ad ipsos qui vtilitatem amplissimam vendicant. Qui quæstionem fugitāt) quòd sceleris perpetrati signum est, ex conscientia natum. De quorum audacia) Is enim fuerat in diuisione locus secundus. Nam de crimine, de audacia, de potentia se dicturum pollicitus est. Primum ad Erucium, secundum ad Roscium, tertium ad Chrysogonū pertinere aiebat. Si ad hunc) Breuē huius loci postremo tractati facit epilogū, vt p eū ad cætera faciat trāsītū. Restare tibi videbatur) quē locū tractauit superius in ea particula, Reliquū est vt per seruos id admiserit.

Quò quasi in portum) Pulchra & apta translatio verborū, color est cū verbū in aliam rē transfertur ex alia re, qđ propter similitudinē videtur rectē posse transferri. Eiusmodi tēpus erat) Argumentū est ab occasione, quæ pars tēporis est, habēs in se alicuius rei faciēdæ aut nō faciēdæ opportunitatē: quā totā in ipsos accusatores reijcit, & ad eos cōuenire, nō autē ad Rosciū ostendit. Verba autem sunt accusatoris Erucij vsq; ad, Interim mihi videris &c.

¶ S Y L V. C R E D O) Id verbū in interrogatione ironice à Cicerone saepe dici scribimus in iuectiuas in Catilinā. Puer) id est seruus. Administer) id est minister. Ex tāta familia) seruorū scilicet. Te nūc appello P. Scipio, te Metelle) Hi erant hospites & amici paterni Sex. Roscij. Eos Sex. Roscius aduocauerat quū de cade patris vellet quærere, vt se omni suspicione liberaret: quēadmodū in Oratione pro A. Cluētio Saffia de seruis Stratone & Nicostrato quæstionē habitura de morte Oppianici, amicos & hospites Oppianici aduocauit. Aliquoties duos seruos &c.) Id postea amplius tractat. Quid facitis) Apostrophe est. Ad T. T. enī Roscios

Roscios verba deflectit. Venio) id est redeo. Aut ipsum sua manu fecisse &c.) Argumentum ex remotione est. Temere) id est sine causa.

Vbi) .i. in quo tanquam portu. Ab hoc resilire) id est ad Sex. Ro- Resilit à scium non pertinere. Vulgo) id est passim, vt in lib. Tuscula. Quæstio. me crimē. v. Vulgo ex oppidis publicè gratulabantur.

RELIQVVM est vt per seruos) De seruis torquendis, secūdu MELAN. locus. Te nunc appello) Illi erant iudices. Aliquoties duos seruos) Apparet Erucium dixisse quod per seruos sit cades facta. Vbi scopu lum) Quia serui sunt apud Chrysogonum, is est scopulus & scrupus in hac re. Eiusmodi tempus erat) Alia suspiciuncula.

RELIQVVM est) Hoc membrum ita refellit, vt prorumpat in LATO. cōmiserationem, negando copiam purgādi Roscio relictam esse, & cri- men conuertendo in aduersarios. Conueniat mihi tecum) Renouat & contrahit summam argumentationis, vt concludat. Eiusmodi tem- pus erat) Hanc quoq; obiectionem retorquet in aduersarios, & accusa- toris imprudentiam arguit. locus ad facultatem perficiendi pertinet, ab accusatoribus ex tempore ductus.

Interim mihi videris Eruci vna mercede duas res assequi velle: nos iudicio perfundere, accusare autē eos ipsos à quibus mercedē accepisti. Quid ais? vul- gò occidebantur? per quos? & à quibus? Nonne co- gitas te à sectoribus huc adductū esse? Quid postea? nescimus per ista tempora eosdem ferè sectores fui- se collorum, & bonorum? Ii denique qui tum ar- mati dies noctesq; concursabant, qui Romæ erant assidui, qui omni tēpore in præda & sanguine versa- bātur, Sex. Roscio tēporis illius acerbitatē iniquita- tēq; obiicient? & illā sicariorū multitudinē, in qua i- psi duces ac principes erant, huic crimini putabunt fore, qui nō modò Romę nō fuit, sed omnino quid Romæ ageretur, nesciret, propterea q̄ ruri assiduus, quēadmodū tute confiteris, fuit? Vereor ne aut mo- lestus sim vobis iudices, aut ne ingeniis vestris videar diffidere, si de tā perspicuis rebus diutius differā. Eru- cii criminatio tota, vt arbitror, dissoluta est, nisi forte expectatis vt illa diluā, quæ de peculatu ac de eiuf-

modi rebus commentitiis inaudita nobis ante hoc tempus ac noua obiecit: quæ mihi iste visus est ex alia oratione declamare, quam in alium reum commentaretur: ita neque ad crimen parricidii, neque ad eum qui causam dicit, pertinebant: de quibus quoniam verbo arguit, verbo satis est negare. Si quid est quod ad testes referuet, ibi nos quoque, ut in ipsa causa, paratiores reperiet quam putabat. Venio nunc eò, quò me non cupiditas ducit, sed fides. Nā si mihi liberet accusare, accusarem alios potius ex quibus possem crescere: quod certum est non facere, dum vtrumuis licebit. Is enim mihi videtur amplissimus, qui sua virtute in altiore locum peruenit, non qui ascendit per alterius incommodum & calamitatem. Desinamus aliquando ea scrutari, quæ sunt inania: quæramus ubi maleficio & est, & inueniri potest: iam intelliges Eruci certum crimen quam multis suspicionibus coarguatur: tametsi neque omnia dicam, & leuiter vnumquodque tangam: neque enim id facerem, nisi necesse esset.

GVAR. VNA mercede) qua inductus, non autem accusandi veritate, Roscium in iudicium vocasti. Collorum & bonorum) ut ait supra, In eade atque ex eade viuunt. Est autem locus à vita. Vereor ne aut) Iam primam diuisionis partem uti abundè dissolutam deponit, quæ fuit crimen aduersariorum: ut ad reliqua accedat, id est ad aduersariorum audaciam. Ut illa diluam quæ de peculatu) Restabat ut de peculatu obiecto in Roscium responderet: de quo simpliciter negat. Si de tam perspicuis rebus) refer ad ingenijs vestris. Diutius differam) refer ad molestus. Ex alia oratione declamare) ut magis exercitationis gratia quam accusationis id videatur impertinenter obiectum: cum declamatio sit fictæ rei tractatio, qua ad forenses causas fiat aditus, & meditatio, quæ græce *μελέτη* vocatur. Venio nunc) Aggreditur iam partem alteram diuisionis, id est de audacia Rosciorum, in quam ex artis instituto, non ex abrupto incidit, sed attentos ac dociles ad eam reddit iudices, ne ante secundam ageret partem, quam eam agi sentirent iudices: quæ res &

& auditori tedium leuat, & animos reficit singularum partium fine. Caprat etiam beneuolentiam sui officij cōmemoratione. Ad causam enim accessisse se ait magis vt innocētem defendat Roscium, quā vt improbos accuset. quod boni viri officium præ se fert. Nam si accusandi cupidus essem, accusarem, inquit, insignes quosdā, vnde amplissimū in Rep. locum mihi vendicarem. Cæterum id à me alienum est, vt alicuius calamitate gloriam & amplitudinem mihi velim comparare. Nam si mihi liberet) Exponit causam cur non cupiditate sed fide ad orandum patronus venerit. Dum vtrūvis licebit) Si enim accusandi necessitas ingruet, vincet officium voluntatem. Non qui ascendit per alterius incommodum.) quod faciunt qui accusant, & ijs accusationibus reos damnari faciunt, & affligi. Incommodum & calamitatem) Incommodū quo ad fortunas & rem pecuniariam: calamitatem, quo ad salutem, & capitale crimen. Quæ sunt inania) Falsa enim sunt & conficta quæ in Sex. Roscium obiecta defendi: at quæramus quæ veros indicabunt maleficos. vnde dociles & attentos facit iudices. Nisi necesse esset) Hoc præcipuè conciliat oratorem auditori, si necessitate non sponte ad litigandum accessisse videatur. Boni enim viri, non autem contentiosi officium præ se fert.

VNA mercede) quam à T. T. Roscijs pro accusatione accepisti. SYLV.
 Perfundere) confundere, perdere, opprimere. Sectors collorum & Sector col
 bonorum) Annominatio est. Sector collorum est qui secat colla, sector lorum &
 bonorum est qui bona condemnatorum vel proscriptorum in auctio- bonorum.
 ne semel emit, quæ postea singula singulis vendat. A sequendo dicitur,
 quod spem lucris sui secutus ea bona emat, vt ex Asconio colligimus. Id
 autem maximè sordidum erat. ideo Cicero in Philippicis M. Antoniū
 infectans, Pompeij sectorem sæpe appellat. In præda & sanguine ver
 fabantur) prædabantur & interficiebant. Vereor ne aut molestus) Hac
 Cicero verecundia Sexti Roscij innocentiam iudicibus facit probatio-
 rem. Nisi forte expectatis) Irridet maledictum quoddā quod in Sex.
 Roscium Erucius coniecerat de crimine ambitus. Declamare) id est
 clamose dicere & pronunciare. Commētaretur) id est memoriter edi- Commē-
 ficeret. Hoc enim loco commentari ab eo quod est commemini, factum tari.
 est. Aliàs à comminiscendo factum fingere & mentiri significat. Inde res
 commentitias paulò antè appellauit. Ad eum qui causam dicit) id est
 ad Sex. Roscium. Verbo arguit) id est crimen tantum obijcit, neque id
 probat. Quod ad testes reseruet) Testes enim finita vtriusque actione Testiū in-
 interrogabantur, nisi forte lata lex fuerat vt ante actionem causæ inter- terroga-
 rogarentur, vt in causa Milonis factum est. Venio nunc eo) Secunda tio.
 pars est, quam in partitione preposuit. Non cupiditas) accusandi sci-
 licet, aut cupiditas gloriæ. Adolescentes enim gloriam ex accusatione
 consequebantur, vt est in libro de Officijs secundo. Fides) patrociniij.
 Qui enim aliquem defendendum suscipit, eum in fidem patrociniūq;
 recipit: quem deserere, omnino inhumanum est. Libéret) accentu acu-
 to in media, id est placeret. Alios potius) quā T. Roscium. Nam ex

M. T. CICERONIS ORATIO

clari alicuius ac potentis viri accusatione gloriam maiorem assequeretur. Vtrūvis) id est accusare, vel non accusare. Per alterius incommodum) Vt qui per clari alicuius viri accusationem & damnationem ascendit. Nisi necesse esset) pro Roscij defensione.

MELAN. **INTERIM** mihi videris.) Retorquet suspicionem in aduersarios. A quibus mercedem) id est Syllanos. Vis tu illos suspitione aspergere, qui te cōduxerunt. A sectoribus) Sectores erant emptores bonorum proscriptorum: & eiusmodi appellatio erat infamis, quòd turpe videbatur sectari bona miserorum & innocentium ciuium. Eosdem ferè sectores) ἀμφιβολογία. Ludit elegāter in ambiguitate nominis. Vereor ne aut molestus) Breuis epilogus. Quæ mihi iste visus est) festiuū. Venio nunc eò) Translatio suspicionis per argumentum probabile: & est planè confirmatio propositionis. Tractat hunc locum syllogismo. Maiorem, scilicet, Verisimile est eum occidisse, ad quem maxima commoda redierunt: copiose tractat. dicit tamē se nolle accusare illū alterū Rosciū, sed tamen transferre suspicionem criminis. Nam si mihi liberet) Occupatio est, neminem volo accusare. Dum vtrūvis licebit) id est accusare, & non accusare. Is enim mihi videtur) Noëma. Quæ sunt inania) id est suspiciones tractare de Roscio.

LATO. **NOS** iudicio perfundere) Perfundere iudicio mirè dixit, ad extenuandam rem: sicut adspargere crimine. Vereor ne aut molestus) Ab-rumpit criminis dissolutionem, & cæteris præteritis quæ obiecta fuerāt, transit ad accusatorum criminationem. Venio nunc eò) Secunda pars defensionis, qua conuertit crimen in aduersarios. Ingreditur ab excusatione officij sui ad declinandam inuidiam accusationis.

Et id erit signi me inuitum facere, quòd nō prosequar longius, quàm salus huius & mea fides postulabit. Causam tu nullā reperiabas in Sexto Roscio: at ego in T. Roscio reperiō. tecum enim mihi res est T. Rosci, quoniam istic sedes, ac te palàm aduersarium esse profiteris. de Capitone pòst viderimus. si quemadmodum paratum esse audio, testis prodierit, tum alias quoque suas palmas cognoscet, de quibus me ne audisse quidem suspicatur. L. Cassius ille, quē populus Romanus verissimum & sapientissimū iudicem putabat, identidem in causis quærere solebat, cui bono fuisset. Sic vita hominum est, vt ad malefici-

cium

cium nemo conetur sine spe atque emolumēto accedere. Hunc quæsitorem ac iudicem fugiebant atque horrebant ii quibus periculum creabatur, ideo, quòd tametsi veritatis erat amicus, tamen natura nō tam propensus ad misericordiam, quàm implicatus ad seueritatē videbatur. Ego, quanquam præest huic quæstioni vir & contra audaciam fortissimus, & ab innocentia clementissimus, tamen facilè me paterer vel illo ipso acerrimo iudice quærente, vel apud Casianos Iudices (quorum etiam nunc ii quibus causa dicēda est, nomē ipsum reformidāt) pro Sex. Roscio dicere. In hac enim causa cum viderent illos amplissimam pecuniam possidere, hunc in summa mendicitate esse: illud quidē non quærent, cui bono fuisset: sed eò perspicuum crimen & suspicionem potius ad prædam adiungerent, q̃ ad egestatem. Quid si accedit eodem, vt tenuis antea fueris? quid si vt avarus? quid si vt audax? quid si vt illius qui occisus est, inimicissimus? num quærenda causa quæ te ad tantum facinus adduxerit?

C A V S A M tu nullam) Nunc arguere incipit, & primum à causa G V A R. quæ est quæ homines istos, videlicet Roscios, ad maleficio, hoc est eadem Roscij patris induxit: & assecutio commodorum, & inimicitiarum exaturatio: quæ causa dicitur ratiocinativa. Bene autē à firmissimo quodam incipit argumento, ex artis præcepto. Stātim enim auditor expectat qua re confirmari causa possit. hic autē locus, fundamentū constitutionis coniecturalis ab eo vocatur. Nihil enim factum esse cuiquam probatur, nisi aliquid quare factū sit ostenditur. Tum alias quoq; Cōminatur ei, vt eum absterreat à testimonio in Roscium dicendo. Palmas autem suas exponam, quos videlicet occiderit, non tantum vt gladiator, cuiusmodi artificium profitebatur Capito, sed vt latro & sicarius. L. Cassius) Locum hunc communem confirmat ex auctoritate L. Cassij plurimum valere ad maleficio suspicionem. Sic vita hominum) Locus est à natura. ita enim comparati videntur homines, vt non nisi cum causa maleficia committant. Hunc quæsitorem) Quæsitores propriè dicuntur crimi-

Quæstor.

M. T. CICERONIS ORATIO

nalium quæstionum causam exercentes: vt Virgilius,

Quæstor Minos vnam mouet -

Contra audaciã fortissimus) A M. Fannio prætor beneuolentiam cap-
ptat. vellet autem ipsum seueriorem esse. Vel illo ipso) Cassio scilicet,
quia non ita clemēs erat vt Fannius. Vel apud Cassianos iudices) qui
scilicet eius seueritatis & acrimoniæ imitatores sunt. Cum viderent il-
los) Titum Roscium & Capitonem locupletatos cum viderent, cui
dubium esset quin commodum consecuti essent, & id argumentum
esse cædis ab eis commissæ? Non quærent) Id enim cum perspicuum
sit, superfluum videretur quæsitum. Ad prædam) hoc est ad prædatores,
quàm ad Roscium filium, qui nullum commodū, immo maximum in-
commodum nactus est ex paterna cæde. factus enim mendicus. Quid
si accedit eodem) Ad ipsum T. Roscium verba facit. Ex artis autem præ-
cepto ad causam peccati vitium animi conglutinat: id est, ad commodū
consequendum, inopiam, auaritiam, & audaciam adaptat: qui loci à for-
tuna, ab affectione, & à natura ducuntur.

SYLV.

Cassianū
dictum.

L. Cassius.

Creare pe-
riculum.

PRO SE QVARR) T. Roscij facinora. Istic) vbi tu es, in accu-
satorum subsellijs. De Capitone post viderimus) Postquam T. Rosciū
Magnum suspicione cædis impleuerit, Capitonem tractabit, deinde ad
T. Roscium redibit. Alias quoque suas palmas) Nam plurimarū pal-
marum vetus ac nobilis gladiator habetur, vt antea dixit. Alias quo-
que) præter hanc de Roscij cæde. Cognoscet) Minatur Capitoni, vt
eum à testimonio deterreat. Cui bono fuisset) Cassiani huius dicti ali-
bi meminit Cicero, vt pro Milone, Itaq; illud Cassianum, cui bono fue-
rit, in his personis valeat: etsi boni nullo emolumento impelluntur in
fraudem, improbi sæpe paruo. Philippica secunda, Quod si te in iudiciū
quis adducat, vsurpetque illud Cassianum, Cui bono fuerit, vide quæso
ne hæreas. L. Cassius vir summæ seueritatis quoties quæstor iudicij ali-
cuius esset in quo quæreretur de homine occiso, suadebat atque etiam
præibat iudicibus, vt quæreretur cui bono fuisset perire eū cuius de mor-
te quæreretur. Ob quam seueritatem quo tempore Sex. Peduceus Trib.
pleb. criminabatur L. Metellum Pont. Max. totumque collegium Pon-
tificum male iudicasse de incestu virginum Vestalium, quod vnam mo-
do Aemiliam damnauerat, duas autem Martiam & Liciniam absolue-
rat, Populus Rom. hunc Cassium creauit, qui de iisdem virginibus quæ-
reret. Is vtranque, aliasque multas nimia, vt tum existimatio erat, asperi-
tate vsus damnauit. Author est Asconius. Quibus periculum creaba-
tur) id est rei. Creare periculum pro eo quod est accusare. Nam reus in
periculum adducitur, non semel dixit Cicero: vt in Diuinatione, Quum
verò neque iniuriam acceperis, & prætori tuo periculum crees, fatearis
necesse est te illi iniustum impiumque bellum inferre conari. In oratio-
ne ad Quirites antequam iret in exilium, Nemini iniuste periculum crea-
ui, nemini innocenti fui calamitati. Pro L. Cornelio Balbo, Re denique
multo antè Gadibus iam audita, fore huic vt ab illo periculū crearetur,
grauissima tum in istum ciuem suum Gaditani Senatusconsulta fecerūt.

Inde

Inde periclitantem reum saepe dicit Quintilianus. Alijs quoque in rebus creari periculum dicimus, vt de Aruspicum responsis, Monent ne per optimatum discordiam dissensionemq; patribus principibusq; cades & pericula creentur. Præst huic quæstioni) id est in hac causa quæsitore est. Ab innocentia) id est ab innocentibus, & vt vulgò dicunt, pro parte innocentium. Apud Cassianos iudices) Iudices seueros, quales erant ij qui Cassio quæsitore iudicabāt, vt actione in C. Verrem quinta Non quæro iudices Cassianos, veterem iudiciorum seueritatem non requiro.

Cassiani
Iudices.

Quñ viderēt) Iudices Cassiani. Illos) T. T. Roscios. Potius ad prædam quàm ad egestatem) id est ad eos qui prædati sunt potius quàm ad eum qui egens factus est. Vt tenuis antea fueris) Hæ causæ sunt quæ T. Roscium ad hoc maleficio impulerūt. Tenuis) id est pauper: quæ in re hæc vox saepe vsurpatur in libris de officijs.

Tenuis.

Q V O D non prosequar longius) id est, non accusabo: tantum defendam. Causam tu nullā reperiabas) Probabile. Suas palmas cognoscer) id est cades. L. Cassius ille) maior incipit: verisimile est eum fecisse cædem, cui fuit bono, id est commodo. Sic vita hominum est) αἰτιολογία. Implicatus ad seueritatē) παῖθς. Vel apud Cassianos) id est seueros. Huius est mentio apud Sallustiū in bello Iugurthino. In hac enim causa) minor syllogismi. Sed eo perspicuū crimen) id est citra suspicionem statuerent illum esse reum, hunc innocentem.

MELAN.

L. C A S S I V S) Parat argumentari ex causa criminis, quæ caput est in omni cōiectura, posita vel in emolumenti spe, vel metu incōmodi, vel affectione aliqua vehementiori. Huius vim primò amplificat ex L. Cassij auctoritate, deinde demonstrat fuisse in T. Roscio accusatore.

L A T O.

Quid si accedit eodē) Adiūgit ad spem commodi causas impulsione.

Quid ergo horum negari potest? Tenuitas hominis eiusmodi est, vt dissimulari nō queat, atq; eo magis eluceat, quo magis occultatur. Auaritiā præfers, qui societatem coieris de municipis cognatiq; fortunis cum alienissimo. Quàm sis audax (vt alia obliuiscar) hinc omnes intelligere potuerūt, quòd ex tota societate, hoc est ex tot sicariis, solus tu inuentus es qui cum accusatoribus federes, atque os tuum nō modò ostenderes, sed etiam offerres. Inimicitias tibi fuisse cum Sex. Roscio, & magnas rei familiaris controuersias, concedas necesse est. Restat Iudices, vt hoc dubitemus, vter potius Sex. Roscium occiderit: is ad quem morte eius diuitiæ venerint, an is ad quē

M. T. CICERONIS ORATIO

mendicitas. is qui antea tenuis fuerit: an is qui postea factus sit egētissimus. is qui ardens auaritia feratur infestus in suos: an is qui semper ita vixerit, vt quæstum nosset nullum, fructum autē eum solum, quē labore peperisset. is qui omnium sectorum audacissimus sit: an is qui propter fori iudiciorumq; insolentiam, non modo subsellia, verū etiam urbē ipsam reformidat. Postremò Iudices, id quod ad rem mea sententia maximè pertinet, vtrum inimicus potius, an filius. Hæc tu Eruci tot & tanta si nactus esses in reo, quandiu diceres? quo te modo iactares? Tēpus hercule te citius quā oratio deficeret. Et enim in singulis rebus eiusmodi materies est, vt dies singulos possis consumere: neque ego non possum. non enim mihi tantum derogo, tametsi nihil arrogo, vt te copiosius quā me putē posse dicere. Verū ego forsitan propter multitudinem patronorū in grege annumerer: te pugna Cannensis accusatorem sat bonum facit.

- GVAR.** QUID ergo horū) Probat quæ proposuit de inopia, auaritia, audacia: qd patet satis si inspexeris. Quarto autē adiūgit de inimicitijs. Restat iudices) Titum Roscium occidisse Sex. Roscium probat, non autem filium: qui locus est collatio. id est cum accusator id quod aduersariū fecisse criminatur, alij nemini nisi reo bonū fuisse demonstrat. Iudiciorū insolentiā) quia minimè soleat, vt est apud Terentium in Andria. Quid tu insolens Athenas. Hæc tu Eruci) Aduersarij rationes eludere volens, eas cum suis confert, vt suas anteponat, cum illas inanes esse contēdat, has autem veras. Neq; ego non possum) consumere scilicet dicendo de hisce argumentis quæ tot in T. Roscium dicēda occurrunt. Non enim inferior te Eruci sum, si non superior, in eloquendo.
- SYLV.** DISSIMVLARI) id est occultari. Præfers) id est præ te fers & ostendis. Municipis) Sex. Roscij. Communicipem autem latine non dici, quēadmodū nec conciuē, alio in loco scripsimus. Alienissimo) id est, nec munice tuo, nec cognato. Alienus enim opponitur vel propinquo, vel amico vel ciui. Extraneum vulgò appellant. Obliuiscar)

scar) id est ne dicam. Os tuum) id est tuam audaciam, tuam impudentiam: qua in re os saepe dicitur. Terentius in Eunuchis, Os durum. Id exponit Donatus, os impudens: ut contra mollis frontis dicuntur, qui sunt reuerentes. Idem, Vide amabo, si non quum aspicias, os impudens videtur. Ardēs auaritia) Ardere cupiditate, iracundia, inuidia, furore, dolore, amore, dicit Cicero. In Pisonem, Si triumphum non cupiebas, cuius tandem rei te cupiditate arsisse defendes? Pro L. Flacco, Septimium ardentem iracundia videre potuistis. Libro Epist. ad Q. fratrem secundo, Res ardet inuidia. Libro Epist. ad Atticum decimo, Alter ardet furore & scelere. Libro secundo ad eundem, Edicta Bibuli audio ad te missa: is ardet dolore, & ira noster Pompeius. In Verrem Act. 4. Ardebat amore illius hospitæ, propter quâ hospitij iura violarat. Iisdem rebus incensus & inflammatus dicitur. In suos) propinquos. Ut quæstum nō nosset) Quæstum & fructum distinguere hoc loco Cicero videtur, ut quæstus pecuniæ sit, fructus agrorum. Insolentiam) Insolentia proprie dicitur ea quæ consuetudini contraria est. Solēs enim solitus dicitur. Plautus in Amphitryone, Si mendacium dixero, solens more meo fecero. Inde insolens pro inconsueto, insolito: ut in illo Casaris, Tanquam scopulū sic fugias inauditum atque insolens verbum. Cicero libr. de Orat. 1. Ea requiruntur à me, quorū sum ignarus atq; insolens. Derogo) Derogare cōtrariū est hoc loco ei verbo quod est arrogare: alioq; derogare detrahere & diminuere est, ut derogare fidem dicimus: ut pro M. Fōteio, Quorū virtuti, generi, rebus gestis fidem & auctoritatē in testimonio cupiditatis atq; inimicitiarū suspicio derogauit. Pro L. Flacco, Non quò nationi huic ego vnus maximè fidem derogē. Tamen si nihil arrogo) Ingenij arrogantia oratori maximè fugiendam esse Quintilianus lib. xi. præcipit. Ego forsità propter multitudinem &c.) Sententia est, Quia multi sunt patroni, ego forsità & vix in eorum grege annumerer. Quum verò pauci sint accusatores, permultis in Syllana dissensione occisis, tu satis bonus accusator habere, non quidem propter eloquentiam tuam, sed propter accusatorum paucitatem. In grege) patronorum scilicet. Armentum maiorum animalium est, grex verò tam maiorum quàm minorum dicitur: ut gregem equarum Cicero dixit actione in Verrē tertia, gregē equorū T. Liuius lib. 34. & lib. 37. gregē elephatorū. gregem boum Virgilius lib. Georgicorū. 3. Idem lib. Anei. 6. gregem iuuentorū. libro 7. gregem ouium. libro 8. gregem porcorum. Horatius quoque libro Epistolarum primo gregem auium, ut Valerius Maximus libro nono gregem piscium dixit. Inde grex dicitur pro multitudine hominum siue parum honesta siue honesta, ut ab eodem Valerio grex libitinariorum, à Cicerone Philippica octaua grex mimorum & mimarum, & duodecimo grex latronum. Pro domo sua, grex prædonum. Pro P. Sextio, grex fœneratorum. Pro P. Sylla, grex hominū perditorum. Pro Milone, grex ancillarum. Pro L. Muræna, grex iuuentutis. In Pisonem, grex nouitiorū. In diuinatione, grex oratorū. In Lelio, grex amicorū. Libro de Oratore primo, grex philosophorum. à T.

Os p au-
dacia & i-
pudentia.
Frōs mol-
lis.

Ardere cu-
piditate,
iracundia,
iuidia, &c.

Quæstus
& fructus.
Insolētia.

Derogare

Ingenij ar-
rogātia fu-
gienda.

Armentū
& grex.

Grex ho-
minum.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

Liuius libro. xxxv. grex Imperatorum dicitur. Te pugna Cannensis) Aenigma est, de quo Quintilianus lib. viij. Hæc, inquit, allegoria quæ est obscurior, ænigma dicitur, vitium meo quidem iudicio, si quidem dicere dilucidè, virtus: quo tamen & poetæ vtuntur.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo:

Treis pateat cæli spatium non amplius vlnas.

Et oratores nonnunquam, vt Cæcilius Quadrātariam Clytemnestram, & in triclinio coam, & in cubiculo nolam. Pugna Cannensis) Per pugnam Cannensem intelligit miseram illam & luctuosam bellorum ciuiliū Syllæ & Marij dissensionem, & Syllanam proscriptionem. Sat bonum) Sat pro satis ante Ciceronis ætatem dictum sapius est quàm Ciceronis ætate & postea.

MELAN. AVARITIAM præfers) id est ostendis. Qui societate coieris) scilicet cum Chrysogono. De municipis) id est conterranei. Sed etiam offerres) scilicet ad accusandum: id est ostentares etiam te authorē fuisse cædis. Restat iudices) Conclusio syllogismi. & est repetitio argumenti, & collatio in conclusione. Vt quæstum nosset nullum) id est, non negociabatur, sed fruebatur suis prædijs. Hæc tu Eruci) Insectatio Erucij. Igitur hic eius existimationem atrocissimis criminibus.

LATO. INIMICITIAS tibi fuisse) Cōparat vtrinque argumenta inter T. & Sex. Rosciū. Hæc tu Eruci) Insultat aduersario, & improbitatem calūniandi insectatur, ex licentia Syllanorū temporum. Te pugna Cannensis) ἀντιπροσώπων significat Erucium & cæteros accusatores non tam causis quàm temporum iniquitate fretos, multos post Syllanā victoriam condemnasse. Nam per Cannensem pugnam ciuile bellum significat, alludens ad clades populi Romani secundo bello Punico acceptas.

Multos cæsos non ad Thrasimenū lacum, sed ad Seruiliū vidimus. Quis ibi non est vulneratus ferro Phrygio? Non necesse est omneis commemorare Curtios, Marios, denique Mamercos, quos iam ætas à præliis auocabat. Postremo Priamum ipsum senem, Antistium: quem non modò ætas, sed etiam leges pugnare prohibebāt. Iam quos nemo propter ignobilitatem nominat, sexcēti sunt, qui inter sicarios, & de veneficiis accusabant, qui omnes (quod ad me attingit) vellem viuerent. Nihil enim mali est canes ibi quamplurimos esse, vbi permulti obseruandi, multaque seruanda sunt. Verum (vt fit) multa sæpe imprudentibus

prudentibus Imperatoribus vis belli ac turba molitur. Dum is in aliis rebus erat occupatus, qui summā rerum administrabat, erāt interea qui suis vulneribus mederentur: qui tanquam si offusa reip. sempiterna nox esset, ita ruebant in tenebris, omniaq; miscebant: à quibus miror, ne quod iudiciorum esset vestigiū, non subfellia quoque esse combusta. Nam & accusatores & iudices sustulerūt. Hoc commodi est, quòd ita vixerunt, vt testes omnes, si cuperent, interficere non possent. nam dum hominum genus erit: qui accuset eos, non deerit: dum ciuitas erit, iudicia fient.

NON ad Thrasimenū lacum) vbi ante pugnam Cannensem C. Flaminus Cos. cum exercitu cæsus est, vt ait T. Liuius libro. xxij. Sed ad Seruiliū) Seruilius iste lacus vbi sit, legere non memini. Ferro Phrygio) in ænigmate persistit. Per ferrum Phrygium fortasse gladium Romanum intelligit, quòd è Phrygiis Romani ducant originem. Ferro) id est gladio. synecdoche est. Non necesse est commemorare & c.) Curtium, Marium & Mamercum accusatores ignobiles fuisse significat. De M. Mario alijsque indoctis & turbulentis oratoribus in lib. de Claris oratoribus Cicero, Cn. Carbonem, M. Marium, & ex eodem genere complures minime dignos elegantis conuentus auribus, aptissimos cognoui turbulentis concionibus. Quo in genere (vt in his perturbem ætatum ordinem) nuper L. Quintius fuit. Aptior autē etiam Palicanus auribus imperitorum. Aetas) id est senectus. Leges enim sexagenarium ocio reddunt. A prælijs) aut à prælijs ipsis, aut reuera ab orandi certaminibus, & ab accusandi ratione. Priamum ipsum senem) ænigma est. De P. Antistij morte antè scripsimus. Eum autem occisum Plutarchus scribit in vita Pompeij, quòd filia eius Antistia Pompeio nupserat, & ob Pompeium Antistius Syllanam factionem sequi videbatur. Non omnino bonum oratorē hunc Cicero putat fuisse de Claris oratoribus. Verbis, inquit, non ille quidē ornatis utebatur, sed tamen non abiectis. Expedita autem erat & perfacile currens oratio. Et eius quidem tanquam habitus non inurbanus, actio paulum quum vitio vocis, tum etiam ineptijs claudicabat. Hic temporibus floruit ijs quibus inter profectionem reditumq; L. Syllæ sine iure fuit & sine vlla dignitate Resp. Hoc autem etiam magis probabatur, q̃ erat ab oratoribus quædam in foro solitudo: Sulpitius occiderat, Cotta aberat & Curio, viuebat è reliquis patronis eius ætatis nemo præter Carbonem & Pomponiū, quorum virūque facile superabat. Sexcenti) id est innumerabiles. Numerus certus Sexcenti.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

- Latrāt ora-
tores.** pro incerto. Inter sicarios & de beneficijs) imperitos eos fuisse signi-
ficat. Canes) id est accusatores. inde oratores latrare per metaphoram
sape dicuntur, & Scipionem à Catone allatrari Liuius refert, vt ait *Quin-
til. lib. viij.* Is qui summam &c.) .i. *L. Sylla.* Qui suis vulneribus me-
derentur). i. suam egestatem depellerēt, sua damna compensarent. **Vulnus.** enim pro damno poni, antè scripsi. Vel, iudiciorū metum sibi adimerent.
Vulnus enim pro metu dici *Seruius* significat, enarrans illum versum ex
primo *Aeneidos*,
Quum Iuno æternum seruans sub pectore vulnus.
**Nox reip.
offusa.** Si offusa *Reip.* sempiterna nox esset) id est si omnino *Resp.* concidisset.
Vt enim mortuorum hominum in æternam claudūtur lumina noctem,
ita intermortuæ *Reip.* nox sempiterna est. Omniaq; miscebāt). i. omnia
perturbabant, nihilque non faciebant. *Subsellia*) in quibus federent ac-
cusatores & iudices.
- L A T O.** N O N ad *Thrasimenum lacum*) Addit per correctionem pro *Thra-
simeno* nomen *Seruilij*, quæsitōris, vt opinor, noti illis temporibus, apud
quem multi damnati fuerint. eandemque rem deinde exequens, subiicit
verba ex poëta quopiam, Quis ibi non est vulneratus ferro *Phrygio*? si-
gnificans multas debiles & calumniōsas fuisse accusationes. *Curtij*, *Ma-
rij*, & *Mamerci*, accusatorum sunt nomina: item *Antistij*, quem *Priamum*
appellat, perstās in belli *Troiani* metaphora. *Antistij* & *Marij* facit men-
tionem de claris oratoribus.

Verūm, vt cœpi dicere, & *Erucius* hæc si haberet
in causâ quæ commemorauī, posset ea quanuis diu
dicere: & ego Iudices possum: sed in animo est (quē-
admodum antè dixi) leuiter transire, ac tantummo-
do perstringere vnamquamque rem, vt omnes intelli-
gant me non studio accusare, sed officio defendere.
Video igitur causas esse permultas quæ istum impel-
lerent. Videamus nunc ecquæ facultas suscipiēdi ma-
leficii fuerit. Vbi occisus est *Sextus Roscius*? Romæ.
Quid tu *Rosci*? vbi tunc eras? Romæ, verūm quid
ad rem? & alii multi. quasi nunc id agatur, quis ex tã-
ta multitudine occiderit: ac non hoc quærat, eum
qui Romæ sit occisus, vtrum verisimilius sit ab eo ef-
se occisum, qui assiduus eo tempore Romæ fuerit:
an ab eo qui multis annis Romam omnino non ac-
cesserit.

cesserit. Age nunc cæteras facultates quoque consideremus. Erat tum multitudo sicariorum, id quod commemoravit Erucius: & homines impune occidebantur. Quid? ea multitudo quæ erat? opinor, aut eorum qui in bonis erant occupati, aut eorum qui ab iis conducebantur ut aliquem occiderent. Si eos putas qui alienum appetebant, tu es in eo numero, qui nostra pecunia diues es. sin eos, quos qui leuiore nomine appellant, percussores vocant, quære in cuius fide sint & clientela: mihi crede, aliquem de societate tua reperies: & quicquid tu contra dixeris, id cum defensione nostra cõtedito. ita facillimè causa Sexti Roscii cum tua conferetur. Dices, quid postea si Romæ assiduus fui? Respondebo: at ego omnino non fui. Fateor me sectorem esse: verum & alii multi. at ego (ut tute arguis) agricola & rusticus. Non continuo si me in gregem sicariorum contuli, sum sicarius. at ego profecto, qui ne noui quidem quẽquam sicarium, longè absum ab eiusmodi crimine. Per multa sunt quæ dici possunt quare intelligatur summam tibi facultatem fuisse maleficii suscipiendi: quæ non modò idcirco prætereo, quòd te ipsum non libenter accuso, verum eò magis etiam, quòd si de illis cædibus velim cõmemorare quæ tum factæ sunt ista eadem ratione qua Sex. Roscius occisus est, vereor ne ad plures oratio mea pertinere videatur. Videamus nunc strictim, sicut cætera, quæ post mortem Sex. Roscii abs te T. Rosci facta sunt: quæ ita aperta & manifesta sunt, ut mediussidius Iudices inuitus ea dicã. Vereor enim cuiuimodi es Rosci, ne ita hunc

videar voluisse seruire, vt tibi omnino non pepercerim. Cum hoc vereor, & cupio tibi aliqua ex parte (quod salua fide possim) parcere, rursus immuto voluntatem meam.

¶ V A R.

Facultas.

V E R V M vt cœpi) Haftenus fuit excursio quādā seu narratio incidens, quæ criminationis in Erucium causa inducta est. Nunc propositum exequitur, vbi se leuiter necessaria tantum dicturum pollicetur, magis vt Roscium defendat, quàm vt quempiam accuset: quod ab oratoris persona beneuolentiam colligit. Video igitur) Perinde ac si diceret, Tetigi causam quæ T. Roscium impulit ad maleficiū: amodo de facultate dicendum est: qui locus est vnus ex gestione negocij. Est autem facultas, qua facilius fit, aut sine qua quippiam confici non potest. Quocirca omnis commoditas ad rem peragendam cooperans, facultas rectè appellari potest. Verum quid ad rem?) Ostendit se id magis quærere, vt Sex. Roscium filium absoluat, quàm vt quenquam arguat. Est autem argumentum à loco, id est gestionis negocij pars. Age nunc) Nemi ni alij nisi T. Roscio huius criminis suspicionem pertinere commōstrat: qui locus ex collatione trahitur. Arguit quoque ex argumento Erucij, qui cū tempore cædis Roscij multos Romæ homicidas referret, id suscipit Tullius ita, vt ne probatione indigeat: asseritq; Cicero hos ipsos sicarios esse ex cōductis à Roscij, aut ipsos Roscios. In bonis erāt occupati) id est, qui inhiabant aliorum fortunis, & proinde maleficia suscipiebant. Et quicquid tu contrā dixeris) Comparat accusatoris argumenta cum defensionibus suis, ita vt longe superent rationes defendentis, & longe verisimiliores sint. At ego omnino non fui) Verisimilius est non occidisse me, qui absui, quàm te, qui præsens eras. & à loco argumentum est. Fateor me sectorem) hoc est, Diuisor si sum bonorum occisi, non sum tamen reus cædis, cum & alij sint. Cui Cicero: At Roscius agricola est, quæ vita purior est à labe, quàm sectoris. qui locus ex consecutione negocij est. quod artificium sit vtriusque, considerans. vel à studio, quod personæ attributum est. At ego profecto) Sed tu cum sicarijs obuersaris: ego cum nemine: quod verisimilius facit me à crimine abesse. id est à victu. Summam tibi facultatem) Vt dictum est, omnis ad rem peragendam commoditas appellari solet facultas: quocirca ipsa omnia tam personæ quàm negocio attributa, facultates appellari poterunt, sicut hic. Videamus nunc) Dehinc Tullius ostendit per ea quæ post rem facta sunt, id quod ante rem structum est. Probat enim Titum & Capitonem antè inter se de morte Sex. Roscij commentatos: quoniā eo occiso quamprimum Titus cædem eius non filio, non vxori, sed Capitoni nunciauit, vt alios dolos construeret de agrorum venditione auxilio Chrysogoni, vt exponitur inferius. Est autem locus iste ex continentibus cum ipso negocio, quid post cædem factum sit. Inuitus ea dicam) vnde & maiorem sibi fidem vendicat, cum non accusandi cupiditate,

ditate, sed defendendi Roscij fide se dicere ostendit. Vt tibi omnino) Non enim excusari prorsus Sex. Roscius potest, quin Titus accusetur.

Immuto voluntatem meam) Hoc ad occultandam artem. simulat enim se non præmeditatum esse, sed ex tempore hoc dicere, ne suspicio artificij fidem sibi deroget in orando.

S T V D I O) id est cupiditate. Officio) id est fide. Ecquæ fa- S Y L V.
cultas) Authore Quintiliano lib. v. intuēda sunt præcipuè in cōiecturis facultates. Credibilis est enī occisos à pluribus pauciores, a firmioribus imbecilliores, à vigilātibz dormientes, à preparatis inopinātes. quorū Faculas in
contraria in diuersum valent. Qui in bonis erant occupati) id est qui cōiecturis
bonorum sectores erant, qui conducebant sicarios vt occiderent eos præcipuè
quorum bona concupiscerent. Nostra) id est Sex. Roscij. Sæpe enim inspiciēda.
patronus in persona litigatoris loquitur. Contendito) id est compa-
rato. Ad plures) id est non ad te solum. Cuiusquemodi) Cuicui-
modi pro cuiuscuiusmodi legendum esse Priscianus docet. Is enim li- Cuicui mo-
bro xij. scribens de nominibus quorum genitiuus in us exit, Hæc, in- di, pro cu-
quit, ipsa secundū mobilium regulam nominū solebant apud verustissi- iuscuius-
mos terminare etiā genitiuos & datiuos: vt Terēti⁹ in Andria, Tam in- modi.
ers, tam nulli cōsiliij, p nulli⁹ cōsiliij. Idē in Heauton. Dū loquitur alterg
pro alteri. Et in Eunuchō, Solæ mihi ridiculo fuit, pro soli. Et cuicui-
modi p cuiuscuiusmodi. Cice. pro Sex. Roscio: Vereor enim cuicui mo-
di es Rosci, ne ita hunc videar voluisse seruare, vt tibi omnino non
pepercerim.

V I D E O igitur) Redit ad institutum. Suprà voluntatem & impul M E L A N.
sionem tractauit: iam facultas sequitur. Cum defensione nostra con-
tendito) id est confer. Videamus nunc strictim) Coniecturæ & su-
spiciones.

V I D E O igitur) Transfit ad facultatem criminis, quam primū ar- L A T O.
guit ex loco in T. Roscio, & comparat argumenta. Age nunc cate-
ras) Aliæ facultates ex tēpore & persona T. Roscij. Dices, qd postea?)
Occupat defensionem, & dissoluit argumētorum comparatione. Vi-
deamus nunc strictim) Tertium genus argumentorum ex consequen-
tibus, quæ partim ad signa, partim ad alias suspensiones pertinent. Quo
in loco vide mirabilem præparationem contra inuidiam criminationis,
& ad lædendam T. Roscij personam.

Venit enim mihi in mentem oris tui. Tēne, cum
cæteri focii tui fugerent, ac se occultarent, vt hoc iu-
diciū non de illorum præda, sed de huius malefi-
cio fieri videretur, potissimū tibi partes istas depo-
poscisse, vt in iudicio versarere, & sederes cum accu-
satore? Qua in re nihil aliud assequeris, nisi vt ab o-
mnibus mortalibus audacia tua cognoscatur, & im-

pudētia. Occiso Sexto Roscio qui primus Ameriā
 nunciat? Mallius Glaucia, quem iam antea nomina-
 ui, tuus cliens & familiaris. Quid attinuit eum po-
 tissimū nunciare, quod si nullum iam antè consi-
 lium de morte ac de bonis eius inieras, nullamq; so-
 cietatem neq; sceleris neq; præmii cum homine vllō
 coieras, ad te minimè omnium pertinebat? Sua spō-
 te Mallius nūciat? quid quæso eius intererat? An cū
 Ameriam non huiusce rei causa venisset, casu acci-
 dit, vt id quod Romæ audierat, primus nunciaret?
 Cuius rei causā venerat Ameriā? Nō possum, inquit,
 diuinare. Eò rem iam adducā, vt nihil diuinatione
 opus sit. Qua ratione Roscio Capitoni primū nū-
 ciauit? Cum Ameriæ Sexti Roscii domus, vxor, li-
 beri q; essent, cum tot propinqui cognatīque optimè
 conuenientes: qua ratione factū est vt iste tuus cliēs
 sceleris tui nūcius Tito Roscio Capitoni potissimū
 nunciaret? Occisus est à cœna rediens: nō dum luce-
 bat cū Ameriæ scitum est. Quid hic incredibilis cur-
 sus, quid hæc tanta celeritas festinatio q; significat?
 Non quæro quis percusserit. nihil est Glaucia quod
 metuas. nō excutio te. si quid fortè ferri habuisti, nō
 scrutor. nihil ad me arbitror pertinere. Quoniam cu-
 ius consilio occisus sit, inuenio: cuius manu sit per-
 cussus, non laboro. Vnum hoc fumo, quod mihi a-
 pertum tuum scelus résque manifesta dat. Vbi aut
 vnde audiuit Glaucia? quī tam citò sciuit? fac audis-
 se statim: quæ res eum nocte vna tantum itineris cō-
 tendere coëgit? quæ necessitas eum tanta premebat,
 vr si sua sponte iter Ameriā faceret, id temporis Ro-
 ma

ma proficisceretur, nullam partē noctis requiesceret? Etiā ne in tam perspicuis rebus argumentatio quærenda, aut coniectura capienda sit?

VENIT enim mihi in mentem oris tui) Vſitata constructio. Est GVAR. autem antiptosis, vt alibi, Et Platonis venit in mentem. Té ne) Causa quæ me in te instigat, est audacia, quoniam cæteris cōplicitibus tuis fugientibus solus restitas, vt tuā occultes auaritiā. quæ res eum in odium ducit iudicibus. Occiso Sex. Roscio) Ecce quid post rem actum sit. Mallius Glaucia) adiutor sceleris, ac minister. Quod si nullum) Ecce cuius causa huius facti expositio introducta est, vt quid ante rem factum sit, probetur, insidiarum scilicet instructio. Neq; sceleris) quo ad necessarij sui cædem. Neq; præmij) quo ad occisi bona: vbi & factū & causa facti coniungitur. Quid quæso) A causa arguit eum Glauciam non sponte venisse Ameriā vt nunciaret de Roscij cæde, sed missum à Tito. Nihil enim ad Glauciam pertinebat, sed ad Titum: nec casu accidisse vt forte Ameriam veniret, & Romæ cædem factā tam repente nunciaret. Optimè conuenientes) id est non inimici, vt Titus & Capito. Occisus est à cœna rediens) Ex temporis spatio arguit eum venisse Ameriam missum vt nunciaret, non casu, sed dedita opera, & ex cōposito: qui locus ex euentu etiam erit. Nō quæro) Plena omnia sunt suspicionibus, quas eo artificiosius inserit, quod præterire se simulat, & eò magis, quod nulla affuisse causa videtur quæ Glauciam tam festinè Ameriam impulerit noctu, nisi vt Capiti nunciaret.

ORIS tui) id est tuæ impudētiæ, vel audaciæ. Té ne partes istas SYLV. depoposcisse) Huiusmodi queribundæ orationes & interrogatoriæ solent esse sine verbo modi finiti. Virgilius in primo Aeneidos,

– Mé ne incepto desistere victam,
Nec posse Italia Teucrorum auertere regem? Itemque,
– Mé ne Iliacis occumbere campis
Non potuisse, tuq; animam hanc effundere dextra?

Hoc dicendi genus Terentio familiare est. Cæteri socij tui) id est alij sicarij. Assequeris) accentu accuto in penultima. est enim futuri temporis. Occiso Sexto Roscio) Ostendit Sex. Roscium à Tito Roscio occisum esse ex eius morte per Mallium Ameriam nunciata. Nullamque) Si emendatus est hic locus, hoc dicendi genus adolescentiæ Ciceronis tribuendū est, à quo ferè postea discessit. Nā alijs in locis, nec vllū, aut neq; vllū, nec vnquā, aut neq; vnquā solet Cicero dicere: nō nullumq;, aut & nullū, nunquamq;, aut & nunquam. Diuinare) vulgò dicunt addiuinare. Cōuenientes) id est concordēs, mansueti, bonis moribus præditi. Nondū lucebat) id est ante primā lucē. Lucebat hoc loco

Nullusq;
Nūquāq;.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

est ex verbis ijs quæ grammatici exemptæ actionis appellant, cuiusmodi sunt tonat, pluit, serenat &c. Quæ autem in narratione breuiter attigit, ea hic tractat amplius, & cum argumentis. Non excutio te) id est non exquiro an vllum telum in vestimentis occultum habueris. Aper-
tum tuum scelus) Ad Titum Roscium verba deflectit. Tantum itin-
ris) L V I. millia. Contendere) id est contentè & celeriter conficere.

Id temporis) id est eo tempore, id est post primâ horam noctis, quâ
Capere cõ iam occisus esset Sextus Roscius. Capienda) id est inuenienda: vt ca-
filium. pere consilium pro eo quod est inuenire dicimus.

L A T O. **O C C I S O** Sex. Roscio) Argumentatur à persona eius qui nun-
ciauerat eadem Sex. Roscij Ameriam: item à persona eius cui nunciata
fuerat, & à celeritate itineris, & tempore. Nihil est Glaucia) Obiter &
ficta præteritione Glauciam insimulat quasi eius manu Sex. Roscius oc-
cisus sit de consilio T. Roscij patroni. Hoc genus præteritionis ad ironiâ
pertinet, quæ aliud in dicendo simulat, aliud agit.

Nonne vobis hæc quæ audistis, cernere oculis vi-
demini iudices? Nō illū miserū, ignarū casus fui, re-
deuntem à cœna videtis? Non positas insidias? non
impetum repentinum? Nō versatur ante oculos vo-
bis in cæde Glaucia? non adest iste T. Roscius? non
suis manibus in curru collocat Autumedontem il-
lum sui sceleris acerbissimi nefariæq; victoriæ nun-
cium? Non orat vt eam noctem peruigilet? vt ho-
noris sui causa laboret? vt Capitoni quamprimum
nunciet? Quid erat quòd Capitonem primum scire
voluerit? nescio: nisi hoc video, Capitonē in his bo-
nis esse socium: de tribus & decem fundis tres nobi-
lissimos fundos eum video possidere. Audio præ-
terea non hanc suspicionem nunc primum in Ca-
pitonem conferri, multas esse infameis palmas, hanc
primam esse tamen lemniscatam, quæ Romæ defe-
ratur. nullum modū esse hominis occidendi, quo il-
le non aliquot occiderit: multos ferro, multos ve-
neno. Habeo etiam dicere quem contra morē ma-
iorū, minorem annis L X de ponte in Tyberim de-
iecerit.

iecerit: qui si prodierit, atq; adeò cum prodierit (scio enim proditurum esse) audiet. veniat modò, explicet suum volumē illud, quod ei planum facere possum Erucium cōscripsisse: quod aiunt illum Sex. Roscio intentasse, & meditatū esse, se omnia illa pro testimonio esse dicturum. O præclarum testem Iudices, ô gravitatem dignam expectatione.

NONNE vobis hæc) Locus decimus ad indignationem contra Titum permouendā, per quē ea quæ in gerendo negotio & post negotium facta sunt, colligimus cum indignatione, & criminose. Facile est autem visu, quid ante, quid in re, quid post rem actum dicatur. Automedontem) Hic fuit scutifer & auriga Achillis. Est autem permutatio seu ἀλλοίωσις, color verborum. Quid erat) Arguit à causa ratiocinatio, & commoditatis affecutionem ostendit. Audio præterea) A vita arguit Capitonis, nunquam in similem venerit suspicionem: quod & à facto argumentum est. Qui si prodierit) Fama erat Capitonem dicturum esse testimonium in Sex. Roscium, subornatū & instructum ab Erucio. Eum ergo terret Cicero, vitamque improbat, ut testimonio fidē abroget. Locus ergo communis est contra testes dubiæ rei, ut in Cicerone in veteri appellatur. Sex. Roscio intentasse) Hoc est minatum esse atque obiectasse: vnde Virgilius, Præsentemque viris intentant omnia mortem. id est minantur.

O præclarum) Ironica exclamatio. Est etiā repetitio, color verborū.

NONNE vobis hæc quæ &c.) Perspicuitas est, quæ à Cicerone sub oculos subiectio, à græcis ἐν ὀφθαλμοῖς dicitur: de qua Quintil. libris iij. & viij. plura scribit. Positas insidias) Ut pro P. Sestio, Monuerūt ut esset cautior, eiusq; vitæ à me insidias apud me domi positas esse dixerūt. Facere insidias quū alibi tū pro Milone dicit sæpius. Automedontē illū) Automedontem appellat Glauciam propter tantam celeritatem itineris tam breui spatio cōfecti. Automedon enim Patrocli auriga fuit. Occiso Patroclo Hector in Automedontē pergit ipsum feriēdi cupidus: at illū iam equorum immortalium fuga abstulerat, quos equos Peleo dii immortales dederant, ut ait Homerus libro Iliad. xvi. Sui) T. Roscij. Capitonē in his bonis esse sociū) Capitonē hoc loco tractare incipit. Id enī antē pollicitus fuit quū dixit, De Capitone post viderimus. De tribus & decē) Antea mutato ordine dixit, Fūdos decē & tres reliquit. Suspicionē cōferri) Cōferri suspicionē dicit, ut pro L. Flacco conferre inuidiā. Hic Dorylenis nuper cū efferretur magna frequētia, cōfessuq; vestro, mortis illius inuidiā in L. Flaccum Lælius conferebat. Infames palmas) Habebatur enim plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator, ut dixit antea. Hanc primam) de cæde Sex. Roscij, qui Capitonis consilio

SYLV.

Ponere insidias.

Automedon.

Conferre suspicionē & inuidiā.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

- Lemnisci.** interfectus est. Lemniscatam) id est maximè insignem, vt in gladiatorum metaphora maneat. Lemnisci, vt ait Sext. Pompeius, sunt fasciolæ coloris, id est ex lana non tincta, sed natiui coloris, dependentes ex coronis. Propterea autem dicuntur, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum. Ex tenuissimis philyræ, id est tiliæ tunicis, quæ sunt inter corticem & lignū, huiusmodi lemniscos fieri solitos Politianus cap. lxxij. Miscellaneorum multis testimonijs probat. Nullum esse modū multis enim modis homines occiduntur, sed præcipuè ferro aut veneno. Habeo dicere) Hoc dicendi genere non semel vsus Cicero est: vt pro P. Quintio, Verūm his de rebus non necesse habeo dicere ea quæ me P. Quintius cupit cōmemorare. Pro L. Cornelio Balbo, Quid habes igitur dicere de Gaditano fœdere eiusmodi? Libro Epistolarum ad Atticum decimo, Eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare quid sim facturus si acciderit vt legarer. Libro de Natura Deorum tertio, Hæc ferè dicere habui de natura Deorum. Quem contra morē maiorum &c.) M. Varro, vt est apud Nonium Marcellum, scripsit sexagenarios a negocijs publicis liberos atque ociosos esse debere: ideoque in prouerbiū, vt quidam putant, venisse, vt diceretur sexagenarios de ponte deiici oportere, id est q̃ suffragium non ferant, quod per pontem ferebant. De hoc prouerbio apud Erasmum multa legere licet. In ponte suffragia ferri solita significat author Rhetoricorum ad Herennium libro primo. Cæpio, inquit, vt illum contra Senatusconsultum intercedentibus collegis aduersus Rempublicam vidit ferre, cum viris bonis impetum facit, pontes disturbat, ciuitas deiicit, impedimēto est quo secius feratur lex. Ad hunc igitur morem alludit Cicero quum dicit hominē quendam à Capitone in Tyberim præcipitatum. Nisi forte id verum est quod putant post urbem Romam à Gallis liberatam ob cibatus inopiā sexagenarios in Tyberim de ponte deiici cœptos: quæ sentētia Sisinnio Capitoni non placet, vt est apud Sextum Pompeium. Explicet suum volumen) Veteres quum primū in folijs arborum, & deinde in libris arborum scribebant, tum nec folia nec libros suebāt, sed alia alijs superposita inuoluebant, ne ordo eorum turbaretur. Inde dictum volumen est, & euoluere & explicare volumen. Erucium conscripsisse) derogat fidem Capitonis testimonio, qui non quod sentiat, sed quod Erucius velit, dicturus sit: & ita quodammodo accusator testis esset. Vt autem patrono in causa sua testimonium dicere non licet, vt ait Arcadius Iuriscōsul. libro Digestorum xxij. de testibus, ita multo minus liceat accusatori. Naturalis enim fauor authore Quintiliano est pro laborantibus. Meridatum esse) id est didicisse.
- MELAN.** HAN C primam esse lemniscatam) id est insignem, nobilem. Lemnisci, fasciæ à coronis propendentes. Eleuat fidem atque authoritatem Capitonis testis.
- LATO.** NONNE vobis) hypotyposis factæ cædis, qua rem gestam ante oculos subiicit. Automedontē illum) Automedō fuit auriga Patrocli ad Troiam, equorum pernecitate insignis. Iliad. 16. Audio præterea)

ea) Digreditur in Roscium Capitonem, quem laedit à vita antea facta, & à dicendo testimonio deterret. Habeo etiam dicere) græcanica figura est. De ponte in Tyberim) Alludit ad prouerbium, Sexagenarios de ponte deicere: significans quendam à Capitone occisum, & in Tyberim deiectum fuisse.

O vitam honestam, atque eiusmodi, vt libentibus animis ad eius testimonium vestrum iusiurandum accommodetis. Profectò nō tam perspicuè istorum maleficia videremus, nisi ipsos cæcos redderet cupiditas, & auaritia, & audacia. Alter ex ipsa cæde volucrum nuncium Ameriam ad socium atque ad magistrum suum misit, vt si dissimulare omnes cuperent se scire ad quem maleficium pertineret, tamen ipse apertum suum scelus ante omnium oculos poneret. Alter (si diis immortalibus placet) testimonium etiā in Sextum Roscium dicturus est. quasi verò id nunc agatur, vtrum id quod dixerit, credendum: an quod fecerit, vindicandum sit. Itaque more maiorum comparatum est, vt in minimis rebus homines amplissimi testimonium de sua re non dicerēt. Africani, qui suo cognomine declarat tertiam partem orbis terrarum se subegisse, tamen si sua res ageretur, testimonium non diceret. nam illud in talem virum non audeo dicere: si diceret, non crederetur. Videte nunc quàm versa & mutata in peiorem partē sint omnia. cum de bonis & de cæde agatur, testimoniū dicturus est is qui & sector est, & sicarius: hoc est, qui & illorum ipsorum bonorū de quibus agitur, emptor atque possessor est: & eum hominem occidendū curauit, de cuius morte quæritur. Quid tu vir optime? ecquid habes quod dicas? Mihi ausculta, vide ne tibi desis: tua quoque res permagna agitur. Multa scele-

ratè, multa audacter, multa improbè fecisti : vnum stultissimè, profectò tua sponte, non de Erucii sententia. nihil opus fuit te isti credere. neque enim accusatore muto, neque teste quisquam vtitur eo, qui de accusatoris subfellio surgit. Huc accedit, quòd paulo tamen occultior atque tectior vestra ista cupiditas esset. nunc quid est quod quisquā ex vobis audire desideret, cū quæ facitis, eiusmodi sint, vt ea dedita opera à vobis contra vosmetipsos facere videamini? Age nunc illa videamus Iudices, quæ statim cōsecuta sunt. Ad Volaterras in castra L. Syllæ mors Sexti Roscii quatrduo quo is occisus est, Chrysogono nunciatur. quæritur etiam nunc quis eum nuncium miserit? nonne perspicuum est, eundem qui Ameriam? Curat Chrysogonus, vt eius bona veneant statim, qui non norat hominem, aut rem. at quī ei venit in mentem prædia concupiscere hominis ignoti, quem omnino nunquā viderat? Soletis cum aliquid huiuscemodi auditis Iudices, continuò dicere, necesse est aliquem dixisse municipem, aut vicinum. ii plerunque indicant, per eos plerique produntur.

¶ V A R.

V E S T R V M iusiurandum) Hoc est, sententiam pro eius testimonio proferatis, qui iurati estis. Alter ex ipsa cæde) Hic est Tit⁹ Roscius, qui Glauciam misit qui renunciaret Capitori cædem absolutam Roscij.

Alter, si dijs) Hic est Capito, qui minatur se testimoniū in Sex. Roscij esse dicturum. Itaque more) Locum hunc contra testes amplificat ex maiorum autoritate, & inueterata consuetudine, & exemplo. Quid tu vir) Reuertitur ad Titum Roscium, cui etiam fidem abrogat, improbitatem verò & stultitiam adiudicat, eumque terrefacit. Te isti credere) Hoc est committere huic Erucio, qui accusare nescit. Age nunc) Facta post negotium pertingit: qui locus vnus est ex continentibus cum ipso negotio de quo agitur, id est de Roscij cæde: vnde crimen in T. Roscium confert. Nunciauit enim ad Chrysogonū Roscij cædem, & quantā sit commoditas parata. quod non coniectura ita factum esse probatur, sed veritate: non fama, sed re certa.

LIBENTIBVS

LIBENTIBVS animis).i.libenter & attente. Ad eius testi- **SYLV.**
monium &c.).i.vt secundū eius testimonium iudicetis. Volucrē nun- **Volucer**
cium) Vulgō postam appellant. Ipse) T.Roscus. Si dijs immor- **nuncius.**
talibus placet) Hæc parenthesis poni solet in ironia & in irrisione:vt in **Si dijs pla**
L.Pisonem, Appellatus est hic Vulturius illius prouinciæ, si dijs placet, **cer.**
Imperator. Libro de finibus secundo, Quoniam, si dijs placet, ab Epicu-
ro loqui discimus. lib. Tuscu. quæst. v. Qua gloria commotus Epicurus
exoritur, cui etiam, si dijs placet, videtur semper sapiens beatus. Is qđ
dixerit) Id quod dixerit legendum. Terriam partem orbis.) id est A-
phricam. Quum de bonis & cæde agatur) non de minimis rebus.

Qui & sector &c.) qui amplissimus non est. Multa audaciter) Pri- **Audaciter**
scianus lib. xv. censet hoc loco legēdum esse audaciter. Is enim de ad-
uerbiorum forma scribens, Alia, inquit, datiuo ter addūt penultima cor-
repta, vt fortis forti fortiter, vtilis vtili vtiliter, felix felici feliciter, audax
audaci audaciter: sed per syncopam in vsu est frequētiore audaciter. Te-
ren. in Phorm. Minus multo audaciter quā nunc lēdit, lēderet. Sallu-
stius tamen historiarum secundo audaciter protulit secundum analogiā,
& Cice. pro Sex. Roscio, Multa sceleratē, multa audaciter, multa im-
probē fecisti. Accusatore muto) Testis enī qui in accusatoris subsellio
sedet, accusatori fauet, isq; quodāmodo accusator, sed mutus est. Qui
de accusatoris) Paulo Iuriscon. lib. Digesto. xxij. de testibus non placuit
interrogari testes eos quos accusator de domo produxerit. Vt hos in- **Testis do**
terrogari non placet, ita ijs qui de accusatoris subsellio surgant, credi o- **mo addu-**
portere Cice. negat. Effet) id est esse deberet. Ad Volaterras &c.) **ctus.**
Vt antē fecit, ita hoc loco amplius probat id quod in narratione dixit
breuiter. Hominem) Sex. Roscium. Aut rem) id est eius prædia.
At quī) id est quomodo. Aliquem municipem) communicipem
vulgō dicerent.

ITAVE more maiorum) Ab exemplo & autoritate fidem **MELAN.**
testium eleuat. Age nunc illa) Pergit ad reliqua, & quomodo bona
empta sint commemorat.

ALTER ex ipsa cede) Mouet indignationem. Africanus, qui **LATO.**
suo) Exemplis refellit testimonium Capitonis in Sex. Roscium. Quid
tu vir optime?) Insultat Capitoni, & terret. Age nunc illa) Pergit ad
cætera argumenta. post factum nunciatam fuisse mortem Roscij Chry-
sogono à T. T. Roscij probat ex amicitia Rosciorum cum Chry-
sogono, & ex parte prædæ quæ ad Roscios peruenerit: quæ sunt argu-
menta ex adiunctis & consequētibz.

Hic nihil est quod suspicionem hanc putetis. nō
enim ego ita disputabo: verisimile est Roscios istam
rē ad Chrysogonū detulisse: erat enim eis cū Chry-
sogono iam antea amicitia. nam cum multos vete-
res à maioribus Roscii patronos hospitesq; haberēt,

omneis eos colere atque obseruare destiterunt, ac se in Chryfogoni fidem & clientelam contulerunt. Hæc possum omnia vere dicere: sed in hac causa cōiectura nihil opus est. ipsos certò scio non negare ad hæc bona Chryfogonum accessisse impulsu suo. Si eum qui indicii partem acceperit, oculis cernetis, poteritis ne dubitare Iudices qui indicarit? Qui sunt igitur in istis bonis, quibus partē Chryfogonus dederit? duo Roscii. nunquidnam præterea? nemo est Iudices. Num ergo dubium est quin ii obtulerint hanc prædam Chryfogono, qui ab eo partem prædæ tulerunt? Age nūc ex ipsius Chryfogoni iudicio Rosciorum factum consideremus. Si nihil in ista pugna Roscii quod opere præcium esset fecerant, quam ob causam à Chryfogono tantis præmiis donabantur? Si nihil aliud fecerunt, nisi rem detulerunt, nonne satis fuit his gratias agi? deniq; vt perliberaliter ageretur, honoris aliquid haberi? cur tria prædia tantæ pecuniæ statim Capitori dantur? cur quæ reliqua sunt, iste Rosci? omnia cū Chryfogono cōmuniter possidet? Nōne perspicuū est Iudices has manubias Rosciis Chryfogonum re cognita cōcessisse? Venit in decēprimis legatus in castra Capito. totā vitā, naturā, morésq; hominis ex ipsa legatione cognoscite.

Q V A R. VERISIMILE est) Immo dicam, hoc verū est: nec dicā, ita factū arbitror, sed ita est. Omneis eos colere) quod significat eos ipsos Roscios cōsciētia facinoris verecundatos amicos defuncti destituisse, & ad Chryfogonū se recepisse, qui bona diripiēda ex Roscio, potentia sua tutaretur. Si eū qui) Probat Roscios indicasse prædā ex bonis Roscij Chryfogono, quia in partē prædæ vocati sunt. & est à signo post factum.

Age nunc ex ipsius) Arguit præterea. ex magnitudine p̄mij eis à Chryfogono donati, magnitudinem quoq; sceleris susceptam, id est occisum esse ab his Sex. Roscium: & est à consecutione negocij, vel euētu, quid factum

factum consequi soleat, ad sceleris scilicet magnitudinem grande adhiberi primum solere, non ad paruum facinus primum ingens. Has manubias) Manubias bene ait, quando ex pugna factum dixerat: Sunt autem manubiæ spolia ex hostibus manu detracta, & præda: propriè autem significat pecuniâ ex vendita præda contractâ. Venit in decemprimis) Hoc etiam superius dictum est. Improbans autem ipsius Capironis vitam, benevolentiam ab aduersario conciliat.

H O C) id est hac re, quod videlicet municeps aliquis aut vicinus dixerit: nisi hanc non hoc legere mauis, ut in codicibus alijs inuenio scriptum. Putare suspicionem dicit, ut putare rationes lib. epistolarum ad Atticum quarto. Is quum venisset Romam, & illum & se statim venturos, ut rationes cum publicanis putarent. Non enim ego ita disputabo) Occupatio. Id enim dicit, quod se negat dicere. Qui sunt igitur in istis bonis) id est qui habent ista bona? Qua ratione dicimus aliquem esse in ære alieno, id est habere æs alienum. Obtulerint) id est nunciauerint.

Tulerunt) id est acceperunt: ut pro Roscio comædo, Cognitor si fuisset tuus, quod vicisset iudicio, ferres tuum. Inde ferre puncta, & tribum, pro eo quod est accipere suffragia: de quo genere scribimus in inuectiuis. Ferre fructum in eadere dicitur, id est accipere vel percipere: ut in oratione pro domo sua, Vtriusque temporis fructum tuli maximum. Et pro Cn. Plancio, Fructus autem ex sese, non ut oportuisset lætos & vberes, sed magna acerbitate permixtos tulissem. Et pro P. Sextio. Piso ille gener meus, cui fructum pietatis suæ neque ex me, neque ex populo Romano ferre licuit. Operæ precium) id est utile ac fructuosum Chrysogono: quasi precium operæ, id est facinoris. Rem detulerunt) id est eadem nunciauerunt. Honoris aliquid haberi) ut antè dixit Sexti Roscii seruos apud Chrysogonum in honore & precio haberi. Has manubias.) Aulus Gellius cap. xxiii. libri xii. & Nonius Marcellus prædam & manubias ita distinguunt, ut sit præda, corpora ipsarum rerum quæ capiuntur: manubiæ verò, pecuniæ ex præda vendita redactæ. Asconius verò Pedianus in commentarijs in Præturam Urbanam manubias esse dicit spolia quæ sita de viuo hoste nobili per deditionem. Erat autem hæc præda Imperatorum, ex qua quod vellent facerent. Idem paulo antè dicit manubias prædā esse Imperatoris pro portione de hostibus captam. Hæc Asconij sententia mihi melior esse videtur. Nam manubias Imperatoris à Cicerone dici multis in locis attendimus: ut in oratione contra Rullum ad Quirites, An Pompeium non adhibebit? In eius prouincia vendet manubias Imperatoris? Itemque, Accesserunt in cumulum manubiæ vestrorum Imperatorum. His manubijs quod volebant Imperatores faciebant: sæpius tamen in monumenta deorum, & templa, vel in vrbis ornamenta conferebant, ut eadem in oratione significat Cicero. Castoris ædem L. Metellus de manubijs extruendam curauit, ut ait Asconius. Authore Cicerone pro domo sua, Q. Catulus de manubijs Cimbricis porticum fecit. Quia igitur pugnam in qua occisus est Sex. Roscius, & prædam antè dixit, manubias Chrysogoni dicit, tan-

Manubiæ.

s y l v.

Putare suspicionem & rationem. Esse in bonis.

Ferre pro accipere. Ferre fructum.

Manubiæ. Præda.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

quam eius pugnae Imperator fuerit. Venit in &c.) Arguit Roscium Capitonem, & legatus Decurionum mandata violauerit, & socios fefellerit. Decemprimis) Nam Decurionum decretum factum est ut decemprimi proficiscantur ad Syllam: ut in narratione dictum est.

M E L A N. V E N I T in decem) De legatione alia suspicio. In priuatis rebus) ex minori.

L A T O. Q V I sunt igitur in istis bonis) Ex communicatione praeda. Quam ob causam à Chrysogono) Adiungit iudicium Chrysogoni.

Nisi intellexeritis Iudices nullum esse officium, nullum ius tam sanctum atque integrum, quod non eiuscevis atque perfidia violarit & imminuerit, virum optimum esse eum iudicatote. Impedimento est quo minus de his rebus Sylla doceatur: ceterorum legatorum consilia & voluntatem Chrysogono enunciat: monet ut provideat ne palam res agatur: ostendit, si sublata sit venditio bonorum, illum pecuniam gradem amissurum, sese capitis periculum aditurum. illum acuere: hos qui simul erant missi, fallere. illum identidem monere ut caueret, hisce insidiose spem falsam ostendere: cum illo contra hos inire consilia, horum consilia illi enunciare: cum illo partem suam depacisci, hisce aliqua fretum hora semper omneis aditus ad Syllam intercludere. Postremo isto hortatore, auctore, intercessore, ad Syllam legati non adierunt. istius fide ac potius perfidia decepti (id quod ex ipsis cognoscere poteritis, si accusator voluerit testimonium eis denunciare) pro re certa spem falsam domum retulerunt. In priuatis rebus si qui rem mandatam non modo malitiosius gessisset sui questus aut commodi causa, verum etiam negligentius, eum maiores summum admisisse dedecus existimabant. itaque mandati constitutum est iudicium, non minus turpe quam furti: credo propterea, quod quibus in rebus ipsi interesse non

non possumus, in his opere nostræ vicaria fides amicorum supponitur. quam qui lædit, oppugnat omnium commune præsidium: & quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem. Non enim possumus omnia per nos agere: alius in alia est re magis utilis. Idcirco amicitia comparantur, ut commune commodum mutuis officiis gubernetur.

SYLLA doceatur) ab ipsis legatis de commissis in Sextum Roscium & patrem & filium. Mirè autem proditoris naturam notat, id est notationem colorem facit. Si sublata) ita ut filius patri succedat, & non vendantur bona publicè tanquam hominis proscripti. Illum acuer) Multa enim & in Chrysogonum fingeat, ut rem componeret ad suum commodum. Testimonium eis denū.) scilicet ut testificentur hac ipsa de re. In priuatis rebus) Locus communis contra perfidiam in re suæ fidei commissa: quem amplificat eloquentiæ viribus adiunctis: arguitq; à minori: cum in paruis rebus læsa fides acriter puniatur, quid in rebus magnis & publicè commissis faciendum erit? Hoc autem confirmatur ex eo, quod iudicium maiorum accedit: qui locus ex concessione negotij est, cum consideratur num eius rei lex, consuetudo, iudicium sit: deinde ex partibus honestatis & utilitatis aliquid sit: quod & hic fit, cum contra hominum societatem & commoditatem faciat qui fidem fallit. Est autem argumentatio: & primò propositio, tum rationes: tertio loco assumptio: quarto loco rationes: quinto loco conclusio per conditionem, & per id quod conficitur. Secundum est, Itaque mandati. Tertium, Quid recipis. Quartum, Ergo idcirco.

VIRVM optimū esse eum iudicatote) & ita Sex. Rosciū dānatote. Iam admonuimus uti Cicero probationes suas fore clarissimas promittere solitus sit: alioqui se non recusare quo minus damnetur reus is quē defendit. Si sublata sit) ex Syllæ decreto. Illū acuer) Capito acuebat & excitabat Chrysogonum. Huiusmodi infinitiuis pro imperfectis indicatiui modi comici & historici sæpius quàm oratores utuntur. Cum illo partem suam depacisci) id est de parte sua pactionem facere. Depacisci autem non depacisci legendum esse Priscianus docet libro nono. scribit autē verba permulta esse quæ in cōpositione mutēt a, alia in i, alia in e: ut tango contingo, frango cōfringo, ago exigo, gradior ingredior, fatiscor defetiscor, paciscor depeciscor. Est autem depecisci pactionem facere. Terētius in Phormione, Ita me Dij bene ament, ut mihi liceat tādū quod amo, frui: Iam depecisci morte cupio. Hora) In codicibus alijs aura scribitur. Istius fide) Fidem apud antiquos in vtrunque partem appellatam esse ex libro de Officijs tertio sæpe cognosci potest. Inde fides bona sæpe appellatur. Fidem malam pro perfidia idem Cicero

GVAR.

SYLV.

Infinitiuis
pro imper-
fectis indi-
catiui.
Depacisci

Fides in
vtrunque
partem.

M. T. CICERONIS ORATIO

dixit libro de natura Deorum tertio: Inde tot iudicia de fide mala, tutela, mandati, pro socio &c. Fide, ac potius perfidia) Correctio est. Satis enim idoneo vocabulo sibi vsus non videbatur, ideo magis idoneum Denūciare reposuit. Testimonium denunciare) id est in iudicium vocare ut dicāt testimonium. Quintilianus libro quinto duo testium genera dicit. Alios enim voluntarios, alios quibus iudex in publicis iudicijs lege denūciare solet. De hoc verbo alio loco plura scribimus. Spem falsam) Quam spem legati Ameriam retulerint, dixit in narratione. In priuatis rebus) Locus communis est. Tractat in generali quā turpe habitum sit in priuatis rebus mandatum negligenter gerere: ut à minore ad maius probet quā turpe habendum sit in negotio publico mandatum non modo deferere, sed etiam ne geratur, malitiose consulere. Eadem quoque arguendi ratione paulo post vitur ubi de violata societate ab hoc Capitone agit. Rem mandatam.) Authore Paulo Iurisconsulto libro Digestorum. xvij. titulo mandati, vel contrā: Obligatio mandati consensu contrahentium consistit. Ideo per nuncium quoque, vel per epistolam mandatum suscipi potest. Item siue rogo, siue volo, siue mado, siue alio quocunque verbo scripserit, mandati actio est. Mandatum nisi gratuitū nullum est. Nam originem ex officio atque amicitia trahit. Contrarium porro est officio merces. Interueniente enim pecunia res ad locationem & conductionem potius respicit. Malitiosius) id est callidius. Vicaria fides) id est quæ vices nostras subit. Fides amicorum) qui mandatum nostrum receperunt. Operæ nostræ supponitur) id est loco operæ nostræ ponitur.

L A T O. N I S I intellexeritis iudices) Argumentum ex perfidia Capitonis in legatione obeunda ad Syllam: tractatur cum amplificatione. In priuatis rebus) Amplificat violati mandati perfidiam. Itaque mandati) Mandati actio in iure ciuili.

Quid recipis mādatum, si aut neglecturus, aut ad tuum commodum conuersurus es? Cur mihi te offers, ac meis cōmodis officio simulato officis & obstas? Recede de medio, per alium transigam. Suscipis onus officii, quod te putas sustinere posse: quod minimè videtur graue iis qui minimè ipsi leues sunt. Ergo idcirco turpis hæc culpa est, quod duas res sanctissimas violat, amicitiam, & fidem. nam neque mādatur quisquam ferè nisi amico: neque credit nisi ei quē fidelem putat. Perditissimi est igitur hominis, simul &

& amicitiam dissoluere, & fallere eum qui læsus non esset, nisi credidisset. Itá ne est? in minimis rebus qui mandatum neglexerit, turpissimo iudicio cõdemnetur necesse est: in re tãta, cum is cui fama mortui, fortunæ viui commendatæ sunt atque cõcreditæ, ignominia mortuum affecerit, is inter honestos homines atque adeò inter viuos numerabitur? In minimis priuatisque rebus etiam negligentia in crimen mandati iudiciũq; infamiã reuocatur, propterea, quòd si rectè fiat, illum negligere oporteat qui mandarit, non illũ qui mandatum receperit. In re tanta, quæ publicè gesta atque commissã sit, qui non negligentia priuatũ aliquod commodum læserit, sed perfidia legationis ipsius cerimoniã polluerit, maculãque affecerit: quæ is tandem pœna afficietur, aut quo iudicio damnabitur? Si hanc ei rem priuatim Sextus Roscius mandauisset, vt cum Chryfogono transfigeret atque decideret, inque eam rem fidem suam, si quid opus esse putaret, interponeret: ille qui sese facturum recepisset, nonne si ex eo negotio tantulum in rem suam conuertisset, damnatus per arbitrum & rem restitueret, & honestatem omnem amitteret? Nunc non hanc ei rem Sextus Roscius mandauit, sed id quod multo grauius est, ipse Sextus Roscius cum fama, vita, bonisque omnibus à Decurionibus publicè Roscio mandatus est: & ex eo T. Roscius non paulum nescio quid in rem suam conuertit, sed hunc funditus euertit bonis: ipse tria prædia sibi depactus est: voluntatem decurionum ac municipum omnium tantidẽ quanti fidem suam fecit.

M. T. CICERONIS ORATIO

- GVAR.** IN MINIMIS) A maiori arguit: & est adiunctū negocio. Cō-
credite) & alijs quoque vnā commissā. Nam vt superius dictum est, de-
Depectus. cem fuerant legati, ex quibus vnus erat ipse Capito. Depectus est) id
est pactum fecit: est autem dictum à paciscor. Quanti fidem) Nam &
suam paruifecit fidem, & principum ciuitatis mandata, omittens vtrūq.
- SYLV.** QUID recipis mandatum) Fictio est alicuius qui mandauit, expo-
stulantis cum eo cui mandauit. Recipis) id est suscipis, & te execu-
rum promittis. Fama mortui) Sex. Roscij. Hunc enim nobilitati & Syl-
læ aduersarium, ideoq; proscriptum accusatores dixerant. Ignominia
mortuum affecerit) Illud mihi ascribendum videtur: Fortunis viuum spo-
liauerit, aliudve quid ad eandem sententiam: vt ita legatur, Ignominia
mortuū affecerit, fortunis viuum spoliauerit. In rebus minimis) A mi-
nore ad maius arguit. Iudicijq; infamiam) id est iudicium famosum.
Ita enim Iurisperiti solent appellare. Si rectè fiat) negligentia scilicet.
Gesta) id est mandata. Priuatū aliquod commodum) id est priuatū
Legatio commodum alicuius. Cerimonias) Legationem perinde vt rem sacrā
res sacra. veteres habuerunt, cui deum Mercurium præfecerunt: ideoque legatos
violare impium habebatur. Quā sacros fœciales suos Romani habue-
rint, quantis cum cerimonijs eos mittere soliti sint, ignotum non est. A-
liarum quoque legationum cerimonias esse, locus hic documento est.
Si hanc ei rem &c.) Argumentum à fictione est. Transfigeret) id est
de prædijs patris pacisceretur: quanuis pacisci & transfigere distinguant
Trāfigere. Iurisperiti. Vlpianus enim libro secundo Digestorum de transactioni-
Pacisci. bus, Qui transfigit, inquit, quasi de re dubia & lite incerta neque finita
transfigit. Qui vero paciscitur, donationis causa rem certam & indubita-
tam liberalitate remittit. Est igitur transfigere, quod vulgò dicunt face-
Decidere. re appunctamentum. Decideret) id est pactionem & decisionem face-
ret. Vt autem antea dixit partem suam depecisci, ita pro Roscio Comæ-
do, Tuam partem dimidiam quemadmodum vis decide. Ibidem tamen
dicit, De tota re decidisti. In eam rem fidem suam interponeret) id est
pactionibus & conuentis mansurum se promitteret. Recepisset) id est
promississet: vt libro epistolarum ad Attic. v. Omnino omnia se facturum
Recipere recepit. In se recipere pro eo quod est recipere dicitur: vt libro Epist. fa-
id est pro- mil. xij. Sed tamen separatim promitto, in meq; recipio fore eum tibi &
mittere. voluptati & vsui. Itemq; Spondebo enim tibi, vel potius spōdeo, in me-
que recipio, eos esse M. Curij mores, &c. Recipio tibi, vt promitto tibi
dicimus. Plancus Ciceroni lib. Epistolarum Familiariū. x. Si omnia mi-
hi integra & ipse & fortuna seruauerit, recipio vobis celeriter me nego-
cium ex sententia confecturum. Cic. lib. xij. A. Fusium vnum ex meis in-
timis obseruantissimum studiosissimūque nostri, eruditum hominem,
& summa humanitate tuaq; amicitia dignissimū velim ita tractes, vt mi-
hi coram recepisti. Itemque, Gratissimum mihi feceris, si curaris vt intelli-
gat Brutus, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno
Euertere adiumento fuisse. Mandatus est) id est cum mandato commendatus.
hominem. Euertit) id est spoliauit, expilauit: vt Actione in Verrem tertia, Venit
ad

ad Verrem M. Marcellus, petit ab eo pro sua fide ac diligentia pluribus verbis, ne per summam iniuriam pupillum Iunium fortunis patris conetur euertere. Actione quarta, An huiusmodi iudiciū det, quo iudicio indicta causa fortunis omnibus euertere necesse sit? Itemque, Cogitare cœperunt eius inimici nihilo minus eodem prætore hunc euertere bonis posse, quo Heraclius esset euersus. Tantidem quanti fidē) id est minimi.

QVID recipis mandatum) Increpat Capitonem, & improbitatem LATO. exaggerat. Itane est.) Contendit ex minori.

Videte iam porrò cætera Iudices, vt intelligatis fingi maleficium nullum posse, quo iste sese non cõtaminarit. In rebus minoribus socium fallere, turpissimum est: æqueq; turpe, atque illud de quo antè dixi. neque iniuria, propterea quòd auxilium sibi se putat adiunxisse, qui cum altero rem communicauit. Ad cuius igitur fidem confugiet, cum per eius fidē læditur, cui se commiserit? Atqui ea sunt animaduertenda peccata maximè, quæ difficillimè præcauentur. Tecti esse ad alienos possumus: intimi multa apertiora videant necesse est. Socium verò cauere quā possumus, quem etiam si metuimus, ius officii ledimus? Rectè igitur maiores eum qui socium fefellisset, in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere. At verò Titus Roscius non vnum rei pecuniariæ socium fefellit (quod tametsi graue est, tamen aliquo modo posse ferri videtur) verum nouem homines honestissimos, eiusdem muneris, legationis, officii, mādatorumq; socios, induxit, decipit, destituit, aduersariis tradidit, omni fraude & perfidia fefellit: qui de eius scelere suspicari nihil potuerunt, sociū officii metuere nō debuerunt, eius malitiā non viderunt, orationi vanæ crediderunt. Itaq; nunc illi homines honestissimi propter istius insidias parū putantur cauti prouidiq; fuisse. iste qui initio prodi-

tor fuit, deinde perfuga: qui primò sociorum consilia aduersariis enunciauit, deinde societatem cum ipsis aduersariis coiit, terret etiam nos, ac minatur, tribus prædiis, hoc est præmiis sceleris ornatus. In eiusmodi vita Iudices, in his tot tantisque flagitiis, hoc quoque maleficio de quo iudicium est, reperietis. Etenim quærere ita debetis, vbi multa auarè, multa audacter, multa improbè, multa perfidiose facta videtis, ibi scelus quoque latere inter illa tot flagitia putatote.

G V A R.

Auxilium.

Perfuga.

Trās fuga.

S Y L V.

V I D E T E iam) Amplificat locum hunc perfidiæ per indignationē ex loco secundo indignationis, qui est quo ostēditur an ad omnes res ista pertineat, quod atrocissimū est. De quo antè dixi) Mandatum scilicet. Auxilium) quod proinde ita appellatum est, q̄ qui auxiliū suscipit, augeatur: vnde adiunxisse dicit. Animaduertenda) id est puniēda. Quem etiam si metuimus) Suspiciari enim de socio, inhonestū habetur, cui fides habenda est. Rectè igitur) Cōcludit per cōsequens negociū, qui enim huius rei authores fuerunt, cōsideratur. Eiusdem muneris, legationis, officij &c.) Per exaggerationem dictum est exprobrādi criminis gratia. Idem enim omnia ista vocabula significant: quod & alibi Cicero facit, vt in libro de constituendo accusatore, vna eademq̄ res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur: Sicilia tota si vna voce loqueretur, hoc diceret, Quid auri, quid argenti, quid ornamentorum in meis vrbibus, sedibus, delubris fuit. Est & hic dupliciter similiter desinens, color verborū. Qui primò sociorū) Exponit in quo fuerit proditor. Deinde societatem) Declarat vbi fuerit perfuga. Est autē perfuga, qui suos deserit, sese ad hostes recipiēs: qui & transfuga dicitur. Prædijs, hoc est præmijs) Annominatio, color verborum est, literæ commutatione. Haftenus fecit argumentationē quinquepartitam: ex propositione, in ea parte, In rebus minoribus. Rationes eius, neque iniuria. Tertio loco assumptionem posuit, At verò T. Roscius. Quarto loco rationes, Qui de eius scelere. Quinto loco conclusionem, Itaq̄ nunc. & est simplex: infert autem id quod sequitur: nam cum inferre debuisset, Itaque Capito turpissimus est: intulit aliud, id est proditorem & transfugā. In eiusmodi) Quorsum Capitonis crimina dicta sint ostendit, vt videlicet fides sceleri, hoc est consilio cædis Roscij fiat. Concludit autem per enumerationem, per quam res dispersas & diffusas in vnū locū cogit, & reminiscendi causa sub vnū aspectum subiicit.

I N R E B V S minoribus socium fallere) Vt violare mandatū docuit esse turpissimum: ita & eadem ferè via docet quā turpe sit fallere socium.

socium, id est eum cum quo societatem coieris. Authore Cicerone pro Q. Roscio, si qua sunt priuata iudicia summæ existimationis, & penè dicam capitis, tria hæc sunt, fiducia, tutelæ, societatis. Aequè enim perfidiosum & nefarium est fidem frangere, quæ continet vitam: & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit: & socium fallere, qui se in negotio cōiunxit. Societate autē coire solemus aut omnium bonorū, aut vnius alius cuius negotiationis, veluti mancipiorum vendendorū emendorūq; aut olei aut vini aut frumenti emēdi vēdēdiq; vt est in lib. Institutionum Iustiniani tertio, de societate. Cōmunicauit) id est cōmunem fecit. Tecti esse ad alienos possum⁹). i. alienos præcauere possumus. Intimi) id est maximè familiares. Multa apertiora) sed nō omnia. Ideo eos præcauere nō possum⁹. Cauere sociū) de hoc dicēdi genere antè dixi. Quod tametsi graue est) Ex hac re amplificat magnitudinē sceleris Capitonis.

Societate
coire.

Induxit, decepit, destituit) Vt in L. Pisonem, Hic in fraudē homines impulit, hic eos quibus erat ignotus, decepit, fefellit, induxit. Destituere dicitur is qui promissum nō facit: vt in Cluentianā scripsimus. is autem fallit, ideo destituere fallere est. Aduersarijs tradidit) id est prodidit Chrysogono. Malitiam) id est versutiam. Orationi vanæ) id est mendacijs Capitonis. Parum putantur cauti) q̃ missi Legati munus suum non obierint. Proditor) sociorum scilicet. Perfuga) qui ad aduersarium transijt, eiq; suorum sociorum consilia aperuit. Qui primò sociorum) ideo proditor. Deinde societatem) Ideo perfuga. Prædijs, hoc est præmijs) Annominatio est. In his) id est inter hæc. Audacter) Audaciter, vt antè, legendum est.

Destituere.

Perfuga.

VIDE T E iam porro) Alia amplificatio ex violata societate legationis. Rectè igitur maiores) Arbitriū pro socio iure ciuili constitutum. In eiusmodi vita iudices) Refert amplificationem ad causam.

L A T O.

Tametsi hoc quidem minimè latet, quod ita pròptum & propositū est, vt non ex illis maleficijs quæ in illo constat esse, hoc intelligatur, verū ex hoc etiam si quod illorum forte dubitabitur, conuineatur. Quid tandem, quæso Iudices, num aut ille lanista omnino iam à gladiatore cessisse videtur, aut is discipulus magistro tantulum de arte concedere? Par est auaritia, similis improbitas, eadem impudentia, gemina audacia. Etenim quoniā fidem magistri cognostis, cognoscite nūc discipuli æquitatem. Dixi iam antea, sæpenumero postulatos esse ab

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

istis duos seruos in quæstionem, tu semper T. Rosci recusasti. quæro abs te, ii ne qui postulabant, indigni erāt qui impetrarēt: an iste nō cōmouebat, pro quo postulabant: an res ipsa tibi iniqua videbatur? Postulabant homines nobilissimi atque integerrimi nostræ ciuitatis, quos iam antea nominaui: qui ita vixerunt, talēsque à populo Romano putantur, vt quicquid dicerent, nemo esset qui non æquum putaret. Postulabant autem pro homine miserrimo atque infelicissimo, qui vel ipse sese in cruciatū dari cupe- ret, dum de patris morte quæreretur. Res porrò abs te eiusmodi postulabatur, vt nihil interesset vtrum eā rem recusares, an de maleficio cōfiterere. Quæ cū ita sint, quæro abs te quam ob causam recusaris. Cū occiditur Sex. Roscius, ibidem fuerūt. Seruos ipsos, quod ad me attinet, neq; arguo, neq; purgo. quòd à vobis hoc pugnari video, ne in quæstionē dentur, su- spiciosum est. quòd verò apud vos ipsos in honore tanto sunt, profectò necesse est sciant aliquid, quod si dixerint, perniciosum vobis futurum sit. In domi- nos queri de seruis, iniquum est. an ne quæritur? Sex. enim Roscius reus est. Neque enim cū de hoc que- ritur, vos dominos esse dicitis. cū Chrysogono sunt.

Q V A R. Q V I D tandem) Simillimos vtriusq; mores ait esse, & Titi, & Ca-
Geminus. pitonis. Gemina) hoc est similis, sicut apud Virgilium,
- & geminos erexit crinibus angues.
geminos, id est similes. Mira verò oratoris copia dignosci potest, par, similis, eadem, gemina, quæ omnia synonyma sunt, hoc est idem signifi- cantia nomina. Etenim quoniam) Locum attingit alterum, à quæstio- nibus scilicet. Nam cum seruos Roscij in quæstionem dare negent ad- uersarij, conscientia signum esse ostendit, ne videlicet pro Sexto Roscio filio aliquid dicant in Titum & Capitonem & Chrysogonum de cæ- de ab illis facta, & scelere commisso. Quæro abs te) Dedendos pro- bat

bat fuisse seruos in quæstionem, per enumerationem. Est autem enumeratio, in qua pluribus rebus expositis, & cæteris infirmatis, vna reliqua necessario confirmatur. Postulabant) Primam partem confirmat de iis qui seruos postulabant, & ab autoritate eorum arguit, à fortuna & à vita ducens argumentum. Quos iam antea nominaui) Publium Scipionem & Metellum aduocatos superius dixit duos seruos in quæstionem postulasse. Qui ita vixerunt) Attributum negotio est cōsecutione negotij. quæritur enim qui sint eius facti principes, authores, & comprobatores. Postulabant autem) Alteram infirmat partem, de eo pro quo postulabant, homine miserrimo, & misericordia dignissimo. Res porro) Tertiam infirmat partem, videlicet de re quam postulabant. Quæ cum ita sint) Ecce quid confirmatur ex prædictis infirmatis, eum tradere seruos in quæstionem noluisse, ne eadem ab eo factam esse confiteantur, quia occisioni præsentibus interfuerunt. Quod verò apud vos) Ex euentu arguit eos recusare de seruis in quæstionem tradendis. Nam cur eos habetis tanto in honore, nisi ex maleficiorum conscientia? Quæritur enim quid sit illud quod ex timore confessionis seruorum eueniat, honorificentia in seruos scilicet. In dominos) Facit huiusmodi argumentum: In dominos dare seruos iniquum est. Roscius est alienus. in eum itaque dandi sunt. Minor vera est, quia vos, non Roscius, domini eorum estis. Cum Chrysogono) Per tacitam enumerationem arguit. pluribus enim rebus infirmatis, vnam confirmat.

IN illo) Capitone. Constant) constat legendum putarem. Illo- SYLV. rum) maleficiorum. Dubitatur) id est dubium & incertum est. Dubitatur passiuè dici attendendum est. Conuincatur) id est probetur. Ille lanista) Capito. A gladiatore cessisse) Morem fuisse significat, ut veteres gladiatores multarum palmarum victores, nimium callidi artifices à gladiatoribus cessarent, id est gladiatores esse desinerent. Aut is discipulus) T. Roscius Magnus. Vtriusque paria scelera dicit, ut eos in odium magis adducat. Tantulum) id est minima re. De arte) gladiatoria. Gemina) id est similis & æqualis: ut, Gladiato-
rū cessatio.

- Geminique minantur In cælum scopuli. Geminus. De quo verbo alibi plura. Fidem) Ironia est, ut postea æquitatem. Fidem) quod sit proditor & perfuga. Dixi iam antea) Dixit enim antea, Te nunc appello P. Scipio, te Metelle &c. Sæpenumero postulatos) Ne intelligas, dixi sæpenumero. Aliquoties, inquit antè Cicero, duos seruos paternos in quæstionem ab aduersarijs Sex. Roscius postulauit. Ab istis) Scipione & Metello. Quæro abs te) Tria quærit, & ad singula responderet. An iste) T. Roscius. Attendendum est hoc pronomine litigatorem ostendi, quum alibi ferè solitus Cicero sit per pronomen hic demonstrare. Ipse sese in cruciatum) Mouet affectum, & remouet ab eo criminis suspicionem. Vtrum eam rem recusares &c.) Recusando enim, de maleficio satis confitetur. Verbum confiteri à Cicerone alijsque ita usurpari attendimus, ut dicant confiteri de scelere, non de peccato: scelus: quemadmodum accusare defendere damnare de furto, de repetitis.

Iste.
Hic.

Confiteri
tis.

Quaestio
de liberis
hominib⁹
olim non
habeba-
tur.

M E L A N.

L A T O.

dis, de ambitu dicimus: ut in partitionibus oratorijs, Minime esse concedendum, ut is qui de re cōfiteatur, verbi se interpretatione defendat. Ea de re amplius scribimus in Ligarianam. Quum occiditur) Videtur legendum, Quum occideretur. Quod à vobis oppugnari) Aut oppugnari pro repugnari posuit: aut certè repugnari legi debet. In dominos quæri de seruis) Hoc proponit tanquam ab aduersarijs responsum, quòd hi sint serui T. T. Rosciorū & Chryfogoni. De his igitur si quæretur, in dominos quæreretur. De seruis in dominos quæri quòd non liceat, scribimus in Milonianam. An ne quæritur?) de seruis in dominos scilicet. Quum de hoc quæritur) Si locus hic emendatus est, sententia est, quum quæritur de hoc, id est de Roscij cæde, vos seruorum eius dominos non dicitis. De hoc quæritur, ne intelligas de Roscio habetur quaestio. Nam antiquo ciuili Romanorum iure de liberis hominibus non quærebatur.

E T E N I M quoniam fidem magistri) Repetit locum de seruis ad quaestionem postulatis.

N V M aut ille lanista) Confert vtrunque Roscium: ex quibus Capitonem lanistam, Roscium Magnum gladiatorem appellat. Dixi iam antea saepenumero) Argumentum conscientiae ex recusatione seruorum in quaestionem. Seruos ipsos quod ad me) Argumenta suspiciosa recusationis. In dominos quæri) Occupatio, & mox solutio. Cum Chryfogono) Rursus occupatio, quam irridendo refellit.

Ita, credo, literis eorum & vrbanitate Chryfogonus ducitur, ut inter suos omnium deliciarum atque omnium artium puerulos ex tot elegantissimis familiis lectos velit hos versari, homines penè operarios ex Amerina disciplina patrifamiliae rusticani. Non est ita profectò Iudices, non est verisimile, ut Chryfogonus horum literas adamarit, aut humanitatem: nō ut rei familiaris negotio diligētiam cognorit eorum & fidem. est quiddā quod occultatur, quod quo studiosius ab ipsis opprimitur & absconditur, eo magis eminet & apparet. Quid igitur? Chryfogonus sui maleficii occultandi causa quaestionem de his haberi non vult? minimè Iudices. nō in omneis arbitror omnia cōuenire. Ego in Chryfogono, quod ad me at-
tinet,

tinet, nihil eiusmodi suspicor, neque hoc mihi nunc primum in mentem venit dicere. Meministis me ita distribuissē initio causam: in crimen, cuius tota argumentatio permixta Erucio est: & in audaciam, cuius partes Rosciis impositæ sunt. quicquid maleficii, sceleris, cædis erit, proprium id Rosciorum esse debet. Nimiam gratiam potentiamq; Chryfogoni dicimus & nobis ob stare, & perferri nullo modo posse: & à vobis, quoniam potestas data est, non modò infirmari, verum etiam vindicari oportere. Ego sic existimo, qui quæri velit ex iis quos constat cum cædes facta sit, affuisse, eum cupere verum inuenire: qui recuset, eum profectò tametsi verbo non audeat, tamē re ipsa de maleficio suo cōfiteri. Dixi initio Iudices, nolle me plura de istorum scelere dicere, quàm causa postularet, ac necessitas ipsa cogeret. Nam & multæ res afferri possunt, & vnaquæque earum multis cum argumentis dici potest. Verum ego, quod inuitus ac necessariò facio, neque diu neque diligenter facere possum. quæ præteriri nullo modo poterant, ea leuiter Iudices attigi. quæ posita sunt in suspicionibus (de quibus si cœpero dicere, pluribus verbis sit differendum) ea vestris ingeniis coniecturæq; committo. Venio nunc ad illud nomen aureum Chryfogoni, sub quo nomine tota societas statuitur: de quo Iudices neque quomodo dicam, neque quomodo taceā, reperire possum. Si enim taceo, vel maximam partem relinquo. sin autem dico, vereor ne non ille solus (id quod ad me nihil attinet) sed alii quoque plures laesos se esse putent.

M. T. CICERONIS ORATIO

GVAR. I T A literis) Non enim literis eorum aut vrbani-
tate, non diligentia rerum domesticarū, non fide oblectatur Chryfogonus: verū quia eos tradere timet ne flagitium confiteantur. quocirca illos bona tractatione allicit. hoc autem per ironiam pronuntiandum est. Non ita est) Aperit ironiam, & nullo pacto hisce rebus oblectatum Chryfogonum recusare ait quo minus seruos in quæstionem exhibeat. Quid igitur) Occultari nequit facinus vestrum, ait. Cur igitur recusat Chryfogonus eos dare, diceret quispiam. Ego tibi dicam, inquit, Cum Erucius accusandi officium susceperit, Roscij verò audaciā in administratione sceleris, Chryfogonus potentia gratiaq; contendit quo minus puniatis iudices quod manifestum est peccatum. Nihil eiusmodi) quod ad occultandum maleficium attineat. nam id quidem manifestū non est. Meministis) Breuis epilogus partitionis, quæ tribus absoluta fuit mēbris. Ego sic existimo) Qui seruos conscios exhiberi in quæstionem postulat, vti Sex. Roscius, is insons videtur. qui id fieri recusat, in culpa esse se dicit & tacens, vti duo Roscij. Est autem à signo argumentum. Dixi initio) Concludit nolle se plura de Roscij dicere. Iam enim ad Chryfogonū sese cōparat: qui locus est partitionis tertius. Ne autem ex secunda in tertiam trāseat partem ex improviso, commonefacit auditorem: vt potius ingredi quā irrumpere videatur necessitas defendendi Sex. Roscij: quod mihi primum est propositum. Venio) Tertiam exequitur diuisionis particulam, quæ fuit de potentia Chryfogoni. Eius enim vim & tyrannicam ostendit violentiam in distrahendis Sex. Roscij bonis nullo iure nulla lege direptis: qua quidem in re primum summam sibi dicendi necessitatem, non autem voluntatem esse dicit, vt quasi inuitus ad dicendū veniat: quæ res benevolentiam oratori comparat: dociles quoque facit auditores causæ summa breuiter exposita. Nomen aureum Chryfogoni) Per etymologiam nominis eum mordet. est autem compositum ex duobus græcis vocabulis, siquidem χρυσός aurum, γένν verò fœtus, id est fœtus aureus: cuius rei gratia constituta hæc societas est, vt scilicet pecuniam Roscij compararēt. Vel maximam partem) quæ scilicet Roscij defensionem continet. Ad me nihil attinet) Parui enim facio vt Chryfogonus se lædi à me putet, dum innocentiam Sex. Roscij defendam.

SYLV. L I T E R I S eorum) Ironia est. Ex tot elegantissimis familijs) quæ in Syllana proscriptione publicatæ sunt & auctionatæ. Per magnā Operarij. Chryfogoni potentiam dicit. Operarios) id est durōs, rusticos, mechanicos, qui operari solent: vt Actione in Verrem. vi. Barbaros quosdam Lilybæo scitote aduocatos esse operarios. Et libro Tusculanarū disputationum quinto, An quicquā stultius est, quā quos singulos sicut operarios barbarosque contempnas, eos aliquid putare esse vniuersos? Eosdē Opifices. opifices appellat in libro de officijs primo, Opificesque omnes in sordida arte versantur. Patrifamilia) Sex. Roscij. Non vt rei) id est non est verisimile vt rei &c. Eorum) seruorum. Diligētiā & fidem) In seruis hæc duo cōmēdantur maxime. In omnes) T. T. Roscios & Chryfogonum. Omnia) vt ficti criminis accusationem, audaciam, & potentiam.

tentiam. Potestas data est) à populo Romano. Quæri) id est quæ-
 stionem haberi. Venio nunc) Partitionis eius qua antea vsus est, hæc
 est pars tertia. Quum ad nouam quæstionem, id est materiã accedimus,
 admonendi sunt auditores: qua ratione fiunt magis attentī. Hinc illa se-
 pe, Reliquum est. Restat. Venio nunc &c. Ad aureum nomen Chry-
 fogoni) Rarò fit vt in nomine aduersarij ludamus. Cicero Actione ter-
 tia ludens in nomine Verris, ex ridiculorum hominum sermone id se
 sumere dicit. Chrysogonus autem est quasi tu dicas aureum genus, vel
 aureum semen. Nam χρυσός aurum, & σπέρμα genus vel semen dici-
 tur. Statuitur) id est ponitur & firmatur. Neq; quomodo dicam) Chrysogo-
 addubitatio est. Vel maximam) id est non solum magnam, sed ma-
 ximam. Id quod ad me nihil attinet) si videlicet solus læsum se
 esse putet.

In nomi-
 ne aduer-
 sarij nõ fe-
 re ludẽdũ.
 Chrysogo-
 ni etymõ.

Q V I D igitur? Chrysogonus) Excusat Chrysogonũ, & hoc ipso ad
 tertiam partem orationis transit. Venio nunc ad illud nomen) Tertia
 pars defensionis. Nomen aureum Chrysogoni) Chrysogoni no-
 men quasi auream genituram sonat.

L A T O.

Tamet si ita res se habet, vt mihi in communem
 causam sectorum dicendum nihil magnopere vi-
 deatur. Hæc enim causa noua profectò & singularis
 est: bonorum Sex. Roscii emptorem Chrysogonũ.
 Primũ hoc videamus, eius hominis bona qua ra-
 tione venierunt, aut quomodo venire potuerunt.
 Atque hoc non ita quæram Iudices, vt id dicam esse
 indignum, hominis innocentis bona venisse. Si enim
 hæc audientur, ac liberè dicentur, nõ fuit tantus ho-
 mo Sex. Roscius in ciuitate, vt de eo potissimũ cõ-
 queramur. Verũ, ego hoc quæro, quĩ potuerũt ista
 ipsa lege quæ de proscriptione est, siue Valeria est, si-
 ue Cornelia (non enim noui, nec scio) verũ ista i-
 ipsa lege bona Sex. Roscii venire quĩ potuerũt? Scri-
 ptum enim ita dicunt esse, Vt eorum bona veneant,
 qui proscripti sunt. quo in numero Sextus Roscius
 non est. aut eorum, qui in aduersariorum præfidiis
 occisi sunt. Dum præfidia vlla fuerunt, in Syllæ præ-

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

sidiis fuit: posteaquam ab armis recesserunt, in summo ocio rediens à cœna Romæ occisus est. Si lege, bona quoq; lege venisse fateor. Sin autem cōstat, cōtra omneis non modò veteres leges, verùm etiam novas occisum esse, bona quo iure, aut quomodo aut qua lege venierint, quæro. In quē hoc dicam, quæris Eruci? nō in eum quem vis, & putas. Nam Syllam & oratio mea ab initio, & ipsius eximia virtus omni tēpore purgavit. Ego hæc omnia Chrysogonum fecisse dico, vt ementiretur, vt malum ciuem Roscium fuisse fingeret, vt eum apud aduersarios occisum esse diceret, vt hisce de rebus à Legatis Amerinorum doceri L. Syllam passus non sit. denique etiam illud suspicor, omnino hæc bona non venisse: id quod postea (si per vos Iudices licitū erit) aperietur. Opinor enim esse in lege, quam ad diem proscriptiones vēditionesq; fiant, nimirū ad Calen. Iunias. Aliquot post menses & homo occisus est, & bona venisse dicuntur. Profectò aut hæc bona in tabulas publicas nullas redierunt, nosq; ab isto nebulone facetius eludimur, quàm putamus: aut si redierunt, tabulæ publicæ corruptæ aliqua ratione sunt.

G V A R. PRIMVM hoc videamus) Accedit ad causam & factum Chrysogoni improbandum & confutandum. Arguit autem bona Roscij iniuste direpta fuisse. Lex enim eorum bona publicanda fuisse iubet, qui proscripti fuissent, vel in aduersariorū præsidijs occisi fuissent: ex quibus neutrum in Roscio extirisse probat. Est igitur constitutio iudicialis: quia cū factū cōueniat, iurēne an iniuria factum à Chrysogono sit, à Cicerone quæritur: & est absoluta, quia factum ipsum iniuste esse factum Tullius ostendit. Nihil foris assumens, contra leges factum esse contendit. Atque hoc non) Locus communis ad indignationem cōmouendā, cum facinus impium atq; crudele demonstratur, qd hominis innocentis bona diripiatur. Non fuit tantus) Ecce quomodo innocentē Sex. Roscium pbat, cū nulla de eo querimonia sit. Verùm ego hoc quero) Argumentationis

tationis vis hæc est, quæ propositionē, assumptionē, & assumptionis rationem, & conclusionem habet. Scriptum enim) Scriptum est ut eorum bona vendantur, qui aut proscripti fuere, aut in aduersariorum præfidijs occisi sunt. Ecce propositio. Caterum talis non erat Roscius, assumptio. Ipse enim neque proscriptus, neque in præfidijs aduersariorum occisus est: assumptionis probatio. Itaque iure illius bona vendi nequuerunt. Est autem artificialis, ita ut primo assumptionem, deinde propositionem interserat: uti iubet in veteri. Sin autem) Conclusio est per conductionem. In vnum enim conducit propositionem & assumptionem. In quem hoc) Excusat dictum suum. Nequis putaret Cicero- nem in L. Syllam quicquam dicere, se in Chrysogonum dixisse affirmat: unde & à Syllæ commendatione benevolentiam captat, & subinde coaceruat crimina Chrysogoni: unde eum in odium trahit, perfidiam & auaritiam eius commemorans. Denique etiam illud) Arguit iterum alio modo bona Roscij non potuisse vendi tanquam in aduersariorum præfidijs occisi. Nam cum venditioni præfinitus fuisset terminus calendarum Iuniarum, diu post occisus est Roscius. Est ergo argumentum à tempore, id est à gestione negocij. Profecto aut hæc) Fallaciam Chrysogoni per complexionem demonstrat. Aut enim bonorum, inquit, venditionem in libros publicos non scripsisti: aut scripsisti. Si non scripsisti, elufisti nos uti mentiens. Si scripsisti, post præfinitum venditionibus terminum id fecisti: unde codices corrupisti falsa scribendo. Isto nebulo- ne) .i. mendace & illusore. Dictus autem est nebulo, qui nebulam hoc Nebulo. est obscuritatem & vanitatem obijcit.

SINGULARIS).i. cum alijs non coniuncta, nec ijs similis. Itaque de hac SYLV. causa possum dicere nihil attingendo communem sectorum causam. Emptorem Chrysogonum) esse scilicet. Eius hominis) Sex. Roscij. Docet autem Sex. Roscij bona lege nulla venisse. Hæc).i. indignum esse bona hominis innocentis venisse. Ut de eo potiss.) Multi enim viri clarissimi fuerunt quorum bona venierunt, de quibus itidem queri liceret. Siue Valeria est, siue Cornelia) Mortuis Cn. Papyrio Carbone in Sicilia, & C. Mario filio. Preneste Consulibus, ut noui Coss. fieret, interregem Senatus creari iussit. Creatus est L. Valerius Flaccus. Author est Appianus lib. I. Omnium legum iniquissimam dissimillimamque legis L. Flaccus Interrex de Sylla tulit, ut omnia quaecumque ille fecisset, esset rata. Quæ lex non hominis, sed temporis esse videtur. Author est Cicero in oratione contra Rullum ad Quirites. Flacco Interrege Dictatura, quæ per annos quadringentos intermissa fuerat, Syllæ quoadiu gerere vellet demadata est. Hæc lex, percriptionis à quo lata sit, incertum sibi esse Cicero dicit, à Flaccone, qui tulit ut quaecumque Sylla fecisset, ea rata essent: an à L. Cornelio Sylla. Leges appellari solitas ex nominibus ijs quæ proxima sequuntur. Legum nominum pronomina, alibi diximus. Inde lex Valeria, & lex Cornelia dictæ sunt, quæ sunt minora. L. Valerius Flaccus & L. Cornelius Sylla tulerunt. Ocio).i. pace. Si lex Valeria) occisus est scilicet. Non in eum quem vis).i. non in L. Syllam. Emittiretur) riam. id est planè emittiret. ut efficere & exorare magis sunt quam facere & orare, ita Ementiri. ementiri quam mentiri. Apud aduersarios) id est in præfidijs aduersariorum.

M. T. CICERONIS ORATIO

Id quod aperietur) id est planè & apertè dicitur. Si per vos licitum erit) id est si patiamini, & si attente audiat. Postea) id est iam. Ibi enim aperire incipit, Opinor enim esse in lege &c. In tabulas publicas nullas redierunt) id est in tabulis publicis scripta non sunt: id est non sunt, ut vulgò loquuntur, irregistrata.

L A T O. **P R I M V M** hoc videamus) Data opera aberrat ab instituto: ac disputat bona Sex. Roscij venire non potuisse: idque probat ex lege. Siue Valeria) L. Valerius collega Syllæ fuerat in consulatu, & unâ legē proscriptiois tulerat. Nam Syllam) Purgat Syllam, ut accuset Chrysgonum authorem iniuriæ in Sex. Roscium fuisse. Opinor enim esse in lege) Probat bona omnino non venisse, ex lege, & tempore.

Nam lege quidem bona venire non potuisse constat. Intellego me ante tempus Iudices hæc scrutari, & propemodum errare: qui cum capiti Sex. Roscii mederi debeam, reduuiam cūrem. Nō enim laborat de pecunia: nō ullius rationem sui commodi ducit: facile egestatem suam se laturum putat, si hac indigna suspicione & ficto crimine liberatus sit. Verū quæso à vobis Iudices, ut hæc pauca quæ restant, ita audiat, ut partim me dicere pro me ipso putetis, partim pro Sex. Roscio. Quæ enim mihi ipsi indigna & intolerabilia videntur, quæque ad omnes, nisi prouidemus, arbitror pertinere, ea pro me ipso ex animi mei sensu ac dolore pronuncio. Quæ ad huius vitæ casum, causamque pertineant, & quid hic pro se dici velit, & qua conditione cōtentus sit, iam in extrema oratione nostra Iudices audietis. Ego hæc à Chrysgono mea sponte remoto Sex. Roscio quero: Primum, quare ciuis optimi bona venierint? Deinde, quare hominis eius, qui neque apud aduersarios occisus est, bona venierint, cum in eos solos lex scripta sit? Deinde, quare aliquanto post eam diem venierint, quæ dies in lege præfinita est? Deinde, cur tantulo venierint? Quæ omnia si (quemadmodum solent

lent liberti nequam & improbi facere) in patronum suum voluerit conferre, nihil egerit. nemo est enim qui nesciat, propter magnitudinē rerum multa multos partim conniunkte partim imprudente L. Sylla commisisse. Placet igitur in his rebus aliquid imprudentia præteriri? Non placet Iudices, sed necesse est. Etenim si Iupiter Optimus Maximus, cuius nutu & arbitrio cælum, terra, mariæque reguntur, sæpe ventis vehementioribus, aut immoderatis tempestatibus, aut nimio calore, aut intolerabili frigore hominibus nocuit, vrbes deleuit, fruges perdidit: quorum nihil perniciæ causa diuino cōsilio, sed vi ipsa & magnitudine rerum factum putamus: at contrā comoda quibus vtimur, lucēque qua fruimur, spiritumq; quem ducimus, ab eo nobis dari atque imperiri videmus: quid miramur L. Syllam, cum solus rempublicam regeret, orbēque terrarum gubernaret, imperiūq; maiestatem quam armis receperat, legibus confirmaret, aliqua animaduertere non potuisset? nisi hoc mirum est, quod vis diuina assequi non possit, si id mens humana adepta non sit.

INTELLIGO me an.) Misericordiam commouet cum inopiam & calamitatem Roscij demonstrat, & afflictionem ex calumnia. G V A R.

Verum quæso) Attentos & misericordes efficit iudices, humili obsecrans oratione vt audiant. Quæ enim) Indignationem mouet iudicibus, & eos attentos facit. Ostendit enim hanc ipsam Chrysogoni fallaciam ad omnes pertinere: quod quidem atrocissimum est. Est autem indignationis locus secundus. Ego hæc) Ecce quæ pro se vltro, nō Roscij voluntate dicturum se dicit Tullius: & non potuisse vendi bona patris ostendit, cum contra legem factum sit: quod ex iuridicali absoluta est: nec debuisse, cum causa nulla subsit, à causa ratiocinatiua. quæ omnia ex sua persona dicit: alioqui in Roscium inuidiam commouisset, si is misericordia dignus Chrysogono malediceret. Quæ omnia) Hæc omnia nesciēte L. Sylla facta sunt. qui locus est à modo, clam, persuasione, quæ

M. T. CICERONIS ORATIO

partes modi sunt. Liberti nequam) Illi enim vt se expurgent de commissis, dicere solent ea patroni iussu perpetrata esse. Confutat autem hūc in modum, ne Chrysogonus faceret remotionē criminis in Syllam. Erat autem seruus aut libertus Syllæ Chrysogonus. Placet igitur) Cum superiora crimina facta esse ignaro Sylla dixisset: ne Syllæ obijcere aut negligentiam aut socordiā videretur, Syllam excusat. impossibile enim ait humanæ naturæ omnia posse perspicere. Argumētum est à natura: quod & similitudine Iouis adducta confirmat, quod non semper de omnibus curat. Est autem argumentum ab adiuncto negotio per simile. Cuius nutu) Potentiam Iouis amplificat, vt minus mirum in Sylla videatur si quid eo imprudēte geritur, cum minor sit in homine quàm in Ioue prouidentia. Pernicie causa) Animaduerte hunc casum esse patrium, ita ab antiquis declinatum. Priscianus enim casum hunc similem ablatiuo protulisse veteres ait, vt Virgilius,

Libra die somnique pares vbi fecerit horas.

Die inquit pro diei. A. autem Gellius non die, sed dies dixisse Virgilium nostrum ait in casu patrio: ait etiam dii inueniri pro diei: vnde & Ciceronem hac in oratione non perniciē sed pernicij reliquisse affirmat.

Quid miramur L. Syllam) Continuat & adaptat similitudinem ad factum L. Syllæ excusandum. Quam armis receperat) id est recuperarat, aut liberarat, & conseruarat. ita enim & apud Virgilium

- frugesque receptas

Et flammis torrere parant, & frangere saxo.

Nisi hoc mirum est) Contrarium est, color verborum. Nam vis & mens diuina & humana contrariæ sunt: & à maiori minus confirmat: quod proprium est contrarij: vnde à contentione differt. hac enim simpliciter ex verbis contrarijs conficitur: in cōtrario autē ex eo quod maius est, aut ex eo quod non est minus, aut dubium.

SYLV. ANTE tempus) id est citius quàm debeam. Prius enim ostendere debeo Sextum Roscium contra omnē legem occisum, quàm bona eius lege nulla venisse. Rediuiam curem) Rediuiam est quum circa vngues cutis se resoluit, vt ait Sex. Pompeius. Sic autem dicta est quia rediui pro soluere dixerint antiqui. Succida lana ex aqua frigida imposita rediuias sanat: vt ait Plin. cap. secūdo libri. xxix. Quæso à vobis Iudices)

Attentos facit. In extrema oratione) id est in extrema parte orationis, in conclusionē. De hoc dicēdi modo, quàm familiaris Ciceroni sit, scribimus in commentarijs in Catonem maiorem. Apud aduersarios) id est in aduersariorum præfidijs. In eos solos) aduersarios. Tantulo)

Sex. enim Roscij bona erant sexagies festeriūm, & venierunt tantū duobus millibus nummūm. Tantulo venierint) In primitiuo diceretur, tantū venierint. In patronum suum) L. Cornelij Syllæ Chrysogonus liberrus erat: ideo L. Cornelius appellatus est. Magnitudinem rerum) quas L. Sylla gereret. Præteriri) à Sylla scilicet. Iupiter Opt. Max.)

Iouem propter beneficia populus Romanus Optimū, propter vim Maximū nominauit, vt ait Cicero in oratione pro domo sua. Perdidit) id est

id est vastauit. Pernicij causa) A. Gell. cap. xiiij. lib. ix. docens nomina
 quintæ declinationis apud veteres habuisse genitiuum vt huius facies,
 facij, & facie, hunc locum citat, vt probet huius pernicij à Cicerone di-
 ctum. Vi ipsa) Ventorum, tempestatum &c. Magnitudine rerum)
 quas Iupiter ipse gerat. Eo enim alijs rebus agendis occupato hæc fiūt. Deorum
 Multa quoque dijs imprudentibus fieri poetæ significant: vt apud Ho- oscitantia.
 merum libro Iliad. xiiij. Iouē Iuno sopiuit. Eo dormiente Neptunus cō-
 tra Iouis edictum Græcos adiuvat. Experrectus Iunoni irascitur, fugien-
 tib⁹ Troianis opitulatur. Id est quod apud Virgiliū lib. Aeneid. i. Aeolus
 imprudente Neptuno ventos in mare immittit, agit & vexat Tro-
 ianos. Id resciscens Neptunus ventis Aeolōque irascitur, & mare pacat.
 Spiritumq; quem ducimus) Ducere spiritum dicit, vt antè ducere ani- Ducere spi-
 mam. Receperat) id est recuperauerat. ritum.

REDVVIAM curē) Reduuiam morbus est qui græce παρωυχία MELAN-
 dicitur, quando cutis circa vngues resoluitur.

INTELLIGO me ante tempus) Corrigit, & se ad institutū re- LATO.
 uocat. Reduuiam cures) Reduuiam est exulceratio digitorum circa vn Reduuiam.
 gues, ex qua interdum decidunt. Verum quæso à vobis Iudices) Po-
 stulat attentionem ex rei indignitate. Primum quare ciuis optimi bo-
 na) Vrget bonorum venditionem in Chrysogono, & probat potentiam
 illius causam sceleris fuisse: & denuo excusat Syllā. Etenim si Iupiter)
 Magnifica similitudo de Sylla. Pernicij causa) Pernicij genitiuus. vi-
 de Gellium.

Verū vt hæc missa faciā quæ iam facta sunt, ex
 iis quæ nunc maximè fiunt, nonne quiuis potest in-
 telligere omnium architectum & machinatorē vnū
 esse Chrysogonum, qui Sex. Roscii nomen deferen-
 dum curauit? hoc iudicium, cuius honoris causa ac-
 cusare se dixit Erucius.

DESUNT NON PAVCA.

aptam, & ratione dispositā se habere existimant, qui
 in Salentinis aut in Brutiis habent, vnde vix ter in
 anno audire nunciū possunt. Alter tibi descēdit de
 palatio, & ædibus suis. Habet animi relaxandi causa
 rus amœnum, & suburbanū: plura præterea prædia,
 neq; tamen vllum nisi præclarū & propinquum. do-
 mus referta vasis Corinthiis & Deliacis, in quibus

est authepsa illa quam tanto precio nuper mercatus est, ut qui prætereuntes precium enumerari audiebant, fundū venire arbitrarentur. Quid præterea cælati argenti, quid stragulæ vestis, quid pictarum tabularum, quid signorū, quid marmoris apud illum putatis esse? Tantum scilicet, quantum ē multis splendidisque familiis in turba & rapinis coaceruari vna in domo potuit. Familiam verò quantam, & quàm variis cum artificiis habeat, quid ego dicam? Mitto hæce arteis vulgares, coquos, pistores, lecticarios: animi & auriū causa tot homines habet, ut quotidiano cantu vocū & neruorū & tibiārū, nocturnisq; cōuiuiis tota vicinitas personet. In hac vita Iudices quos sumptus quotidianos, quas effusiones fieri putatis?

- G V A R.** V E R V M ut hæc) Excusato Sylla accedit ad incusandū Chrysgonum, ac vitam eius improbandam: quod patere omnino non potest nisi ex ijs quæ post sequuntur. nam interim non parua textus pars deest: quod factum est situ & exemplaris vetustate decrepita, quod vir doctissimus Poggius ex Gallis ad nos reportauit, qui & huius orationis & alterius pro Muræna repertor hac ætate fuit. Ut autem clarissimus ac eruditissimus vir Franciscus Barbarus dicere ac deplorare solet, occæcatum adeo exemplaris codicem vnde hæc exarata est oratio, Florentiæ viderat, ut nullo pacto inde transcribi verbum potuerit. Cæterum querelas omittamus. Vnde potius quæ habetis quàm quæ non habetis deploratis. Longo igitur, ut dictum est, interuallo luxuriosam describit Chrysgoni vitam: ut mirum non sit per nefas facultates comparare, & alienis bonis insidiari. Suburbanum) Vrbi vicinum. Est autem adiectiuum, cū etiam substantiue persæpe ponatur. Vasis Corinthijs) ex Corintho factis, vel à metallorum mixtura. Constat enim Corinthum sub Mummio imperatore Ro. arsisse, quo tempore conflatis omnifariâ statuis in vnū, varia metallorum genera in vnum confluxisse. Authepsa) vas est coquinarium, ἀὐθῆψα id est coquo græco verbo dicta. Stragulæ vestis) Pannus discolor est ad exornandas ædes, sic dicta à sternendo, uti sunt tapetes, aulæa. Lecticarios) seruos qui in lecticis heros transferunt. Cantu vocum & ner. & tib.) Omne musicæ genus comprehendit. In hac vita) Qua gratia hæc ipsa facta sit digressio, aperit.
- S Y L V.** A C C V S A R E se dixit Erucius) Nonnulla hoc loco deesse nemini dubium est. Ea tamen pauca esse arbitror, propterea quod ante dixerit

xerit pauca restare quæ dicturus sit. Aptam) videtur præmittendum, habitationē aut villam aut latebram suæ nequitie & ignauie aptam &c.

Qui in Salentinis aut in Brutis habent) id est habitant. Et si liceret diuinare quæ in superioribus desunt, legerem sic: Hoc iudicium cuius honoris causa accusare se dixit Erucius, mendacii & manifestæ calumnie conuincit eos: nam nequitie & ignauie suæ latebram aptam &c. Cuius honoris causa) quia honestum est iudicibus si culpam viri coram eis arguit.

Alter) Chrysogonus. Ostendit quæ diuitie, quæq; luxuria Chrysogono ex hac proscriptione accreuerit, ut eum in inuidiam & odiū Iudicibus adducat.

Vasis Corinthiis & Deliacis) Authore Plinio cap. ij. lib. xxxiij. ex illa antiqua æris gloria Corinthium maximè laudatur. Antiquissima autē æris gloria Deliaca fuit, mercatus in Delo cōcelebrante toto orbe.

Authepsa illa) Authepsam vas esse Corinthium aut Deliacū preciosissimū significat. Fundum venire) Tanti enī authepsa indicabatur, quāti fundus. Authore Florentino Iurisc. lib. Digestorū quinquagesimo, de verborū & rerū significatione, fundi appellatione omne ædificiū & omnis ager continetur.

Sed in vsu, urbana ædificia, ædes rustica, villæ dicuntur: locus verò sine ædificio in vrbe, area: rure autem, ager appellatur: idemq; ager cū ædificio, fundus dicitur.

Quid stragulæ vestis) Stragula vestis, ut ait Asconius, picta est. Hac voce alibi vsus Cicero est. Actione in Verrem tertia, Præterea greges equarū eius istum abigendos curasse, argenti vestisq; stragulæ quod fuerit, curasse auferendū.

Actione quarta, Præterea greges nobilissimarum equarum abactos, argenti vestisq; stragulæ domi quod fuerit, esse direptum. Itemq;, Plena domus cælati argenti, multaq; stragulæ vestis. Latini Authore Varrone libro de lingua latina quarto, quicquid insternebant, à sternendo stragulum appellabant.

Quid pictarum tabularum) Pictæ tabulæ, signa, id est imagines æreæ, argentæ, aureæ, etiam marmorariæ, ut pictores & statuarii, apud veteres magno in precio fuerunt.

In turba & rapinis) id est in proscriptione. Artificijs) id est artificibus, ut seruitia pro seruis dicuntur. Lecticarios) id est lecticarum artifices. Alioqui lecticarii sunt, qui lecticam vehunt, ut in cōmentarijs in Inuectiuas amplius scribimus.

Vocum & neruorum & tibiæ) Musica triplex est, quæ fit ore, quæ manu, quæ flatu. Hanc musicam triplicem hoc loco significat. Hanc autem luxuriam Chrysogoni Cicero commemorat, ut eum in odium & in inuidiam Iudicibus adducat.

In hac vita) id est in tali viuendi ratione.

VERVM ut hæc missa faciam) Redit ad argumentationem, maiorum authorem Chrysogonum fuisse. Habet animi causa) Insectatur luxuriam Chrysogoni ad inuidiam accendendam.

In quibus est authepsa) Authepsa vasis genus quod per seipsum coquebat: vnde & nomen inditum.

Quæ verò conuiuia? honesta credo in eiusmodi domo: si domus hæc habenda est potius, quàm offi-

Corinthiū
æ.

Deliacum
æ.

Authepsa.

Fundus
quid sit.
Stragula
vestis.

Artificia.
Seruitia.
Lecticarij.

Musica tri-
plex.

L A T O.

Authepsa.

M. T. CICERONIS ORATIO

cina nequitie, & diuersoriū flagitiorū omnium. Ipse verò quēadmodum composito & delibuto capillo passim per forum volitet cum magna caterua togatorum, videtis Iudices. Etiam videtis Iudices vt omnes despiciat: vt hominem præ se neminem putet: vt se solum beatum, solum potentem putet. Quæ verò efficiat, & quæ conetur, si velim commemorare, vereor Iudices ne quis imperitior existimet me causam nobilitatis victoriāque voluisse lædere: Tametsi meo iure possum, siquid in hac parte mihi nō placeat, vituperare. Non enim vereor ne quis alienum me animū habuisse à causa nobilitatis existimet. Sciunt ii qui me norunt, me pro illa tenui infirmāq; parte, posteaquam id quod maximè volui, fieri nō potuit, vt componeretur: id maximè defendisse, vt ii vincerent, qui vicerunt. Quis enim erat qui non videret humilitatem cum dignitate de amplitudine contendere? Quo in certamine perditicius erat, non se ad eos iungere, quibus incolumibus, & domi dignitas, & foris auctoritas retineretur. Quæ perfecta esse, & suum cuique honorem & gradum redditum, gaudeo Iudices, vehemēterq; lætor: eaq; omnia deorum voluntate, studio populi Romani, consilio & imperio & felicitate L. Syllæ gesta esse intelligo. Quòd animaduersum est in eos qui cōtrà omni ratione pugnarunt, non debeo reprehēdere. quòd viris fortibus, quorū opera eximia in rebus gerendis extitit, honos habitus est, laudo. Quæ vt fierent, idcirco pugnatū esse arbitror: méque in eo studio partium fuisse confiteor.

DIVERSORIVM

DIVERSORIUM) locus quod sese hospites ex itinere recipiunt, **GVAR.**
id est receptorium. Delibuto) uncto, & delicatè perfuso. Vt homi- **Diuerso-**
nem præ se neminem) Annominatio, color verborum literarum commuta- **rium.**
tione. Quæ verò) Occurrit obiectioni, ne propter Chrysogoni vitupe-
ria nobiles vituperasse diceretur. Nā huic nobiliū parti fauere adeo se dicit,
vt sibi quoque liceat sine ceterorum offensione vituperare vitiosos. Est enim
magis loquendi quā obiurgandi libertas appellata. Sciunt) Quid fece-
rit Cicero in huius partis fauore, ostendit: & est locus à facto, id est attri-
butis personæ. Compererentur) conciliarentur, scilicet animi: quod
præstabat. maius enim reipublice fuisset commodum. Officium suum lau-
dans, sine arrogantia benevolentiam captat. Rationes etiam subiungit
facti sui, sumptas ab honesto & utili, illic, Quis enim erat. Humilita-
tem). i. infirmos homines & vulgares. Quæ perfecta) Bonū in reipublica ani-
mū aperit: unde à sua persona benevolentiam comparat.

CREDIO) Ironia est Potius quā officina nequitiae) Correctio est. **SYLV.**
Officina, vt ait Valla libr. iij. est vbi opera fiunt, vt statuarii, fusoris, fla- **Officina**
toris, cælatoris, excusoris, pictoris, sutoris, fabri. Officina nequitiae per **nequitiae.**
translationem dicitur, vbi admittitur multa & quasi exercetur nequitia: **Officina**
vt contrā officina eloquentiae schola dicitur, vbi discipuli fiunt eloquen- **eloquentiae**
tes. Cicero de Oratore ad Brutum de Isocrate, Quū doceret eos qui par-
tim in dicendo, partim in scribendo principes extiterunt, domus eius of-
ficina habita eloquentiae est. Composito & delibuto capillo) Authore
Quintiliano lib. v. vitam, vultum, incessum, habitum incusare, multum va-
let ad conciliandū ijs quos inuisos facere volueris, odium: vt pro Cluen-
tio aduersus Quintium Cicero, ipsam prætextam demissam ad talos in-
sectatus est. Capillum compositum, id est calamistratum & delibutum
Chrysogoni eadem ratione hoc loco Cicero insectatur. Delibuto) **Delibutus**
id est uncto, vt de Claris oratoribus, Qui deuinctus erat fascijs, & multis **capillus.**
medicamentis propter dolorē artuum delibutus. Delibutum gaudio per trans-
lationē Terentius in Phormio, dicit, Satis est si te delibutum gaudio reddo.
Ad animū, inquit Donatus, transtulit, quod est corporis. Nā delibutus unctus
dicitur. Capillo) Capillos in numero plurali vulgus, capillum in singu- **Capillus**
lari docti appellare solent. Perforū volitet) Id insolentiae, incōstantiae & **potius quā**
arrogantiae est: vt pro domo sua de P. Clodio, Quū tu florens ac potēs **capilli.**
per mediū forum popularis volitares. Præ se). i. cōparatione sui. Ceteros
homines cōparatione sui belluas nō homines esse putabat. Imperitior)
id est simplicior, & de vulgo. Imperitos enim idiotas, & vt vulgò dicunt, **Imperitus**
simplices sæpe appellat Cicero. Causam) id est partes nobilitatis, quas
L. Sylla tutatus vicit. Lædere) id est reprehendere & vituperare. Pro
illa tenui infirmaque parte) quæ plebeiorum erat, quam Marius tutaba-
tur. Vt compereretur) id est vt pax & concordia restitueretur. Cō-
ponere enim sedare est. Virgilius primo Aeneidos,
- Sed motos præstat componere fluctus. **Cōponere**

Ii vincerent) Syllani scilicet. Humilitatem cum dignitate) id Intel-
lectio est plebeios cum patricijs. Est autem intellectio. Res enim dicitur, & actio.

Animad-
uertere in
aliquem.

Habere ho-
norem.

persona intelligitur. De amplitudine).i.de magnitudine,& vt vulgò di-
cūt,de fupioritate. Ad eos)nobiles & patricios. Quibus incolumib⁹)
id est victoribus. Domi). i. in vrbe,in patria.Foris.i. extra vrbē,& ex-
tra patriam:qua in re domi & foris fæpe dicūtur:vt, Frustra sunt foris ar-
ma,nifi est confilium domi. Quòd animaduersum est in eos) id est q̃
proscripti sunt,eorumq; bona publicata. Animaduere in aliquem est
eum legitime punire,quafi adhibita animaduersione nequid temere fiat.
de qua re Laurentius Valla accurate differit. Viris fortibus) Syllanis
militibus. Honos habitus est)id est data sunt præmia:vt ante, Nonne
fatis fuit his gratias agi:denique vt perliberaliter ageretur, honoris ali-
quid haberi?

L A T O.

I P S E verò quemadmodum) ὑποτύπαις luxuriosi & arrogantis
hominis. Non enim vereor)Purgat priuatam affectionem in causa,
ad vitandam nobilitatis offensionē, propter Syllanos iudices. Hu-
militatem cum dignitate) id est Marianos novos homines cum Sylla-
nis,qui erant ex nobilitate. Gaudeo iudices) Oratoriē simulat se gau-
dere,quanuis Syllanam victoriā nunquā probarit:quia hic causæ seruit.

Sin autem id actum est, & idcirco arma sumpta
sunt,vt homines postremi pecuniis alienis locuple-
tarētur,& in fortunas vniuscuiusque impetum face-
rēt, & id nō modò re prohibere nō licet, sed ne ver-
bis quidem vituperare:tum verò in isto bello nō re-
creatus, neque restitutus, sed subactus oppressusque
populus Romanus est. Verùm longè aliter est:nihil
horum est Iudices:non modò nō lædetur causa no-
bilitatis,si istis hominibus resistetis,verùm etiam or-
nabitur.Etenim qui hæc vituperare volunt, Chryso-
gonum tantum posse queruntur:qui laudare volūt,
concessum ei non esse commemorant. Ac iam nihil
est quòd quisquam aut tam stultus aut tam impro-
bus sit,qui dicat,Vellem quidē liceret,hoc dixissem.
dicas licet.Hoc fecissem,facias licet.nemo prohibet.
Hoc decreuissem,decerne, modò rectè, omnes ap-
probabunt.Hoc iudicissem,laudabunt omnes,si re-
ctè & ordine iudicaris. Dum necesse erat,résque ipsa
cogeabat,

cogebat, vnus omnia poterat: qui posteaquam magistratus creauit, legesque constituit, sua cuique procuratio auctoritasque est restituta. Quam si retinere volunt ii qui receperunt, in perpetuum poterunt obtinere. Sin has cædes, & rapinas, & hos tantos tamque profusos sumptus aut facient, aut approbabit, nolo in eos grauius quicquam ne hominis quidem causa dicere: vnum hoc dico, nostri isti nobiles, nisi vigilantes & boni & fortes & misericordes erunt, iis hominibus in quibus hæc erunt, ornamenta sua concedant necesse est. Quapropter desinant aliquando dicere, malè aliquem loquutū esse si quis verè ac libere locutus sit: desinant suam causam cum Chrysogono communicare: desinant, si ille læsus sit, de se aliquid detractū arbitrari: videant ne turpe miserumque sit, eos qui equestrem splendorem pati non potuerunt, serui nequissimi dominationē ferre posse. Quæ quidem dominatio Iudices in aliis rebus antea versabatur: nunc verò quam viam munitet, quod iter affectet, videtis: ad fidem, ad iusiurandum, ad iudicia vestra, ad id quod solum propè in ciuitate syncerum sanctūque restat. Hic ne etiam sese putat aliquid posse Chrysogonus? hic etiam potens esse vult? O rem miseram atque acerbam.

VERVM longe) Quæ iudicij expectatio sit, aperit, iudicibus audaciam ingerens ad puniendos flagitiosos: quo fit ex auditorum persona beneuolentia. Etenim) Ecce quomodo causa nobilitatis ornatur. qui enim hæc facta vituperant, de tanta Chrysogoni potentia conqueruntur, vt qui vellent bonos non autem improbos tantum posse. Qui verò laudant, dicunt quod tantum posse vellent. Bene itaque hisce resistitis. Ac iam) Restitutam iam libertatem omnibus, & per consequens ipsis etiam iudicibus ait, vt puniant improbos. nam cuius & dicere & decernere & facere licet. Dum necesse erat) Temporis acerbitate exi-

G V A R.

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

gente, omnia ad vnum delata erant, L. Syllam scilicet. nunc restitutis magistratibus ac legibus, vnicuique sua retinetur autoritas. Aut facient aut approbabit) Præcisio est, id est ἀπτομή, color verborum, cum dictis quibusdam, reliquum quod conceptū est dici, relinquitur inchoatum. suppleto igitur, in eos animaduertetur.

S Y L L V. H O M I N E S postremi) id est perditissimi, quales sunt T. T. Rosciū Postremi & Chrysogonus. Hæc) id est hanc nobilitatis victoriam. Concessum ei non esse) id est imprudente Sylla hæc eum facere cōmemorant. Tam stultus) id est tam imperitus, tam simplex. Vnus omnia poterat) id est L. Sylla omnem potestatem habebat. Nam dictator factus erat. Magi- Create ma stratus creauit) Create magistratus rarissime, facere magistratus sapissi- gistratum me à Cicerone dici inuenias. Cuique) Magistratui. Quam) magi- & facere. stratum procurationem & auctoritatem. Ii) id est eius ordinis homi- nes, id est nobiles. ij enim Syllæ beneficio recuperauerunt etiam eos ma- gistratus, quos plebi in eius secessione concedere coacti fuerant, vel cu- iusmodi est vt alter Consulum è plebe esset. Nostri isti nobiles) qui gerunt magistratus. In quibus hæc erunt) id est qui erunt vigilantes, boni &c. Ornamenta sua) id est suos magistratus. Male loquutum esse) Sic dixit, vt dicimus aliquem male audire, nō qui malum seu debi- lem aut corruptum habeat auditum, sed de quo mala dicuntur: & qui ea de se audiēs dici, male afficitur. Sic hoc loco male loquutum dicit, non qui cum vitio & impedimento linguæ sit loquutus: sed qui maledixe- rit, id est detraxerit, & iniquè locutus sit. Equestrem splendorē) Equi- Equites Iu tes enim lege Sempronia iudicauerunt per annos quinquaginta. Iis L. dices. Sylla iudicandi potestatem ademit, propterea quod in ciuili dissensione Cinnae fauerent. Serui nequissimi) Chrysogoni, qui Syllæ seruus fuit. In alijs rebus) in proscriptione, in secessione. Hic) id est in vestris iudi- cijs. Aliquid posse) id est aliquam potestatem habere.

M E L A N. H A E C).f. Syllana. Ac iā nihil est quod) Alia occupatio, qua illis occurrit, qui metu se prohiberi dicebāt. Separat autem Chrysogoni cau- sam à cōmuni Syllæ causa.

L A T O. S I N autem id actum est) Hoc inuidiose dicit in Chrysogonum. Verum longe aliter est) Remouet Chrysogonum à causa nobilitatis, ad confirmandos iudices ne potentiam illius metuant. Sin has cædes & rapinas) Mouet à periculo transferendorum iudiciorum ad alium ordi- nem, si remissius iudicatum sit. Nam tunc lege Cornelia senatorius or- do iudicabat, cum antea Equites Romani iudicassent. Videant ne tur- pe) Repellit potentiam Chrysogoni, & indignationem commouet.

Neque mehercules hoc indignè fero, quod ve- rear ne quid possit: verum quod ausus est, quod spe- rauit sese apud tales viros aliquid ad perniciem pos- se innocentis, id ipsum queror. Idcirco ne expectata nobilitas

nobilitas armis atque ferro rempublicam recupera-
uit, vt ad libidinem suam liberti seruulique nobiliū,
bona, fortunas vestras nostrasque vexare possent? Si
id actum est, fateor me errasse, qui hoc maluerim: fa-
teor insanisse, qui cum illis senserim. tametsi inermis
Iudices sensi. Sin autem victoria nobilium ornamen-
to atque emolumento reipublicæ populoque Ro-
mano debet esse, tum verò optimo & nobilissimo
cuique meam orationem gratissimam esse oportet.
Quòd si quis est qui & se & causam lædi putet, cum
Chryfogonus vituperetur: is causam ignorat, se i-
psum propè nō nōuit. Causa enim splendidior fiet
si nequissimo cuique resistetur. Ille improbissimus
Chryfogoni fautor, qui sibi cum illo rationem com-
municatā putat, læditur cum ab hoc splendore cau-
sæ separatur. Verùm hæc omnis oratio (vt iam antè
dixi) mea est, qua me vti respublica, & dolor meus,
& istorū iniuria coëgit. Sed Roscius horū nihil in-
dignum putat: neminem accusat: nihil de suo patri-
monio queritur: putat homo imperitus morū, agri-
cola & rusticus, ista omnia quæ vos per Syllam gesta
esse dicitis, more, lege, iure gentium facta. culpa libe-
ratus, & crimine nefario solutus cupit à vobis disce-
dere. si hac indigna suspicione careat, animo æquo se
carere suis omnibus commodis dicit. Rogat orāt-
que te Chryfogone, si nihil de patris fortunis amplif-
simis in suam rem conuertit, se nulla in re te fraudauit,
si tibi optima fide sua omnia concessit, adnume-
rauit, ^{palæstram & iumentum & prætorium} appendit: si vestitum, quo ipse rectus erat, annu-
lumq; dedit, os suum tibi tradidit: si ex omnibus re-

Decoratio

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

bus seipsum nudum, neque præterea quicquam excepit: ut sibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egestate degere. Prædia mea tu possides, ego aliena misericordia vivo: concedo, & quod animus æquus est, & quia necesse est. Mea domus tibi patet, mihi clausa est: fero.

S Y L V. **A D P E R N I C I E M** innocentis) id est ad damnationem Roscij. Experrecta nobilitas) quæ ante civilem dissensionem quodammodo sopita videbatur, quod de iure eius tam multa plebei & equites usurparent: aut quæ ante Syllæ reditum Marianis tam fortiter non resistebat.

Qui hoc maluerim) ut vinceret nobilitas. Meam orationem) id est hanc defensionem, & potissimum partem hanc qua Chrysogonum insector. Grauiissimam) Alijs in codicibus lego gratissimam, quæ lectio magis placet. Causam) nobilitatis. Ut iam antè dixi) Id enim antè dixit: Verum quæso à vobis Iudices, ut hæc pauca quæ restât, ita audiat, ut partim me dicere pro me ipso putetis, partim pro Sexto Roscio.

Respub. & dolor meus) Antea dixit, Quæ mihi ipsi indigna & intolerabilia videntur, quæque ad omnes, nisi prouidemus, arbitror pertinere, ea pro me ipso, & animi mei sensu ac dolore pronuncio. Istorum iniuria) quæ isti T. T. Roscij & Chrysogonus faciunt. Sed Roscius.) Quæuis antea pollicitus sit hæc se dicturum pro Sexto Roscio: ea tamen conclusio est huius orationis per commiserationem. Mouet enim affectus iudicibus ab inhumana Chrysogoni crudelitate, & à Sexti Roscij impetitia, fortuna acerba, & aduersarum rerum æquo animo patientia, modo parricidij suspicionem iudicum sententia liberetur. Vos) accusatores.

Culpa liberatus) id est absolutus. Rogat oratque te Chrysogone) Aquila Romanus de Apostrophe scribens hoc, Ciceronis exemplo utitur.

Apostrophe.

Fraudare in re honesta.

Os, oris imago.

Prosopopœia.

MELAN.

L A T O.

Si nulla in re te fraudauit). i. si in re nulla te decepit, si tibi omnia sua bona tradidit. Hoc in loco attende fraudare in re iusta & honesta dici. Iure enim & honestè Roscius aliqua ex bonis suis retinere poterat: id si fecisset, Chrysogonum fraudasset. Optima fide). i. fidelissime. Adnumerauit, appedit) Pecunia partim numerabat, partim pendebar. Os suum). i. oris & vultus imaginem in annulo expressam. Prædia mea tu possides) Illud in oratione vim habet maximam, ut orator litigatoris voce utatur. Ea autem prosopopœia est, quæ ad miserationem commouendam valere Quintilianus libro sexto scribit. Animus æquus est) id est æquo animo fero.

R O G A T oratque) Peroratio, constans amplificatione, collatione, affectibus, indignitate, ἀντιστοχῆ.

V E R V M hæc omnis oratio) Peroratio, qua mouet commiserationem in Roscium, & aduersariorum scelus insectatur. Rogat oratque te Chrysogone) Inducit prosopopœiam, ut augeat affectum. Prædia mea tu possides) Erumpit liberius, & vertit in querelam.

Familia

Familia mea maxima vteris, ego feruū habeo nullū: patior, & ferendū puto. Quid vis ampli⁹? qđ inse-
queris? quid oppugnas? qua in re tuā voluntatē lædi
à me putas? vbi tuis cōmodis officio? qđ tibi obsto? *En*
Si spoliōrū causa vis hominem occidere, spoliasti.
quid quæris amplius? Si inimicitiarū: quæ sunt tibi
inimicitia cū eo, cuius antea prædia possedisti, quā
ipsum cognosti? Sin metuis: ab eōne aliquid metuis,
quē vides ipsum ab sese tā atrocē iniuriā propulsare
nō posse? Sin q̄ bona quæ Roscii fuerunt, tua facta
sunt, idcirco hūc illius filium studes perdere: nonne
ostēdis id te vereri, quod præter cæteros tu metuere
nō debeas, nequādo liberis proscriptorū bona patria
reddātur? Facis iniuriā Chrysogone, si maiorē spem *m*
emptionis tuæ in huius exitio ponis, q̄ in his rebus
quas L. Sylla gessit. Quòd si tibi causa nulla est cur
hūc miserū tanta calamitate affici velis, si tibi omnia
sua præter animā tradidit, nec sibi quicq̄ paternū ne
monumēti quidē causa reseruauit: per deos immor-
tales quæ ista tāta crudelitas est, quæ tam fera imma-
nisq̄ natura? Quis vnq̄ prædo fuit tā nefarius, quis
pirata tā barbarus, vt cū integrā prædā sine sanguine
habere posset, cruenta spolia detrahare mallet? Scis
hūc nihil habere, nihil audere, nihil posse, nihil vnq̄
contra rem tuā cogitasse: & tamē oppugnas eū, quē
neq; metuere potes, neq; odisse debes, nec quicquam
habere iam reliqui vides quod ei detrahare possis: ni-
si hoc indignū putas, quòd vestitū federe in iudicio
vides, quē tu è patrimonio tanquā è naufragio nu-
dum expulisti. Quasi verò nescias hunc & ali & ve-

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

stiri à Cecilia Balearis filia, Nepotis sorore, spectatissima foemina: quæ cū patrem clarissimū, amplissimos patruos, ornatissimū fratrem haberet, tamē cum esset mulier, virtute perfecit, vt quāto honore ipsa ex illorū dignitate afficeretur, nō minora illis ornamēta ex sua laude redderet. An quod diligēter defenditur, id tibi indignū facinus videtur? Mihi crede, si prò patris eius hospitii & gratia vellent omnes huius hospites adesse, & auderēt liberè defendere, satis copiose defenderetur.

S Y L V. F A M I L I A mea).i.meis seruis. Ab eōne aliquid metuis) vt in Andria Terentij, Merui à Chryside. De hoc dicendi genere antè diximus. Præter cæteros) bonorum emptores. Præter animam) id est vitam. Neq; metuere) quia nihil audet. Neq; odisse) quia nihil potest. A Cecilia Balearis filia) Balearici fortasse nō Balearis legēdum sit.

Q. Metellus Nepos Balearic⁹. Authore Asconio Pediano in orationem pro Cornelio de maiestate, Q. Metellus Nepos Balearici filius fuit. huius Metelli Nepotis filius eodem nomine appellatus est. Is, & Metellus Celer, nihil in causis versari, nec sine ingenio, nec indocti, populare dicendi genus assecuti erant, vt ait Cicero de Claris oratoribus. Licet hoc loco cōiungere Q. Metellum Nepotem Balearici filium Balearicum quoq; appellatū esse: aut in narratione legendum esse, sese ad Ceciliam Nepotis sororem &c. quanuis in exemplis omnibus scriptum inueniam, Nepotis filiam. **Spectatissima mulier & lectissima.** ma) id est optima & probatissima: vt M. Fonteij matrem Cicero lectissimam foeminam appellat. Patrem clarissimū &c.) Multi ex Metellorū familia fuerūt viri clarissimi, qui ex deuictis à se nationibus nomina acceperūt, vt Macedonicus, Numidicus, Balearicus, Creticus, Dalmaticus. **Metellorū familia.** Cum C. Verris causa ageretur, tres Metelli fratres erant, quorum vnus Consul, alij duo prætores eodem anno fuerunt, vt est apud Cicero- nem in accusatione Verris. Quum esset mulier) Mulieris enim quā- viri minor virtus est: itaque Cecilix magna laus est. Virtute) id est animi magnitudine. Ex illorū) patruorum & fratris. Omnes huius hospites) Vt Metelli, Seruili, Scipiones. Satis copiose) id est à satis multis. Nam vt multos rei accusatores, ita defensores esse licebat.

E A T O. V B I tuis cōmodis) redit ad suā personam. Itaq; vide quomodo in eadē expolienda variet orationē. Facis iniuriā Chrysogone) Sedatē mouet primò, deinde erumpit in accusationem, & crudelitātē amplificat. An quod diligenter) Inuidiosa occupatio, qua in commendationem defensionis Roscij excurrit.

Sin

Sin autē pro magnitudine iniuriæ, proq; eo quòd summa reipublicæ in huius periculo tentatur, hæc omnes vindicarent, consistere mehercule vobis isto in loco non liceret. Nunc ita defenditur, non sanè vt molestè ferre aduersarii debeant, neque vt se potentia superari putent. Quæ domi gerenda sunt, ea per Ceciliam transiguntur: fori iudiciique rationē Messala, vt videtis iudices, suscepit: qui si iam satis ætatis atque roboris haberet, ipse pro Sexto Roscio diceret. quoniā ad dicendū impedimēto est ætas, & pudor, qui ornat ætatē: causam mihi tradidit, quæ sua causa cupere ac debere intelligebat. Ipse assiduitate, consilio, auctoritate, diligentia perfecit, vt Sexti Roscii vita erepta de manibus sectorū, sententiis iudicum permitteretur. Nimirum Iudices pro hac nobilitate pars maxima ciuitatis in armis fuit: hæc acta res est, vti nobiles restituerēt in ciuitatem: qui hoc facerēt, quod facere Messalam videtis: qui caput innocentis defenderēt: qui iniuriæ resisterent: qui quā- tum possent, in salute alterius, quàm in exitio mal- lent ostendere. Quòd si omnes qui eodem loco nati sunt, facerent: & respub. ex illis, & ipsi ex inuidia mi- nus laborarent. Verū si à Chrysogono Iudices nō impetramus vt pecunia nostra contētus sit, vitam ne petat. si ille adduci nō potest, vt cum ademerit nobis omnia quæ nostra erant propria, ne lucem quoque hanc, quæ communis est, eripere cupiat.

S V M M A Reip. &c.) id est, hoc iudiciū ad Remp. pertinet. Nā si s r l v. dānetur Roscius, proscriptorū aliorū liberi in iudiciū vocabuntur. Vo- bis). i. tibi & T. T. Roscijs. Messala) De hoc Messala Cicero de claris M. Messala Oratoribus, M. inquit, Messala minor natu q̄ nos, nullo modo inops,

M. T. C I C E R O N I S O R A T I O

sed nō minus ornatus genere verborū, prudēs, acutus, minimē incautus, patronus in causis cognoscendis cōponendisque diligens, magni laboris, multæ operæ, multarumque causarū. Adolescens autē Cicero hāc causam defendit, vt est apud A. Gellium. Si iam satis ætatis) Authore Vlpiano

Puer. lib. Digestorū. iij. de postulando, Prætor puerū. i. eū qui annū septimū decimū in totum nō cōpleuit, postulare prohibet: quia moderatā hāc ætatē prætor ratus est ad procedendū in publicū. Roboris) in dicendo scilicet. Nam defendere laboriosum magis est quā accusare. Aut roboris. i. roboratæ & firmatæ ætatis, quam virilem appellant, de qua pro Cluentio scribimus. In qua ætate minus pudoris est. Aetatem). i. pueritiā. Quē sua causa cupere) In huius orationis exordio amplius Cicero dicit de ijs qui à se cōtenderunt vt Rosciū defenderet. Sua causa) id est propter amicitiam, beneficia, & dignitatē suam. Pro hac nobilitate) id est causa huius nobilitatis. Pars maxima ciuitatis). i. plebei & patricij in ciuili diffensione Syllæ & Marij. Hæc actares est) Victore Sylla. Nobiles) qui eiecti fuerant quo tēpore Sylla exercitū ductabat cōtra Mithridatem. Qui) Nobiles restituti. Quantū possent) id est quantā potestatem haberent. Ea autē vera sinceraque nobilitas est, quæ potestatē suam in iuuandis hominibus, nō in lædēdis & opprimendis ostendit. Hac ratione ad diuinā naturā accedere se propius ostendit. Alijs enim prodesse, diuinū est. Hinc ethnici Iouem & Iunonē à iuuando appellauerunt,

Iupiter. **Iuno.** iijque deos inferos esse putauerunt, qui soli nocerent. Inde illud antiquum prouerbiū est, Homo est homini deus. Deus est mortali iuuare mortālē, Plinius scribit. Nolim dicere, quanuis hic locus admoneat, nonnullos esse nobiles hac ætate, qui aliorū exitio potius quā salutē nobilitatē suā ostentare cupiant. Eodem loco) id est eodē genere, id est qui sunt nobiles. Ex illis) nobilibus Pecunia nostra). i. bonis nostris omnibus. Propria) vulgus diceret proprietaria. Quæ cōmunis est) Hæc autē lux communis est, non modo hominum, sed etiam belluarum.

L A T O. **F O R I** iudicijque rationē Messala) Laudat Messalæ officiū, ac fidē erga Rosciū. Nimirū iudices) Amplificat personā Messalæ ex nobilitatis dignitate in rep. Verūm si) Redit ad Chrysogoni insectationem.

Si non satis habet avaritiam suā pecunia explere,

*** præditus** nisi etiā crudelitate sanguinis * perlitus sit, vnū per fugiū iudices, vna spes reliqua est Sexto Roscio, eademque Reipublicæ, vestra pristina bonitas, & misericordia: quæ si manet, salui etiā nūc esse possumus. Sin ea crudelitas quæ hoc tempore in repub. versata est, vestros quoque animos (id quod fieri profectò nō potest) duriores acerbioresque reddidit, actū est Iudices. inter feras satius est ætatē degere, quā in hac tanta immanitate

immanitate versari. Ad eam ne re vos reseruati estis, ad eam ne rem delecti, ut eos cōdemnaretis, quos sectores ac sicarii iugulare non potuissent? Solent hoc boni Imperatores facere cum prælum committunt, ut in eo loco quò fugā hostiū fore arbitrētur, milites collocent, in quos si qui ex acie fugerint, de improviso incidant. Nimirū similiter arbitrātur isti bonorum emptores vos hīc tales viros federe, qui excipiant eos qui de suis manibus effugerint. Dii prohibeāt Iudices, ut hoc, quod maiores consilium publicum vocari voluerunt, præsidium sectorum existimetur.

A V A R I T I A M suam explere).i.satiare,mitigare,sedare.In hoc enim verbo explere particula ex habet vim complendi significationē: ut pro P.Sylla, Te ipsum iam Torquate expletū huius miseris pateat. Hinc dicit Cicero explere animos inuidorū, odium, famem, libidinē. In oratione pro domo sua, Expleui animos inuidorū, placui odia improborum, saturavi etiam perfidiam & scelus perditorū. Pro Milone, Quū sanguine inimici expleisset odium suum. In Vatiniū, Ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuā nō expleras. Pro domo sua, Neque porro illa manus copiarū Catilinæ cements ac tegulis meorum tectorum se famem suam expleturas putauerunt. Pro M. Calio, Cum hac si quis adolescens forte fuerit, utrū hic tibi L. Herenni adulter, an amator: expugnare pudicitiam, an explere libidinē voluisse videatur? Satiare & saturare similiter dici alio loco scribemus. Crudelitate præditus) Quod præditus in bona re dicatur sapius, nemo dubitat. Ut autem in re mala nonnunquam dici intelligas, aliquot Ciceronis exempla adscripsimus. Ex orationibus, Pro Q. Roscio, Proh dii immortales, esse ne quenquā tanta audacia præditum. Diuinatione, Homo singulari cupiditate, audacia, scelere præditus. Actione in Verrem quinta, Quæ tua donatio singulari impudentia prædita, noua Siculis omnibus, mihi vero incredibilis videbatur. Pro L. Flacco, Antequam dico à quibus, qua spe, qua vi, qua re concitatis, qua leuitate, qua egestate, qua perfidia, qua audacia præditis, dicam de genere vniuerso, & de conditione omnium nostrum.

S Y L V.
Explere
odium, famem, libidinē &c.

Præditus
in re mala.

Eadem quæ Reip.) Nam Reip. causam cum hac Roscij causa coniungit. Quæ hoc tempore) In hac crudeli proscriptione Syllæ. Vestros quoque animos) Vsu venire solet, ut qui natura sunt lenes & misericordes, earum rerum quæ lenitati & misericordiæ contrariæ sunt, assidue te naturā mutant: ut postea dicit Cice. Ut videre licet Iudices primum in reos misericordes, deinde consuetudine factos seueriores. Actum est)

Consuetudinis vis

Actū est.

M. T. CICERONIS ORATIO

Committere.

Prouerbialis sententia est, qua desperatio significatur. Ea comici saepe utitur. Reseruati) à fortuna, ut arbitror, & cū nobilibus alijs ab aduersarijs occisi nō estis. Delecti) Iudices scilicet. Iudiciū enim primum delectus fiebat, deinde sortitio, ut alio loco diximus amplius. Committunt) id est incipiunt: ut pro Milone, Ante ipsam, inquam, Bonam deam quum praelium commisisset, primum illud vulnus acceperit, quo teterrimam mortem obiret. Committere enim, ut ait Sextus Pompeius, proprie est simul mittere. Nunc eo utimur & pro facere, & pro delinquere, & pro incipere. Nonio quoque Marcello auctore committere initiare est, id est incipere. Virgilius libro Aeneidos quinto,

Et tuba commissos medio canit aggere ludos.

De improviso & improviso.

Varro Endymionibus, Discumbimus multitudo, minus mature cornam committitis. De improviso) Ut de repente & repente, ita de improviso & improviso pro eodem dicimus. Cicero lib. Epistolarum ad Atticū xv. Etiam illud quid est quod non pertimescendum sit? quum hominem temperantem, summum medicum rātus improviso morbus oppresserit? Idem libro de Officijs secundo, Quumque tyrannum Methodeum improviso oppressisset, sexcentos exules, qui locupletissimi fuerant eius ciuitatis, restituit. Idē pro L. Murana, Tempestates saepe certo aliquo celi signo commouentur, saepe improviso nulla ex certa ratione, obscura aliqua ex causa concitantur. Isti bonorum emptores) Hos modo bonorum emptores, modo sectores appellat. Sedere) id est iudices esse. Excipiat) id est recipiat & interficiat: ut excipere ferā dicimus. Auctore Nonio Marcello excipere est opprimere vel circumuenire. Virgilius libro Aeneidos secundo,

Sedere. Excipere.

- Et scelerum furij agitata Orestes Excipit incautum. -

M. Tullius ad Pompeium libro quarto, Admoniti sumus ut caueremus ne exciperemur à Caesare. Consilium publicum) Senatū intelligit, ex quo solum erant tum Iudices. Equitibus enim (ut diximus) iudicandi potestatem Sylla ademit, quam solis Senatoribus permisit. Hoc autem loco Iudices Cicero ita afficit, ut vereantur crudelitatis nomen, nisi Sex. Roscium absoluant.

LATO.

V N V M perfugium iudices) Admonet clementiae iudices: & ex cōtentione aduersariorum mouet indignationem. Sin ea crudelitas) Locus ad deprecationem pertinet. Indignitas ex aduersariorum consilio & improbitate.

An verò Iudices vos nō intelligitis nihil aliud agi, nisi ut proscriptorū liberi quauis ratione tollātur? & eius rei initiū in vestro iureiurando, atq; in Sexti Roscii periculo quāri? Dubiū est ad quē maleficiū pertineat, cum videatis ex altera parte sectorē inimicū, sicarium, eūdemq; accusatorem hoc tempore: ex al-

tera

tera parte egentem, probatum suis filium: in quo nō modò culpa nulla, sed ne suspicio quidē potuit consistere? Nunquid hic aliud videtis obstare Roscio, nisi quòd patris bona venierunt? Quòd si id vos suscipitis, & eadem in re operam vestram profitemini: si idcirco sedetis, vt ad vos adducātur eorū liberi, quorum bona venierunt: caute per deos immortales Iudices, ne noua, & multo crudelior per vos proscriptio instaurata esse videatur. Illam priorem, quæ facta est in eos qui arma capere potuerunt, tamen Senatus suscipere noluit, ne quid acrius q̃ more maiorum cōparatū est, publico consilio factū videretur. Hanc verò quæ ad eorum liberos, atque infantium puerorū incunabula pertinet, nisi hoc iudicio à vobis reiicitis & aspernamini, videte per deos immortales quē in locū Rempub. peruenturā putetis. Homines sapientes, & ista auctoritate & potestate præditos, qua vos estis, ex quib' rebus maximè Respub. laborat, iis maximè mederi cōuenit. Vestrum nemo est quin intelligat populum Romanū, qui quondā in hostes lenissimus existimabatur, hoc tempore domestica crudelitate laborare. Hanc tollite ex ciuitate iudices, hanc pati nolite diutius in hac Repub. versari: quæ non modò id habet in se mali, quòd tot ciues atrocissimè sustulit, verū etiam hominibus lenissimis ademit misericordiā consuetudine incōmodorum. Nam cum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus, aut audimus: etiā qui natura mitissimus, assiduitate molestiarum sensum omnē humanitatis ex animis amittimus. Desit forte quippiā.

S Y L V.

Laboran-
tium fa-
uor.

Infantes
pueri.

Perduellis
Hostis.

Laborare
crudelita-
te, & ex
crudelita-
te.

Amittere.

L A T O.

NIHIL aliud agi) Alijs in locis sæpe diximus Ciceronem solitum esse ostendere, quam tulerint sententiam Iudices, nō ad reum solum pertinere, sed ad alios, vel ad Iudices ipsos, vel ad Rempub. Quauis ratione) aut perfectores, aut per vos Iudices. In vestro iureiurando) id est in vestra sententia. Dubium est) Initium conclusionis hoc loco esse possit, quæ sit per enumerationem. Ex altera parte) id est in subsellijs accusatorum. Sectorem) T. Roscium Magnum. Ex altera parte) id est ex dextra Iudicum parte. In ea enim reum sedere mos erat, vt meliores magisque propitios haberet Iudices. Naturalis enim fauor est pro laborantibus, nisi calamitate digni sint. Probatum suis) Amerinis. Consistere) id est existere & apparere etiam accusatione Erucij. Suscipitis) id est approbatis. Id autem approbatis, si Roscium damnatis. Paulo post dicit, Senatus suscipere noluit. Profitemini) id est pollicemini. Qui arma capere potuerunt) per ætatem scilicet, id est qui iuuenes aduersarij, vel in præfidijs aduersariorum fuerunt. Infantium puerorum) Vt in libro de Oratore secundo, Ego autem si quem nūc planè rudem institui ad dicendum velim, his potius tradam assiduis vno opere eandem incudem diem noctemque tundentibus, qui omnes tenuissimas particulas, atque omnia minima mansa, vt aiunt nutrices, infantibus pueris in os inferant.

Ex quibus rebus) Ordo est. Conuenit homines sapientes mederi ijs rebus, quibus ex rebus Respub. laborat. Quondam in hostes lenissimus existimabatur) Qui proprio nomine perduellis erat, is hostis vocabatur, lenitate verbi tristitiam rei mitigante. Hostis enim apud Romanos veteres is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus, vt est apud Ciceronem in libro de Officijs primo. Domestica crudelitate) id est ciuili, quæ scilicet fuit in ciuili dissensione, & in Syllæ proscriptione. Crudelitate laborare) Laborare crudelitate, & laborare ex crudelitate, hocque posterius dici sæpius, id quod alibi scripsimus, ex hac oratione cognoscere licet. Assiduitate molestiarum) id est incommodorum consuetudine. Sensum omnem humanitatis) id est omnem humanitatem quam in nobis natura sentimus. Amittimus) id est ablegamus, & eijcimus. Amittere pro dimittere Romanos veteres dixisse Donatus scribit.

Ad finem orationis huius aliquid deesse dubium non est, quod, vt alia multa, temporis iniuria interciderit.

Q V O D si id vos suscipitis) Admonet communis periculi iudices: & quantum huius iudicij seueritate improborum audaciæ resistendum sit, ostendit. Hanc tollite ex ciuitate) Hortatur ad vindicanda maleficia, & concludit.

F I N I S.

INDEX

A

A & ab in cōpositio-
ne. 26.a.
Abolutionis & cōde-
mnatiōis literę. 33.a.
Accusationis & defen-
sionis dies. 9.b.
Accusatores. 6.a.
Adeffe. 4.b.
Adiutor. 7.a.
Administer. 43.b.
Adolescēs & iuuenis.
36.b.
Adpromittere. 17.b.
Agri quōdā fœcūdio-
res. 29.a.
Agricolarū laus. 41.b.
& 42.a.
Agriculturę laus. 25.a.
Alcmęon. 37.b.
Alienus. 47.b.
Amādare hoīem. 26.a.
Ameria. 12.a. 13.b.
Amittere. 20.a. 74.b.
Anima spiritus. 40.b.
Animaduvertere in ali-
quē. 68.b.
Anserū apud Roma-
nos honor. 31.a.b.
Antiq̃ homines. 17.b.
Apostrophe. 70.b.
Ardere cupiditate, ira-
cundia &c. 48.a.
Argumentationis du-
plex genus. 26.a.
Aridus victus & ho-
mo. 42.a.
Armētū & grex. 48.a.
Arrogātia ingenij fu-
gienda. 48.a.
Artificia. 67.a.
Artis occultatio. 28.a.
Assiduus. 27.b.
Astutus. 25.a.

Atheniensium ciuitas.
38.b.

Attentus. 26.a.
Atrilius Seranus. 29.a.
Auctio. 16.b.
Aucupari tēpus. 15.b.
Audacia prupta. 10.b.
Audaciter. 55.a.
Authepsa. 66.b. 67.a.
Automedon. 53.a.
Auxilium. 59.b.

B

Belluarū feritas in figu-
ra hominis. 36.b.
Bestiæ. 36.b.
Bonitas p̃diorū. 14.b.

C

Cælum id est aēr. 39.a.
& dein.
Calumnia. 31.b.
Capere somnū. 36.b.
consilium. 52.b.
Capillus potius quā
capilli. 68.a.
Cassiani iudices. 47.a.
Cassianū dictū. 46.b.
Cauere inimicitias, sō-
ciū, & p̃ditorē. 12.a.
Causam recipere. 5.b.
dicere causam. 6.a.
Causæ publicæ. 33.a.
Cecilia. 18.b.
Chrysogoni etymon.
63.a.
Cibaria. 31.b.
Cibarius panis. 32.a.
Cibus. 31.b. & 32.a.
Cisium. 13.b.
Cn. Carbo. 49.a.
Coire societate. 15.a.
Collatio. 47.b.
Comici figmenti cau-
sa. 27.a.
Commentari. 45.a.
Cōmittere. 9.b. 73.b.

Cōponere. 22.a. 68.a.
Conclauē. 36.b. bis.
Condēnationis & ab-
solutiōis literę. 33.a.
Condonare. 8.b.
Cōferre suspiciōē &
inuidiā. 53.a.
Confiteri de peccatis.
61.a.
Cōstituire victoriā, pa-
cem, & remp. 12.a.
Continere viā. 14.b.
Cōsciētia mala. 38.a.
Cōsuetudo. 12.a. 73.a.
Cōsuetudinis vis. 73.a.
Cōsumere operā. 26.a.
Contendere. 5.b.
Cōrētio. 34.b. 65.b.
Cōtrarium. 65.b.
Copiosus. 7.a.
Corinthium æs. 67.a.
Creare periculū. 46.b.
magistratum. 69.b.
Criminose. 31.b.
Cuicuiusmodi p̃ cuius-
cuiusmodi. 51.a.
Culleus. 20.b.
Cupiditas in re bona.
9.b.

D

Dare occidēdū. 41.a.
De pro ab. 6.b.
De improuiso, & im-
prouiso. 73.b.
Decemprimi. 17.b.
Decidere. 58.b.
Declamatio. 44.b.
Decuriones. 17.a.
Dedere reum libidini
accusatoris. 8.b.
Defunctus. 15.a.
Deliacum æs. 67.a.
Delibut⁹ capill⁹. 68.a.
Demittere. 9.b.
Demōstratio. 34.b.

INDEX.

Denunciare testimo- nium. 57.b.	Fœcunditas agrorum olī maior erat. 29.a	Ingenia vbi subtiliora 39.b.in principio
Deorū oscitātia. 66.a.	Fœminarū noīa. 18.b	Inopia. 14.b
Depacisci 57.a.	Frequens 12.a	Inorata re. 17.b
Depectus. 58.b.	Frācisc⁹ Barbar⁹.66.b.	Insanorū furor. 37.b
Derogare. 48.a.	Fraudare in re hone- sta. 70.b	Insolentia 48.a
Despicere. 15.b.	Fruct⁹ & quęstus.48.a	Intellectio. 68.a
Destituere. 60.a.	Fundus qd fit. 67.a	Intelligentia 28.a
Dies accusationis & defensionis. 9.b.	Furiarum ardor vnde. 37.a b.	Intēdere periculū. 8.a.
Diluculo primo.13.b		Intentare 8.a
Dissolutū. 36.a.	G	Interesse in conuiuio. 25.a
Distentus. 15.a	Geminus. 60.b.61.a	Internoscere. 32.a
Diuerforium. 68.a.	Gladiatorū cessatio. 61.a	Interpellare. 40.a
Diuisio. 21.b.	Gratiosus. 14.b	Interuallo lōgo. 9.b
Dixi 34.b.	Grex & armētū. 48.a	Inuadereī pecuniā.6.b
Docere de rebus.17.b	Grex hominum. 48.a	Iste,hic 61.a
Domus pfugiū. 16.a.	H	Iudices senatores. 5.b
Ducere spiritū. 66.a.	Habeo dicere. 53.b	8.b.
E & ex in cōpositio- ne. 64.a	Habere honorē. 68.b	Iupiter vñ Optim⁹ ma- ximus dictus. 65.b
E	Honoris causa. 6.b	Iusta. 16.a
Effūdere pecuniā. 7.a.	Horæ diei.xij. & toti- dē noctis. 13.b	Iustitia. 42.b
Emētiri. 64.a	Hostis. 74.b	Iustitiæ magistra,rusti- ca vita. 41.b
Emerere de sectorib⁹.6.b	Hyperbole. 15.a	L
Enumeratio. 61.a	I	Laborare crudelitate, & ex crudelitate.74.b
Equites,iudices 69.b	Idoneus 8.b	Laboratiū fauor. 74.b
Esse in bonis,esse in ære alieno. 56.a	Illudo dignitati, di- gnitatem &c. 30.b	Lanista 13.a
Euertere hominē.58.b	Imperatorum in acie mos 73.a	Larua 16.a
Excipere. 73.b	Imperitus. 68.a	Latrāt oratores quidā. 49.b
Exclamatiōisvsus.20.a	Impulsor. 7.a	Lecticarij. 67.a
Eximere nomen de ta- bulis. 17.b	In bonam partem ac- cipere. 26.b	Legatio res sacra.58.b
Exprobrare. 26.b	Incurrere in dānū. 7.a	Legatorū numer⁹.17.b
Extrema oratio. 65.b	Indidem. 42.a	Lemnisci. 53.b
F	Indigeo. 22.a	Legū nomina. 64.a
Facies. 22.b	Inducere animū & in animum. 30.b	Lex Mēmia.31.a. Va- leria. 67.a
Facultas. 50.b	Infantes pueri 74.b	Liberi hoīes olim non torquebātur. 61.b
Facultas in coniecturis p̄cipuē ispiciēda.51.a	Infinitiuus p̄ imperfe- ctis indicatiui. 57.a	Liberti patronorū no- mine appellati. 6.b
Ferre p̄ accipere.56.a.	Ingenij arrogantia fu- giēda. 48.a	Locus proprius,& cō- munis. 36.a
Fides in vtranq; par- tem. 57.a		
Fluuiorum cōmodi- tas. 14.b		

INDEX.

L. Cassius.	46.b	Nunquamq.	52.a	Portenta.	22.b.23.a
L. Quintius.	49.a	O		Posse.	6.a
L. Sylla felix.	16.a	Occasio	36.a	Postremi hoies.	69.b
Ludificari	31.b	Offerre mortem.	23.a	Præda.	56.a
Luxuria. 7.a.24.b	42.a	Officina nequitie.	68.a	Præditus in re mala.	
M		Officium.	25.a	73.a	
Male audire.	69.b	Opimus.	8.b	Præesse q̃stioni.	9.b
Mali puniendi.	31.b	Operarij, opifices.	62.b	Procrastinare.	18.b
Manceps.	15.a.b	Opsonium.	42.a	Profundere pecuniã.	
Mādari obligatio	57.b	Ordinalium nominum		7.a	
Manubia.	56.a	ratio	14.b	Proiecta audacia.	10.b
M. Marius.	49.a	Os pro audacia & im		Proicere pecuniã.	7.a
Marianorum in ciues		pudentia	48.a	Prolepsis.	4.a.b
impietas.	12.a	Os, oris imago.	70.b	Propria p̃dia.	15.a
Meditatio	44.b	Ostenta	23.a	Prorupta audacia &	
Memmia lex.	31.a	P		proiecta.	10.b
Metellorū familię.	7.b	Pacisci.	58.b	Proscribere	11.b
Metuo à te	8.b	Palma pro certamine.		Prosopopœia.	70.b
Modi duę partes.	40.b	13.a		P. Antistius.	49.a
Monstra.	23.a	Palmarium.	13.a	P. Malleolus.	39.a
Municipium.	11.b	Parricidiū difficile cre-		Puer	34.b
Munito.as	69.a	di.	37.a	Purare suspicionem &	
Musica triplex	67.a	Parricidij pœna.	39.a	rationem.	56.a
N		Partitio.	4.b.21.b	Q	
Næ	28.b	Pathopœia	17.b	Quadruplatores.	32.b
Narrandū quando sit		Patresfamiliaē	26.a	Quasitor	46.a
patrono	11.a	Parris in filios pote-		Quasito te, & à te.	9.b
Narratio quibus mo-		stas	25.a.38.a.	Quæstio de liberis ho-	
dis fiat credibilis.	12.a	Patrono quādo sit nar-		minibus olim nō ha-	
Nasci patre, & ex pa-		randum.	11.a	bebatur.	61.b
tre.	26.b	Peccare gratis.	40.b	Quatriduo quo.	14.b
Nebulo	64.a	Pecunia.	6.b	Quasit° & fruct°. 48.a	
Negocio nullo.	14.b	Penates dij	16.a	Qui sim.	6.a
Nemo pro null°. 33.b		Perditum	23.a	Q. Metell° Nepos Ba-	
Nepos	18.b	Perduellis	74.b	learicus dictus.	71.b
Nestis	39.b	Perfuga.	59.b.60.a	R	
in Nomine aduersarij		Persuasio vnde pare-		Recipere causam.	5.b
non ferē ludendum.		tur	4.a	Recipere telum.	21.b
63.a.		Pictura, poësis loquēs.		Recipere, id est promit-	
Notatio	34.b	42.a		tere.	58.b
Nothi	26.b	Pietatis paternæ vis.		Redunia.	65.b.66.a
Nox reip. offusa.	49.b	38.a.b		Remmia lex.	31.b
Noxa & noxia.	35.a	Plus amplius & magis		Rerū principia	39.b
Nullusq.	52.a	cū numeralibus.	24.b	Resilit à me crimen.	
Numeralium nominū		Poggius.	66.b	44.a	
ratio.	14.b	Ponere insidias.	53.a	Respirare libere.	15.a

INDEX.

Sagmina. 39.a.
Sat. 48.b.
Scauolæ mors. 20.b.
Scrupulus. 7.b.
Sectores 45.b.
Sector collarū & bo-
norum. 45.a.
Sedere. 29.b. 73.b.
Senatores, soli iudices.
8.b.
Seruilius lacus. 49.a.
Seruitia. 67.a.
Seruorū nequitia. 38.a.
Seuerus iudex. 8.b.
Sexagenariorum im-
munitas. 53.b.
Sexagenarios de pon-
te deiicere. 53.b.
Sexcenti. 49.a.
Si dijs placet. 55.a.
Sicarij. 8.b.
Signum. 33.a.

Siti.	16.a.
Societatem coire.	60.a
Socij	33.a.
Solitudo.	14.b
Solonis leges.	38.b. & 39.a.
Spectatissima mulier.	
71.b.	
Spurij.	26.b.
Stragula vestis.	67.a.
Subsellia.	10.b
Suburbanum.	66.b.
Suspici, id est in suspi- cione haberi.	40.a.

T

Testis oculatus. 35.a.
 Testium interrogatio.
 45.a.
 Transfuga. 59.b.
 Transfigere 58.b.
 Tribulis 27.b
 Tumultus. 12.a.

v

FINIS.

[illegible]

in illo tempore alius et
magis et magis et magis
et magis et magis et magis
et magis et magis et magis

Alfredus
Aldredus

St. D.

Quinto Doctor

Quinto Doctor

in illo tempore

in illo tempore

in illo tempore

in illo tempore

in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore

in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore

in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore

in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore

in illo tempore

in illo tempore

in illo tempore

in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore
in illo tempore

